

४७३३

॥ अथ श्रीवैराग्यरत्नाकर भाग २ लो. ॥

॥ प्रारंभः ॥

॥ श्री वैराग्यरत्नाकर भाग २ लो. ॥

उपान्ती प्रसिद्ध करनार

शास्त्री, रामचंद्र दीनानाथ तथा श्रावक कचराजाद गोपालदास.

घीकांटे अमदावाद “युनियन्” प्रिन्टिंग प्रेसमां शा. घलाजाद नरसिंहदासे बाण्यो.

ता. १७-११-१८९७ संवत् १९४७ ना कार्तिक शुदि ५

किम्मत रु १ (एक रूपियो.)

आ ग्रंथ सन्ने १८६७ ना १५ मा आक्ट प्रमाणे रजिष्टर कराव्यो ठे.

॥ अथ श्री शास्त्री अने गूजराती कव्वो. ॥

והוא

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
क	ख	ग	घ	ङ	च	ज	झ	ट	ठ	ड	ढ
क	ख	ग	घ	ङ	च	ज	झ	ट	ठ	ड	ढ
त	थ	द	ध	न	प	फ	ब	भ	म	य	र
त	थ	द	ध	न	प	फ	ब	भ	म	य	र
ल	ल	व	व	श	श	ष	ष	स	स	ह	ह
ल	ल	व	व	श	श	ष	ष	स	स	ह	ह

[illegible]

क्ष	ष्ठ	ष्ठ	ष	प्र	स्त्र	स्य	स्व	स्व	स्क	स्ना
क्षत्	ष्ठत्	ष्ठत्	षत्	प्रत्	स्त्रत्	स्यत्	स्वत्	स्वत्	स्कत्	स्नात्
स्त	स्त्र	स्थ	स्थ	स्प	स्त्र	स्म	स्त्र	स्त्र	स्फ	स्त्र
सत्	सत्त्र	सथ	सथ	सप	सन्	सम	सन	सपर	सफ	सत्त्र

स्व	॥	ह	ह	ह	क	ह	ह	॥
सत्स्व	॥	हण	हम	हन	हय	हव	हल	॥

आमांनो कक्को जूदो वपाव्यो ठे. तेनी किम्मत् फक्त १ वे पैसाज राखी ठे. जोइए तेमणे अमारें त्यांथी मंगावी सेवो.

પ્રસ્તાવના.

આ સર્વ ગ્રંથનો અન્નિપ્રાય ગ્રંથકારે પોતેજ, પહેલી ગાથાના પહેલાંજ પદમાં જણાવ્યો છે; કે, “સંસારંમિ અસારે” આ સર્વ સંસાર અસારજ છે. અર્થાત્ સાર વસ્તુની અપેક્ષાએજ અસાર કહ્યો છે. માટે સાર વસ્તુ તે શી છે? ને અસાર વસ્તુ તે શી છે? તે બુદ્ધિમાન પુરુષે તો અવશ્ય જાણવી જોઈએ. તે સંબંધી થોડામાં જાણવા યોગ્ય તો, એટલુંજ છે કે, જે આત્મજ્ઞાવને વિષે વર્તેલું, તેજ સાર છે. અને જે પરજ્ઞાવ એટલે પુદ્ગલિક જ્ઞાવમાં વર્તેલું, તે અસાર છે. અને આ આજ્ઞા ગ્રંથમાં પણ તેજ વાતનો વિસ્તાર વારંવાર જણાવ્યો છે.

વલી આ ગ્રંથમાં પ્રથમ અસાર એવું સંસારનું વિશેષણ જે મૂક્યું છે, તે વર્ણન કરવા યોગ્ય એવા વૈરાગ્ય રૂપ દુક્કનું વીજ છે. અર્થાત્ સંદેપમાં આજ્ઞા ગ્રંથનો અન્નિપ્રાય એજ પદમાં જણાવ્યો છે. હવે અસાર શબ્દનો લેશ માત્ર અર્થ દેખાડીએ ઈએ. જેને વિષે સાર નથી, તે અસાર કહીએ. આ સંસારમાં કલ્પના કરીને માની લીધેલી સારી સારી વસ્તુ શી છે? પ્રથમ પોતાનો દેહ, સ્ત્રી, પુત્ર, પરિવારાદિક સઘલુંઠતે પણ, જો સ્ત્રી આદિકના શરીરમાં આત્મા ન હોય તો, તે સર્વે અસાર થઈ પડે; માટે આત્મા છે એજ સાર છે. કારણ કે, અનંતજ્ઞાન અનંતદર્શન અનંતઅવ્યાવાય સુલ્લ પણ, એજ આત્મામાં રહેલું છે. અને તે આત્માને લીધે બીજાં સર્વે પદાર્થો પણ સારાં લાગે છે. એટલે આત્મા વડેજ વીજું સર્વે સુલ્લ છે. વલી, જેમ જેમ સુર્યની સમીપે જઈએ, તેમ તેમ વધારે પ્રકાશ જણાય, વલી જેમ જેમ ચંદ્રમાની સમીપે જઈએ, તેમ તેમ વધારે શીતલતા જણાય, વલી જેમ જેમ સમુદ્રની સમીપે જઈએ, તેમ તેમ ઠંડી હવા વધારે જણાય; તેમ, જેમ જેમ આત્મગુણની સમીપે

જતા જદુ, તેમ તેમ વધારે સુખશાંતિ જણાય. અને જેમ જેમ તેથી (આત્મગુણથી) ઠેઠું થવાય, દટલે પરના-
 વર્માં પેસાય, તેમ તેમ વધારે અંશાંતિ થાય, માટે આત્મ ગુણ તો અવશ્ય પ્રકટ કરવા જોઈએ. દટલે જેમ જેમ
 સાર વસ્તુ જણાતી જાય, તેમ તેમ અસાર ઉપરથી સહેજે પ્રીતિ ઉતરતી જાય, જેમ કે, કોઈની પાસે કોઈ
 હોય, ને તેને પૈશો મળે, સારે તેને કોઈ ઠાંડવી તે કાંઈ કઠણ નથી. તેમજ રૂપિયો મળે, ત્યારે પૈશો ઠાં-
 ઢવો કઠણ નથી. તેમજ સોના મહોર મળે, ત્યારે રૂપિયો ઠાંડવો કઠણ નથી. તેમજ રત્ન મળે, ત્યારે સોના
 મહોર ઠાંડવી કઠણ નથી. તેમજ પાર્શ્વમણિ મળે, ત્યારે રત્ન ઠાંડવું કઠણ નથી. તેમજ ચિંતામણિરત્ન મળે,
 ત્યારે તે પૂર્વે કહેલું સઘળું ધન મૂકતું કાંઈ કઠણ નથી. માટે ચિંતામણિ રત્ન સમાન તો આત્મગુણ છે. તે
 આત્મગુણ પ્રકટ કરવાને માટેજ સર્વ ક્રિયા અનુષ્ઠાન કરવાં પડે છે. તે પણ આત્મજ્ઞાન પૂર્વક વિધિ સહિત
 કરે, ત્યારેજ આત્મગુણ પ્રકટ થાય છે. તે આત્મગુણોનો અંત કોઈથી કહી શકાય તેમ નથી. જેમ કે, આ-
 કાશનો અંત કોઈ પક્ષીથી પામી શકાતો નથી. જેમ જે પક્ષી, પોતાના બલવેડે જેટલા આકાશમાં ઊડી શકે
 છે, તે પક્ષી આ આટલુંજ આકાશ છે, એમ સમજે છે. જેમ મગતરુ, ચરકલુ, સમલી, અનલ પક્ષી, અષ્ટપદ-
 નામા પક્ષી અને ગરુડ પક્ષી એ સર્વે પક્ષી કહેવાય છે, તેંડ પોત પોતાની પાંચનાં બલ પ્રમાણે આકાશમાં
 ગમન કરી શકે છે, પરંતુ તે સર્વેને પણ, આકાશ અપારને અપાર રહે છે. તેમ ઊદ્દમશ્ચ જીવોથી પણ આત્માના
 જ્ઞાનાદિક ગુણોનો પાર પામી શકાતો નથી. માટે સર્વોપરિ સારરૂપ તો આત્માના જ્ઞાનાદિક ગુણોજ છે. એમ
 વિચારીને તેથી ઊલટો દટલે આ સઘળો સંસાર અસારરૂપ છે. અર્થાત્ અનેક પ્રકારના આધિ તથા વ્યાધિ
 તથા ઉપાધિ તેણે કરીને આ સંસાર ત્રરેલો છે, એવી રીતે આ જીવ જાણે છે, દેશે છે, અને અનુભવે છે,

તોયપણ તે આત્મગુણ પ્રકટ કરવાનો ઉદ્દેશ વિલકુલ કરતો નથી. ને કદાપિ કરે છે, તો દેહને પોતાનું રૂપ માનીને કરે છે, એટલે મનાવા પૂજાવાદિકની લાલચે કરે છે. માટે તે આત્મગુણ શી રીતે પ્રકટ થાય? પરંતુ તે આત્મગુણો તો, ક્યારે પ્રકટ થાય? કે, જ્યારે આ સંસારને વિષે દેહાદિક સર્વ પદાર્થને અસારરૂપ જાણે ત્યારેજ આત્મગુણ પ્રકટ થાય છે. અર્થાત્ વૈરાગ્ય પામ્યા વિના આત્મગુણ પ્રકટ થાયજ નહીં. માટે મોક્ષ માર્ગમાં ચાલનાર પુરુષને તો, વૈરાગ્ય પગને ઠેકાણે છે, જ્ઞાન હૃદયને ઠેકાણે છે, અને ધર્મ માથાને ઠેકાણે છે. તોયપણ એક બીજાને પરસ્પર સંબંધ રહેલો છે. એટલે મોક્ષમાં જનાર પુરુષને પૂર્વોક્ત ત્રણે પદાર્થોનું સંપૂર્ણ બલ જોઈએ. પરંતુ તેમાં પ્રથમ પગનું બલ ચરોતર જોઈએ; કેમ કે, પગવિના ચાલી શકાતું નથી. એટલાજ માટે વૈરાગ્યનું બલ દૃઢ જોઈએ, તે વૈરાગ્યને જાગૃત કરનાર એવો આ વૈરાગ્યશતક નામનો ગ્રંથ પ્રથમ સ્થાપન કર્યો છે. કેં બહુના.

॥ લિ. ડો, રા. દી. ॥

॥ શ્રી રંજામંજરી નાટિકા. જૈની. ॥

(શ્રી નયચંદ્રસૂરિ કૃત.)

મૂલ માગધી અને ટીકા સંસ્કૃત જ્ઞાપામાં છે. અને તેમાં આશ્વા ગ્રંથના માગધી શબ્દાનો કોશ છે. આ ગ્રંથ વિદ્વાનોને અવશ્ય વાંચવો યોગ્ય છે. કિમ્મત માત્ર રૂ૦-૦-૦ છે. જોઈએ તમણે શાસ્ત્રી, રામચંદ્ર દીનાનાથને ત્યાંથી મંગાવી લેવો.

ग्राहकोए याद राखवुं के, आ सुपरोयल बीश फारमनो प्रथम जाग, आखर सूधीमां पण,
 एक रुपियाथी उठी किम्मत नहि बेचाय; वली आग्रंथनी १ थो एए नक्कल राखनार पासथी
 दरेकनी एक रुपिया प्रमाणे किम्मत लेवामां आवशे. अने सामटी १०० अने तेथी वधारे
 राखनारने, शेकडे दश नक्कल वधारे आपवामां आवशे. वली आ ग्रंथना बीजा जागोमां पण
 वैराग्य तथा अध्यात्मनीज पुष्टि करनारा ग्रंथो आवशे. जेवा के, वैराग्यकल्पलता, अध्यात्म-
 गीता, समकितकौमुदी, इंदियपराजयशतक, इष्टोपदेश, सज्जनचित्तवल्लभ, प्रशमरति विगरे
 घणा अपूर्व ग्रंथोनो नवो बालावबोध करी प्रसिद्ध करवामां आवशे. तेनी किम्मत पण, आ
 जागना हीसावथीज लेवामां आवशे. वली, जो ग्राहकोनी मरजी बीजा ग्रंथोना एटले लो-
 कप्रकाश, तथा त्रेशतशलाका पुरुषनुं चरित्र इत्यादिकना बालावबोध ग्रहण करवानी हशे,
 तो तेम पण थइ शकशे. परंतु ते सधनुं पांचशें ग्राहको थवाथी सत्य शशे; मांटे ग्राहकोए
 पोतानुं नाम, स्थान, लखवुं.-वली आग्रंथ मंगवनारे टपाल खरचना रु ०-१-० साथे
 ग्रंथनी किम्मत मोकली आपवी. नहिं तो वेल्ह्युपेबल पारसलथी मोकलवामां आवशे.

लि. शास्त्री. रामचंद्र दीनानाथ.-सांकडीशेरी जतिनीपोल. मु. अमदावाद.

॥ શ્રી જૈન બોલવિચાર સંગ્રહ ॥

આ અંથમાં ધણા સિદ્ધાંતોમાંથી, છવ વિચાર પ્રમુખ પ્રકરણોમાંથી, અને લોક પ્ર-કાશાદિક અધ્યોમાંથી ધણા શ્રમે કરીને ઉદ્ધાર કરી, બાકી છવોને મુખે બોધ થવાને, તથા કંઠે કરવાને તથા દરેક જૈનસ્કુલોમાં ચલાવવાને અને થોડી કિમ્મતમાં ધણું જાણુપણું થવાને માટે છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવાનો આરંભ કર્યો છે. તેની કિંચિત્ દિશામાત્ર દેખાડવા માટે, આ અંથને અંતે તે બોલ દાખલ કર્યા છે. આ અંથ, આ જાહેર ખર્ચર જેવા રાષ્ટ્રપથી અને આવા (ખીસ્સામાં રહે તેવા) કદનાં (૩૨૦) પૃષ્ઠનો બનાવવામાં આવશે. પૂંકું પાકું બંધાશે. તેની કિમ્મત અગાઉથી ગ્રાહક થનાર પાસેથી ફક્ત રૂ. ૦-૮-૦ લેવામાં આવશે. અને પાઈલથી તો, અમારી મરજી મુજબ લેવામાં આવશે. ગ્રાહક થનારે નીચેના શિ-રનામે પત્ર લખવો. શાસ્ત્રી. રામચંદ્ર દીના-નાથ. સાંકડીશેરી જતિનીયોજ.

મુ. અમદાવાદ.

॥ શ્રી પ્રવચ્ચચિન્તામણિ: ॥

તેવું ગુજરાતી ભાષાંતર અમે કર્યું છે. તેમાં સિદ્ધસેન દિવાકરે (વિક્રમરાજને, પાદશિખાર્યના શિષ્ય નાગાળુંતે શાલિવાહનરાજને, શેભનાચાર્યના ભાઈ ધનપાલે બોજરાજને, હેમાચાર્ય કુમારપાદરાજને જૈની કર્યા. તેનો સવસ્તર છ-તિહાસ, તથા વનરાજથી માંડીને વરપુષાસ તેજપાસ સંધી ગુ-જરાતના રામચોતો અનુક્રમે દતિહાસ; તથા કાલિદાસ પં-ડિતને બોજરાજની સાથે થયેલો રસિક સંવાદ, તથા મહા-કવિ કાલિદાસ અને માધવંડિત વિગેરેનાં જન્મ ચરિત્ર, આમાં આવેલાં છે. “આ અંથના અંતમાં કવીશ્વર દલપતરામ ડા-હ્યાભાઈ, પોતાના આપેલા અભિપ્રાયમાં લખે છે કે, રાડ રાજસ્થાન તથા ફાર્ગસ સાહેબે રામમાણનો અંથ પણુ એ આધારે કરેલો છે.” આ શિવાચ આ અંથને માટે વિદ્વાનોના ઉત્તમ અભિપ્રાયો મલેલા છે.

કેવલ મસ્કૃત

રૂ. ૨-૦-૦

કેવલ ભાષાંતર

રૂ. ૨-૦-૦

સંસ્કૃત સહિત-ભાષાંતર

રૂ. ૩-૦-૦

જ્યેષ્ઠે તેમણે નીચેના શરનામેથી મંગતી લેવું.

શાસ્ત્રી. રામચંદ્ર દીનાનાથ. સાંકડીશેરી જતિનીયોજ.

અમદાવાદ.

॥ ॐ श्री वीतरागायं नमः ॥

॥ श्री वैराग्यरत्नाकर ॥

भाग १ लो.

प्रणम्य परमात्मानं । बालबोधाय लिख्यते ॥

वैराग्यशतकस्यास्य । जाषा टीकानुसारिणी ॥ १ ॥

आ वैराग्य रत्नाकर* नामना ग्रंथना घणा ज्ञाग, उत्तेजन मलवाशी प्रकट थवाना ठे. तेमां प्राये करीने वैराग्य दशानेज पुष्टि करनार ग्रंथोनो समावेश करवामां आवशे. तेमां आ प्रथम ज्ञागमां श्री पूर्वाचार्य महाराजे पूर्वमांशी उद्धार करीने वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ रच्यो ठे. अने तेनी टीका संवत् १६४७ ना वर्षमां खरतर गङ्गीय श्री जिनचंद्मूरिना राज्यमां थएला श्री गुणविनयनामा आचार्य करी ठे. तेनो ज्ञावार्थ लेहने आ बालावबोध कर्यो ठे. अने एवीज रीतना ग्रंथो पण बीजा ज्ञागोमां आवशे. एदलाज माटे आ ग्रंथनुं नाम श्री वैराग्य रत्नाकर राखवामां आव्युं ठे.

* वैराग्यने जणावनार ग्रंथोनो समुच्च.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

संसारंमि असारे । नञ्चि सुहं वाहिवेअणापउरे ॥
 ४ १ ६ ५ ३
 ७ ३ ८ ११ १२ ए १०
 जाणंतो इह जीवो । न कुणइ जिणदेसियं धम्मं ॥ १ ॥

अर्थ—(असार के०) सार रहित एवो, अने (वाहि के०) व्याधि. एटले शरीर संबंधि डःख, (वेअणा के०) वेदना. एटले मन संबंधि डःख, तेणे करीने (पउरे के०) प्रचुर. एटले बहुल अथवा जरेलो एवो, (इह के०) आ (संसारमि के०) संसारने विषे (सुहं के०) सुख जे ते (नञ्चि के०) नथी. (जाणंतो के०) ए प्रकारे जाणतो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (जिण-देसियं के०) जिनराजना प्ररूपेला (धम्मं के०) धर्मने (न कुणइ के०) नथी करतो! ॥१॥

भावार्थ—अनेक प्रकारना आधि, व्याधि, अने उपाधि तेणे करीने आ संसार जरेलो ठे, एटले आ असार संसारमां कांइ पण सुख नथी. एवी रीते आ जीव जाणो ठे, देखे ठे, अने अनुजवे ठे; तोयपण आ मूढ जीव! जिन परमात्माना कहेला धर्मने केम नथी करतो !!

आ प्रथम गाथाમાં एम कह्युं के, आ जीव संसारनुं असारपणु जाणे ठे, तोयपण श्री जिनप्रणीत धर्मने नथी करतो; एवुं कह्युं. परंतु न्हांनी उम्भरवाला अने तेज नवने विषे मोक्ष जनारा अपने श्री वीरभगवाननी देशना फकत् एकजवार सांजलवाथी दृढ वैराग्यवान् थएला, एटलुंजं नही पण ते संसारना असारपणा संबंधी मातापिता साथे प्रत्युत्तर करी, ठेवटे माता पितानी आझा लेइ जेणे बाल्यावस्थामां दीक्षा अंगीकार करी एवा श्री अतिमुक्तक कुमारनुं वृत्तांत श्री अंतगडदशांग अपने नगवत्यादि सूत्रने अनुसारे नीचे प्रमाणे जाणवुं.

कथा.

पोलासपुर नगरने विषे विजय नामे राजा, तेनी श्री नामनी पट्टदेवी एटले पटराणी ते बे जणनो अतिमुक्तक एवे नामे पुत्र हतो. ते पुत्र बहु उद्यमे करीने महोदो थयो, अनुक्रमे करीने ठ वर्षनो थयो, ते अवसरे नगरने बहार श्री वीरस्वामी समोसस्था एटले पधास्था. त्यार पढी ज्ञानवंत एवा गौतम गणधर, श्री वीरस्वामीने पूढीने जिद्धा लेवाने अर्थे नगर मध्ये आब्या, ते अवसरे ठोकराईनी संगथे रमतो एवो अतिमुक्तक कुमार, गौतमस्वामीने देखीने ए प्रकारे पूढतो हवो के, तमे कोण ठो? अपने केम फरो ठो? एम पूढे सतेगौतमस्वा-

मीए कद्युं के अमे श्रमण ढीए, अने चिहाने अर्थे फरीए ढीए. त्यारे कुमार बोल्यो. हे पूज्य! आवो, हुं तमने चिह्ना अपावुं. एम कहीने ते कुमार गौतमस्वामीनी आंगलीए बलगीने पोताने घेर लाव्यो. ते अवसरे श्रीदेवी घणी खुशी यइ सती जक्तिये करीने गौतमस्वामीने नमस्कार करीने प्रतिलाजती हवी. एटले आहार पाणी आप्यो. त्यार पढी अतिमुक्तक कुमार फरीने ए प्रकारे पूजतो हवो. के, तमे क्यां रहो ढो? त्यार पढी गौतमस्वामी कहेता हवा. हे जइ! जे उद्यानमां अमारा धर्माचार्य श्री वर्द्धमानस्वामी वसे ढे त्यां अमे बसीए ढीए. एवं कद्युं. ते अवसरे ते कुमार बोल्यो. हे स्वामिन्! तमारी साथे श्री वीरस्वामीने वंदन करवा मोटे हुं आवुं? त्यार पढी गौतमस्वामी कहेता हवा. यथासुखं देवानुप्रिय एटले हे देवतानुने वल्लज! जेम तने सुख उपजे तेम. त्यार पढी गौतमस्वामीनी साथे आवीने अतिमुक्तक कुमार जगवंतने वंदन कस्तो हवो. त्यार पढी जगवंते धर्मनो उपदेश दीधो, ते उपदेश सांजलीने प्रतिबोध पास्यो एवो अतिमुक्तक कुमार, दीक्षा ग्रहण करवाने इहत्तो सतो मातापितानी अनुज्ञा लेवाने अर्थे घेर आवीने माता पिताने ए प्रकारे कहेतो हवो. हे अंब! हे तात! में आज श्री वीरस्वामीजीनी पासे धर्म सांजल्यो. ते धर्म, मने रुख्यो.

એટલે તે ધર્મ કરવાનો મને અનિલાષ થયો હે. તે અવસરે તે માતાપિતા કહેતાં હવાં. હે
 પુત્ર ! તું ધન્યહું. તું કૃતપુણ્યહું. તું કૃતાર્થહું. એટલે તને ધન્ય હે અને કર્યું હે પુણ્ય તે જેણે
 એવો તું થયો. અને કર્યો હે અર્થ નામ પ્રયોજન તે જેણે એવો તું થયો. જે કારણ માટે તે
 વીરસ્વામીજીની સમીપે ધર્મ સાંનલ્યો, અને વલી તે ધર્મ, તને રુચ્યો, તે કારણ માટે. ત્યાર
 પછી તે કુમાર ફરીને એ પ્રકારે કહેતો હવો. હે અંબ ! હે તાત ! હું તે ધર્મ સાંનલવાદિકે ક-
 રીને સંસારના જયે કરીને ઉદ્વિગ્ન એટલે ઉપરાંત મનવાલો એવો અને જન્મમરણના ત્રય
 થકી ત્રય પામેલો એવો થયોહું. તે કારણ માટે તમારી અનુજ્ઞાએ કરીને એટલે રજાએ કરી-
 ને શ્રી વીરપ્રજ્ઞુજીની સમીપે પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરવાને ઇચ્છુહું, એવું કહ્યું. ત્યાર પછી તે કુમાર-
 ની માતા અનિષ્ટ કહેતાં વલ્લન નહીં એવું, અને અકાંત કહેતાં અણગમતું એવું, અને અ-
 પ્રિય એવું, અને પ્રથમ કોઈ વહાડો ન સાંનલેલું એવું, તે કુમારનું વચન સાંનલીને તત્કાલ
 શોકના સમૂહ પ્રત્યે પામી. એટલે શોકાતુર થઈ. અને દીન અને હતાસ એવા મને કરીને
 સહિત હે મુલ્ક તે જેનું એવી થઈ સતી, મૂઢાં પામીને અંગણતલને વિષે એટલે ધરના અંગ-
 ણામાં ધસતી સર્વ અંગોએ કરીને મઢી : તે અવસરે વાસીનું શીઘ્ર, સોનાનો કલશ લાવીને

ते कलशना मुख थकी नीकलतुं. एवं शीतल अने निर्मल एवं जल तेनी धाराउए करीने एटले ते पाणीनी धाराउए करीने शींची, एटले ढांटी, अने करयो ठे ताढा वायरानो उपचार ते जेने एवी थइ सती चेतना पामीने विलाप करती थकी पुत्र प्रत्ये ए प्रकारे कहेती हवी. हे जात ! तुं अमारें एकज पुत्र बुं. अने अमने इष्ट कहेतां वल्लन, अने कांत कहेतां मनोइ, अने प्रिय कहेतां प्रियकारी एवो, अने आनरणना करमिया समान, एटले अमूल्य रत्न तुल्य एवो, अने हृदयने आनंद रूपन करनार एवो, अने जंवराना फूलनी पेठे डुर्लभ एवो, तुं अमारें बुं. एज कारण माटे क्षण मात्र पण तारा विजोगने अमे सहन करवाने समर्थ नथो. ते कारण माटे हे जात ! ज्यां सूधी अमे जीवीए त्यां सूधी तुं घरमां रहे. पढी सुखे करीने प्रव्रज्या ग्रहण करजे. एटले दीक्षा लेजे. त्यार पढी ते कुमार कहेतो हवो. हे अंब ! तमारं कहेवुं सत्य ठे. परंतु आ मनुष्यनो नव, अनेक जन्म जरा मरणरूप, तथा शरीर अने मन संबंधि अतिशो दुःखनु वेदवुं एटले नोगववुं ते रूप, उपडवे करीने परानव पामेजो एवो, अने अध्रुव कहेतां अशाश्वत एवो; अने संध्यासमयनां वादलांना रंग सरखो एवो; अने जलना परपोटा सरखो एवो; अने बीजलीना सरखो चंचल एवो;

અને સહી જવું, પહીં જવું, નાશ પામવું, એ ધર્મ કહેતાં સ્વનાવ તે જોનો એવો છે. તે પ્રથમ અથવા પહીં જરૂર ત્યાગવા જોગ્ય છે. એટલે મૂકવોજ પડશે. હવે કોણ જાણે? આપણા મધ્યે કોણ પહેલું પરલોકે જશે? અથવા કોણ પહીં જશે? એવી સ્વભાવ પડતી નથી. તે કારણ માટે તમારી આજ્ઞા કરીને હમણાંજ હું દીક્ષા લેવાને ઇચ્છું. એ રીતે કુમારે કહ્યું. ત્યાર પહીં ફરીને માતા પિતા તે કુમારને કહેતાં હતાં. હે પુત્ર! આ તાહારું શરીર વિશેષ રૂપવાનું એવું અને *લક્ષણ, વ્યંજનરૂપ ગુણે કરીને સહિત એવું, અને નાના પ્રકારની વ્યાધિ કરીને રહિત એવું, અને સૌનાગ્યપણા કરીને સહિત એવું, અને ન હણાણાં એવાં, અને ઉદાત્ત કહેતાં મનોહર અને કાંત કહેતાં મનોહર એવાં, પાંચ ઇંદ્રિય તેમણે કરીને શોનાયમાન એવું, એટલે અસ્ખંભિત મનોહર પાંચ ઇંદ્રિયોએ કરીને સહિત એવું, અને અનેક ઉત્તમ ગુણોએ કરીને સહિત એવું છે. તે કારણ માટે, પોતાના શરીરરૂપ સૌનાગ્યાદિ ગુણોને અનુચવીને એટલે ઝોગવાને પરિણત વયવાલો થઈને એટલે પરિપક્વ અવસ્થાવાલો થઈને પહીં પ્રવજ્યા ગ્રહણ કરજે. ત્યાર પહીં તે કુમાર ફરીને આ પ્રકારે કહેતો હવો. હે અંબ! હે તાત!

* લક્ષણ.=શાથપગની રેલાદિક. • † વ્યંજન.=મષતિલકાદિક.

જે તમે શરીરનું સ્વરૂપ કહ્યું તે મનુષ્ય-સંબંધિ શરીર, સ્વભુ કહેતાં નિશ્ચે હુઃસ્વનુંજ સ્થાનક છે. અને નાના પ્રકારની શૈકડો વ્યાધિયોને રહેવાનું ઘર એવું, અને હાડકારૂપ લાકડાંથી ઇત્પત્ત થયેલું એવું; અને નસાજાલે કરીને વિંટાળેલું એવું, અને માટીના ખાંખની પેઠે હર્બસ એવું, અને અશુચિના પુદ્ગલોએ કરીને વ્યાપ્ત એવું, અને સડી જવું, પડી જવું, અને નાશ થવું એ છે ધર્મ નામ સ્વભાવ તે જનો એવું આ શરીર, પ્રથમ અથવા પછી જરૂર ત્યાગવા જોગ્ય થશે. એ કારણ માટે આવા શરીરમાં કોણ બુદ્ધિવંત પુરુષ રીજ પામે? એટલે જે બુદ્ધિશાલી પુરુષ હોય તે તેવા શરીરમાં રંજિત નજ થાય. એ રીતે કુમોરે કહ્યું. ત્યાર પછી કુમારનાં માતાપિતા ફરીને કહેતાં હતાં. હે પુત્ર ! આ તાહારા બાપદાદાથી આવેલું એવું વિસ્તારવંત ધન, કનક, રત્ન, મણિ, મોતી, શંખ પ્રવાલાં, આદિ પોતાને વશ્ય એવું પ્રધાન હવ્ય છે. જે હવ્ય સાત પેઢો સૂધી, અતિશે દીનાદિકને એટલે ગરિબ લોકોને આપવા માંડ્યું અને પોતે નોગવવા માંડ્યું પણ ક્ય ન થાય, એટલે સુટી ન જાય એવું છે. તે કારણ માટે એ પ્રકારનું આ હવ્ય તે પ્રત્યે પોતાની સુશી પ્રમાણે રૂઢે પ્રકારે જોગવીને, પોતાને સદૃશ રૂપ લાવણ્યાદિ ગુણોએ કરીને શોનાયમાન એવી અને પોતાના મનની રુચિ પ્રમાણે ચાલનારી એવી ઘણી

રાજકન્યાનું પરણીને તેમની સાથે આશ્ચર્યકારી એવાં સંસાર સંબંધિ જોગસુખ જોગબીનિ
 પઠી દીક્રા લેખ્યો. ત્યાર પઠી કુમાર કહેતો હવો, હે અંબ ! હે તાત ! તમે જે હવ્યાવિકનું
 સ્વરૂપ કહ્યું તેનું એવી રીતે જાણવું કે, તે હવ્ય, સ્વલુ કહેતાં નિશ્ચે અગ્નિ, જલ, ચોર, રાજા,
 દાયાવ કહેતાં ગોત્રીલોકો એ આદિક ઘણા લોકોને સાધારણ છે, એટલે ઘણા લોકોને વચ્ચ
 છે; પણ હવ્ય કાંઈ એક જાણની પાસે રહેતું નથી. અને અધુવ કહેતાં અશાશ્વતું છે. એટલે
 તે હવ્ય કાંઈ નિરંતર રહેતું નથી. અને પ્રથમ અથવા પઠી જરૂર ત્યાગવા યોગ્ય થશે. એટલે
 મૂકવુંજ પડશે. તથા મનુષ્ય સંબંધિ કામજોગ પણ અશુચિ એટલે અપવિત્ર એવા, અને અ-
 શાશ્વત એવા, અને વાત, પિત્ત, કફ, શુક્ર કહેતાં વીર્ય અને શોણિત કહેતાં રુધિર એટ-
 લાનું છે આશ્રય તે જેમને એવા, એટલે વાત, પિત્ત, કફ, શુક્ર, શોણિતમય એવા, અને
 અમનોહ્ન કહેતાં અસુંદર એવા, અને વિરુપ કહેતાં માઠા મૂત્ર અને પુરીષ કહેતાં વિષા તેણે
 કરીને નરેલા એવા, અને હર્ગધ એવા છે ઉદ્ધાસ અને નિશ્વાસ તે જેમના, એટલે ડંચોશ્વાસ
 અને નિચોશ્વાસ જેમનો હર્ગધ છે એવા, અને મૂર્ખ લોકોએ અતિશે કરીને સેવેલા એવા,
 અને નિરંતર સાધુજનને નિંદવા જોગ્ય એવા, અને ઉત્કૃષ્ટજાતિએ અનંત સંસારના વધારનાર

એવા, અને કહુઆં ફલ રૂપ છે વિપાક તે જેમનો, એટલે અંતે હુર્ગતિના ફલને આપનાર એવા
 કામનોગ છે. ઇહાં કામનોગ કહેવે કરીને તેના આધારજૂત એટલે તેમને રહેવાનું સ્થાનક
 એવાં સ્ત્રી પુરુષનાં શરીર જાણવાં. તે શરીર પૂર્વે કહેલા વિશેષણોએ કરીને સહિત છે એજ
 કારણ માટે તેમને અર્થે એટલે તે કામનોગોને અર્થે કોણ પુરુષ પોતાના જીવિતને નિષ્ફળ
 કરે? એટલે જે માહ્યો પુરુષ હોય તે નજકરે. આ રીતે કુમારે ઘટ્ટર આપ્યો. ત્યાર પછી તે કુમાર-
 નાં માતા પિતા, એ પ્રકારે વિષયને અનુકૂલ એવાં બહુ વચનોએ કરીને તે કુમારને લોનાવ-
 વાને અસમર્થ થયાં. પછી વિષયને પ્રતિકૂલ એવાં, અને સંજમના ઋયને દેખાડનાર એવાં
 વચનોએ કરીને આ પ્રકારે કહેતાં હયાં. હે પુત્ર ! નેર્મ્યં પ્રવચનં કહેતાં વીતરાગનું કહેલું
 એવું સિદ્ધાંત અથવા જ્ઞાસન તે સત્ય છે. કહેતાં સાચું છે. અને અનુત્તર કહેતાં પ્રધાન છે.
 અને શુદ્ધ કહેતાં દોષ રહિત છે. અને શલ્યકર્તન કહેતાં માયા શલ્ય, નિયાણ શલ્ય,
 અને મિથ્યાત્વ શલ્ય, એ ત્રણ શલ્યનું નાશ કરનારું છે. અને મુક્તિનો માર્ગ છે. અને સર્વ
 હુઃસ્વને નાશ કરનાર એવું વીતરાગનું કહેલું પ્રવચન છે. તે પ્રવચનમાં એટલે જૈનજ્ઞાસનમાં
 રહેલા એવાજ જીવો સિદ્ધિપદને વરે છે. એટલે વીતરાગની આજ્ઞાના પાલનાર એવાજ જીવો

સર્વ કર્મે કરીને રહિત થાય છે. પરંતુ આ પ્રવચન લોઢાના ચણા ચાવવાની પેઠે અતિશય
 હુબ્બર છે. અને વેલુના કોલિયાની પેઠે સ્વાદે કરીને રહિત છે. અને બે જુજાનુએ કરીને મહો-
 ઠા સમુદ્ધની પેઠે હુસ્તર છે એટલે હુઃસ્વે તરવા જોગ્ય છે. અને વલી આ પ્રવચન છે તે તીક્ષ્ણ
 ણા સ્વહ્નાદિને નિલંબન કરવા જેવું છે, તથા દોરડાદિકે કરીને બાંધેલું એવું મહાશિલાદિક
 વસ્તુ તેને હસ્તાદિકે કરીને ધારણ કરવા જેવું છે. તથા અસિધારા વ્રત સેવન કરવાનું છે,
 એટલે જેમ સ્વહ્નાદિ, અતિક્રમણ કરવાને અશક્ય છે, તેમ આ મહાવ્રતનું પાલનું અશક્ય છે.
 વલી જૈનશાસનમાં સાધુને આધાર્મિક ઔદેશિકાદિ જોગધવાને ન કલ્પે. એટલે જૈ-
 નના જે સાધુ હોય તે પોતાને વાસ્તે કરેલું એ આદિક વેતાલીશ દોષ સહિત વસ્તુ, ગ્રહણ
 કરે નહી. અને હે પુત્ર ! તું તો સદાયકાલ સુખમાં ઉત્પન્ન થાલો તું. કોઈ વહાડો પણ
 હુઃસ્વમાં રહ્યોજ નથી. એજ કારણ માટે તું શીત કહેતાં તહાઠ અને ગ્રહણ કહેતાં ઘામ,
 ક્ષુત્ કહેતાં ક્ષુધા, પિપાસા કહેતાં તૃષ્ણા, દંશ કહેતાં માંસ, મશક કહેતાં મગતરાં, અને
 નાના પ્રકારના રોગાદિરૂપ પરિષ્વહ ઉપસર્ગો પ્રત્યે સહન કરવાને સમર્થ નથી. તે કારણ
 માટે હમણાં તને વીઢા લેવાને અર્થે આજ્ઞા આપવાને અમે ઇચ્છતાં નથી. અર્થાત્ હમણાં

તને આજ્ઞા નહીં આપીએ. ત્યાર પછી કુમાર કહેતો હવો. હે અંબ ! હે તાત ! તમે જે સંજ-
 મની હુષ્કરતા દેખાડી, તે હુષ્કરતા સ્વલુ કહેતાં નિશ્ચે હ્રીંબ પુરુષોને અને કાતર પુરુષોને
 એટલે કાયર લોકોને અને કુત્તિસત પુરુષોને અને આ લોકને વિષે પ્રતિબંધવાલા પુરુષોને
 એટલે આ લોકમાંજ સુખ માની બેઠેલા તેવાડને, અને પરલોકથી અવલા મુશ્કવાલા થએ-
 લા એવા લોકોને એટલે પરલોકના સુખના અજાણ લોકોને, અને વિષયની તૃષ્ણાવાલા
 લોકોને છે. એટલે પૂર્વે કહેલા એવા લોકોને સંજમનું હુષ્કરપણુ લાગે છે. પણ સ્વલુ કહેતાં
 નિશ્ચે ધીરપુરુષને અને સંસારના ત્રયથી અદ્વિગ્ર થએલા એવા પુરુષને હુષ્કર નથી. એટલે
 સંજમ પાલવું કઠણ નથી. તે કારણ માટે હું તમારી આજ્ઞા કરીને હમણાંજ પ્રવ્રજ્યા લે-
 વાને ઇચ્છું. ત્યાર પછી તે માતા પિતા ફરીને કહેતાં હવાં. હે બાલ ! આટલો હઠ તું ન
 કર. તું શું સમજે છે ? ત્યારે અતિમુક્તક કુમાર કહેતો હવો. હે અંબ ! હે તાત ! જે હું જા-
 ણું તેજ નથી જાણતો. અને જે નથી જાણતો તેજ હું જાણું. ત્યાર પછી તે માતા પિતા
 કહેતાં હવાં. હે પુત્ર ! આમ કેમ બોલે છે ? ત્યારે તે કુમાર કહેતો હવો. હે માતા પિતા ! હું
 જાણું કે, જે જન્મ્યો તેને જરૂર મરવું છે. પરંતુ એટલું નથી જાણતો કે, તે ક્યારે મરશે ?

अथवा किया स्थानमां मरशे? अथवा केवे प्रकारे मरशे? अथवा केटले काले मरशे? ए हुं नथी जाएतो. तथा हुं नथी जाएतो के, किया कर्मोए करीने नरकादिकने विषे जीवो उत्पन्न थाय ठे.? पण आटलुं जाएबुं के, पोताना करेला कर्मोए करीने जीव नरकादिकोमां उत्पन्न थाय ठे. ए रीते कुमारे उत्तर आप्यो. त्यार पढी तेनां माता पितालु ते कुमरनुं, संजमने विषे स्थिर चित्त जाणीने महोटा आमंभरे करीने निकलवानो महोटी उत्सव करतां हवां. ते अवसरे अतिमुक्तक कुमार स्नान कहेतां नहावुं, अने विलेपन कहेतां शरीरे चंदनादिकनो लेप करवो, अने वस्त्र आचरणादिकोए करीने शांन्नाव्युं ठे शरीर ते जेणे एवो, अने माता पितादिक बहु परिवारे करीने परिवरेलो एवो, महोटी शिविकामां(पालखीमां) बेसीने नाना प्रकारना वाजिंत्रनो शब्द थए सते ज्यारे नगर मध्ये थइने निकलतो हवो, त्यारे घणा छव्यना अर्थि नट्टादि लोको, मनोइ वाणीए करीने आ प्रकारे आशिष् देता हवा. के, हे राजकुमार! तुं धर्मे करीने अने वली तपे करीने कर्मरूपी शत्रु प्रत्ये जीतो. वली हे जगतने आनंदना करनार! तहारुं कल्याण थाउ. वली तुं उत्तम कहेतां प्रधान एवा ज्ञान दर्शन चारित्रोए करीने न जीतैलां एवां इन्द्रियो प्रत्ये जीतो. अने अंगीकार करेलो

એવો સાધુનો ધર્મ તે પ્રત્યે રૂઢે પ્રકારે પાલો. વલી તું નિર્વિઘ્નપણે કરીને સિદ્ધિ સ્થાનકને પામો. એ પ્રકારે આશિષ્ દીધી. ત્યાર પછી તે અતિમુક્તક કુમાર એ પ્રકારે જાચક સોકો એ સ્તવના કરવા માંડેલો એવો, અને નગરના રહેનાર નર નારીડું એ આદર સહિત જોવા માંડેલો એવો, અને જાચક લોકોને વાંચિત દાન પ્રત્યે આપતો એવો, નગર થકી બહાર નિકાલીને જ્યાં શ્રી વીરસ્વામીજીનું સમવસરણ છે; ત્યાં આવીને શિવિકા થકી ઉતરયો. એટલે પાલસીથી હેઠો ઉતરયો. ત્યાર પછી માતા પિતા તે કુમારને આગલ કરીને શ્રી વીરસ્વામીજીની સમીપે આવીને વંદનાદિ પૂર્વક એટલે વંદનાદિ નમસ્કાર કરીને આ પ્રકારે કહેતાં હતાં. હે સ્વામિન્ ! આ અતિમુક્તક કુમાર અમને વહાલો છે, અને અમને મનોહુ છે, અને એ અમારે એકજ પુત્ર છે. પરંતુ જેમ કમલકાદવને વિષે ઉત્પન્ન થાય છે, અને વલી પાણીને વિષે વૃદ્ધિ પામે છે. પણ કાદવ અને પાણી એ કરીને લેપાતું નથી; તેમ આ અતિમુક્તક કુમાર પણ શબ્દ, રૂપ, એ છે લક્ષણ તે જેમનું એવા કામોને વિષે ઉત્પન્ન થયો છે, અને ગંધ, રસ, અને સ્પર્શ એ છે લક્ષણ તે જેમનું એવા નોગોને વિષે વૃદ્ધિ પ્રત્યે પામ્યો છે, પણ તે કામ નોગોને વિષે અને મિત્ર, જ્ઞાતિ, સ્વજન, સંબંધિ એવા લોકોને વિષે લેપાયો નથી. અર્થાત્ મ-

મતાણ કરીને રહિત છે. વલી આ કુમાર સંસારના જયે કરીને હદિય થયો સતો ઇટલે વિ-
 રક્ત મનવાલો થયો સતો આપની પાસે ઢીકા લેવાને ડુંદે છે. તે કારણ માટે અમે આપને
 આ શિષ્ય રૂપ ત્રિકા પ્રત્યે આપીએ બીએ. આપ પણ આ શિષ્યરૂપ ત્રિકા પ્રત્યે અંગીકાર
 કરો. ત્યારે સ્વામિએ કહ્યું, હે દેવાનુપ્રિયો ! જેમ તમને સુખ ઉપજે તેમ, પણ પ્રતિબંધ કર-
 થો નહીં. ઇટલે સમતા કરશો નહીં. ત્યાર પછી અતિમુક્તક કુમાર જગવંતનું વચન સાંન-
 લીને ખુશી થયો સતો જગવંત પ્રત્યે ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરીને અને નમસ્કાર કરીને ઉત્તર
 પૂર્વ દિશિને વિષે ઇટલે ઈશાન કૂળમાં જડને પોતાની મેલેજ આજરણ માલ્ય અલંકાર પ્ર-
 ત્યે મૂકતો હવો. તે અવસરે માતા, હજ્વલ વસ્ત્રે કરીને આજરણાદિક પ્રત્યે ગ્રહણ કરીને
 આંસો થકી આંસુ મૂકતી થકી અતિમુક્તક કુમારને એ પ્રકારે કહેતી હવી. હે
 પુત્ર ! પામેલા એવા સંજમ જોગોને વિષે તહારે પ્રયત્ન કરવો. અને ન પામેલા
 એવા સંજમ જોગોને પામવાને અર્થે ઘટના ઇટલે રચના કરવી. વલી પ્રવજ્યા પાલવાને
 વિષે પોતાના પુરુષપણાનો અજિમાન સફલ કરવો. અને પ્રમાદ તો કરવોજ નહીં. એ પ્રકારે
 કહીને ત્યાર પછી માતા પિતાનું જગવંત પ્રત્યે નમસ્કાર કરીને પરિવાર સહિત પોતાંને સ્થાનકે

गयां. त्यार पढी अतिमुक्तक कुमार, श्री वीरस्वामी समीपे झाबीने वंदनादि करीने प्रवर्जित थयो. त्यार पढी श्री वीरस्वामीए पण पंचमहाव्रत ग्रहण कराववा पूर्वक एटले पंचमहाव्रत ग्रहण कराबीने क्रिया कलापादि शीखवाने अर्थे गीतार्थ एवा स्थविर मुनियोने सुण्यो. त्यार पढी प्रकृतिए करीने नड्क एवो, अने विनीत एवो, अतिमुक्तक नामे कुमार भ्रमण, एक दहाडो महोटी वृष्टि पडे सते एटले घणो वरसाद पडे सते काखने विषे पात्रु अने रजोहरण लेइने बहार निकल्यो. त्यां जलनो प्रवाह वहेतो देखीने बाल अवस्थाना वश थकी माटीए करीने पाल बांधीने जेम नावनो चलावनार नाव प्रत्ये चलावे ठे, तेम आ अतिमुक्तक साधु पात्राने, आ महारी नाव ठे, ए प्रकारे कल्पना करीने ते पाणीमां चलावतो सतो रमतो हवो. ते अवसरे स्थविर मुनियो तेनी ते अतिशे अघटित चेष्टा देखीने ते साधु प्रत्ये हांशी करता होय ने गुं जेम ! एम जगवन् समीपे झाबीने जगवंतने ए प्रकारे पूठता हवा. हे स्वामिन् ! आपनो अंतैवासी अतिमुक्तक नामे कुमार भ्रमण, कटला जवोए करीने सिद्धिपदने वरसे ? त्यारे जगवंते कह्युं, हे आर्यो ! महारो अंतैवासी अतिमुक्तक साधु, एज जवमां सिद्धिपदने वरसे. ते कारण माटे हे रूडा पुरुषो ! तमे अतिमुक्तक कुमार भ्रमणनी

જાત્યાદિકને ઝયાડવા થકી હીનના ન કરશો. અંને તેને ઇચ્છિત સેવા ન કરવે કરીને
 નિંદા ન કરશો. અંને મને કરીને લોકની સમદ્ધ ગર્હા ન કરશો. અંને તેની અવદ્ધા ન કર-
 શો. વલી હે દેવાનુપ્રિયો ! એ અતિમુક્તક સાધુને અર્ચવે કરીને અંગીકાર કરો. અંને અ-
 ર્ચવે કરીને તેની સહાય્ય કરો. તથા જ્ઞાત પાણી લાવી આપવારૂપ વિનય કરીને ઈનો વે-
 યાવચ્ચ કરો. જે કારણ માટે આ મુનિ, જવનો અંત કરનારજ છે. એટલે સંસારનો ઝહોલક
 રનારજ છે. અંને ચરમ શરીરવાલો છે. એટલે આ એને ઠેલું શરીર છે. એ રીતે તે જ્ઞાનવંત
 એવા સ્થવિર મુનિયોને જગવંતે કહ્યું. ત્યાર પછી તે સ્થવિર મુનિયો જગવંતને વંદન નમ-
 સ્કાર કરીને જગવતના વચનને વિનય પૂર્વક અંગીકાર કરીને અતિમુક્તક કુમાર શ્રમણ
 પ્રત્યે અર્ચવે કરીને અંગીકાર કરતા હવા. જાવત્ વૈયાવચ્ચ પ્રત્યે કરતા હવા. ત્યાર પછી
 અતિમુક્તક મુનિ જે તે પણ, તે પાપસ્થાનને આલોવીને નાના પ્રકારની તપશ્ચર્યાદિકે કરીને
 સંજમ પ્રત્યે સમ્યક્પ્રકારે આરાધન કરીને અંતે અંતકૃત કેવલી થઈ સિદ્ધિ પ્રત્યે જતા હવા.
 ઇતિ અતિમુક્તક મુનિનું વૃત્તાંત જાણવું. ઇહાં અતિમુક્તક કુમારને ૪ વર્ષની ઇમ્મરમાં દીક્ષા
 આપી છે. તેનું કારણ કે, જગવંત પોતેજ દીક્ષા આપનાર છે, માટે તેમાં વિરોધ જાણવો નહીં.

३ ३ ५ ३ ७
अर्धं कल्लं परं परारिं । पुरिसा चिंतंति अन्नसंपत्तिं ॥

७ ३० ए ३१ ३२ ३४
अंजलिगयं व तोयं । गलंतमाऽऽजं न पिहंति ॥ ७ ॥

अर्थ—(पुरिसा के०) पुरुष. अर्थात् मूढ पुरुषो जे ते, (अर्धं के०) आज (कल्लं के०) काल्य (परं के०) पहोर. एटले आवते वर्ष, (परारिं के०) परारथ. एटले तेथी पण आगल्ये वर्ष, (अन्न के०) अर्थ. एटले धन तेनी, (संपत्तिं के०) प्राप्ति तेने (चिंतंति के०) चिंतवे ठे. एटले विचारं ठे. अर्थात् आज महारे संपत्ति थशे, काल्य महारे संपत्ति थशे, पहोर महारे संपत्ति थशे, अथवा परार थशे; एवी आशाये करीने दिवस गमावेठे, परंतु ते पुरुष (अंजलिगयं के०) अंजलिने विषे रहेलुं एवुं (तोयं व के०) पाणी तेनी पेटे (गलंतं के०) गलतुं. एटले स्वतुं एवुं (आजं के०) आजखाने (न पिहंति के०) नथी देखता. ॥७॥

भावार्थ—वली ते मूढ पुरुषो मनमां एम विचारं ठे के, महारे आज, काल्य, पहोर अथवा परार धननी धणी प्राप्ति थशे. एम विचार कस्या करे ठे. परंतु हार्थेलिमां रहेला पाणीनी पेटे कृणो कृणो नाश पामता एवा पोताना आजखानो विचार नथी करता. ॥७॥

जं कल्ले कायवं । तं अज्झं चिय करेह तुरमाणा ॥

११ १० ९ १२ १४ १३
बहुविग्घो हु मुहुत्तो । मा अवरएहं पडिक्केह ॥३॥

अर्थ—हे प्राणियो ! (जं के०) जे धर्मकार्य (कल्ले के०) काल्य (कायवं के०) करवा योग्य होय, (तं के०) तेने (अज्झं चिय के०) आज्ञा (तुरमाणा के०) उतावला (करेह के०) करो. केम के, (मुहुत्तो के०) मुहुत्त. एटले काल विशेष जे ते, (हु के०) निश्चे (बहुविग्घो के०) घणा विघ्नवालो ठे. माटे जे धर्मकार्य पहेला पहोरमां करवानुं होय तेने (अवरएहं के०) अपराह्ण एटले पाठला पहोरे करीशुं. एम (मा पडिक्केह के०) विनंब न करो. ॥३॥

भावार्थ—हे नव्य जीवो ! जे धर्म संबंधी काम काल्य करवानुं होय, तेने उतावलायी आज्ञा करो. केम के, सारां काम करवानी वखते, निश्चे घणां विघ्न आवी पडे ठे. माटे जे धर्म कार्य पाठला पहोरे करवानुं होय, तेने पहेला पहोरमांज करी ल्यो. अर्थात् जे धर्म कार्य, जे वखते करबुं घटनुं होय, तेने तेज वखते करी ल्यो. ॥३॥

१
ही संसारसहावं, चरियं नेहाणुरायरत्तावि ॥
३ ५ ६ ७ ८ ९ १०
जे पुवणहे दिघा । ते अवरएहे न दीसंति ॥४॥

अर्थ—(संसार सहावं चरियं के०) संसारनो जे स्वप्नाव, जेनुं जे आचरण, तेने देखेने मने, (ही के०) घणो खेद थाय हे. केम के, (जे के०) जे (नेहाणुरायरत्तावि के०) स्नेहना अनुरागे करीने रक्त एवा पण, अर्थति प्रेम बंधने करी बंधायेना एवा पण, स्वजनादिक जेते (पुवणहे के०) प्रातःकालने विषे (दिघा के०) दीठा, (ते के०) तेज (अवरएहे के०) सांजे (न दीसंति के०) नथी देखाता !! ॥४॥

भावार्थ—ही इति खेदे !! अहह !! अहो ! आ संसारनो इयो स्वप्नाव हे? के, जेना स्व-
जावनो विचार करतां तरतज खेद उत्पन्न थायहे !! केम के, जे परस्पर प्रेमबंधने करीने गाढा बंधायेलावे, तेवा स्वजनादिक पण जे प्रातःकाले दीठा होय, तेना तेज, स्वजनादिक सांजे देखा-
तां नथी !! एटले स्नेहानुरागे करीने गाढपणे बंधायेलाने परस्पर विजोग न पडवो जोइए,

तोपण संसारनो एवो स्वभाव ठे के, जे प्रथम कृणमां दीवुं, ते बीजा कृणमां तेवुंने तेवुं नथी देखातुं; माटे तेमनो विजोग थाय ठे. एटलुंज नहिं पण स्थूल विजोग पण थया करे ठे।४॥

३ ३ १ ४ ५ ६
मा सुअह जगिअवे । पलाइअवंमि कीस वीसमेह ॥

१३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२
तिनि जणा अणुलग्गा । रोगो अ जरा अ मच्चू अ ॥५॥

अर्थ-हे लोको ! (जगिअवे के०) जागवाने ठेकाणो. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे (मा सुअह के०) न सूइ रहो. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करो. अने (पलाइअवंमि के०) नासवानी जग्याए (कीस के०) केम (वीसमेह के०) विसामो करो ठो? अर्थात् आ संसार नासवानी जग्या ठे, तो तेमां निरांते केम बेसी रह्या ठो? केम के, (रोगो के०) रोग (अ के०) वली (जरा के०) वृद्धावस्था (अ के) वली (मच्चू के०) मृत्यु (अ के०) ए (तिनि जणा के०) त्रण जण जे ते (अणुलग्गा के०) तमारी पुंठे लाग्या ठे. एटले तमारी केडे पछ्या ठे. माटे धर्म कृत्यमां प्रमाद न करो. ॥५॥

નાવાર્થ—હે ધર્માર્થિ જીવો! જેમ આ ઉકાળે લોકોત્તિ એવી છે કે, જેની પાસે ધન હોય, તેમણે છૂટવાની જગ્યાએ જાગતા રહેવું, અને નાસવાની જગ્યાએ બેસી ન રહેવું, તેમ ધર્મ કૃત્યને વિષે પ્રમાદ ન કરવો. અને નાસવા યોગ્ય એવો જે સંસાર તેમાં બેસી ન રહેવું, શાર્થી કે, રોગ, જરા, અને મૃત્યુ એ ત્રણ હુશ્મનો તમારી પૂંઘે નિરંતર પહેલાજ છે, માટે પ્રમાદ બોડીને ધર્મ કરણીમાં સાવધાન રહો. ॥૫॥

૧ ૪ ૩ ૫
દિવસનિસાઘડિમાલં । આઝસલિલં જીઆણ ધિત્તૂણં ॥

૨ ૬ ૭
ચંદાદ્વચ્ચવદ્દહ્ના । કાલરહદં જમાડંતિ ॥૬॥

અર્થ—(ચંદાદ્વચ્ચ કે ૦) ચંદ્ર સૂર્ય રૂપી (વદ્દહ્ના કે ૦) બલદ જે તે (દિવસ નિસા ઘડિમાલં કે ૦) દિવસ રાત્રિ રૂપી ઘડાની શ્રેણિયો વડે (જીઆણ કે ૦) જીવનું (આઝ કે ૦) આઝલા રૂપી (સલિલં કે ૦) પાણીને (ધિત્તૂણં કે ૦) ગ્રહણ કરીને (કાલરહદં કે ૦) કાલ રૂપી રહંટને (જમાડંતિ કે ૦) ડંચે નીચે જમાવે છે, અર્થાત્ ડંચે નીચે ફેરવે છે, ॥૬॥

जावार्थ-बंड ने सूर्य ए रूप धोला ने रातो एवा घणा बलवान् बे बलद, ते दिवस ने रा-
त्रि रूपी धोला ने काला घडानी श्रेणियोवडे, जीवोतुं झाउखा रूप पाणिने उलेची नांखवाने
काल रूप रहेंटने फेरवे ठे, माटे हे नव्य प्राणियो ! झावुं नजरे जोड़ने पण तमने संसा-
र उपरथी उदास नाव केम नथी थतो ? ॥६॥

६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५

सा नडि कला तं नडि । उसहं तं नडि किपि विन्नाणं ॥

४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३

जेण धरिऊइ काया । खऊंति कालसप्पेणं ॥७॥

अर्थ-हे नव्य जीवो ! (काल सप्पेणं के०) काल रूपी सपें (खऊंति के०) खावा मांडेली
एवी (काया के०) देह जे ते (जेण के०) जेणे करीने (धरिऊइ के०) धारण करीए, अर्थत्
रक्षा करीए, (सा के०) ते- अर्थत् तेवी (कला के०) व्होतेर कला मांहिली कोइ पण कला
(नडि के०) नथी (तं के०) ते- अर्थत् तेवुं (उसहं के०) औषध (नडि के०) नथी. (तं
के०) ते अर्थत् तेवुं (किपि के०) कांइ पण (विन्नाणं के०) विज्ञान अर्थत् शिल्प चातुरी

(नञ्चि के०) नथी. अर्थोत् पडता शरीरनी रक्षा करे, एवी कोइ पण वस्तु नथी. ॥७॥

भावार्थ—काल रूपी सर्प, आ शरीरनुं नक्ष्त्राण करी लेवे, ते कालरूपी सर्पने निवारण करे एवी कोइ पण कला नथी. तथा काल रूपी सर्प मशेली कायानुं ऊँ उतारवा समर्थ कोइ पण औषध नथी. तथा जगतमां अनेक प्रकारनी शिल्प चातुरी ठे, पण कोइ शिल्प चातुर्य एवुं नथी के, जेथी काल रूपी सर्पनुं ऊँ लागेज नही. माटे हे नव्य प्राणियो ! मोटा मोटा समर्थ पुरुषोनां वज्र समांन शरीरने पण काल रूपी सर्प गली गयो ठे; तो आपणा रांक जेवानी काची कायानो इयो जरुसो ? माटे शीघ्रपणे धर्म कृत्य करी ल्यो. ॥७॥

दीहरफण्डनाले । महिअरकेसर दिसामहदलिहने ॥

उ पीअइ कालजमरो । जणमयरंदं पुहविपज्जे ॥८॥

अर्थ—(उ के०) उ इति खेद ! एटले आ घणी खेद कारक वार्त्ता ठे. अर्थोत् आ वात जे न जाणे तेने पश्चात्ताप घणो थाय ठे. (काल जमरो के०) काल रूपी जमर जे ते

(दीहर के०) दीर्घ एटले महोटुं (फण्डिनाले के०) शेषनाग रूप ठे नाल ते जेनुं एबुं, ने (म-
हिअर केसर के०) महियर एटले पर्वत ते रूप ठे केसरा ते जेने विषे एबुं, ने (दिसा मह
इलिहने के०) दिशा रूप ठे महोटां पत्र ते जेने विषे एबुं (पुहवि पउमे के०) पृथ्वी रूप कमलने
विषे(जणमयरंद के०) जनरूप मकरंदने अर्थात् लोक रूपी रसने (पीअइ के०) पीए ठे. ॥७॥

नावार्थ—लोकमां एवी प्रसिद्धि ठे के, जमरो कमलमांथी एवी रीते रस ले के, जेथी
करीने ते कमलने लुगार मात्र इजा न थाय, तेवी रीते योताने खप जेटलोज मधुरे स्वरे
बोलीने थोडो रस ले ठे; परंतु आ जग्याए तो तेनार्थी तमाम उलटी रीते जाणवा
जेवुं ठे. माटे ते वार्त्तानो विचार करतां नव्य प्राणियोने तो दयाना अधिक प्रणामथी कं-
पारो दृढ्या विना रहेज नहीं !! जेम के, कालरूप असंतोषी एवो एक जमरो ठे. ते पृथ्वी-
रूप कमलमांथी लोकरूपी तमाम रसने व्याधि वेदनारूप क्रूरपणु वापरीने चूशी ले ठे.
एटले कोइ माणसने ते काल नइण करण विना रहेतोज नथी. इहां पृथ्वीरूप कमलनुं
शेषनाग रूप नालवुं कहुं, ते लोकोक्तिथी जाणवुं. एटले लोकमां एबुं कहेवाय ठे के, आ
बधी पृथ्वीने शेषनागे मांथा उपर उप्पडी लीधी ठे. वली ए पृथ्वी रूपी कमलमां पर्वतो,

ते केसराने ठेकाणे ठे-ने दश दिशायो ते महोटां महोटां पांनडांने ठेकाणे ठे. आवा महोटा कमलनो रस निरंतर पीतां पण कालरूप नमरो आज सूथी पण तृप्त थयो नथी; ने श्रतो पण नथी, अने थशे पण नही. मांटे हे नव्य प्राणियो ! काल रूपी नमराना आस्वादनमां न अवाय, एवा आत्म स्वरूपने पामवाना साधनमां; प्रमाद ठोडीने उद्यम करो ! ॥८॥

४ ३ ५ १ २
बायामिसेण कालो । सयलजीआणं ठलं गवेसंतो ॥

६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३

पासं कहवि न मुंचइ । ता धम्मे उद्यमं कुणह ॥९॥

अर्थ—(ठलं के०) ठलने (गवेसंतो के० गवेषणा करतो एवो (कालो के०) काल जेते, (बायामिसेण के०) शरीरनी बायाने मिषे (सयलजीआणं के०) सकल जीवोनुं (पासं के०) पासु तेने (कहवि के०) कोइ प्रकारे पण (न मुंचइ के०) नथी मूकतो. (ता के०) ते हेतु मांटे (धम्मे के०) धर्मने विषे (उद्यमं के०) उद्यमने (कुणह के०) करो. ॥९॥

जावार्थ—हे नव्य प्राणियो ! रात्रि दिवस, ठिड्ने खोलतो एटले आ प्राणि क्यारे

સ્વલના પામે કે, એને હું પકડી લેઉ, એવી વાંઘાયે નિરંતર ઢાયાને મિષે પકડવાને માટે પથવાડે પડેલો એવો જે કાલ, તે કોઈ પ્રકારે પણ પાઠો હવે એવો નથી. એતો જરૂર નૂંચિતો ઝાલી લેશે. તે વચ્ચે તમને ઘણો પશ્ચાત્તાપ થશે, કે, ઝરેરે !! આપણે કાંઈ પણ ધર્મ સાધન કરી શક્યા નહીં ! માટે જિનપ્રણીત અહિંસાદિક ધર્મને વિષે, જ્યાં સૂચી કાલના ઝપાટામાં બરાબર નથી આવ્યા, ત્યાં સૂચીમાં કાંઈ પણ પ્રયત્ન કરી લ્યો. ॥૯॥

૨ ૧ ૩
કાલંમિ અણાઈએ । જીવાણં વિવિહકમ્મવસગાણં ॥

૩૦ ૩૧ ૪ ૫ ૬ ૭ ૯
તં નહિ સંવિહાણં । સંસારે જં ન સંજવડ ॥૧૦॥

અર્થ—(અણાઈએ કે૦) આદિ રહિત એવા (કાલંમિ કે૦) કાલચક્રને વિષે પરિવ્રમ-
ણ કરતા એવા, ને (વિવિહકમ્મવસગાણં કે૦) નાના પ્રકારના કર્મને વશ થણા એવા
(જીવાણં કે૦) જીવોને (સંસારે કે૦) સંસારને વિષે (જં કે૦) જે (સંવિહાણં કે૦) સંવિ-
ધાન, અર્થાત્ એકંદ્રિયાદિક જેદ (નં સંજવડ કે૦) પ્રાપ્ત થયેલો નથી સંજવતો એમ,

(तं नञ्चि के०) तं नथी. अर्थात् सर्वे ऐक्य्यादिक जेद ए जीवने थएला संजवे ठे. ॥१०॥

नावार्थ—काल, कर्म, जीव, अने संसार ए सर्वेनुं अनादिपणुं ठे. माटे आ जीव कर्मना वशे करीने अनादि कालनो कालचक्रने विषे परिभ्रमण करतां संसारने विषे सघला ऐक्य्यादिक जेदने पामी चूक्यो ठे. पण एवुं न कही शकाय के, अमुक जेद नथी पांम्यो. माटे हे नव्य प्राणियो ! आज तमे अहंकार करोबो, पण तमे तो केटलीएक वखत गधेडा पण थया ठो, कूतरा पण थया ठो, अनेवली ज्यारे बोर मूला मोगरीआदिकनी जा-तिमां उत्पन्न थया त्यारे तो तमने न्हानां ठोकरांए पण दाणा साटे वेचाथी लीधा, एटलुंज नही पण उपर माग्यामां पण गया; यावत् विष्टाने विषे कीडापणे पण उत्पन्न शइ चूक्या ठो. तेना तेज तमे, आज शेत शाहूकार बर्नाने बेठा ठो. माटे तमे सर्व प्रकारनुं मान मूर्काने धर्म कार्यमां प्रवर्त्तो. ॥१०॥

॥अनुपुष्टत्तम्॥

बंधवा सुहिणो सव्वे । पिअमाया पुत्तमारिया ॥

पेअवणानु निअतंति । दाऊणं सखिलंजलिं ॥१॥

અર્થ—(સંઘે કે૦) સર્વે એવા (બંધવા કે૦) બાંધવ (સુદ્ધિણો કે૦) સુદ્ધિ એટલે મિત્રો તથા (પિત્રમાયા કે૦) માતા પિતા (પુત્તનારિયા કે૦) પુત્ર તથા સ્ત્રી, તે સર્વ જે તે, મરી ગયેલા મનુષ્ય પ્રત્યે (સલિલંજલિં કે૦) પાણીની ઝંજલીને (દાઝણં કે૦) આપીને (પેઝવણાં કે૦) ઇમજાન થકી (નિઝ્જનંતિ કે૦) પાઠા ઘેર આવે છે. પણ મરેલા મનુષ્યની સંગાથે કોઢપણ મનુષ્ય જતા નથી. ॥ ૧૧ ॥

ત્રાવાર્થ—હે જીવ ! આ સઘલા દેહના સંબંધિ છે. પણ એ કોઈ તહારુ સંબંધી નથી. કેમકે, સ્વજન તથા મિત્રો, માતા, પિતા, પુત્ર, અને સ્ત્રી એ કોઈ માણસ તહારાં સર્ગાં નથી. કેમકે, જે દેહની સંગાથે તેમને સંબંધ હતો, તે દેહને બાલી કૂટીને પઠી પાણીની ઝંજલી આપીને ઇપ્રર્થાત્ તે ફરીથી પાઠા ઘેર આવવાના નથી એવી આજ્ઞા મૂકીને ઇમજાન થકી પોત પોતાના સ્વાર્થને સંચારતાં પાઠાં પોત પોતાને ઘેર જાય છે. પણ તેમાનું કોઈ વહાણું સગુ તે જીવની સાથે જતુ નથી. ॥ ૧૧ ॥

॥ આર્યાવૃત્તમ્ ॥

૩ વિહંતિ સુઆ વિહંતિ । બંધવા વલ્લહા ય વિહંતિ ॥

૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
૬ કો કહવિ ન વિહડદ । ધમ્મો ર*જીવ જિણન્નણિન ॥ ૨૭ ॥

અર્થ—(રે જીવ કે) હે અજ્ઞાની જીવ ! (સુઆ કે) પુત્ર તથા પુત્રીયો જે તે (વિહંતિ કે) વિષ્ટે છે. અર્થાત્ તેનો વિજોગ થાય છે. તેજ રીતે (બંધવા કે) સ્વજન જે તે (વિહંતિ કે) વિષ્ટે છે. અર્થાત્ સ્વજનનો પણ વિજોગ થાય છે. (ય કે) વલી (વલ્લહા કે) વહાલી સ્ત્રીયો પણ (વિહંતિ કે) વિષ્ટે છે. ઇટલે તેનો પણ વિજોગ થાય છે. એજ રીતે સર્વે વસ્તુનો વિજોગ થાય છે, પણ (કો કે) એક (જિણન્નણિન કે) જિનપરમાત્માયે કહેલો (ધમ્મો કે) ધર્મ જે તે (કહવિ કે) ક્યારે પણ (ન વિહડદ કે) વિયોગ પામતો નથી. ॥ ૨૭ ॥

*હિંહાં હે એવું સંબોધન ન મૂકતાં રે એવું જે અથમ સંબોધન મૂક્યું છે, તેનું એ પ્રયાજન છે કે, આ જીવને ધર્મ વિના કોઈ પણ સહાયકારી નથી. તોપણ તેને મૂકીને અજ્ઞાનતાથી બીજાને સહાયકારી માની બેઠો છે માટે.

નાવાર્થ-હે સુધ જીવ ! તું વિચાર કર્ય કે, આ સંસારમાં તહારું કોણ છે? કેમ કે, પુત્ર, સ્વજન, અને વહાલી સ્ત્રીયો દુત્યાદિક સર્વેનો વિજોગ શાય છે. એટલે તેમને મૂકીને તું જદ્દિશ, અથવા તને મૂકીને તે જશે. માટે જ્યાં સંયોગ છે, ત્યાં નિમાયે વિજોગ છેજ. પણ એક જિનરાજનો કહેલો ધર્મ એટલે જીવને હુઃખમાં પડતાં ધરી રાખે માટે ધર્મ કહીએ. તે ધર્મનો કોઈ કાલે પણ વિજોગ નથી થતો. અર્થાત્ આ જીવને સાચું સગપણ તો ધર્મનુંજ છે. અને બીજું સર્વે સગપણ ફોગટ છે. ॥૧૩॥

૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮
અડકમ્મપાસબ્ધો । જીવો સંસારચારુ ાઈ ॥

૫ ૬ ૭ ૮
અડકમ્મપાસમુક્કો । *આયા સિવમંદિરે ાઈ ॥૩॥

અર્થ-હે આત્મન્ ! (અડકમ્મપાસબ્ધો કે) આઠ કર્મ રૂપી પાસે બંધાણો એવો

*આ જીવ જ્યાં સૂધી કર્મ વંદે બંધાયેલો છે, ત્યાં સૂધી એને મહોટા પુરુષો જીવ કહે છે. અને જેમ જેમ કર્મથી મૂકાતો જાય છે, તેમ તેમ તેને આત્મા કહીને બોલાવે છે. તેવી વાત જણાવવાને માટે આ ગાથામાં જીવ તથા આત્મા એવા બે શબ્દો મૂકેલા છે. ।

(जीवों के०) प्राणी जे ते (संसारचाए के०) संसार रूपी बंधिखानाने विषे (गाइ के०) रहे ठे. ने (अडकम्मपासमुक्को के०) आठ कर्म रूपी पासथी मूकाएल्लो एवो (आया के०) आत्मा जे ते (सिवमंदिरे के०) मोक्ष मंदिरने विषे (गाइ के०) रहे ठे. एटले एक समयमां बीजा क्षेत्रने न स्पर्श करतो मोक्षने पामे ठे. ॥१३॥

नावार्थ—हे जीव ! तूं विचार कस्य के, आ जगतमां एक पास वडे बंधायेलो मनुष्य पण मूकाइ शकतो नथी, तो, तूंतो आठ कर्म रूपी आठ पास वडे बंधायेलां बुं, ने तेमां वली संसार रूपी बंधिखानाना घरमां पड्यो बुं. तोपण तेमां मिथ्या सुख मानी बेठो बुं, पण तेमांथी निकलवानो उद्यम नथी करतो, पण ज्यारे त्यारे, तेमांथी निकलवानो उद्यम करीने ज्यारे आठ कर्म रूपी पासने तोडीश; त्यारेज तूं मोक्ष मंदिरमां जईश. पण ते विनातो तने अविनाशी सुख क्यारे पण मलवानुं नथी. ॥१३॥

विहवो सङ्गाणसंगो । विसयसुहाइं विनासललिआइं ॥

नलिणीदलग्गधोलिर । जलजवपरिचंचलं सबं ॥१४॥

અર્થ—(વિહવો કે૦) વિનવ એટલે લક્ષ્મી જે તે, તથા (સક્કાણસંગો કે૦) માતા, પિ-
તા, જાઈ, નાર્યા, ડત્યાદિકનો જે સંબંધ તે, તથા (વિલાસ કે૦) વિલાસે કરીને (નલિ-
આઈ કે૦) સુંદર એવાં (વિસય સુહાઈ કે૦) વિષય સુખ (સવં કે૦) એ સર્વ જે તે (નલિણી
કે૦) કમલિની (પોયણી) તેના (દલગ કે૦) પાંનડાના અગ્ર જાગને વિષે (ઘોલિર કે૦) ઘુ-
મરાતુ અર્થાત્ રહેલું એવું (જલલવ કે૦) પાણીનો બિંડુ તેના જેવું (પરિચંચલં કે૦) અ-
તિશે ચંચલ છે. અર્થાત્ અલ્પ વાયુથી પણ શીઘ્રપણે પડે જાય તેવું છે. ॥૧૪॥

જાવાર્થ—આ જીવે માની લીધેલા એવા જે સુખકારી પદાર્થ, જેવાં કે, લક્ષ્મી, સર્ગાં,
સંબંધી, તથા અનેક પ્રકારના વિલાસે કરીને શોજતાં એવાં પંચ વિષયનાં સુખ એ સર્વે અ-
તિશે ચંચલ છે. જેમ કમલના પાંનડાના અગ્રનાગમાં રહેલું પાણીનું ટીપું થોડી વારમાં
સ્વજાવેજ નાશ પામે છે. તેમ તે સઘળું સુખ પણ થોડા કાલમાં હતું નહોતું થઈ જાય છે.
માટે હે જીવ ! એવા અતિશે અસ્થિર વિષય સુખને વિષે તું શું આસક્ત થાય છે ? ॥૧૪॥

तं कञ्च बलं तं कञ्च । जुवणं अंगचंगिमा कञ्च ॥

११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८

सब मऽणिच्चं पिच्चह । दिठ्ठनठं कयंतेण ॥१५॥

अर्थ—हे प्राणियो ! (तं के०) ते (बलं के०) शरीरनुं बल (कञ्च के०) क्यां गयुं? वली (तं के०) ते (जुवणं के०) जवानीपणु (कञ्च के०) क्यां गयुं? वली (अंगचंगिमा के०) शरीरनुं सुंदर पणु (कञ्च के०) क्यां गयुं? ते हेतु माटे (कयंतेण के०) काले करीने (दिठ्ठनठं के०) प्रथम दीवुं, ने पढी नाश पांम्युं एवुं, (सबं के०) सर्व वस्तु (अणिच्चं के०) अनित्य एवाने (पिच्चह के०) अवलोकन करो. अर्थात् विचारी जुनु. ॥१५॥

भावार्थ—केटनाएक पुरुषोने प्रथम जवानीपणामां घणा बलादिके सहित जोइने, पढी तेमने वृद्ध अवस्थामां अति निर्बल जोइने उपदेश करेवे. के, हे प्राणी ! तारी जवानीपणानी शोनाये सहित शरीरनुं बलादिक क्यां गयुं? अहो ! काले करीने हतुं नहोतुं थइ गयुं.!! माटे सर्व वस्तु अनित्यवे. एम जाणी रात्रि दिवस करवा मांडेली एवी शरीरनी सु-

શ્રુષા તેને ઝીંઝી કરો, કેમકે, તમે ગમે તેટલું હવ્યાંદિકનું સ્વરચ કરીને શરીરની સાચવણી કરો, તોપણ તે શરીરની જવાની કાદિ કાલે તેવીને તેવી રહેવાની નથી. માટે જેની સેવા નિષ્ફલ ન જાય, એવા ધર્મની સેવામાં તત્પર થાઉં. ॥૧૫॥

૩ ૪
ઘણકમ્મપાસબદ્ધો । નવનયરચત્તપ્પહેસુ વિવિહાનં ॥

૬ ૫ ૨ ૭ ૧૦ ૮
પાવઢ વિમંબણાનં । જીવો કો ઇહ સરણં સે ॥૨૬॥

અર્થ—(ઘણકમ્મપાસબદ્ધો કે) નિવિહ કર્મ રૂપ પાસાએ એટલે ગાંઠચોએ વંધાયેલો એવો (જીવો કે) જીવ જે તે (નવનયર કે) સંસારરૂપી નગરના (ચત્તપ્પહેસુ કે) ચૌ-ટાને વિષે. અર્થાત્ જ્યાર ગતિ રૂપ ચૌટાને વિષે (વિવિહાનં કે) અનેક પ્રકારની હુઃખ દાઢ એવી (વિમંબણાનં કે) વિટંબનાને (પાવઢ કે) પામે છે. એ હેતુ માટે (ઇહ કે) એ સંસારને વિષે (સે કે) તે પ્રાણીને (કો કે) કોણ (સરણં કે) રક્ષણ કરનાર છે? અર્થાત્ કોઈ પણ નથી. ॥૨૬॥

जावार्थ—हे प्राणिन् ! आ जीव प्राणां कर्म रूप पासबंधी बंधायेलो एवो संतो च्यार गति रूप संसारना चोगानमां (चौटामां) अनेक प्रकारनी शरीरने तथा मनने डःखदायक बंधनादि रूप विटंबनाने पामे ठे. त्यां तेने रक्षणे करवा कोण समर्थ ठे? अर्थात् ते जीव-नी रक्षा करनार धर्म विना बीजुं कोइ पण समर्थ नथी. ॥१६॥

३ ४ ३
घोरंमि गप्त्रवासे । कलमलजंवालअसुद्वीज्जहे ॥

७ ६ ५
वसिन्नु अणंतखुत्तो । जीवो कम्माणुजावेण ॥१७॥

अर्थ—(जीवो के०) जीव जे ते (घोरंमि के०)घोर एटले नयानक एवो(कलमल के०) पेटमां रहेला-डव्यनो (पदार्थोनो) समूह ते रूप (जंवाल के०) कादव तेणे करीने (असुद्वी के०) अशुचि जरेलो एवो, ने (बीज्जहे के०) बीजत्स. कहेतां कमकमाट जरेलो एवो (गप्त्र-वासे के०) गर्जवासाने विषे (कम्माणुजावेण के०) शुभाशुभ कर्मना प्रभाव करीने (अणंत खुत्तो के०) अनंतीवार (वसिन्नु के०) रहेलो ठे. पण ते डःखने नूली जइने फरीथी अनंती

વાર ગર્જાવાસમાં હુઃસ્વ જોગવું પડે, એું કૃત્ય કરે છે. પરંતુ ફરીથી ગર્જાવાસમાં ન આવું પડે; એવો ઉદયમ નથી કરતો એ ઘણું આશ્ચર્ય છે ! ॥૧૭॥

નાવાર્થ—હે મહામુધપ્રાણિન્ ! આ સંસારમાં સારા માણસની એવી રીત છે કે, જે જગ્યાએ ઘણું હુઃસ્વ પડ્યું હોય, તે જગ્યાએ ફરીથી ન જાય. પણ આ જીવનોતો એવો અવલો સ્વ-નાવ છે કે, તેજ જગ્યાએ વારંવાર જવાય એવો ઉપાય કસ્યા કરે છે. પણ તે થકી વિરામ ન-થી પામતો. તેને જોડેને જ્ઞાની પુરુષ ઉપદેશ કરે છે કે, ગર્જાવાસમાં ઘણુંજ કષ્ટ છે. કે, જેનું વર્ણન પણ બરોબર થઈ શકતું નથી. તોયપણ હ્રાં યત્કિંચિત્ કહીએ હીએ. તે ગર્જાવાસ અનેક પ્રકારના મલમૂત્રની હુર્ગંધથી ઝરપૂર છે. કે, જેમાં સારી હવા આવવાનો તો લેશ માત્ર રસ્તોજ નથી. ને અનેક પ્રકારના સૂક્ષ્મ જંતુ તે ગર્જના કોમલ શરીરને ઘણી વેદના ઉપજાવે છે. ને, તે ગર્જને નાશી જવાની જગ્યા નથી મળતી, તેથી વારંવાર મૂર્છાસ્વાદ તેની તે વેદના સહન કરે છે. વલી ત્યાં અનેક પ્રકારની રૂંધણ થાય છે તેની વેદના, તથા જરા-ગ્રિથી થયેલી ગુણ વેદના, ઇત્યાદિક કમકમાટ ઝરેલી અનેક વેદનાડને સહન કરતો ઝંધે માંધે નવમાસ સૂચી ટટલતો હતો. માટે હે જીવ ! તે હુઃસ્વના દિવસ તેં અનંતીવાર જોગવ્યા

तोपण तुं केम जूली जाय ठे? अनै फरीथी पाठां तेनांतेज छःख पामवाना उपाय केम करया करे ठे? ॥ १७ ॥

३ ५ १ २ ४
चुलसीइ कीर लोए । जोणीणं पमुहसयसहस्साइ ॥

७ ८ ६ ९ १०
इक्किक्किम्म अ जीवो । अणंतखुत्तो समुप्पन्नो ॥ १८ ॥

अर्थ—(लोए के०) लोकने विषे (जोणीणं के०) जीवनी उत्पत्तिनां स्थानक (चुलसीइ के०) चोराशी (पमुह के०) प्रमुख (सय सहस्साइ के०) लाख, एटले चोराशी शब्दने प्रमुख कहेतां अग्रेसर करीने लाख शब्द जोडवो. अर्थात् चोराशी लाख जीवने उपजवानां स्थानक ठे. (कीर के०) निश्च. एटले ए वात शास्त्रमां कहेली ठे. ते चोराशीलाख योनिने विषे (जीवो के०) जीव जे ते (इक्किक्किम्म के०) एकैक योनिने विषे (अ के०) वली (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समुप्पन्नो के०) उत्पन्न थयो ठे. ॥ १८ ॥

भावार्थ—हे जीव ! तुं चोराशी लाख जीवा जोनीने विषे अनंतीवार भ्रमण करी

आव्यो लुं. ने, ते ते जीवा जोनीने विषे अनेक प्रकारनां ठेदन भेदननां दुःख, ते अनंती-
वार सहन करयां, तोय पण ते उत्पत्ति स्थानमांथी कंटालो पामीने, धर्मकृत्य करवाने विषे
तुं प्रीति केम जोडतो नथी? ॥१८॥

३ १ ५ ४
मायापियबंधुहिं । संसारबोहिं पूरिउ लोगो ॥

२ १ ६ ७ ९ १० ए
बहुजोणीनिवासीहिं । नय ते ताणं च सरणं च ॥१९॥

अर्थ—(संसारबोहिं के०) संसारने विषे रहेला एवां, ने (बहुजोणी के०) ग्रणी एवी योनि
एटले चोराशी लाख योनी, तेने विषे (निवासीहिं के०) निवास करीने रहेलां एवां (मा-
या पिय बंधुहिं के०) माता पिता ने बंधु, तेमणे करीने (लोगो के०) लोक जे ते (पूरिउ के०)
पूरलो ठे. (ते के०) ते सर्वे (च के०) वली तहारुं (ताणं के०) रक्षण करनार, अने (च के०)
वली तहारे (सरणं के०) शरण करवा योग्य (नय के०) नथीज. केम के, जे पोतेज बंधन-
मां पडयो होय, ते सामाने बंधनथी शी रीते छोडावे? ॥१९॥

जावार्थ—हे जीव ! आ जगत्मां रहेला सर्वे जंतु कदाचित् तहारुं पालण पोषण क-
रवा मोटे, माता, पिता तथा बंधु रूपे थयां ठे, ने तेमणे करीने आ सर्व लोक पूरेलो ठे.
परंतु ते सर्वेथी पण आज सूधी तहारुं रक्षण थइ शक्युं नथी. मोटे ते तहारे शरण करवा
योग्य पण नथी. कारण के, संसारना महा डुःखरूप प्रवाहमां खेंचाता प्राणियोने, जेमां
सारो कर्णधार (नावनो चलावनार) ठे, एवी नौका (नाव) रूप जिनधर्म जे तेज, शरण
करवा योग्य तथा ग्रहण करवा योग्य ठे, पण माता पितादिक शरण करवा योग्य नथी.॥१९॥

जीवो वाहिविलुत्तो । सफरो इव निचले तडफडई ॥

सयलो वि जणो पिच्छइ । को सक्रो वेअणाविगमे ॥२०॥

अर्थ—(वाहि के०) व्याधिये करीने (विलुत्तो के०) उपड्व वालो एवो (जीवो के०) जीव
जे ते (निचले के०) जल रहित प्रदेशने विषे (सफरो इव के०) माठलांनी पेठे (तडफडई
के०) तडफडे ठे. एटले आकुल व्याकुल थाय ठे. ते प्रकारना रोगे करीने पीडाता प्राणीने

(સયજો વી કે૦) સકલ ઁવો પણ (જણો કે૦) જન. ઁટલે લોક જેતે (પિહ્હડ કે૦) દેલે છે. પરંતુ તે જીવની (વેઁપ્પણાવિગમે કે૦) વેદનાનો નાશ કરવાને વિષે (કો કે૦) કોણ પુરુષ (સક્કો કે૦) સમર્થ હોય ? ઁપિતુ કોડ પણ સમર્થ ન હોય. ॥૧૦॥

નાવાર્થ—ઁયા જીવ ઁનેક પ્રકારના વ્યાધિ વેડે ગ્રસ્ત થઇને જ્યારે જલવિનાના મા-ઠલાની પેતે તડફડે છે, તે વલત નુ મા ! નુ વાપ !! ઁત્યાદિક સામાને ઁતિશે કરુણા ઁત્પન્ન થાય ઁવા પોકાર કરે છે; ત્યારે તેની વેદનાને લેશમાત્ર ઁઠી કરવાને કોડ પણ સમર્થ થતું નથી. ઁલટા તેના મનને વીજી વેદના ઁત્પન્ન થાય, ઁવી રીતના કરુણા નરેલા શબ્દો વાપરીને ઁને ઁષોષાદિકના ઘણા સ્વરચમાં નાંચીને ઁને ઁાંચોમાં ઁાંસુ લાવીને, ઁલટા તેને વધારે ગન્નરામણમાં નાંચે છે. ઁને પોતે જ્યારે નિરાશ થાય છે, ત્યારે નિસાસા મૂકીને ઁવટે તેને ધર્મનું શરણ લતાવે છે. પણ તેમાંથી કોડથી કાંડ પણ હઃસ્વ લડ શકાતું નથી. માટે હે જીવ ! પરિણામે ધર્મનું શરણતો કરવુંજ પડે છે, તો પ્રથમથીજ તું ધર્મનું શરણ કરચ. કારણ કે, જે ધર્મના પ્રજ્ઞાવર્થ તહારે ફરીથી ઁવું હઃસ્વ ઁોગવવું પડે નહીં, માટે તેવા ધર્મને કરચ. ॥૧૦॥

६ ७ १ ५ २ ३ ४
मा जाणसि जीव तुमं । पुत्तकलत्ताइ मप्प सुहहेक्क ॥

११ १२ १० ८ ९
निउणं बंधण मेयं । संसारे संसरंताणं ॥७२॥

अर्थ—(जीव के०) हे प्राणिन् ! (पुत्तकलत्ताइ के०) पुत्र तथा स्त्री इत्यादिक जे ते (मप्प के०) महारे (सुहहेक्क के०) सुखनुं कारण थशे. एम (तुमं के०) तुं (मा जाणसि के०) न जाणीश. केम के, (संसारे के०) संसारने विषे (संसरंताणं के०) नरक तिर्थेच इत्यादि रूपे ब्रमण करता एवा जीवोने (एयं के०) ए पुत्र कलत्रादिक जे तेज, उन्नटा (निउणं के०) अतिशे गाढ एवा (बंधणं के०) बंधन रूपे थायबे. ॥७१॥

प्रावार्थ—अरे रे जीव ! तहारी शी विपरीत बुद्धि थइ बे ? के, जे उःखनुं कारण ठे, तेनेज तुं, एकाँते सुखनुं कारण मानी बेंठा वुं ! केमके, संसारने विषे स्त्री पुत्रादिक एज म-होतुं बंधन ठे. ते बंधनने तुं एम जाणे ठे के, एथी महारे सुख थशे, परंतुं तेथी कदि एण तहारे सुख थवानुं नथी. कारण के, तेमने विषे गाढ प्रीति राखवाथी नरकने विषे जवुं पडे

હે. તથા તિર્યંચ ગતિને વિષે ગધેડા કૂતરાદિકના નિઃશંકપણે વિષય જોગવાના અવતાર ધરવા પડે છે. અને ત્યાં ત્યાં અનેક પ્રકારનાં હુઃખ સહન કરવાં પડે છે. તેનું કારણ એજ કે, આ મહારી સ્ત્રી, આ મહારો પુત્ર ઇત્યાદિક મમત્વનાવ કરવાથી એવાં ફલ મળે છે. ને આ જીવમાં તેનું પાત્રણ પોષણ કરવામાં રાત્રિ દિવસ ગમાવે છે. પણ એમ વિચાર કરતો નથી કે, આજ બધો દિવસ ગયો, તથા આજ બધી રાત્રિ ગઈ, પણ તેમાં કેટલી ઘડિ મેં મહારા આત્માનું સાધન કર્યું? એવો વિચાર તું કેમ નથી કરતો? ॥૨૧॥

૫ ૧૩ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩

જણણી જાયડ જાયા । જાયા માયા પિયા ચ પુતો ચ ॥

૪ ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩

અણવઢા સંસારે । કમ્મવસા સવ્વજીવાણં ॥ ૭૭ ॥

અર્થ—(સંસારે કે०) સંસારને વિષે (કમ્મવસા કે०) કર્મના વશ થકી (સવ્વજીવાણં કે०) સર્વ જીવોની (અણવઢા કે०) અનવસ્થા. એટલે એક જાતની સ્થિતિ નથી રહેતી. કારણ કે, (જણણી કે०) માતા જે તે, જવાંતરે (જાયા કે०) સ્ત્રીરૂપે. અને (ચ કે०) વળી

(જાયા કે ૦) સ્ત્રી જે તે, જવાંતરે (માયા કે ૦) માતારૂપે. અને (ય કે ૦) વત્તી (પિયા કે ૦) પિતા જે તે, જવાંતરે (પુત્રો કે ૦) પુત્રરૂપે પણ (જાયડ કે ૦) થાય છે. અર્થાત્ આ જીવની એક સરસી સ્થિતિ નથી રહેતી. ઇત્યાદિ અનવસ્થા જાણવી. ॥૩૧॥

જાવાર્થ—હે જીવ ! સંસારમાં સર્વે જીવ કર્મને વડા છે. માટે તેમનું સ્વરૂપ સદાકાલ એકરૂપે રહેતું નથી. એજ સંસારનો વિષમ સ્વભાવ છે. કારણ કે, જે માતા છે, તે જવાંતરે માતારૂપેજ નથી થતી, પરંતુ તેજ માતા સ્ત્રીરૂપે થાય છે. અને જે સ્ત્રી એટલે પોતાની જાર્યા છે તે જવાંતરે માતારૂપે થાય છે. પણ જાર્યોરૂપે ઉત્પન્ન નથી થતી. અને જે પિતા છે, તે જવાંતરે પિતારૂ પેજ ઉત્પન્ન નથી થતો, પરંતુ પુત્રરૂપે પણ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે જેના ઉપર તું આજ પ્રીતિ રાખીને તહારો બધો જન્મારો તેનું જ ખરણ પોષણ કરવામાં, પશુની પેઠે આ મનુષ્ય જન્મને એલે ગમાવે છે. પણ એમ વિચાર નથી કરતો કે, એજ મહારાં કેટલી એક વચત શત્રુ થઈને તેને એ મને છેદન, જેદન, તાડન તર્જન, ઘાત પાતાદિક અત્યંત વેદના ઉપજાવી હશે. તો પણ હું તેના ઉપર સરાગન્નાવે કરીને ઝલટો રાત્રિ દિવસ તેની જ ચિંતામાં રહીને મહારું ધર્મધ્યાન મૂકીને શું કરવા સ્વરાબ થઈતું? એવો વિચાર તું લેશ માત્ર પણ કરતો નથી. કારણ કે, તું આસો

जन्मसरो तेमने माटे कूटी कूटीने मरी जईश, तोयपण जो तेमना कर्ममां सुख नथी, तो तुं केम करीने सुखी करीश? तथा तेमना कर्ममां जो छव्यादिकनो लाज नथी, तो तुं तेमने क्यांथी लावीने आपीश? तेम ठतां कदापि तुं कूड, कपट, ठलनेद, प्रपंच, विश्वासघात अने अन्यायप्रदिक अनेक प्रकारनां कुकर्म करीने, महोटा मेरुपर्वत जेवडो मांथे पापरूप जार जरीने, तुं छव्य मेलवीने तेमने आपीश, तोयपण तेमनी पासे ते रहेवानुं नथी. अने जो तेमना जाग्यमां छव्यादिक पदार्थ ठे, तो तुं कांइ पण नही आपे, तोयपण ते महोटा कोटिध्वज थशे. माटे केवल तेमनेज माटे पोतानुं धर्मध्यान चूकबुं, ते ठीक नही. ॥११॥

आ बावीशमी गाथामां आ जीवने प्रवांतर आश्रीने अनेक प्रकारना संबंध थाय ठे. एम कष्टुं परंतु आपने आनवमांज अनेक प्रकारना संबंध थयाठे, तेनी कथा निचे प्रमाणे जाएवी.

कथा २.

मथुरा नगरीने विषे कुबेरसेना एवे नामे एक गणिका (वेश्या) रहेती हती. ते एक दहाडो पोताने गर्ज उत्पन्न थवा थकी अतिशे खेद पामी. त्यारे तेनी माता कुट्टिनी तेणीए, तेने खेदवासी जोइने, तेनी पीडा दूर करवाने अर्थे वैद्यने बोलाव्यो. ते वैद्ये नाडी जोइने

તેને રોગ રહિત જાણીને એ પ્રકારે કહ્યું. કે, આના શરીરમાં કોઈ પણ રોગ નથી. ફક્ત પેટને વિષે, પુત્ર પુત્રીરૂપ જોડાવું ઇચ્છાયું છે. એ કારણ માટે એને સ્વેદ વર્તે છે. ત્યાર પછી વૈદ્યને વિદાય કરીને તે કુટિની, પુત્રી પ્રત્યે કહેતી હતી. આ ગર્ભ તહારા પ્રાણનો નાશ કરનારો છે. તે કારણ માટે રાખવા જોગ્ય નથી. એતો પાડવા જોગ્યજ છે. તે અવસરે વેશ્યા કહેતી હતી. ક્લેશ(હઃસ્વ)પણ સહન કરીશ, પરંતુ મહારા ગર્ભને કુશલ રહો. એમ કહીને પછી તે વેશ્યાએ ગર્ભની વેદના સહન કરીને અવસરે પુત્ર પુત્રીરૂપ જોડાવું પ્રસવ્યું. ત્યારે વહી કુટિની કહેતાં તેની મા, કહેતી હતી. હે પુત્રી ! આ ઠોકરાંનું જોડાવું તહારા જવાનીપણને નાશ કરનારું થશે. એ કારણ માટે આ જોડાવું વિષ્ટાની પેઠે ત્યાગ કરીને, આજીવિકાનું કારણ એવું પોતાનું જવાની-પણુ રાખ્યું. ત્યારે વેશ્યા કહેતી હતી. હે માતા ! જો એમ છે તો દશ દિવસ સૂધી વિલંબ કરો. પછી તમારું કહેવું કરીશ. ત્યાર પછી તેની માતાએ આજ્ઞા આપી. ત્યાર પછી તે વેશ્યા દશ દિવસ સૂધી ધવરાવીને તે વાલકોનું સમ્યક્ પ્રકારે પ્રતિપાલન કરીને અગીયારમે દિવસે, એક જાણનું કુશરદત્ત, અને એક જાણનું કુશરદત્તા એ પ્રકારે બે જાણનાં નામ પાડીને પછી તેમના નામ સહિત એવી બે વીંટીયો કરાવીને તે બે જાણની આંગલીઓમાં ઘાલીને પછી એક

लाकडानी पेटीमां ते बे जणने मांही मूकीने संध्यां समये यमुना नदीना प्रवाहने विषे ते पेटीने वहेती मूकी दीधी. त्यार पढी ते पेटी जलमां वहेती थकी अनुक्रमे करीने दिवसनो उदय थए सते, शौर्यपुर नगरे आवी. त्यां स्नान करवाने अर्थे आवेला एवा बे शेतना पुत्रो ते पेटीने आवती देखीने, तत्काल लेइने एकजणे तेनी मध्ये एक बालक अने बालिकाने जोइने, तेमनी मध्ये जे पुत्रनो अर्थि हतो, तेणे पुत्र लीथो. अने बीजो पुत्रीनो अर्थि हतो, तेणे बालिका लीधी. ए प्रकारे ते एक एक बालक लेइने पोत पोतानी स्त्रीने आप्यु. प-
 ठी मुद्दिकामां लखेला अक्षरने अनुसारे तेमनुं नाम पाड्युं. त्यार पढी ते कुबेरदत्त अने कुबेरदत्ता एवे नामे बे बालक, ते शाहुकारोने घेर अतिशे उद्यमे करीने महोटां थयां. पढी अनुक्रमे करीने जीवन अवस्था पाम्यां. त्यारे ते बे बालकोनुं सरलुं रूप जाणीने, ए बे शा-
 हुकारो ते बे जणनो मांही मांहे पाणीग्रहणनो उत्सव करता हवा. एटले लग्ननो उत्सव करथो. त्यार पढी ते स्त्री भरत्तार, एक दहाडो सोगटां बाजी रमवा वेठां. ते अवसरे कु-
 बेरदत्तना हाथथकी ते नामांकित मुद्दिका कोडक प्रकारे निकलीने, कुबेरदत्तानी आगल पढी. त्यार पढी तेणीए ते मुद्दिका पोतानी मुद्दिकानी साथे सरखी आकृतिवाजी, अने एक दे-

शमां घडेली, अने सरखा नामवाली एवी देखीने मनने विषे कुबेरदत्तने पोतानो जाई ठे, एम निश्चे करीने ते बे बीटीयो कुबेरदत्तना हाथमां घाली. ते अवसरे कुबेरदत्त पण ते बीटी जोवा थकी तेमज तेने पोतानी बहेन ठे, एम निश्चे करीने अतिशे खेद पाम्यो. त्यार पढी ते बे जण पण पोताना विवाहना कार्यने प्रकार्य मानतां एटले आ खोटुं थयुं! एम जा- एतां एवां पोतानो संदेह निवारवाने माटे पोतपोतानी माताने सम खरावीने अतिशे आग्रहे करीने पोतपोतानुं स्वरूप पूठ्युं. ते अवसरे तेमनी माताजए ते बे जणनी आगले मंजूषामांथी (पेटीमांथी) कहाळ्यां त्यांथी मांडीने सर्व पण वृत्तांत कळ्युं. त्यार पढी कुबेर- दत्त माता पित्ताने कहेवा लाग्यो के, तमे अमने जोडले जन्मेलां जाणीने पण आवुं अ- कार्य केम करयुं? त्यारे ते कहेवा लाग्यां के, तहारा सरखी कन्या अने तेना सरखो वर क्यांहि अमने मल्यो नही. तेथी सरखां शोनादि गुणवालां तमने जाणीने तमारा बेनोज मांहोमांहे विवाह करयो. परंतु हजु सूधी कांड पण बगड्युं नथी. जे कारण माटे तमारा बेनुं एक करपीडनज थयुं ठे. एटले फक्त एक हाथनोज मिलाप थयो ठे. पण मैथुन कर्म थयुं नथी. ते माटे तुं खेद न करीश. तने बीजी कन्या परणावीशुं. त्यार पढी कुबेरदत्तने कळ्युं.

तमाहं वचन महारे प्रमाण ठे. परंतु हमणां तो हुं व्यापार करवाने माटे परदेश जवानी
 इच्छा राखुं. ए कारण माटे मने आझा आयो. त्यार पढी ते शेव शेवानीए आझा आयी.
 पढी कुबेरदत्त, ते वृत्तांत पोतानी बहेनने कहीने, घणांक क्रियाणां लेइने, देवयोग थकी पो-
 ताने उत्पत्तिनुं स्थानक एवी मथुरा नगरीये गयो. त्यां ते निरंतर पोताने उचित व्यापार
 करतो सतो, एक दहाडो कोडक माठा कर्मना जोगथकी अद्रनूतरूपे करीने शोभायमान
 एवी, पोतानी माता कुबेरसेना वेश्याने देखीने, कामे पीडित थयो सतो, ते वेश्याने बहु
 छव्य आयीने, पोतानी स्त्री करीने निरंतर तेनी संगथे विषय संबंधी सुख जोगवतो हवो.
 त्यां अनुक्रमे करीने तेने एक पुत्र थयो. हवे शौर्यपुर्णे विषे ते कुबेरदत्ता, माताना मुखथकी
 मूलथकी पोतानी ते प्रवृत्ति सांजलीने, तत्काल वैराग्य प्रत्ये पामी सती आर्या (साध्वी) नो
 संजोग थए सते दीक्षा ग्रहण करीने, घणां महोटां तप करीने विशुद्ध अध्यवसायना योग
 थकी थोडा कालमांज, तेणीए अवधि ज्ञान उत्पन्न करचुं. त्यार पढी ते साध्वी, अवधिज्ञा-
 नना बले करीने पोताना नार्इनुं स्वरूप जोती सती मथुरा नगरीने विषे पोतानी माता
 संगथे लागेलो एवो, अने पुत्र सहित एवो, तेने देखीने कर्मनी गतिने धिक्कार करती ए-

टले धिक्कार पडो कर्मने!!! एम कहेती, सती पोताना जाईने अकारजरूप महाटा पापरूप कादव थकी उद्धरवाने एटले काढवाने, पोते मथुरा प्रत्ये आर्वीने, कुबेरसेना वेद्यानेज घेर जडने, धर्मलानरूप आशिष् देडने तेनी पासे पोताने उतरवानुं स्थानक मायुं. ते अवसरे कुबेरसेना पण ते आर्याने नमस्कार करीने एम कहेती हवी. हे महासती! हुं वेद्या हुं. पण हुमणां एक जरतारना संजोगथकी निश्चे कुल स्त्री थडहुं. ते कारण मांट तमे सुखे करीने महारा घरनी समीपे पाप रहित एवा आश्रयने ग्रहण करीने, अमने रूडा आचारमां प्रवर्त्तावो. त्यार पढी कुबेरदत्ता साध्वी पण, पोताना परिवार सहित तेणीए आपेला उपाश्रयमां रही. हवे ते वेद्या निरंतर त्यां आर्वीने, ते बालकने साध्वीनी आगल जंड उपर लोटतो मूकती हवी. ते अवसरे अवसरनी जाण एवी जे साध्वी, ते आगामी कालमां लान जाणीने ते बालकने आ प्रकारे बोलावती हवी. हे बालक! तुं महारो जाईहुं. ॥१॥ तुं महारो पुत्र हुं. ॥२॥ तुं महारो दीयर हुं. ॥३॥ तुं महारा जाईनो पुत्र हुं, एटले जत्रिजो हुं. ॥४॥ तुं महारो काको हुं. ॥५॥ तुं महारा पुत्रनो पण पुत्र हुं. ॥६॥—तथा जेतहारो पिता ठे, ते महारो जाईठे. ॥१॥ अने महारो पिता ठे. ॥२॥ अने महारा पितानो पिता, एटले महारो

વહાણુને. ॥૩॥ મહારો ઝરતાર છે. ॥૪॥ મહારો પુત્ર છે. ॥૫॥ અને મહારો સસરો પણ છે.
 ॥૬॥—તથા જે તહારી માતા છે, તે મહારી માતા છે. ॥૧॥ અને મહારા પિતાની માતા છે. ॥૨॥
 અને મહારા નાઈનો સ્ત્રી છે. ॥૩॥ અને મહારી વહુ છે. ॥૪॥ અને મહારી સાસુ છે. ॥૫॥
 અને મહારી શોક્ય પણ છે. ॥૬॥—એ રીતે કહીને સાધ્વી તે બાલકને વારંવાર બોલાવે છે.
 ત્યાર પછી એક ઢહાડો કુબેરદત્ત તેનું વચન સાંઝીને, આશ્ચર્ય પામ્યો સતો, તે સાધ્વીને ક-
 હેતો હવો. હે આર્યે! વારંવાર આવું અજુક્તું શું બોલો છો? ત્યારે સાધ્વી કહેતી હવી. હું અ-
 જુક્તું નથી બોલતી. જે કારણ માટે આ બાલક એક માતાપણા થકી નાઈ છે, એટલે તેની
 અને મહારી એક માતા છે. તેથી મહારો નાઈ થાય છે. ॥૧॥ અને મહારા ઝરતારનો પુત્ર છે,
 માટે મહારો પુત્ર થાય છે. ॥૨॥ અને મહારા ઝરતારનો નહાનો નાઈ છે, માટે મહારો દીયર છે.
 ॥૩॥ અને મહારા નાઈનો પુત્ર છે, માટે મહારો ઝત્રીજો છે. ॥૪॥ અને મહારી માતાના પ-
 તિનો નાઈ છે, માટે મહારો કાકો લાગે છે. ॥૫॥ અને મહારી શોક્યના પુત્રનો પુત્ર છે, માટે
 મહારો પોત્રો લાગે છે. ॥૬॥—એ પ્રકારે બાલકની સંઘાથે પોતાના ઠ સંબંધ દેખાડીને, વહી
 કહેતી હવી. જે આ બાલકનો પિતા છે, તે મહારે એક માતાપણા થકી નાઈ છે. એટલે તેની

અંને મહારી એક માતા છે. માટે જાડ નાય છે ॥૧॥ અંને મહારા માતાનો જરતાર થયો, તેથી મહારો પિતા થાય છે ॥ ૨ ॥ અંને મહારા કાકાનો પિતા થયો, તેથી મહારો વડાડનું થયો ॥ ૩ ॥ અંને પ્રથમ મને પરણ્યો છે, માટે મહારો જરતાર થાય છે ॥ ૪ ॥ અંને મહારી શોક્યનો પુત્ર થાય છે, માટે મહારો પુત્ર પણ થાય છે ॥ ૫ ॥ અંને મહારા દીયરનો પિતા થાય, માટે મહારો સસરો છે ॥૬॥—એ પ્રકારે બાલકના પિતા કુબેરદત્તની સાથે પોતાના ઠ સંબંધ કહીને, વલી કહેતી હવી. જે આ બાલકની માતા છે, તે મને પણ જાણનારી છે, માટે મહારી પણ માતા છે ॥૧॥ અંને મહારા કાકાની માતા છે, તેથી મહારી દાદી લાગે છે ॥૨॥ અંને મહારા જાઈની સ્ત્રી થઈ, તેથી મહારી જોજાઈ થાય છે ॥૩॥ અંને મહારી શોક્યના પુત્રની સ્ત્રી થઈ, માટે મહારી વડુ થઈ ॥૪॥ અંને મહારા જરતારની માતા થઈ, તેથી મહારી સાસુ થઈ ॥૫॥ અંને મહારા જાઈની બીજી સ્ત્રી થઈ, માટે મહારી શોક્ય થઈ ॥૬॥ એ રીતે આ બાલકની માતા કુબેરસેના વેશ્યાની સાથે પોતાના ઠ સંબંધ દેખાડ્યા. એ પ્રકારે આ અઢાર સંબંધ કહીને તે સાધ્વી, તે સંબંધોની સ્વાતરી કરવાને અર્થે, પોતે વ્રત ગ્રહણ કર્યું તે અવસરે રાસેલી પોતાની વીંટી કુબેરદત્તને આપતી હવી. ત્યાર પછી કુબેરદત્ત પણ તે વીંટી દેસીને

सर्व संबंधनु विरुद्धपणु जाणीने, तत्काल वैराग्य पांमीने, पोतानी निंदा करतो सतो पोतानी शुद्धिने अर्थे, चारित्र ग्रहण करतो हवो. अने वली महा तप करतो हवो. तथा कुबेरसेना वेश्या पण ते प्रवृत्ति सांप्रलवा थकी प्रतिबोध पांमी सती श्रावकनो धर्म अंगीकार करती हवी. त्यार पढी कुबेरदत्ता साधवी, ए प्रकारे तेमनो उद्धार करीने पोतानी प्रवर्त्तिनी पासे गड. एटले पोतानी गुरुणी पासे गड. अनुक्रमे 'करीने ए सर्व जीवो पोतानो धर्म सम्यक् प्रकारे आराधन करीने सद्गतिनां नजनार थयां. अर्थोत् रूढी गतिमां गयां. ए प्रकारे अढार संबंध उपर कुबेरदत्तनु दृष्टांत कहुं. आ एक नवने आश्रीने संबंध देखाड्या. अनेक नवनी अपेक्षामां तो प्राये करीने सांव्यवहारीक जीवोने एकएक संबंध पण अनंतवार थया ठे. ते प्रकारे श्री नगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशमां कहुं ठे, तेनो अर्थ इहां लखीए ठीए.

हे नगवंत ! आ जीव सर्व जीवोना मातापणे करीने, पितापणे करीने, जाईपणे करीने, बहेनपणे करीने, स्त्रीपणे करीने, पुत्रपणे करीने, पुत्रीपणे करीने, पुत्रनी स्त्रीपणे करीने, सामान्यथकी शत्रुपणे करीने, वैरिपणे करीने एटले शत्रुनावना अनुबंध सहिनपणे

કરીને, ઘાતકપણે કરીને એટલે મારનારપણે કરીને, અને તાડન કરનારપણે કરીને, પ્રત્યની-
 કપણે કરીને એટલે પ્રતિકૂલપણે કરીને, અને કાર્યના ઉપઘાતપણે કરીને, એટલે અમિત્રસ-
 હાથીપણે કરીને રાજાપણે કરીને, જુવરાજપણે કરીને, યાવત્ સાર્થવાહપણે કરીને, દાસ-
 પણે કરીને, એટલે ઘરની દાસીના પુત્રપણે કરીને, પ્રેષ્યપણે કરીને એટલે ચાકરપણે કરીને,
 નૃતકપણે કરીને એટલે હુકાલાદિકને વિષે અન્નસાટે લીધેલો તેપણે કરીને, કર્ષણાદિ
 લાંચના નાગ ગ્રાહકપણે કરીને, અન્ય પુરુષોએ ઉપાર્જન કરેલા અર્થના ઝોગકારી નરપણે કરીને,
 વલી કલા શીખવવા જોગ્યપણે કરીને, અને વલી દ્વેષ કરવા જોગ્યપણે કરીને પૂર્વે હતપન્ન
 થયો છે ? એ રીતે ગૌતમસ્વામીએ જગવંતને પૂછ્યું. ત્યારે જગવંત કહેતા હવા. હે ગૌતમ ! હા !
 અનેકવાર અથવા અનંતીવાર આ જીવ સર્વ જીવોની માતા થઈ, પિતા થયો, નાઈ થયો, એ
 રીતે ઉપર કહ્યા પ્રમાણે પૂર્વે સર્વ સંબંધ કરી ચૂક્યો છે. એજ પ્રકારે સર્વ જીવો પણ આ જીવના
 માતાદિકપણે કરીને, અનેકવાર, તથા અનંતીવાર પૂર્વે હતપન્ન થયા છે. એ રીતે સર્વ જીવોને
 માંહોમાંહિ સર્વ સંબંધ થઈ ચૂક્યા છે. હિતિ સંસારની અનવસ્થા ઉપર કુબેરસેના ગણિકાનું
 દૃષ્ટાંત તથા શ્રી જગવતી સૂત્રના પાઠનો અર્થ જાણવો.

॥ अनुष्टुप्चतयः ॥

११ ए १० १४ १२ १३ १७ १५ १६ २० १८ १ए
न सा जाई न सा जोणी । न तं ठाणं न तं कुलं ॥

५. ६ ७ ८ १ २ ३ ४
न जाया न मुआ जह ॥ सर्वे जीवा अणंतसो ॥२३॥

अर्थः—(जह के०) ज्यां (सर्वे के०) सर्व (जीवा के०) जीव जे ते (अणंतसो के०) अनंतीवार (न जाया के०) नथी उत्पन्न थया. तथा (न मुआ के०) नथी मरण पांम्या, एवी (सा के०) ते. अर्थात् तेवी कोइ (जाई के०) जाति जे ते (न के०) नथी. अने (सा के०) ते अर्थात् तेवी कोइ (जोणी के०) योनि जे ते (न के०) नथी. अने (तं के०) ते अर्थात् तेवुं कोई (गाणं के०) स्थान जे ते (न के०) नथी. अने (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं कोइ (कुलं के०) कुल जे ते (न के०) नथी. एटले सर्वे जीवोने पूर्वे कहेलां सर्वे स्थानको अनंतीवार थयां हे ॥२३॥

वली आ अधिकारने विशेषे जाणवानी मरजी होय तो, श्री जगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशामांथी बोकडानुं दृष्टांत जोइ लेज्यो.

१ ८ १२ ११ ९ १०
तं किंपि नञि वाणं । लोए वालगगकोडिमित्तंपि ॥
१ ५ २ ४ ३ ६
जञ न जीवा बहुसो । सुहङ्कपरंपरं पत्ता ॥२४॥

अर्थ—(जञ के०) जे स्थानने विषे (जीवा के०) जीव जे ते (सुहङ्क परंपरं के०) सुख दुःखनी परंपराने (बहुसो के०) घणीवार (न पत्ता के०) नथी पांम्या. (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं (किंपि के०) कोइ पणा (लोए के०) लोकने विषे (वालग के०) वालनो अग्र तेनो (कोडिमित्तंपि के०) प्रांतजाग मात्र पण, अर्थात् किंचित् मात्र पण (वाणं के०) स्थान जे ते (नञि के०) नथी. अर्थात् आ जीव, सर्वे स्थानकमां जइ आब्यो ठे. ॥२४॥

प्रावार्थ—व्यवहार राशीने पामेला जीवोने अनंतो काल थइ गयो ठे. माटे ते जीवोने सर्व जाति आदिकने विषे अनंतीवार उत्पत्ति थइज हशे? एम संजावना करीए नीए. केम के, ए अनिप्रायतो बहुश्रुतनेज गम्य ठे. अर्थात् ते अनिप्राय तो बहुश्रुत जाणे. हे जीव! तूं अनंतीवार

સારી સારી જાતિમાં તથા સારી સારી યોનિમાં ઉત્પન્ન થયો હું. અને સારા સારા સ્થાનમાં તથા સારા સારા કુલમાં ઉત્પન્ન થયો હું. અને તું ત્યાં અનેક પ્રકારે જન્મ મરણ પામ્યો હું. પરંતુ વિચારી જોતાં તો તું જેવો હું, તેવોને તેવો જ હું એટલે તહાનું સ્વરૂપ તો નિશ્ચેનયમતે કરીને અબેદ્ય, અનેદ્ય, અજર, અમર, જ્ઞાનરૂપ, સુખરૂપ અને સત્તારૂપ એવું છે. તેને તું વિસરી જઈને, દેહાદિ પરનાવમાં આસક્ત થઈને પંચ પ્રકારના વિષય સુખ ભોગવવાની તૃષ્ણા, હજુ સૂધી તને જતી નથી. પરંતુ તું એમ વાંછ્યા રાખે છે કે, હું સારી સારી જાતિ આદિકમાં જઈને સારા સારા વિષય ભોગવું. પણ તે વિષયનાં સુખ તેં અનંતીવાર ભોગવીને વમન કર્યાં છે, તોય પણ તેને તેજ ભોગની ઇચ્છા રાખીને વાંતાળી (વમન કરેલાંને સ્થાનારો) કેમ થાય છે? વલી એ વિષય સુખને ભોગવીને કાંઈ તૃપ્ત થવાતું નથી પણ, ઊલટી તેની તૃષ્ણા જેમ બલત્તા અગ્નિમાં ઘી હોમે, ને તેની જ્વાલા વૃદ્ધિ પામે, તેમ વિષય તૃષ્ણા વૃદ્ધિ પામશે; માટે હે જીવ! તું એમ વિચાર કે, હું સર્વ વેકાણે જઈને સર્વ જાતિનાં સુખ છઃખ અનંતીવાર ભોગવી આવ્યો હું. પણ કોઈ વેકાણે નથી જઈ આવ્યો એમ નથી. એવું વિચારીને વિષય સુખથી વિરામ પામીને તું તહારા આત્મસ્વરૂપના અવિનાશી સુખમાં મગ્ન થા. આ વે ગાથાનો નેગો પ્રાવાર્ય છે. ॥૧૩॥ ૧૪॥

॥ આર્યવૃત્તમ્. ॥

૨ ૩ ૬ ૪ ૫
સવાડે રિધીડે । પત્તા સંઘેવિ સયણસંબંધા ॥
૧ ૭ ૧૨ ૧૧ ૮ ૧૦ ૯
સંસારે તો વિરમસુ । તત્તો જડ મુણસિ અપ્પાણં ॥૭૫॥

અર્થ—(સંસારે કે) સંસારને વિષે (સવાડે કે) સર્વે એવી (રિધીડે કે) કૃદ્ધિયો જે તે તથા (સંઘેવિ કે) સર્વે એવા પણ (સયણસંબંધા કે) સ્વજન સંબંધ જે તે (પત્તા કે) પામ્યો હું (તો કે) તે કારણ માટે (જડ કે) જો (અપ્પાણં કે) આત્માને (મુણસિ કે) જાણે છે, તો (તત્તો કે) તે કૃદ્ધિઆદિક થકી (વિરમસુ કે) વિરામ પામ્ય અર્થાત્ નિવૃત્તિ પામ્ય. ॥૭૫॥

નાવાર્થ—હે આત્મન્ ! સંસારને વિષે અનાદિ કાલથી ધ્રમણ કરતાં આ જીવે દેવ મનુષ્યાદિકની સર્વે સ્મૃદ્ધિયો પામી છે. તથા સર્વેની સાથે, પોતાના માતા પિતા નાઈ નાર્યાદિક સંબંધ, જોડાયો છે. માટે તેમાં તહારે મોહ રાસવો ઘટતો નથી. કેમ કે, એ સ્ત્રી છે, તે પરાન્ન વનું સ્થાનક છે. તથા જે બંધુજન છે, તેજ બંધન છે, તથા જે વિષયસુખ છે, તેજ વિષય છે. (ઝેર છે.)

ए प्रकारे जे तहारा शत्रु ठे, तेनेज तुं मित्र जाणीने तेने विषे मोह राखीने बेवो हुं. ते कारण माटे एक पोताना आत्म स्वरूपनुंज साबुं सुख मानीने, ते रुद्धि, स्वजन, इत्यादिकनुं कल्पित सुख मानीने अर्थात् तेने डःखरूप जाणीने ते सर्व थकी निवृत्ति पांम्य. ॥३५॥

१ ३ २ ४ ५
एगो बंधइ कम्मं । एगो वहबंधमरणवसणाइ ॥

६ ७ ८ ९ १० ११
विसहइ न्नांमि नमडइ । एगुच्चिअ कम्मवेलाविउ ॥३६॥

अर्थ—(एगो के०) एकलो. अर्थात् सहाय्य रहित एवो जीव जे ते (कम्म के०) झा-
नावरणीआदि कर्मेने (बंधइ के०) आत्माना संगंधे बांधे ठे. तथा (एगो के०) एकलोज
न्नांतरने विषे (वह के०) ताडन. अने (बंध के०) बंधन. अने (मरण के०) प्राणनो वि-
योग. अने (वसणाइं के०) आपत्ति तेमने (विसहइ के०) सहन करे ठे. वली (एगुच्चिय के०)
एकलोज आ जीव (कम्मवेलाविउ के०) कर्मवडे उगायो सतो (न्नांमि के०) ससारने विषे
(नमडइ के०) नमे ठे. ॥३६॥

नावार्थ—हे जीव ! जे वखत तहारां जन्म थयो, ते वखत तें एकलेज घणुज कष्ट सहन करयें, पण ते वखत तहारु डुःख मटाडवाने माटे, तने कोइए सहाय्य करी नही. अने जे वखते तुं मरण पामीश, ते वखते ते मरणानी वेदना पण, तहारे एकलानेज सहन करवी पडशे. अने पढी ज्यारे नरकादिक नवांतरने विषे जईश, त्यारे त्यांनी वेदना पण, तहारे एकलानेज सहन करवी पडशे; पण जेने अर्थे एटले देहने अर्थे, स्त्रीने अर्थे, पुत्रने अर्थे, तथा संबंधीने अर्थे तें अनेक प्रकारनां पाप कार्यां वे, परंतु तेमांनुं कोइ पण तहारी वेदना नो जाग लेवाने आवशे नही. एवीज रीते बीजा नवोमां पण कर्मवेडे उगायेजो तुं, एकलोज कष्ट नोगवीश. अर्थात् तहारां करेजां कृत्यने तुंज नोगवीश, पण ते कष्ट नोगवाने बीजो कोइ पण आवशे नही ॥१६॥

अन्नो न कुणइ अहियं । हियंपि अप्पा करेइ नहु. अन्नो ॥

अप्पकयं सुहइखं । जुंजसि ता कीस दीणमुहो ॥१७॥

અર્થ—હે પ્રાણિન! (અન્નો કે૦) અન્ય જે તે (અહિયં કે૦) અહિત(અનિષ્ટ)ને (ન કુણ્ડ કે૦) નથી કરતો. પરંતુ આત્માજ કરે છે, અને (હિયંપિ કે૦) હિતને પણ, તે (અપ્પા કે૦) આત્માજ (કરેડ કે૦) કરે છે. પણ (અન્નો કે૦) અન્ય કોઈ (નહુ કે૦) નથીજ કરતો. (તા કે૦) તે કારણ માટે (અપ્પકયં કે૦) આત્માનું કરેલું જે (સુહુડુક્કં કે૦) સુખ હઃસ્વ, તેને (નુંજસિ કે૦) પોતે આત્માજ જોગવે છે. માટે તું (દીણમુહો કે૦) દીનસુખ વાલો (કીસ કે૦) કેમ થાય છે? અર્થાત્ તું વીજાડનો દોષ શું કરવા દેશે છે? ॥૨૭॥

જાવાર્થ—હે જીવ! તું એમ વિચારે છે કે, ફલાણાયે મહારુ વગડિયું, એમ ધારીને તેના ઉપર દ્વેષ કરે છે, અને ફલાણાયે મહારું સુધાર્યું, એમ ધારીને તેના ઉપર રાગ કરે છે, પણ તે- માંનું કોઈ તહારું વગાડતું પણ નથી, ને સુધારતું પણ નથી. પરંતુ તે વગાડનારો, અને સુધારનારો, તે તહારો આત્માજ છે. અર્થાત્ સુખ પણ તહારો આત્મા કરે છે, અને હઃસ્વ પણ તહારો આત્માજ કરે છે. માટે હઃસ્વ આવ્યે સતે દીનસુખ વાલો થઈને, બીજાનો દોષ શું કરવા દેશે છે? વલી શ્રી ઇત્તરાધ્યયન સૂત્રના વીશમા અધ્યયનમાં કહ્યું છે કે, વૈતરણી નદીનો પ- માડનાર પણ આ આત્મા છે. અને કૂટશાલ્મલિ વૃક્ષની વેદનાને પમાડનારો પણ આ

आत्मा ठे. अने कामधेनुं गायने पमाडनारो पण आ आत्मा ठे. अने नंदनवन तथा देव-
लोक अने मोक्ष तेने पमाडनारो पण आ आत्माज ठे. वली आ आत्मा कोइ अपेक्षाये
कर्त्ता ठे, अने कोइ अपेक्षाये अकर्त्ता ठे. एज रीते सुख दुःखनो कर्त्ता पण आत्माज ठे.
बला मित्र तथा अमित्र पण आत्माज ठे. अने सदाचार अने दुराचारने करनारो पण, आ
आत्माज ठे. एम जाणीने कोइना उपर राग द्वेष करवो नही. ॥३७॥

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
बहुआरंजविदत्तं । वित्तं विलसंति जीव सयणगणा ॥

९ १० ११ १२ १३ १४ १५
तज्जाणियपावकम्मं । अणुहवसि पुणो तुमं चेव ॥३८॥

अर्थो-(जीव के०) हे प्राणिन् ! (सयणगणा के०) माता, पिता, नाना, स्त्री, पुत्रादिक
स्वजननो समूह जे ते, (बहुआरंज के०) तें, खेतीआदिक घणा आरंजे करीने (विदत्त के०)
उपार्जन करणुं एवुं, जे (वित्तं के०) धन, ते प्रत्ये अर्थात् ते धने करीने, तेउ (विलसंति के०)
विलास करे ठे. अर्थात् ते धननुं फल ते स्वजनादिक जोगवे ठे. (पुणो के०) वली (तज्जाणिय

के०) ते आर्जने करीने उत्पन्न थयुं एवुं, जे (पावकर्म के०) पाप कर्म, तेने (तुमं चेव के०) तुं एकलोज (अणुहवसि के०) अनुभव करीश. अर्थात् नरकादिकने विषे ते पापनुं फल तुं एकलोज नोगवीश. ॥१७॥

ब्रावार्थ-हे जीव ! तें अनेक प्रकारे जीव हिंसा तथा कूडकपट ठलेनेद प्रपंचादिक के-
टलाक अपनर्थ करी, तथा नीच सेवादिक घणां अकर्तव्य करी, तथा अनेक प्रकारे परदेशमां
जमीने, तथा लडाइ प्रमुखमां मरणांत कष्ट मांथे लेइने, तथा पोताना स्वधर्मनो पण त्याग
करीने, तथा रात्रि दिवस शरीरनुं सुख पण न गणीने, धन उपार्जन करथुं; परंतु ते धनने
स्वजन तथा झालि आदिक लोक, तहारो उपकार न गणतां, उलटा तने दबावीने, तथा तने
तिरस्कार करीने, तथा मेहेणां मारीने, अने अनेक प्रकारनी युक्तिवडे करीने, एटले उद-
रनी पेवें फूकी फूकीने तेउ खाइ जाय वे. अर्थात् धोले दहाडे नरया शेंहेरमां ते स्वजनादिक
चोर, तने लूटी लेवे. अने ते धन उपार्जन करतां जे पाप थयुं, तेना फलने तो नरकादिकने
विषे, तुं एकलोज नोगवीश. पण बीजुं कोइ जोगववा आवशे नही. माटे हे नव्य प्राणिन !
कांडिक विचार करीने न्यायथी धन उपार्जन करीने तेने कांडिक तो सारा मार्गमां वापरथ ॥१७॥

अहं डस्किआइ तहं नु।स्क्रियाइ जहं चित्तिआइ मिंजाइ॥

ए ११ १२ १० १३ १ १४ १५
तहं थोवंपि न अप्पा । विचिंतिउ जीव किं नणिमो ॥१६॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव ! तुं मोहने वश थइने (जह के०) जेम (मिंजाइ के०) आ महारां बालक जे ते. एटले महारां ठोकरां जे ते (अह के०) हवे (डस्किआइ के०) डःखी-यां ठे. एटले टाहाड्यमां लुंढवा पाथरवादिक वस्त्र नथी, तेथी पीडा पामे ठे. (तह के०) ते-मज (नुस्क्रियाइ के०) महारां बालक नूख्यां ठे. एम (चित्तिआइ के०) ते बालकोनुं तुं रात्रि दिवस चिंतवन करे ठे, परंतु (तह के०) तेवी रीते, तें (अप्पा के०) आत्मा जे ते (थोवंपि के०) थोडो पण (न विचिंतिउ के०) नथी चिंतवन कर्यो. माटे तने (किं नणिमो के०) शुं कहीए? अर्थात् हे मूर्ख ! तने केटलो तपको देइए? एटले तें थोडो पण आत्मानो विचार नथी कर्यो. के, महारा आत्मानी शी गति थशे? एवो विचार लगार मात्र पण तुं करतो नथी.॥१७॥

जावार्थ—हे जीव ! तुं मोहने वश थइने रात्रि दिवस पारकी चिंता कर्या करे ठे. के,

આ મહારાં બાલક, તથા આ મહારી સ્ત્રી ઇત્યાદિક સ્વજન નૂલ્યાં છે, તુષાં છે, તથા તેમને અન્ન વસ્ત્રાદિકનું હુઃખ છે. ઇત્યાદિક અनेक प्रकारની ચિંતાને રાત્રિ દિવસ કર્યા કરે છે, પરંતુ તું તહારા આત્માની ચિંતા કરતો નથી. કે, મેં મહારા આત્માનું સાધન કેટલું કર્યું? એટલે આત્મા પરન્વે સુખી થાય, એવું કામ મેં રાત્રિ દિવસ મધ્યે કેટલી ઘડિ કર્યું? એવો થોડો પણ તહારા સ્વાર્થનો વિચાર તું કરતો નથી. કેવલ રાત્રિ દિવસ પારકુંજ વૈતરું કૂઠ્યા કરે છે. માટે તું મૂર્ખ બું. તેથી તને કેટલો ઉપદેશ દેણ? કેમ કે, જપદેશ તો યોગ્યનેજ થાય છે. ॥૧૯॥

૩ ૨ ૬ ૪ ૩ ૫

સ્વણનંગુરં સરીરં । જીવો અન્નો અ સાસયસરૂવો ॥

૭ ૮ ૧૨ ૯ ૧૧ ૧૦

કમ્મવસા સંબંધો । નિબ્બંધો ઇન્દ્ર કો તુષ્ણ ॥૩૦॥

અર્થ—હે આત્મન્ ! (સ્વણનંગુરં કેળ) ક્ષણ નંગુર એટલે ક્ષણમાં નાશ પામવાના સ્વ-
નાવ વાલુ એવું (સરીરં કેળ) આ શરીર છે. (અ કેળ) વલી (અન્નો કેળ) શરીર થકી જૂદો
એવો, અને (સાસયસરૂવો કેળ) શાશ્વતું છે સ્વરૂપ તે જેનું, એવો (જીવો કેળ) જીવ છે. તેને

(कम्मवसा के०) कर्मना आधिपणायी शरीरनी साथे (संबंधो के०) संयोग थयो ठे. माटे (इच्छ के०) ए शरीरने विषे (तुल्ल के०) तहारे (को के०) इयो (निब्बंधो के०) अनुबंध ठे? एटले ए शरीरने विषे तहारे शी मूर्छा ठे? ॥३०॥

भावार्थ—हे जीव! तूं अदेथ, अनेथ, अजर, अमर, ध्रुव, अनंत ज्ञानमय, अनंत दर्शनमय, अनंत चारित्रमय, अनंत वीर्यमय; ज्योतिःस्वरूप, पवित्र, अलिंग, अव्यक्त, निर्लेप, निरंजन, अने आनंदमय एवो तूं निश्च नय मते ठुं. परंतु अनादि कालथी कर्मना वशे करीने, अनित्य, अने अशाश्वत एवं, अने त्वचा, मांस, हाडकां, रुधिर, नसो, मेद एटले हाडकां उपर रहेली चामडी, अने मज्जा एटले हाडकामां रहेलु मांस, अने मल मूत्र, ने छुर्गथ, ने बिजीत्स (बिहामणी) एवी वस्तुए जरेला चामडाना कोथला रूप आ शरीर ठे. तेवा शरीरने विषे हे जीव! तूं कर्मना वशथकी बंधाएलो ठुं. तेने विषे महारापणु मानी ले-इने, एटले आ शरीर ते हुं ठुं. एम धारीने तेना उपर ममत्वनाव राखीने गुं करवा मिथ्या हेरान थायठे? इहां प्रसंगानुसार शरीर उपरथी मूर्छा उतरवाने माटे, विचारवा जेवुं एक दृष्टांत लखीए बीए.—जेम कोइ पुरुषे सरकारनो अपराध करथो होथ, तेणे करीने तेने स-

कत मज्जूरी साथे, महा दुःखदाइ बंधीखानामां, अमुक वर्षनी दीप मारीने पूर्यो होय, तेम तने पण, तहारा कर्मे, पूर्वे लखेली अशुचि वस्तुए करीने नरेलो, अने दुर्गमय शरीररूप पुरुषनी आकृतिवाओ तथा स्त्रीनी आकृतिवाओ चामडानो कोथलो, तेमां तने अमुक मुदत सूधी पूर्यो ठे. तोपण तेवा शरीरने विषे तुं एवो ममत्व धारण करे ठे के, हुं शेर, हुं शेवाणी, हुं राजा, हुं राणी, हुं ब्राह्मण, हुं ब्राह्मणी इत्यादिक कल्पित नाम ठरावीने, तथा ते कोथ-लानो रंग, कालो धोलो देखीने तेमां रूपवान् कुरूपवाननी कल्पना करीने, तुं मोह पामेठे; परंतु एम नथी विचारतो के, आ महारा शरीरमां शेर ने कियो ? हाथ शेर ? पग शेर ? के, मांथु शेर ? एम खरी रीते विचारीश तो सर्व कल्पना मात्रज मालम पडशे. माटे एवो रीते वस्तुगते विचारीने, तुं शरीर उपरथी मूर्छो उतारथ. किं बहुना ? आ अधिकारने विषे श्री आचारंगजी सूत्रमां विशेष प्रकारे कह्युं ठे, त्यांथी जोइ लेवुं. ॥३०॥

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११

कह आर्यं कह चालियं। तुमंपि कह आगते कहं गमिही ॥

१२ १३ १४ १ २ १६ १५

अन्नन्नंपि न याणहं । जीव कुडुबं कजे तुप्प ॥३१॥

અર્થ—(જીવ કે) હે આત્મન્ (કુટુંબ કે) આ માતા પિતા નાહ સ્ત્રીયાદિ કુટુંબ (કહ આયં કે) ક્યાંથી આવ્યું છે? અને (કહ ચલિયં કે) ક્યાં ગયું? એટલે અહિંથી મરીને ક્યાં ગયું? અને (તુમંપિ કે) તું પણ (કહ આગન્ કે) ક્યાંથી આઠ્યો? અને (કહં ગમિહિ કે) ક્યાં જઈશ? એમ (અનુન્નપિ કે) પરસ્પર એટલે એક બીજાને પણ (ન યાણહ કે) નથી જાણતો. માટે (તુપ્ત કે) તહાં કુટુંબ (કન્ કે) ક્યાંથી? અર્થાત્ એક બીજાને જાણ્યા વગર આ કુટુંબ મહાં છે, એમ માની લેતો તું, તે મિથ્યા છે. ॥૩૧॥

ત્રાવાર્થ—હે જીવ ! જેના ઉપર તને ઘણો મોહ છે, ને મહારાં મહારાં કરે છે, તે તહારાં માતા પિતા સ્ત્રીયાદિક કેડ ગતિમાંથી આવ્યાં છે? ને કેડ ગતિમાં જશે? અને તું પણ કેડ ગતિમાંથી આવ્યો તું? ને કેડ ગતિમાં જઈશ? તે સંબંધી તને કાંડ પણ સ્વર નથી. એટલે જેમ પરબને વિષે કોડ ક્યાંથી આવ્યું? ને કોડ ક્યાંથી આવ્યું; એ રીતે તે સર્વે આવીને એકઠાં મળે છે. પછી તેનું પાણી પીને સઙ સઙને માર્ગે લેરાડ જાય છે. તેમ આ નવરૂપ પરબને વિષે કુટુંબરૂપ સર્વે લોક પણ, કોડ નારકીમાંથી, કોડ તિર્યંચમાંથી, કોડ મનુષ્યમાંથી અને કોડ દેવલોકમાંથી, એમ સઙ સઙની ગતિમાંથી આવીને નેગાં થયાં છે. તેનું પોત પોતાના

કર્મને અનુસારે સુખ દુઃખ જોગવીને, પોત પોતાનાં કરેલાં કૃત્યને અનુસારે, ચાલ્યાં જાય છે. પરંતુ તેમને રાખવાને માટે તું અનેક પ્રકારના ઉપાય કરીશ, તોયપણ તે રહી શકવાનાં ન-થી. તે કારણ માટે તેમને તું એમ માની બેઠો તું કે, આ મહારુ કુટુંબ છે, પણ તે વસ્તુગતે તહારું કુટુંબ બેજ નહીં. પરંતુ તહારું સાચું કુટુંબ તો જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાદિક આત્મગુણ છે. ॥૩૧॥

આ અધિકારને વિશેષ જાણવાની મરજી હોય તો, શ્રી આચારાંગજી સૂત્રના પ્રથમ શ્રુ-તસ્કંધના પ્રથમ અધ્યયનના, પ્રથમ વહેંશમાં જોઈ લેજ્યો. ॥૩૧॥

૩ ૪ ૩

ખણખંજુરે સરીરે । મણુઅન્નવે અપ્પપમ્મલસારિહે ॥

૧૦ ૧ ૫ ૬ ૭

સારં ક્ષત્તિયમેતં । જં કીરદ્ધ સોદ્ધણો ધમ્મો ॥૩૨॥

અર્થ—હે આત્મન્ ! (ખણખંજુરે કેળ) ક્ષણ ક્ષણમાં નાશ પામતું એવું (સરીરે કેળ) શરીર સતે, તથા (અપ્પપમ્મલ સારિહે કેળ) મેઘના સમૂહ જેવો, ઇટલે જેમ વાયરાથી મેઘ શીઘ્ર નાશ પામે છે, તેમ થોડા કાલમાં નાશ પામે એવો. (મણુઅન્નવે કેળ) મનુષ્ય જીવને વિશે

(જં કે૦) જે (સોહણો કે૦) સારો. એટલે પાંચ આશ્રવથી વિરામ પામવા રૂપ(ધમ્મો કે૦) જિનપ્રણીત ધર્મ જે તે (કીરટ્કે૦) કરીએ. (હિત્તિયમિત્તં કે૦) એટલું માત્રજ (સારં કે૦) સાર છે. અર્થાત્ આ સંસારમાં જેટલું ધર્મ સાધન થાય છે, એટલુંજ સાર છે. ॥૩૧॥

નાવાર્થ—હે નવ્ય જીવ ! દેવાદિક નવની અપેક્ષાએ થોડા કાલ રહે એવો, આ મનુષ્ય નવ છે. તેમાં વહી આ શરીર ક્ષણે ક્ષણે નાશ પામે તેવું છે. અર્થાત્ ચારે તરફથી બહવા માંડેલા ઘર જેવું આ શરીર છે. તેવા ક્ષણિક શરીર વડે, જેટલી ઘડિ તું ધર્મ સાધન કરીશ, એટલી વારનોજ તહારો મનુષ્ય નવ લેવાનો છે. જેમ કોઈ ઘર બહતું હોય, ને તેમાંથી જેટલો સામાન કાઢી લીધો, તેટલોજ આપણો છે. તેમ નાશ પામતા શરીરથી જેટલી ઘડિ તું તહારા આત્માનું સાધન કરીશ, એટલીજ વાર તહારો મનુષ્યનવ જાણવો. અને વાકીનો પશુના જેવો નિર્થક જાણવો. એટલે જેમ પશુ છે, તે આહાર, હંધ અને મૈથુન તેણે કરીને પોતાનો જન્મારો ગમાવે છે, તેમ તહારો પણ વ્યર્થ જન્મારો ગયો જાણવો. ॥૩૧॥

॥ अतुष्टुष्टुत्तमः ॥

२ ३ ५ ७ ६
जन्मडुकं जराडुकं । रोगा य मरणाणि य ॥

१ १३ ८ १२ ए ११ १०
अहो डुखो हु संसारो । जन्म कीसंति जंतुणो ॥३३॥

अर्थ—(अहो के०) अहो इति आश्चर्य ! एटले आ वात आश्चर्यकारी ठे. अथवा (अहो के०) हे जीव ! ए प्रकारे जीवतुं संबोधन करवुं. आ संसारमां पर्यटण करता प्राणियोने कोइ एवो पदार्थ नथी के, जे डुःखदायक न होय. अर्थात् सर्व पदार्थ डुःखदायक ठे. शुं शुं डुःखदायक ठे; ते देखाडे ठे. (जन्म डुकं के०) जन्म संबंधी डुःख, एटले आ जीवने जन्मती वखते घणुंज डुःख थायठे. तथा (जरा डुकं के०) वृद्धावस्था संबंधी डुःख, एटले घईडपणमां अनेक प्रकारनां डुःख प्राप्त थाय ठे. (य के०) वली (रोगा के०) अनेक प्रकारना व्याधि उत्पन्न थाय ठे. (य के०) वली (मरणाणि के०) अनेक प्रकारे मरणनी वेदना थाय ठे. माटे (हु के०) निश्चे (जन्म के०) जे संसारने विषे (जंतुणो के०) प्राणी जे ते (कीसंति

કે૦) ક્લેશ પામે છે, તે (સંસારો કે૦) સંસાર જે તે (હુકો કે૦) કેવલ હુઃસ્વ રૂપજ છે. અર્થાત્ આ સંસારમાં કાંઈ પણ સુખ નથી. ॥૩૩॥

નાવાર્થ—હે આત્મન્ ! તું વિચાર કર્ય કે, આ જીવ જ્યાંથી જન્મે છે, ત્યાંથી તે મરણ પર્થત કેવલ હુઃસ્વમાં જ વર્તે છે. કેમ કે, જન્મતી વખતે હુઃસ્વ ઘણુ પડે છે. તે વિષે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, અગ્નિ વડે તપાવીને, લાલચોલ કરેલી સાડાત્રણ ક્રોડ સોયો, શરીરમાં રહેલી એવી સાડાત્રણ કોટિ રોમરાય, તેને વિષે ચાંપતાં જટલી વેદના થાય, તેથી આવગુણી વેદના ગર્જને વિષે થાય છે. તથા જન્મતી વખતની વેદના તો, કાંઈ કહી શકાય તેવી નથી; જેમ જતરડામાં ઘાલેલા સોના રુપાના તારને, જેમ વલાત્કારે રેંચી કાઢે છે, એ દૃષ્ટાંતે માતાના યોની યંત્રમાંથી નિકળતાં, માતાને તથા પોતાને, અતુલ વેદના થાય છે. તેવી રીતે મરણાનું હુઃસ્વ પણ જાણી લેવું. હવે જન્મ અને મરણ એ બે હુઃસ્વોની મધ્યે, રહેલા હુઃસ્વોનું વર્ણન કરીએ છીએ. બાલ્યાવસ્થાને વિષે, તે બાલકને બોલતાં ન આવડવાથી, તેને જે વેદના શ્રદ્ધ હોય, તે વેદના મટાડવાના ઉપચારને બદલે, ઝલટી તેને વધારે વેદના થાય; તેવા ઉપચાર કરવામાં આવે છે. જેમ કે, તે બાલકને માંધુ હુઃસ્વનું હોય, તેનો ઉપચાર મૂકીને પેટ

હુલ્લતુ મટાડવાનો ઉપચાર કરે છે. ઇત્યાદિ. વલી જંવાનીમાં ઇટલે માની લીધેલી સુલ્લની
 અલ્લસ્થામાં પળ, સંસારના સમસ્ત સુલ્લની પ્રાપ્તિ શ્રીતી નથી. —કદાપિ પરાળે ઇક સુલ્લની
 પ્રાપ્તિ થાય છે, તેવામાં લીજાં લે હુલ્લ ડનાં થાય છે. જમ કોડ વસ્તુનો ધડો કરવા માટે,
 કાંડ પળ લીજ ન જડવાથી, લીમાસામાં ડત્પન્ન થળાં આશરે ડશ પંડર દેડકાં લેડ, પાં-
 લશરીનો ધડો કરે છે, તેવામાં તે ધડો, કાંડક ડભો થવાથી જવામાં લીજું ઇક દેડકું લેવા
 જાય છે, તેવામાં લે દેડકાં કૂડી જાય છે. વલી લેને પકડવા જાય છે, તેવામાં લાર જતાં રહે
 છે, તેમ ઇ દૃષ્ટાંતનું સિલ્લાંત ઇ છે કે, લ્લી, ધન, પુત્ર, નિરોગીપણું જગત્માં માન્યપણું, તથા
 મહોટી હલેલીડ, અને સ્વજનાલિકનું અનુકૂલપણુ ઇત્યાલિક લ્લાં સુલ્લ નોગલ્લાની ઇજ્ઞા કરે
 છે, તેવામાં તેમાંથીજ અળધાર્યું. અળચિંતલ્યું, ડચિંતું મહાકટ આલી પડે છે. જમ કે, પુ-
 ત્રના સુલ્લની ઇજ્ઞા કરવા જાય છે, તેવામાં લ્લી મરી જાય, લ્લી લ્લીના સુલ્લની ઇજ્ઞા કરવા
 જાય છે, ઇટલામાં હલ્લ નાશ થડ જાય, લ્લી પરાળે કદાપિ હલ્લ મલ્યું, તો શરીરે મંડો
 થાય, કદાપિ શરીરે સાજો થયો, તો ધર લ્લી જાય, લ્લી ધર સમુ કરાલવા જાય, ઇટલામાં
 લીરીનો, અથવા સ્વજનાલિકનો ડપહલ્લ થાય, માટે જવાનીમાં પળ, સર્વ પ્રકારની લરોલર

અવસ્થા રાહીને સુખ જોગવવા જાય, તોપણ જોગવી શકાતુ નથી. તો વૃદ્ધાવસ્થામાં તો ક્યાંથીજ જોગવાય? કેમ કે, સર્વ સુખ જોગવવાનું મુખ્ય સાધન એવું જે શરીર, તે નિર્બલ, રોગી, કઠ્ઠુપુ થઈ જાય છે. તેમજ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, હાથ પગ વિગેરે અંગ થરથર ધ્રૂજે છે. તથા અંત્રે પૂરું દેખાતું નથી. કાને પૂરું સંજ્ઞાતું નથી. નાકમાંથી લીંટ નિતરે છે. ને દાંત પણ હાલી ઝવે છે. તથા પડી પણ જાય છે. તથા સ્વાંસી, શ્વાસ અને શરીરનું નિર્બલપણ વધે છે. અંગ જોગે છે, તુટે છે અને ફાટે છે. વહી મુલેથી બરાબર ચોક્કું બોલી શકાતું નથી. અને લોકને પણ અનાદર કરવા જોગ્ય, તથા હાંસી કરવા જોગ્ય થાય છે. તથા દિવસે દિવસે જ્ઞાન પણ નહું થતું જાય છે. તોયપણ બધા કામમાં મહાપણ મોહોલવા ઘણો જાય છે, ત્યારે પોતાની સ્ત્રી તથા વહાલો પુત્ર અને પુત્રી વિગેરે, તે મોસાને તિરસ્કાર કરીને એમ કહે છે કે, તેમ બાનામાં ના સ્વાટલામાં પહોંચ્યા રહોને! નકામો લવારો શું કરવા કરો તો! તમારું હૃદય ફૂટી ગયું છે, પણ કાંઈ અમારું ફુટી ગયું નથી કે, તમારુ કહ્યુ કરીએ!! વહી ઘરના સ્ત્રીને વિષે સ્વાંસી સ્વાતો સ્વાતો એક તૂટમૂટ સ્વાટલીમાં પડ્યો રહે છે. વહી જવાની અવસ્થામાં પુત્રાદિકને પાલન પાષ-ણ કરેલાં, તે એવી આશા કે, તેનું વૃદ્ધાવસ્થામાં મહારી ચાકરી કરશે, તોયપણ તે સ્ત્રી,

પુત્ર, પુત્રની સ્ત્રીયો, ઇત્યાદિ તે પણ તે મોસાથી ન સંહન થાય તેવો, પરાજવ કરે છે. અને વલી મોઢેથી બોલે છે કે, આ મોસો મરતોએ નથી, ને માંચો મૂકતો પણ નથી. વલી તે મોસાને ઘરમાં રહેલા માણસોજ તેની નિંદા કરે છે, ઇટલુંજ નહીં, પરંતુ તે વૃદ્ધ પોતેજ, પોતાના દેહની નિંદા કરે છે. તે ઉપર ટીકામાં લખેલું કાવ્ય તથા તેનો અર્થ લખીએ બીજી.

॥ વૈતાલીયવૃત્તમ્ ॥

વલિસંતતમસ્થિશેષિતં । શિથિલસ્નાયુધૃતં કલેવરમ્ ॥

સ્વયમેવ પુમાન્જુગ્મ્સતે । કિમુ કાન્તા કમનીયવિગ્રહા ॥૧॥

અર્થ—વૃદ્ધાવસ્થાથી જેના બધા શરીરની ત્વચા (ચામડી) માં કરચોલીયો વસી ગઈ છે. તથા શરીરમાં કેવલ હાડકાંજ દેખાય છે. અને નાડિયો પણ, શિથિલ થઈ ગઈ છે. એવા બે-ત્રણ કલેવરને જોઈ, એ વૃદ્ધ પોતે પોતાની મેલેજ, તે શરીરની નિંદા કરે છે, તો જેનું શરીર સુંદર છે, એવી સ્ત્રીયો નિંદે; તેમાં તો શુંજ કહેવું? ॥૨॥

વલી તે વૃદ્ધાવસ્થાના હઃસ્વ ઉપર ટીકામાં કયા લખેલી છે, તેનો અર્થ લખીએ બીજી.

કથા. ૩

કોશાંબી નગરીને વિષે ઘણા ધનવાલો, અને ઘણા પુત્રવાલો આવે, એક ધનો નામે સ્વાર્થશાપ્ત હતો. તેણે

એકલેજ નાના પ્રકારના ઉપાયે કરીને, ધન ઉષાર્જન કરું. ને તે સઘલુ ધન, હઃલ્હાલાં બંધુજન, તથા સ્વજન, તથા મિત્ર, તથા સ્ત્રી, અને જાઈ આદિક સર્વે સંબંધીનના જોગને અર્થે વાપરું. ત્યાર પછી તે ધનો, કાલના પરિપાકપણાથી વૃદ્ધ અવસ્થાને પાંમ્યો. ને તેના સઘલા પુત્રો, તેનું સારી રીતે પાલન પોષણ કરવાની યોગ્ય કલામાં કુશલ હતા. અને સંસાર સંબંધિ સઘલા કામની ચિંતાનો ત્રાર, તેણે તે પુત્રો ઉપરજ નાંહ્યો હતો. તોયપણ તે પુત્રો એમ બોલેહે કે, અમને આ પિતાજીએજ આવી સુંદર અવસ્થાને પમાડ્યા હે. તથા સર્વે લોકના અગ્રેસર કરયા હે. તથા તેમણે અમારો વહુ ઉપકાર કર્યો હે. એ રીતે પોતાનું મારુ કુલોનપણું, તે પુત્રો જણાવતા હતા. પછી કોઈ કાર્ય પ્રસંગે, તે વૃદ્ધની સ્ત્રીયો પોતાના સ્વામીની ચાકરી કરતી હતી. તેમાં પણ શરીર ચોલી-ને સ્નાન કરાવું, તથા ઝોજન કરાવું હત્યાદિક જે કાલે જેમ કરવું ઘટે, તે તેમ નિરંતર કરતી હતી. તેમ કરતાં કરતાં કેટલાએક દિવસ ગયા, પછી વૃદ્ધપણું ઘટિ પાંમ્યું. એટલે આજ્ઞા શરીરની ઇંછિયો સ્વાધીન ન રહી. અને સર્વે અંગ કંપવા લાગ્યાં. અને નેત્રાદિકમાંથી પાણી ગલવા માંડ્યું. ત્યારે હલવે હલવે તે સ્ત્રીયાદિ-કોણ, તે વૃદ્ધની ચાકરી ઘટાડવા માંડી. કેમકે, વૃદ્ધપણું તો વધવા લાગ્યું માટે. વલી તે વૃદ્ધ, ચિત્તના અન્નિ-માન વહે કરીને, વૃદ્ધાવસ્થાના હઃલ્હાવના ઉપકાર કર્યાં પડ્યો. વલી તે વૃદ્ધના દીકરાની સ્ત્રીયો એમ કહે હે કે, આ મોસાનું વર્ષતરુ કુટવાનું તે અમારા કર્મમાં વ્યાં સ્ત્રી ઘાલી મૂક્યું હશે? તે કાંઈ માલમ પડતું નથી. ત્યારે તેમના સ્વામીએ એટલે તે મોસાના પુત્રો, વલી તે સ્ત્રીયોને સમજાવીને મોસાની ચાકરીમાં વલગાડે હે, ત્યાર પછી એક દિવસ તે સર્વે સ્ત્રીયો, સંપ કરીને પાંત પોતાના ઝરતારને એમ કહે હે કે, તમારા પિતાની અમે ઘણી ઘણી ચાકરી કરીએ છીએ, તોયપણ તે વૃદ્ધપણામાં બુદ્ધિની વિકલતાથી, અમારી કરેલી ચાકરીના જસને વડલે, ઝલડો અ-

પજસ આપે છે. માટે તમને જો અમારુ કહ્યું માનવામાં ન આવતું હોય, તો બીજા કોઈ માણસ પાસે તે મોસાની ચાકરી કરાવો; એટલે સ્વર્ પડશે. પછી તે પુત્રોએ તેમજ કર્યું. ત્યાર પછી કેટલાએક દિવસે પુત્રે પૂછ્યું કે, હે પિતાજી ! કેમ હવે સારી રીતે ચાકરી થાય છે ? ત્યારે તે મોસો બોલ્યો કે, જાઈ ! શું કહું !! મહારું મન જાણે છે, કાંઈ કહેવાની વાત નથી. એવી રીતે તે મોસાનું બોલતું સાંજલીને, તે મને સ્ત્રીઓ પાત પોતાના પતિને કહેવા લાગી કે, તમે અમારું કહ્યું પ્રથમ નહોતા માનતા, પણ હવે જલ્પારીને માન્યું !! હત્યાદિક રીતે બોલીને, તે મોસાના અવગુણ પોતાના પતિના હૃદયમાં સારી રીતે ડાલ્યા. તે પુત્રો પણ તે સ્ત્રીઓનું કહેતું માન્ય કરીને, પોતાના પિતાને તિરસ્કાર કરવા લાગ્યા. એ રીતે ચ્યારે તરફનું ડાઁલ જોઈ થવાથી, તે મોસાએ તો પોતો મૂકવા માંડી. તે સાંજલીને તે સ્ત્રીઓ બોલી કે, આપણા સસરાને અન્ન પચતુ નથી, ને વગર વિચાર્યું જા જા કરે છે, તેથી ચૂંક આવતી હશે, માટે લાવો ! દેવતા વડે શેકીએ. પછી તે સ્ત્રીડ પણ ળૂગડાના મુઠા સારી પેઠે જના કરીને જેમ મામ દે, તેમ મોસાને શેકે છે. તેથી તે મોસાને ઘણી પીડા થવાથી મોસો ના ના કહેતો જાય છે, તો પણ, પરાણે પરાણે શેકે જાય છે. અને મનમાં વિચાર છે કે, આ મોસાએ લોકમાં અમારી વધુ ફજેતી કરી છે, માટે ફરીને ફરીને આવો લાગ મલવાનો નથી. એમ વિચારીને, તે મોસાને વધુ પરાન્ન કરે છે. ત્યાર પછી તે મોસો પણ, આર્તધ્યાને કરીને થોડા દિવસમાં મરણ પામ્યો. એ રીતે વૃદ્ધાવસ્થાનું ડાઁલ જાણ્યું.

વત્તી તે વૃદ્ધાવસ્થાના ડાઁલના વર્ણનનું બીજું કાવ્ય, ટીકામાં લખ્યું છે, તે લક્ષીએ લીએ.

॥ શાદૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્ ॥

ગાત્રં સંકુચિતં ગતિર્વિગલિતા, દન્તાશ્ચ નાશં ગતા ।

દષ્ટિર્ધ્રશ્યતિ રૂપમેવ હસતે, વક્ત્રં ચ લાલાયતે ॥

વાક્યં નૈવ કરોતિ બાન્ધવજનઃ પત્ની ન શુશ્રૂષતે ।

ધિક્કણ્ઠં જરયાન્નિયૂતપુરુષં, પુત્રોપ્યવજ્ઞાયતે ॥૨॥

અર્થ-વૃદ્ધાવસ્થામાં શરીર સંકોચાડ જાય છે. એટલે શરીરે કરચોલીનું વલે છે. અને ગતિ પણ વિકલ થાય છે, એટલે જ્યાં પગ મૂકવો ધાર્યો હોય, ત્યાં ન મૂકાતાં બીજે ઉકાળે મુકડ જાય છે. અને દાંત પણ પડી જાય છે. અને આંખે પણ જાંઘ આવવાથી બરાબર દે-સ્વાતું નથી. અને રૂપ પણ દિવસે દિવસે ઘટતું જાય છે. અને મુખમાંથી લાલ ચૂએ છે. વલી બાંધવજન પણ, તે વૃદ્ધનું કહ્યું કરતા નથી. અને પરણેલી સ્ત્રી પણ, સેવા કરતી નથી. માટે જરાએ (વૃદ્ધસ્થાએ) કરીને પરાન્ન પામેલા પુરુષને ધિક્કાર થાન !!! કેમ કે, પુત્ર પણ તે વૃદ્ધને તિરસ્કાર કરે છે. માટે એ વૃદ્ધપણાનું જીવવું, તે કેવલ કષ્ટરૂપ જાણવું. ॥૩॥

વલી કહ્યું છે કે, જેમ તે વૃદ્ધની પોતાનાં ઘરનાં માણસો નિંદા કરે છે. તેમ તે વૃદ્ધ પણ પોતાના ઘરના માણસોના, અનેક દોષ પ્રકટ કરીને, તેઓની નિંદા કરે છે. વલી તે વૃદ્ધે

પૂર્વે ઇટલે જવાની અવસ્થામાં ધર્મ કસ્યો હતો, તેથી કેંટલાએક લોક તે વૃદ્ધનો નિર્વાહ કરતા હતા, તે પણ આ વૃદ્ધાવસ્થામાં, તેનું હુઃસ્વ નાશ કરવાને સમર્થ થતા નથી. જેમ કોઈ માણસ નૌકામાં (વહાણમાં) બેઠો હોય, તેવામાં તે નૌકા ખરે દરિયા વચ્ચે ખાગી જાય, ત્યારે તેમાં બેઠેલા માણસોને, જેમ હુઃસ્વ થાય, તેમ આ વૃદ્ધને પણ સહાયતા ન મળવાથી, તેનું હુઃસ્વ થાય છે. તથા વૃદ્ધાવસ્થામાં પ્રાચે સોલ રોગ ઉત્પન્ન થાય છે, તથા જે વૃદ્ધને જોવાથી ઘીજાને પણ કરુણા ઉત્પન્ન થાય, તેવો તે વૃદ્ધ હુઃસ્વી થાય છે. ઇત્યાદિ વિસ્તાર શ્રી આચારંગજી સૂત્રથી જાણવો. વળી શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે,

॥ અનુદુષ્ટત્તમ્ ॥

સત્ત્વે જીવાં વિદ્ધંતિ । જીવિષં ન મરિક્કનં ॥
તમ્હા પાણિવં ધોરં । નિર્ગંથા વક્કયંતિ ણં ॥૩॥

અર્થ—પૂર્વે વૃદ્ધાવસ્થાનું જે હુઃસ્વ કહ્યું, તેથી મરણની વેદનાનું હુઃસ્વ અત્યંત જાણવું. માટેજ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, સર્વે જીવો જીવવું વાંચે છે, પણ કોઈ જીવો મરવું ઇચ્છતા નથી. ઇટલાજ માટે નિર્ગંથ મહામુનિયો ધોરે એવા પ્રાણિવધનો ત્યાગ કરે છે. ॥૩॥

વલી એજ અધિકારને વિશેષ જાણવાના અર્થિ પુરુષોએ, શ્રી આચારંગજી સૂત્રમાંથી જોઈ લેવું. વલી ગાથામાં ચ શબ્દનું ગ્રહણ કર્યું છે તેથી હવ્ય સંબંધીનું પણ ઘણુજ હુઃસ્વ છે; તે દેખાડે છે.

અર્થાનામર્જને હુઃસ્વ । મર્જિતાનાં ચ રક્તણે ॥

આયે હુઃસ્વં વ્યયે હુઃસ્વં । ધિર્ગર્થં હુઃસ્વમાધનમ્ ॥૪૧॥

અર્થ—આ સંસારને વિષે મનુષ્યોને બે પ્રકારના પ્રાણ છે. તેમાં એક અંતઃપ્રાણ, ને બીજા બહિઃપ્રાણ, તેમાં અંતઃપ્રાણતો પ્રસિદ્ધ છે. અને બહિઃપ્રાણ તે ધન છે. કેમ કે, પ્રાણ જતાં જેવું હુઃસ્વ થાય છે, તેવુંજ હુઃસ્વ ધન જતાં પણ થાય છે. એટલાજ માટે જ્ઞાની પુરુષોએ આ હુઃસ્વની પંક્તિમાં ધનને પણ ગણ્યું છે. કેમ કે, (અર્થાનાં કે) ધન મેલવતાં પણ હુઃસ્વ છે, તેમજ ઉપાર્જન કરેલા ધનને સાચવવામાં પણ હુઃસ્વ છે. માટે ધન આલ્યે પણ હુઃસ્વ છે, અને ધન ગયે પણ હુઃસ્વ છે. અર્થાત્ તે ધનજ હુઃસ્વદાયક છે. માટે હુઃસ્વનું સાધન એવા ધનને ધિક્કાર થાતું!! ॥૪૧॥—એ રીતે જન્મ, જરા, રોગ, મરણ અને ધન, તે સંબંધી હુઃસ્વનો વિચાર કરવો. પણ અંધ પરંપરાએ ન ચાલવું. એ ઉપદેશ. ॥૩૩॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

१ ३ ४ ५ ७
जाव न इंदियहाणी । जाव न जररक्सी परिफुरई ॥

० १० ए ११ १३ १४ १४
जाव न रोगविआरा । जाव न मच्चु समुल्लिअई ॥३४॥

अर्थ—हे जीव ! (जाव के०) ज्यां सूधी (इंदियहाणी के०) इंदियोनी हानी, एटने इ-
डियोनुं क्षीणपणुं (न के०) नथी थयुं तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (जररक्सी के०) जरारूप
राक्षसी (न परिफुरई के०) नथी प्रकट थई, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (रोगविआरा के०)
रोग विकार (न के०) नथी प्रकट थया, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (मच्चू के०) मृत्यु जे
ते (न समुल्लिअई के०) नथी उदयमां आव्युं, त्यां सूधीमां शक्तिन न गोत्वतां तहाराथी
बने तेटलुं धर्मसाधन करी ले; नहिं तो पबीथी तने घणोज पश्चात्ताप थशे ॥३४॥

भावार्थ—हे प्राणिन ! ज्यां सूधी तहारी इंदियोनी शक्ति जरपर ठे, अने ते शक्तिने ज-
रारूप राक्षसीए प्रकट नथी करी, अने ज्यां सूधी रोग विकार रूप शत्रुए, कायारूप नगरमां

ધેરો નથી ઘાલ્યો, અને જ્યાં સૂંધી કાંજના સપાટામાં બરોબર નથી આળ્યો; ત્યાં સૂંધીમાં તું જેટલું આત્મ સાધન કરવું ધારીશ, તેટલું બની શકશે. માટે જેમ બને તેમ પ્રમાદ મૂકીને જાનવીથી ધર્મસાધન કરય. ॥૩૪॥—વલી નર્તુહરિયે પણ કહ્યું છે કે,

॥ શાર્દૂલવિક્રીદિતવૃક્ષમ્. ॥

યાવતસ્વસ્થમિદંકલેવરગૃહં, યાવક્કારા દૂરતો* ।

યાવચ્છેન્દ્રિયશક્તિરપ્રતિહતા, યાવતુક્તયો નાયુષઃ ॥

આત્મશ્રેયસિ તાવદેવ વિહિષા, કાર્યઃ પ્રયત્નો મહાન્ ।

પ્રોહીમે* જવને હિ કૂપલનનં, પ્રત્યુશુષઃ કીદૃશઃ ॥૧॥

અર્થ—(યાવત્ કે) જ્યાં સૂંધી આ શરીરરૂપ ઘર સાજું છે, તથા જ્યાં સૂંધી જરા નથી આવી, તથા જ્યાં સૂંધી ઇન્દ્રિયોની શક્તિ નાશ નથી પામી, તથા જ્યાં સૂંધી આગ્રહું પૂરું નથી થયું, ત્યાં સૂંધીમાં પંક્તિ પુરુષે, પોતાના કલ્યાણને અર્થે મહોટો પ્રયત્ન કરવો. અર્થાત્ રાત્રિ દિવસ પરભોકે સુખ થાય; એવાજ સાધનમાં પ્રવર્તવું. કેમ કે, કોઈ એવું વિચારે કે, હાલતો જવાન અવસ્થા છે, માટે હાલમાં સંસારનાં સુખ જોગવીને, પછી વૃદ્ધાવસ્થામાં ધર્મ સાધન

* યાવચ્ચદૂર જરા.

* સંદીપ્તે.

करीशुं, पण हे सज्जनो! जेम (प्रोदीते के०) घर अतिशे बलवा मांड्युं, त्यारे जे कूवो खो-
दवानो उद्यम करवो, ते केवो कहेवाय? एटले घर बलवा मांड्या पळी कूवो खोदी पाणि
कहाडी घर होलवायज नही. तेम वृक्षावस्थामां बंधु धर्मसाधन करी शुं, एम धारवुं ते सिद्ध
थायज नही. केम के, वृक्षावस्थाना स्वानाविक डुःखथी, धर्म साधन बनी शकवुं घणुंज
कवण ठे. माटे धर्म साधन करवामां प्रमाद न करवो. ॥१॥

बली एज वातने मूल ग्रंथकार पण अणावे ठे.

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
जह गेहंमि पजित्ते । कूवं खणिजं न सकए कोइ ॥

ए १२ ११ १३ १४ १५ १०
तह संपत्ते मरणे । धम्मो कह कीरए जीव ॥३५॥

अर्थ—हे जीव! (जह के०) जेम (गेहंमि के०) घर (पजित्ते के०) बलवा मांड्ये संते
(कोइ के०) कोइ पण, एटले समर्थ होय ते पण (कूवं के०) कूवाने (खणिजं के०) खो-
दवाने. अर्थात् कूवो खोदी पाणी कांढीने, बसता घरने होलववाने (न सकए के०) न

समर्थ थाय. (तह के०) तेम (जीव के०) हे जीव ! (मरण के०) मरण (संपत्ते के०) प्राप्त थाए सते. एटले मरण नजीक आव्ये सते (धम्मो के०) धर्म जे ते (कह के०) किये प्रकारे (कीरण के०) करी शकाय ? ॥३५॥

जावार्थ—हे आत्मन् ! ज्यारे (जवानी अवस्थामां) तहारे धर्म करवानो अवसर हतो, त्यारे तुं बीजे चाले चढी गयो, एटले विषयी जीवनी संगते पशुनी पेठे फोगट अवस्था गमावी. अने हवे ज्यारे शरीरनी शक्ति ढीण शवाधी, नकामा जेवो थयो, अने वली ज्यारे तने कूतरानी पेठे, तहारां स्त्री पुत्रादिके निस्कार कस्यो, त्यारे तुं पराणे धर्म साधन करवाने तत्पर थयो, पण हे मूढ जीव ! तुं एटलुं विचारतो नथी के, हेवे महाराथी शुं बनवानुं ठे ? जेम ज्यारे तरफथी घर बसवा मांड्युं, ने तेने होलववाने माटे, जाणे कूवो खोदी पाणी काढीने, ते बलतु घर होलवुं, इत्यादिक विचार जेम फोगट ठे, तेम शरीरनुं सामर्थ्य गया पढी, धर्म साधन करवानो विचार, ते व्यर्थ ठे. एम देखी, तुं विचास्य के, धर्म साधन तो नानपण-मांथीज, अभ्यास करतां करतां प्राये घणे कालेज सिद्ध थाय ठे. जेम कूवाना कांठा उपर पाणी काढवानी जग्याए, पथरो अथवा लाकडुं पड्युं होय, तेमां पण कोमल एवा दोरडा

वडे, घणो काले करीने घसाराथी जुंडा कापा पडे ठे. पण तेवो कापो पाडवाने, कदापि लो-
ढानी सांकल्यथी झाखो दिवस घसे, तोयपण, तेवो कापो न पडे. तेम तुं बाल्यावस्थाथीज
विषय कषाय उठा करवाने माटे, धर्म साधनमां वर्तवानो अभ्यास कस्य. ॥३५॥

रूढम् ऽसासयमे यं । विद्यलयाचंचलं जए जीञ्ज्रं ॥

संज्ञाणुरागसरिसं । खणरमणीञ्च च तारुन्नं ॥३६॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (एयं के०) आ (रूवं के०) शरीरन्तु सुंदरपणुं जे ते (असासयं के०) अशाश्वतुं ठे. केम के, रोगादिके करीने सनत्कुमार चक्रवर्त्तिना शरीरनी पेंठ नाश पामे तेंवुं ठे. वली (जए के०) जगतने विपे (जीअं के०) जीवित जे ते (विद्युलयया चंचलं के०) बीजस्त्री रूप लतानी पेंठे चंचल ठे. एटले जेम बीजस्त्री, कृणमात्र देखाइने पछी नाश पामे ठे, तेम जीवित पण थोडा कालमां नाश पामे ठे. अने (च के०) वस्त्री (तारुन्नं के०) जवानीपणु जे ते (संजाणुराग सरिसं के०) संध्याकालना नाना प्रकारना रंग सरखुं, एटले संध्याकाले

આકાશમાં પંચવર્ણી અન્નપટલના રંગ, उत्पन्न થાય છે. તેના જેવું (સ્વર્ણરમણીઅં કે ૦) હા-
ણમાત્ર સુંદર દેશ્વાય તેવું છે. ॥૩૬॥

નાવાર્થ—જેમ સંધ્યાકાલે અનેક પ્રકારના વાદલાંના રંગ થાય છે, તે હાણમાત્ર દેશ્વા-
ફને વાયુના પ્રયોગથી નાશ પામે છે. વસી જેમ જલકમલ (પુંમરીકાદિ કમલ) અને સ્થલ
કમલ (ગુલાબનાં ફૂલાદિ) કેવાં સુંદર પ્રફુલિત દેશ્વાય છે? પરંતુ તેજ ફૂલ, બે ત્રણ દિવ-
સમાં એવાં કરમાઈ જાય છે કે, તેની કાંઈ પણ ઝોંજા રહેતી નથી; તેમ જવાની અવસ્થામાં
પણ શરીર, પુષ્પની પેઠે સ્વીલેલું દેશ્વાય છે, અર્થાત્ મોહનું કારણ થઈ પડે છે. પરંતુ તેનું તેજ
શરીર, વૃદ્ધાવસ્થામાં એવું નવારું થઈ જાય છે કે, તેના સામું જોવું પણ, બહુધા ગમે નહીં!
માટે એવા તરુણાવસ્થામાં શરીરનો ઝો મદ કરવો? ॥૩૬॥

આ શરીરની સુંદરતાનો અહંકાર ન કરવા આશ્રી સનતકુમાર ચક્રવર્તિની કથા
ટીકામાં જણાવ્યાથી લક્ષીએ ઠીએ.

કથા. ૪

અતતચક્રવર્તિના જેવી કૃદ્ધિચાલો સનત્કુમારનામા ચક્રવર્તી રાજા હતાં. મનન્કુમારનો વર્ણ અને રૂપ અ-

નુપમ હતાં. એક વેલા સુધર્મ સન્નામાં તે રૂપની સ્તુતિ થઈ, તે વાત કોઈ બે દેવોને રુચી નહીં; પઢી તેડ તે શંકા
 ટાલવાને વિપ્રરૂપે સનત્કુમારના અંતઃપુરમાં ગયા. સનત્કુમારનો દેહ તે વેલા સેલ પ્રરથો હતાં, તેને અંગ મર્દ-
 નાદિક પદાર્થોનું માત્ર વિલેપન હતું. એક નહાતું પંચિયું પહેરતું હતું, અને તે સ્નાનમંજન કરવા માટે વેઠો હતો.
 તેવામાં વિપ્રરૂપે આવેલા દેવતા, તેનું મનોહર મુખ, કંચનવર્ણી કમયા અને ચંડના જેવી કાંતિ, જોઈને વહુ આનંદ
 પામ્યા. જરા માંથુ ધુણાવ્યું, પટલે ચક્રવર્તિ પૂઠતું તેમ માંથુ કેમ ધુણાવ્યું? દેવોએ કહ્યું. અમે તમારું રૂપ અને વર્ણ
 નિરીક્ષણ કરવા માટે વહુ આનિલાપી હતા. સંજે સંજે તમારા વર્ણ રૂપની સ્તુતિ માંનિલી હતી. આજ તે વાત
 અમને પ્રમાણભૂત થઈ, અર્થથી અમે આનંદ પામ્યા. માટે માંથુ ધુણાવ્યું કે, જેનું લોકોમાં કહેવાય છે, તેવું જ રૂપ છે. અર્થથી
 વલી વિશેષ છે પણ હું નથી. સનત્કુમાર, સ્વરૂપના વર્ણની સ્તુતિથી પ્રભૂત્વ લાવી ચોલ્યો. તેમ આ વેલા મહારું રૂપ
 જોઈું તો નજે. પરંતુ હું જ્યારે રાજસન્નામાં વસ્ત્રાલંકાર ધારણ કરી કેવલ સજ્જ થઈને, જ્યારે સિંહાસન ઉપર બેસું, ત્યારે
 મહારું રૂપ અને મહારો વર્ણ જોવા યોગ્ય છે; અત્યારે તો હું સેલપ્રરી કાયાએ વેઠાં હું, જો તે વેલા તમે મહારું
 રૂપ વર્ણ જુડ તો અદ્ભુત ચમત્કારને પામો; અને ચક્રિત થઈ જાડ. પઢી દેવોએ કહ્યું સારં અમે રાજસન્નામાં
 આવીશું; એમ કહીને ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા. ત્યાર પઢી સનત્કુમારે ઉત્તમ અને અપૂલ્ય વસ્ત્રાલંકારો ધારણ કર્યાં.
 અનેક ઉપચારથી જેમ પાંતાનો કાયા, વિશેષ આશ્ચર્યને ઉપજાવે તેમ કરીને, તે રાજસન્નામાં આવી સિંહાસન
 ઉપર વેઠો. આજુબાજુ સમર્થ મંત્રિયો, મુન્નડો, વિદ્વાનો અને અન્ય સન્નામદો યોગ્ય આસને બેસી ગયા છે. રાજ-
 શ્વર, ચામરઠવથી અને સ્વામીમાથી વિશેષ શોના રહ્યો છે (વથાઈ રહ્યો છે.) ત્યાં પેલા દેવતાડ પાઠા વિપ્ર રૂપે
 આવ્યા. અદ્ભુત રૂપ વર્ણથી આનંદ પામવાને વંદન જાણે સંદ પામ્યા છે! એવા સ્વરૂપમાં તેડે માંથુ ધુણાવ્યું.

चक्रवर्त्तिण् पूठयुं अहो ब्राह्मणो! गड वेला करतां आ वेला तमे जूदा रूपमां मांथु धुणाव्युं, एतुं शुं कारण ठे? ते मने कहो. अवधिज्ञानानुसारे विमे कथुं के, हे महाराज! ते रूपमां अने आ रूपमां भूमी अने आकाश जेटलो फेर पढी गयो ठे. चक्रवर्त्तिण् ते वात स्पष्ट समजवा पुठयुं त्यारे ब्राह्मणे कथुं. अधिराज! प्रथम तमारी कोमल काया अमृत तुल्य हती. पण आ वेलाए जेररूप ठे. तेथी ज्यारे अमृत तुल्य अंग हतुं, त्यारे आनंद पाम्या हता. आ वेला जेर तुल्य ठे, त्यारे खेद पाम्या. अमे कहीए ढीए ते वातनी सिद्धता करवी होय तो, तमे हमणां तांबूल थुंको; तत्काल तेना उपर मद्धिका बेसशे अने ते परधाम प्राप्त थशे. सनत्कुमार ए परीक्षा करी तो सत्य ठरी, पूर्व कर्मना पापनो जे ज्ञाग, तेमां आ कायाना मद संबंधनुं मेळवण थवाथी ए चक्रवर्त्तिनी काया जेरमय थइ गइ. विनाशी अने अशुचिमय कायानो आवो प्रपंच जोइने सनत्कुमारने अंतःकरणमां वैराग्य उत्पन्न थयो. के. केवल आ सार तजवा योग्य ठे. आर्वीने आवी अशुची स्त्री, पुत्र मित्रादिना शरीरमां रहेली ठे. ए सघलं मोहमान करवा योग्य नथी. एम बोलीने, ते उ खंमनी प्रभूतानो त्याग करीने चाली निकल्यो. एवं जाणीने अहंमत्त्व न करवो.

३ ५

गयकन्नचंचलाउ । लह्मीउ तिअसचावसारिउं ॥

४ ३ ७ ६ ८ ९

विसयसुहं जीवाणं । बुप्पसु रेजीव मा मुप्प ॥३७॥

अर्थ—(जीवाणं के०) जीवोनी (लह्मीउ के०) लक्ष्मीयो जे ते (गयकन्न चंचलाउ के०)

હાર્થીના કાન જેવી ચંચલ છે. અને (વિસયસુહં કે૦) વિષય સુખ જે તે (તિઅસચાવ સારિહં કે૦) ઇંદ્રના ધનુષ (આકાશમાં લીલાં પીલાં ધનુષની આકૃતિવાલાં વાદલાં દેखाय હેતે) સરસાં ચંચલ છે. એ હેતુ માટે (રે જીવ કે૦) હે મૂઢ જીવ ! (બુધ્રસુ કે૦) બોધ પામ્ય. અને (મા મુધ્ર કે૦) મોહ ન પામ્ય. કેમ કે, ફરીથી આવી મનુષ્ય દેહાદિક સામગ્રી મલવી ધણીજ હુર્લેજ છે, માટે ધર્મને વિષે બોધ પામ્ય. ॥૩૭॥

જાવાર્થ—રે આત્મન્ ! જે લક્ષ્મીયોને દેહીને તું અહંકાર ધારણ કરે છે, કે, આ લક્ષ્મી જીવતાં સૂર્યમાં મહારી પાસેથી જવાનીજ નથી. પરંતુ એ લક્ષ્મીયો હાથીના કાનની પેટે ચંચલ છે. કેમ કે, થોડા કાલ ઉપર તેં જેતુને મોટા ધનાઢ્ય દીઠા હતા, તેજ કર્મના વશથી થોડા કાલમાં દરિદ્ર થણા, તહારા જોવામાં આવે છે, માટે લક્ષ્મીયોનું સ્થિરપણું નથી. વલી જીવોનાં શબ્દાદિક વિષય સુખ પણ, ઇંદ્ર ધનુષની પેટે એટલે આકાશના લીલા પીલા રંગની પેટે શીઘ્ર નાશ પામે તેવાં છે. એટલે વસ્તુગતે વિષયનાં સુખ જાંખવાનાં પાણી જેવાં, તથા ધૂમાડાના બાચકા જેવાં અસત્ય છે, માટે હે જીવ ! મનથી માની લીધેલા વિષય સુખને તથા લક્ષ્મીને અસત્ય જાણી, શ્રી જંબૂકુમરની પેટે ધર્મ સાધન કરવાને તત્પર થા !! ॥૩૭॥

कथा. ५

राजगृही नगरीने विषे रुषज्जटत्त नामा शोध तेनी धारणी नामे आर्यानी कृत्वमां, जंबुस्वामीनो जीव, जे पूर्व जत्र पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे तिर्यकजृज्जक जातिमां महोक्क देवता हतो, ते त्यांशी (देवलोकथी) च-
वीने, पुत्रपणे आचीने उपन्यो. त्यार पडी माताए स्वप्नमां जंबूद्व द्वीगां, पडी ज्यारे ते कुमरनो जन्म थयो, त्यारे तेनो जन्म महोत्सव करीने जंबूकुमार एवुं नाम दीयुं. अनुक्रमे युवान अवस्था पाम्यो, त्यारे सुधर्म ग-
णधरनी पास धर्मदेशना सांज्जलीने वेराग्य पाम्यो. त्यारे श्री सुधर्म स्वामीने कहंजुं के, हे जगवन् ! हुं चारित्र लेइश, पण महारा माता पिताने पडी आहुं. एम कहीने पाडो घर तरफ आवे ठे, एटलापां मार्गमां आवतां
जंत्रथी उपडेडो पड्डर, पोतानी पामेथी निकल्यां देखीने, विचारवा लाग्यो के, हमणां जो मने आ तोपनो गोडो लागी जात, तो हुं अवत्रातेपणमां मरण पावत ! एवुं जाणी श्री सुधर्मस्वामीनी पास पाडो आवीने,
ते कुमरे समकित मूज जे वार व्रत ठे, ते वारे व्रत लीथां. एटले अंगीकार कर्यां. तेमां चांथा व्रतमां एट-
ली मर्यादा राखी के, कदापि माता पिताना कहेवार्थी स्त्रीयो परणवी पडे तो, तेने परणुं; पण ते स्त्रीयोनी साथे जोग जोगवुं नही. एवो त्याग करीने, फरी घेर आवी माना पिताने कहंजुं के, हे माता ! हे पिता !! मने
आझा आपो, हुं श्री सुधर्मस्वामी पामे दीक्षा लेउ. सारे माता पितए कहंजुं के, हे पुत्र ! दीक्षा पालवी घ-
णी डक्कर ठे. एवी रीते घणो घणो समजाव्यो, तोपण जंबूकुमार मान्युं नही. त्यारे माता पितए कहंजुं के, हे
पुत्र ! आठ कन्याउ साथे तद्दारं सगपण करेलुं ठे, माटे तेने परणीने पडी दीक्षा लेजे. ते सांज्जली जंबूकु-
मार मौनपणु धारण करी रखा. त्यार पडी माता पितए, आठ कन्याउना पितानेने कहंजुं के, अमारो पुत्र बे-

राखवान् थयो ठे. माटे तपारे दीकरियो परणाववानी मरजी होय तो जले परणावो, पण ते कन्याउनो त्याग करीने जो दीक्षा ले, तो अमारो दोष कहाडशो नही. ते सांजनी सर्व शेरिया कहेवा लाग्या के, अमे नही परणावीए. पण ते शेरियाउनी दीकरीयोए कह्युं के. अमे तो जंबूकरनेज परणीशुं. पण बीजाने परणावानो त्याग ठे. त्यारे शेरियाउण पोतानी पुत्रीउने कह्युं के, एतो दीक्षा लेशे. तोपण दीकरीयोए कहुं के, ए दीक्षा लेतो जले ल्यो, पण अमं तो एनेज परणीशुं. पडी ते एक रात्रीमां आठे कन्या परण्या. अने रात्रिये सय्या उपर बेसीने सर्व स्त्रीयांने कहुं के, हुतो प्रजाने दीक्षा लेइश. केम के, आ संमार सर्व अनित्य ठे, को-इ कोइनी साथे आवनार नथी. त्यारे स्त्रीयोए कहुं के, हे स्वाभिन ! तमे हमणां दीक्षा लेशो नही. हमणां तो जे संसारनुं मुख मल्युं ठे. ते सारी रीते जोगवीने, पडी दीक्षा लेइयो. नाहि तो कर्पणीना न्याये पश्चात्ताप करशो. जेम कोइ मारवाड देशनो कर्पणी, पोताने घेर घउं वावीने यडी मेवाडमां, पोताने मासरे गयो. त्यां तेनी सामुए सारा रोइला करीने, थालमां मूक्या. उपरथी शेजडी मूकी, ते शेजडी कर्पणीने, घणी सारी स्वादिष्ट लागी. पडी ज्यारे पोताना सालाने पृउं के, आ शेजडी तमेने क्यांथी मज्जी ? एटले नमारे घेर क्यांथी आवी ? त्यारे सालाये कहुं के. ए अमारा घरमां नीपजे ठे. वनेवीये पृउं, ते केवी रीते नीपजे ठे ? त्यारे सालाये शेजडी वाववानो विधि देवाडचो. पडी कर्पणीए जाण्युं के, महारे घेर पण ए हुं वावीश. एम निर्धार करी घेर आवीने प्रथम जे घउंनुं खेत्र वाव्युं हुतुं. तेने जग्गेवी नांवा लाग्यो. त्यारे लोकोए कहुं के, आ तुं गुं करे ठे ? तेणे कहुं के, हुं एमां शेजडी वावीश. त्यारे लोको कहेवा लाग्या के, आ देशमां पा-णी नथी, माटे शेजडी थशे नही, तेम उतां जो तने शेजडीज वाववानी इज्जा होय तो, एकवार जे आ घ-

ઝંની લેતી કરેલી છે તે કપાંથી લે, પઢી શેલડી બનાવજે. એડું લોકોનું કહેવું તેણે માગ્યું નહીં, અને શેલડી વાકી. તે થોડી ઝગી, એટલામાં કૂવાનું પાણી શૂદ્ધી પડ્યું, તેથી જ ઝગેલી શેલડી હતી, તે પણ સુકાઈ ગઈ. ત્યારે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો, તેમ હે સ્વામિન! તમે પણ ઠનું સુષ્ક મૂકીને વીજા નવા મુલની ચાહના કરોડો તો પઢી પસ્તાશો!! એવી સ્ત્રીઓની વાણી સાંજડી જંઘુકુમરે કહ્યું કે, પૂર્વોક્ત દર્શાવે પશ્ચાત્તાપ નહીં કરું. પરંતુ જો નહીં સમજશો તો, તમેજ પસ્તાવો કરશો. હુંતો લલિતાંગ કુમરની પેઠે તમારા પંદમાં નહીં પડું. તેની કથા કહું હું તે સાંજડો. એક નગરમાં એક શેઠનો પુત્ર લલિતાંગ કુમર એવે નામે, મહારૂપવંત હતો. તેને એક દિવસે તે નગરના રાજાની રૂપવતી નામા રાણી ઠે, તેણીયે દીઠાં. ત્યારે એકાંતે ચોલાવીને, તેની સાથે સંસાર સંવંધી ધોળ વિલાસ કરવા લાગી. એટલામાં રાજા પણ ત્યાં આવ્યો. ત્યારે ઝયઝાંત થઈને, રાણીએ તે લલિતાંગ કુમરને, ચાલમાં ઉતાર્યો. અને વિચાર્યું કે, પઢી કહાડીશ. હવે રાણીતો રાજાની સાથે રમવા લાગી ગઈ. અને લલિતાંગ ચાલમાં ઝૂલે મરતો, કોઈ અન્ય આવીને એઠાડો નાંચે, તે ચાચ, અને એ ઠનું પાણી પડે તે વીંચે, એવી રીતે ચ્યાર મહિના પર્યંત તે ચાલમાં પડી રહ્યો. ઇહાં કોઈ ઠ મહિના મૂધી પડી રહ્યો એમ પણ કહે છે. “તત્ત્વ કેવલી ગમ્ય” ત્યાર પઢી લલિતાંગના મા વાપે ઘણાંયે જોયો, પણ જહ્યો નહીં. તેથી શોક કરવા વેઠાં, એટલામાં વસાંત આવ્યો તેથી ચાલમાં પાણી ઝરાણું, તે પાણી કહાડવા સાંઈ ચાલ ઝચાહી, તે ચાલના પાણીની સાંથે લલિતાંગ પણ, તણાંતો તણાંતો નગરની મહોટી ચાલમાં જઈ પહોંચ્યો. તેને લોકોયે દેલ્હીને, તેના માતા પિતાને જઈ કહ્યું. માતા પિતા જઈ ચાલમાંથી કહાડી ઘેર લેઈ ગયા. ત્યાં મૂઝી ચાહને પડી રહ્યો, શરીર વીલું પડી ગયું, હાડકાં નીકળી આવ્યાં, માતા પિતાંયે ઘણા પ્રકારના

તૈલ્લાદિક મસલી જાગતો કરચો. ત્યારે કાંદક સાવચેત થયો. પઠી ઔષધોપચાર કરતાં કરતાં ઘણા દિવસે તેનું શરીર સારું થયું. ત્યારે વલી કપડાં પ્રમુખ પેહેરીને બજારમાં ફરવા નિકલ્યો, તેને રાણીયે દેહીને બોલાવ્યો. તે બોલ્યો કે, હવે હું તમારા ફંદમાં પડું નહીં. ॥હતિ લાલિતાંગ કથા. ॥ એવી રીતે આવે સ્ત્રીયોએ, જુદી જુદી આઠ કથાડ, સંસારના મુલનો ત્યાગ ન કરવો, તે આશ્રયી જંબૂકુમરને કહી. અને જંબૂકુમરે પણ ફરી સંસારની અસારતા વતાવનારી જુદી જુદી આઠ કથાડ આવે સ્ત્રીયોને કહી. તે કથાડે હજાં ગ્રંથ વધવાના નયથી લાલી નથી. જો જાણવાની મરજી હોય તો શ્રી જંબૂચરિત્રમાં જોડે લેજ્યો. ત્યારે સ્ત્રીયા પ્રતિબોધ પામી. એવામાં એક પ્રજ્ઞવો ચોર, પાંચમે ચોરને સાથે લેઈને, જંબૂકુમરના ઘરમાં આવ્યો. તેણે સર્વને વિદ્યાના વલ્લથી અવસ્થાપિની નિહા મૂકી. તેથી સર્વને નિહા આવી ગઈ, પરંતુ જંબૂકુમરને નિહા ન આવી. પઠી તાલાં ડાઘાડવાની વિદ્યાથી પ્રેમાર ઉઘાડીને, નવાળુ ક્રોડ મોનામહોરોની ગાંઠડિયો વાંધી, તેને લેઈને ચાલવા માંડ્યા, ઇટલામાં જંબૂકુમરને, યદ્યપિ હવ્ય ઉપર મૂઝી તો વિલકુલ નથી, તોપણ એવો વિચાર આવ્યો કે, મહારે તો પ્રજ્ઞાતે દીક્ષા લેવી ઠે, અને આ ચોર લોકો જો હવ્ય લેઈ જશે, તો લોક કહેશે કે, જૂડે બ્રાહ્મણ! એનું ધન સર્વ ચોર લોકો લેઈ ગયા, તેથી એ માંથુ મુંભાવે ઠે. એવી રીતે ધર્મની નિંદા થશે. તે વાત સારાં નહીં. એનું ચિંતવેને નવકાર ગુણવા લાગ્યા, તેથી પાંચમે ચોરોના પગ સ્થંજાઈ ગયા. ત્યારે પ્રજ્ઞવાને વિચાર થયો કે, આવે શું થયું! ત્યારે જોત્રા લાગ્યો તો, જંબૂકુમરને જાગતા દીઠા. ત્યારે પ્રજ્ઞે જાણ્યું કે, એની પાસે કોઈ મહા જોરાવર વિદ્યા ઠે. એનું જાણીને જંબૂકુમરને કહ્યું કે, મહારી વિદ્યા તમે લ્યો, અને તમારી વિદ્યા મને આપો. ત્યારે જંબૂકુમરે કહ્યું કે, મહારી પાસે કોઈ પણ વિદ્યા નથી. વલી વીઝી વિદ્યા મહારે જોઈતી પણ

नथी. महारे तो मात्र नवकार मंत्रना आधार ठे. एवो धर्मोपदेश दीथो, त्यारे प्रपन्नं कहलुं के, आ नवी पर-
ऐलीं स्त्रीयोना त्याग करीने, तुं दीक्षा शा वास्ते ले ठे? संसारनां मुख जोगवीने पढी दीक्षा लेजे. तेने
जबकुपरे कहुं के, हे प्रपन्ना! संसारमां मुख ठेज कयां? के, जेने हुं जोगव. संसारनुं मुखतो मधुविंडआ समान
ठे. तेनी लालचे जीव संसारमां रफजे ठे. जेम कोइ एक १ पुरुष भूलथी उजह १ अटवांमां जइ पड्यो तेनी प-
ठवाडे एक इहाथी दोळ्यो, त्यारे ते हाथीना जयथी नासतो जागतो, एक वडनी भशाखांमां जइ लटकी र-
ह्यो. हवे ते शाखांनी नीचे, एक पकूज ठे. तेमां च्यार दसर्प पोतानुं मोहुं फाडीने वेठा ठे, तथा एक ७ अजगर
पण मोहुं फाडीने वेठा ठे. तथा ते वडना थडने हाथी भूणावी रह्यो ठे. तथा जे शाखांमां ते पुरुष लटकें ठे,
ते शाखाने एक एकालो अने बीजो एथोलो, एवा वे उंदरो कापी रह्यो ठे. वली तेनी उपर एक मधमांखीनो
मधपुडो ठे, तेनी १० मक्किकाज उडी उडीने ते पुरुषना शरीरने, चटका मारी रहेली ठे. एटलांमां ते मधपुडा-
मांथी एक मधनुं १ १ टोपु टवकयुं, ते पेजा पुरुषनी जीअने जइ लाग्युं, त्यारे ते पुरुष उंचुं जोवा मांडलुं तो तेणे
दीठु के, मधपुडामांथी ए मधुविंड पडेठे; एवुं जाणाने ते टोपानी नीचे महोडुं उघाडुं राखाने लटक्यो; अने
टोपाना स्वादमां मग थयो थको, पोताना उपर पूर्वोक्त अनेक जातनां डःख पड्यो ठे, ते सर्वे भूली गयो. ए-
टलांमां एक १ शिवाधर आवीने कहेवा लाग्यो के, हे पुरुष! तहारुं डःख देखीने, मने दया आवे ठे, मोटे
आव्य! महारा १ इविमानमां बेसी जा. हुं तने डःखमांथी काढवा वांतुं ठे. त्यारे ते पुरुष बोल्हो हे
विवाधर! आ एक टोपु मधनुं महारा मुखमां आववा द्यो, पढी हुं आपनी साथे विमानमां बेसी चालुं.
एम एक टोपु आव्युं, वली पण कहुं के, आ बीजुं टोपु आवे तो चालुं, ए रीते एकेक टोपाना स्वादमां लो-

आणो थको, ते विकट स्थानने ढोड नही, त्यारे विद्याधरे जाणुं के एतो एवोज मूखडे, लोनीडे, ए कांइ डःखमांथी निकलशे नही. एहुं जाणी तेने त्यांज मूकी विद्याधर चाल्यो गयो. तम हे प्रज्जवा ! आ अवसर चूक्या तो फरी संसारमां पड्या, ने मनुष्य अवतार मल्लो महा डुल्लेज ठे. एवां वचन सांजलीने प्रज्जो चोरपण, प्रतिबोध पाय्यो. अने बोल्यो के, हे जंबु ! हुं पण तहारी साथे दीक्षा लेइश. पली जंबुकुमरे पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीथो, तथा आठ कन्याउये वल्ली पोत पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीथो, तथा प्रज्जवे पण, पांचसे चोराने प्रतिबोध दीथो, एम सर्व मली प्रजाते, नवानुं क्रोड सोनैया धर्म कुंजोमां खरची नांखीने, उत्तम उत्सव सहित पांचमने सत्तावीश जनोनां साथे, श्री जंबुकुमरे श्री सुधर्म स्वामी पासं दीक्षा लीथी. ए रीते लक्ष्मी अने विषयनां मुख त्याग करवा आश्रयी, जंबुकुमरनुं दृष्टांत कहुं.

आ मधुबिंडुआना दृष्टांतनो मिच्छांत एटले उपनय घणो प्रमिद्ध ठे, तोपण किंचित टीका करीने देखाड्यो ठे.

१ जीव. २ संसाररूप अटवी. ३ कालरूप हाथी. ४ आउखारूप शावा. ५ ज्वररूप कूड. ६ च्यार कणायरूप मर्प. ७ नरकरूप अजगर. ८ रात्री. ९ दिवस एरूप वे उंदरो. १० सर्व कुटुंबरूप भट्टिकाउ. ११ विषय सुखरूप मयनुं टीपुं. १२ सुगुररूप विद्याधर. १३ जिनधर्मरूप वैमान.

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८
जह संजाए सउणा।ए संगमो जह पहे अ पहिआणं ॥

११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८
सयणाणं संजोगो । तहेव खणभंगुरो जीव ॥३८॥

अर्थ—हे आत्मन ! (जह के०) जेम (संजाए के०) संध्याकालने विपे (सउणाए के०) पक्षियोनो (संगमो के०) संगम थाय थे. (अ के०) बली (जह के०) जेम (पहे के०) मार्गने विपे (पहिआणं के०) मार्गे जनार लोकोनो समागम थाय थे. एटले मार्गमां जनार लोकोनो समागम तथा पक्षियोनो समागम जेम थोडा कालनो थे, (तहेव के०) तेमज (जीव के०) हे जीव ! (सयणाणं के०) स्वजननो (संजोगो के०) संयोग जे ते (खणभंगुरो के०) क्षणभंगुर थे. एटले क्षणमां नाश पामवाना स्वप्नाववालो थे. ॥३८॥

भावार्थ—जेम संध्या समये अनेक प्रकारना पक्षियो, ज्यारेदिशा तरफथी आवीने एकठा मले थे. अने प्रातःकाले, तेज पक्षियो पोत पोताना कर्मने अनुसरने, चारेदिशा तरफ उड़ी जाय थे. तेम आ संसारने विपे अनेक प्रकारना जीवो चारे गतिमांथी आवीने, आ मनुष्य

નવમાં એકઠા થયા છે. અને તેજ જીવો, પોતાનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને, પાઠા કર્માનુસારે ચારે ગતિમાં જતા રહે છે. તથા જેમ માર્ગને વિષે, કોઈ કિયે ગામથી કોઈ કિયે ગામથી આવીને જોગા થાય છે, પછી ત્યાં થોડીવાર વિશ્રામ કરીને, એટલે જાતું જાડીને પાઠા સર્વે પોત પોતાના યોગ્ય સ્થાનક પ્રત્યે જતા રહે છે, પણ તેજ એક ઠેકાણે બેસી રહેતા નથી, તેમ આ સંસારી જીવ પણ, કોઈ કયિ ગતિમાંથી, કોઈ કયિ ગતિમાંથી આવીને, એકઠા થાય છે, ત્યાં પોત પોતાના કર્માનુસારે સુખ ડઃખ જોગવીને, પછી પાઠા પોત પોતાને યોગ્ય ગતિમાં જતા રહે છે. પણ કોઈ કોઈના ઝાલ્યા રહેતા નથી. વલી જેમ ચારે દિશાથી આવેલા મનુષ્યોનાં નામ, જૂદાં જૂદાં છે, તેમ ચારે ગતિમાંથી આવેલા, અને એક ઘરમાં રહેલા એવા જીવોનાં નામ પણ, જૂદાં જૂદાં કલ્યાણં છે. તેમાં કોઈ માતા કહેવાય છે, કોઈ પિતા, કોઈ નાર્યા, કોઈ નાઈ, કોઈ પુત્ર, કોઈ પુત્રી ઇત્યાદિ કલ્પનાએ કરીને નામ ઠરાવ્યાં છે. તેમાં તું મહોદો મોહ ધારણ કરે છે, અને તેને સુખે સુખી, અને તેને ડઃખે ડઃખી થાય છે, પરંતુ હે મૂઢ જીવ ! તું એટલું વિચારતો નથી કે, આ જૂઠા સંબંધને સાચો સંબંધ માનીને શું કરવા હેરાન થઈ બું ? માટે હે જીવ ! એવા જૂઠા સંબંધને જૂઠો માનીને, તેના ઉપરથી મોહ ઉતારીને, આત્મ સાધન કરવા-

ने विषे उद्यमवंत था ! ॥३८॥

॥ उपजातिवृत्तम्. ॥

निसाविरामे परिभाषयामि । गेहे पलिते किमऽहं सुयामी ॥

मप्रंतमऽप्पाणमु वुक्कयामि । जं धम्मरहिजं दिअहा गमामि ॥३९॥

अर्थ—हे जीव ! तने एवो विचार केम नथी आवतो के, हुं (निसाविरामे के०) रात्रि विराम पामे सते. एटले पाबली ज्यारघडि रात्री रहे सते जार्गने (परिभाषयामि के०) आवो विचार करुं के, (जं के०) जे हुं (धम्मरहिजं के०) धर्म रहित थयो सतो (दिअहा के०) दिव-वसोने (गमामि के०) फोकट केम गमावुं बुं. !!! अने वली (गेहे के०) शरीररूपी घर (पलिते के०) बजवा मांडे सते (अहं के०) हुं (किं के०) इया माटे (सुयामी के०) सूइ रहुं बुं ! अने (मप्रंतं के०) दाऊता. एटले शरीररूपी घरनी साथे बली मरता एवा (अप्पाणं के०) आत्माणी (उवक्कयामि के०) उपेक्षा केम करुं बुं !!! अर्थात् देहनी साथे रहेला बलता आ-

રામ્નાની હું રક્ષા કેમ નથી કરતો !! ઇત્યાદિ આત્મપ્રાવના તું કેમ જાવતો નથી ! ॥૩૯॥
 જાવાર્થ—શાસ્ત્રને વિષે સર્વ હત્યાન કરતાં આત્મ હત્યા મહોટી ગણી છે. એટલે જાણી
 જોડને આત્માનું બગાડવું, અર્થાત્ બી સામગ્રીએ પણ આત્મસાધન ન કરવું. અને રાત્રિ
 દિવસ દેહાદિક પરપ્રાવમાંજ રચ્યું પચ્યું રહેવું; તે શું આત્માની ધાત કરી ન કહેવાય ?
 અર્થાત્ આત્મ હત્યાજ કહેવાય !! માટે બધો રાત્રિ દિવસતો સંસારના વેગમાં ચઢીજતાં કાંડ
 પણ વિચાર ન આવ્યો, પણ પાઠલી ચ્યાર ઘડી રાત્રે ડઝીને, જરા નિર્મલ ચિત્તવાલો થઈને,
 બીજા બધા વિચાર રહેવા દેડને, હે આત્મન્ ! તું તહારા આત્માનો વિચાર કરચ. ઇહાં પાઠલી
 ચ્યાર ઘડિ રાત્રે ડઝીને વિચાર કરવાનું ગ્રંથકાર લખે છે, તેનો અનિપ્રાય એ છે કે, જેમ સ્ત્રીયો
 ઘંટીયે દલવા માંડે છે, પઠી દલતાં દલતાં એટલે ફેરવતાં તે ઘંટીને એવા વેગમાં લાવે
 છે કે, તે વચ્ચે જો ઘંટી ફેરવવી મુકી દે, તોપણ વેગના જોરથી તે ફેરવ્યાવિના પાંચ સાત
 આંટા ફરી જાય છે, તેમ આ જીવ પણ બધો દિવસ સંસારના કામનો એવો વેગ લગાડે છે
 કે, તે રાત્રે જાંબો થઈને મૂએ છે, તો પણ તે કામનાં સ્વપ્ન આવે જાય છે. તે સ્વપ્ન, દિવસે ક-
 રેલા કામના હચરકા છે. તે હચરકા ધણું કરીને પાઠલી રાત્રે શાંત પડે છે. માટે તે અવ-

સર શુજ ધ્યાન કરવાનો શાસ્ત્રકારે જણાવ્યો છે. માટે તું એવો વિચાર કર્ય કે, આ બધા મનુષ્યજનના અમૂલ્ય દિવસો ધર્મ વિના ફોકટ કેમ ગમાવું હું? અને આ મહાનું શરીર પણ જરારૂપી અગ્નિની ઝાલવડે બલવા માંડ્યું છે, અને તેની સાથે રહેલો જે આત્મા, તે પણ બલવા માંડ્યો છે. તો તે આત્માને તું કેમ બલવા દે છે? પરંતુ આત્મજ્ઞાનવડે દેહથકી આત્માને જૂદો સમજીને તું દેહના નાવ જે જડ, હઃસ્વ, અને મિથ્યાનાવ તેને દેહને વિષેજ સમજ. અને આત્માના નાવ જે સત્, ચિત્ અને આનંદરૂપ એટલે સર્વિદાનંદરૂપ તેને તું આત્મજ્ઞાવે સમજ. એટલે જે દેહ છે તે સડી જાય, પડી જાય, યાવત્ વિધ્વંસ થઈ જાય; તેવો છે. અને આત્મા છે તે તેથી ઝલતો છે. એટલે સડી જાય તેવો, પડી જાય તેવો, યાવત્ વિધ્વંસ થઈ જાય; તેવો નથી. એવી રીતે આત્માનું અને દેહનું સ્વરૂપ જૂઠું સમજીને, તે જે દેહને વિષે મિથ્યા અર્હંણ માંન્યું છે, તે તથા દેહ સંબંધી પદાર્થોને વિષે મિથ્યા મમત્વ માનેલો છે, તેને સ્વોદો જાણીને તે બેનો ત્યાગ કરવાને વિષે પ્રયત્નવંત થા. એ ઉપદેશ. ॥૩૯॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

१ ३ ६ ४ ५
जाजा वच्चइ रयणी । न सा पडिनियत्तइ ॥

७ ८ १० ११ ए
अहम्मं कुणमाणस्स । अहला जंति राइत्त ॥४०॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (जाजा के०) जे जे (रयणी के०) रात्री (वच्चइ के०) जाय ते, (सा के०) ते ते (पडिनियत्तइ के०) पाणी आवती (न के०) नथी. आ जयाए दिवस ग्रहण नथी करयो, तोपण उपलक्षणी ग्रहण करवो. एटले गया दिवस पण पाढा आवता नथी. केम के, (अहम्मं के०) अधर्मे (कुणमाणस्स के०) करतो एवो जे तुं, ते तहारी (राइत्त के०) रात्रीयो जेते (अहला के०) अफल, एटले निष्फल (जंति के०) जाय ते. अर्थात् अधर्मे करीने तहारा मनुष्य नवना रात्री दिवस व्यर्थ जाय ते. ॥४०॥

नावार्थ—आ जीवना जेटलो वखत धर्म साधन करवामां जाय ते, तेटलो ज वखत ज्ञानी पुरुषोए सफल गण्यो ते. अने बाकीनो रात्री दिवसनो जे काल, एटले धर्म साथ-

न विनानो जे काल, ते पशुनी पेठे त्रिफल जाय ठे. कंस के, पशुने विषे आहार, निडा,
नये अने मैथुन विगेरे जेवी रीते ठे, तेवीज रीते तहारे विषे पण ठे. माटे तहारे जन्मारे
पण धर्मसाधन विनानो पशु जेवो समजवो. ॥४०॥

१ ४ ३ ६ ५ ७ ९
जस्स ऽह्नि मच्चुणा सखं । जस्स व ऽह्नि पलायणं ॥

ए १० १२ ११ १३ १४ १५ १६
जो जाणे न मरिस्सामि । सो हु कंखे सुए सिया ॥४१॥

अर्थ—हे जीव ! (जस्स के०) जे पुरुषने (मच्चुणा के०) मृत्यु संगाथे (सखं के०) मि-
त्रता (अह्नि के०) ठे. (व के०) वली (जस्स के०) जे पुरुषने (पलायणं के०) मृत्युधी नासी
जतुं (अह्नि के०) ठे. वली (जो के०) जे पुरुष (जाणे के०) एम जाणे ठे के, (मरिस्सामि
के०) हुं मरीश (न के०) नहीं. (सो के०) ते पुरुष (हु के०) निश्चे (सुए के०) श्वः एटले
आवती काले धर्मसाधन करीश, ए प्रकारे (सिया के०) स्यात्. एटले कदाचित् (कंखे के०)
आकांक्षा करे. एटले इच्छा करे, अर्थात् ते एवी इच्छा करे, ते प्रमाण ठे. परंतु एवी रीते कोई

पुरुषने कोई दिवस पण थयुं नथी के, महारे मृत्युनी साथे मित्रता ठे; माटे महारे तो कवि
 पण मरवुं नही पडे ! तथा कोई पुरुषने एम थतुं नथी के, हुं बलवान् हुं माटे, मृत्युथी
 नाशीने, बचीश. तथा कोइना मनमां एम नथी थतुं के, हुं क्यारे पण नही मरुं, तो पण
 ते प्राणी धर्म संबंधी कार्यमां शीघ्रता करवाने ठेकाणे आवती काल्ये थोज तो ! एवी रीते
 प्रमाद, केम करतो हशे.!!! ॥ ४१ ॥

नावार्थ—इहां अनूत उपमा अलंकार वडे करीने उपदेश करे ठे. एटले आवी वस्तु
 कोइ दिवस निपजी नथी, ते कदाचित् जो निपजे, तो ते आश्चर्यकारक कहेवाय. आ जीवना
 मनमां एम थाय ठे के, आजतो धर्मसाधन नही करीए, पण आवती काले करीशुं. पण केम
 जाएयुं के, तुं आवती काल्य सूथी जीवीश ? माटे आवती काले जीववानुं तो कोण मनमां
 जाए के, जेने मृत्युनी साथे खरी नाइंबंधी होय, एटले ते मृत्युने पोतानी आझामां राखी
 शकतो होय, तो ते पुरुष कदापि एम धारे के, आजनुं काल्य करीशुं. तो ते युक्त ठे. तथा कोई
 बलवान् पुरुष, मृत्युना ऊपाटामां न आवतां, एवी कोई पर्वतनी गुफामां पेशी जाय के, ते मृ-
 त्युना हाथमांज न आवे ! जो एवी शक्तिवान् होय, तो ते पुरुष कदापि आज करवानुं काल्य

करीशुं, एम विचारे तो ते युक्त ठे. तथा कोइ पुरुषे कोइ केवलज्ञानी महाराजनी पासैथी जा-
एयुं होय के, हुं तो कोइ काले मरवानोज नथी, तो ते पुरुष कदाचित् एम धारे के, हुं
आज करवानुं काल्य करीश, तो ते पण युक्त ठे. परंतु उपर लखेली सर्व वातो कोइ काले
थई नथी, वर्त्तमान कालमां थती नथी, अने आगामी कालमां थशे पण नही. तोयपण एवी
मिथ्या कल्पना मनमां करीने, हे जडबुद्धि जीव ! तुं बीजा संसारना कामनो प्रमाद करवो
बोडो देइने, फक्त धर्मसाधन करवामां केम प्रमाद करे ठे? ॥४१॥

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

३ २ ८ ११ ५ ६ ७ ए
दंमकलिअं करित्ता । वच्चति हु राइल य दिवसा य ॥

३ ४ १० १४ १२ १३
आनस्सं विह्वंता । गयावि न पुणो नियतंति ॥४२॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (दंमकलिअं के०) दंम जेम सूत्रनी कलना (करित्ता के०) करे
ठे. एटले कोलिआधिक नीच लोको फालका उपर चढेला सूत्रने जेम लांबा दंम वडे

કરીને ડકેલે છે, અર્થાત્ લૂગડુ વણવાને માટે લાંબો તાણો કરવાને અંત્યજ લોકો ફાલકા ઉપર ચઢેલા સૂત્રને લાંબા દંમના લસરકા વડે કરીને ઝપાટાબંધ ડકેલે છે, તેમ(આ-ત્તસં કે૦) આગ્રહાને (વિહ્વંતા કે૦) ડકેલતા એવા (રાટ્યો કે૦) રાત્રીયો (ય કે૦)અને (દિવસા કે૦) દિવસો જે તે (વચ્ચંતિ કે૦) જાય છે. (ય કે૦) અને વલી (ગયાવિ કે૦) ગયા એવા જે દિવસો તથા રાત્રીનું, તે (હુ કે૦) નિશ્ચે (પુણો કે૦) ફરીથી (નિયતંતિ કે૦) પાઠાં આવતાં (ન કે૦) નથી. ॥૪૩॥

નાવાર્થ—એક કાલરૂપી ચંદ્રાલ છે, તે દિવસ રાત્રીનું અંત આવવું તેરૂપ, દંમના લસરકાવડે કરીને મનુષ્યના આગ્રહા રૂપ સૂત્રના પિંદને ઈષ્ટપણે ડકેલે છે. એટલે આગ્રહાને જસદી ઘટાડે છે. માટે હે આત્મન્ ! તે આગ્રહામાંથી ગયેલા રાત્રી દિવસ કદિપણ, પાઠા આવતા નથી. જેમ આ ગ્રંથ ઠપાવીને પ્રસિદ્ધ થયાની તિથિ વિક્રમ સંવત્ ૧૯૪૭ ના કાર્તિક શુદ્ધ ૫ (જ્ઞાન પાંચમ) ને સોમવાર હતો. હવે તે વર્ષની તેજ તિથિ વાર, આગ્રહા જન્મારામાં ફરીથી આવવાનો નથી, તેમ હે ન્રવ્ય જીવો ! આ ગણેલા દિવસ રાત્રીપણ, તેની પેઠે પાઠા આવવાના નથી. એટલે ગયા તેતો ગયાજ !! એવું જાણીને આ ધર્મકાર્ય તો કાલે કરીશું,

एम नही करतां, ते धर्मध्यान प्रमाद रहितपणे आज्ञा करवुं. ए उपदेश. ॥४३॥

॥ उपजातिवृत्तम्. ॥

१ ३ ३ ६ ४ ५ ७ ११ ७ १०
जहे इह सीहो व मियं गहाय । मच्चू नरं णेइ हु अंतकाले ॥

२१ १२ १५ १६ १७ १८ १९ १३ २० २२

न तस्स माया व पिया व जाया । कालांमि तमि ँसहरा न्वति ॥४३॥

अर्थ—(इह के०) आ लोकने विषे (जह के०) जेम (सीहो के०) सिंह जे ते (मियं के०) मृग जे तेने (गहाय के०) ग्रहण करीने. एटले पकडीने नाश करे ठे. (व के०) व शब्द पादपूर्णांथिं जाणवो. तेम (हु के०) निश्चे (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (नरं के०) मनुष्यने (अंतकाले के०) आयुष्य पूरु थये (णेइ के०) लेइ जाय ठे. (तस्स के०) ते माणसने (तांमि के०) ते (कालांमि के०) समयने विषे. एटले मरणनी वखतें (माया के०) माता जे ते (व के०) बली (पिया के०) पिता जे ते (व के०) बली (जाया के०) जाई जे ते (अंसहरा के०) अंशमात्र पण धारण करवाने. एटले लगार मात्र पण रक्षण करवाने (न न्वति के०) समर्थ नथी शतां. ॥४३॥

નાવાર્થ—હે જીવ ! ગમે તેવો ધીરજવાલો મનુષ્ય હોય, તોપણ, અંતકાલે મરણની ઘણી વેદનાથી તે માણસ મૃગ જેવો નિર્બલ થઈ જાય છે. ત્યારે તેને સિંહરૂપ કાલ પકડીને લેઈ જાય છે. તે વચ્ચે તે મનુષ્યનાં માતા, પિતા, ખાર્યા, નાઈ, ઇત્યાદિ કોઈપણ લગાર માત્ર રાખવા સમર્થ થતાં નથી ! એટલે તે ગમે તેવો સ્નેહી હોય, અને તે સ્નેહવડે કરીને તેને રાખવાના ગમે તેટલા ઇલાય કરે, તોપણ તેને કુળમાત્ર રાખી શકતાં નથી. ॥૪૩॥

॥ આર્યાદિત્તમ્. ॥

૧ ૨ ૩ ૪
જીર્ણં જલવિંડુસમં । સંપત્તીં તરંગલોલાં ॥

૭ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧
સુમિણયસમં ચ પિમ્મં । જં જાણસુ તં કરિજ્ઞાસુ ॥૪૪॥

અર્થ—હે આત્મન્ ! (જીર્ણં કે૦) જીવં (જલવિંડુસમં કે૦) જલવિંડુ જેવું છે. એટલે માત્રના અગ્રજાગ ઉપર રહેલા, જડના વિંડુ સમાન ચંચલ છે. તથા (સંપત્તીં કે૦) સંપત્તિયો જે તે (તરંગલોલાં કે૦) સમુદ્રના તરંગ જેવી ચંચલ છે. એટલે એક વેકાણેથી બીજે વેકાણે શીઘ્ર જતી રહે તેવી છે. (ચ કે૦) વલી (પિમ્મં કે૦) સ્ત્રીયાદિકનો પ્રેમ જે તે (સુમિ-

ણસમં કે૦) સ્વપ્ન સમાન છે. એટલે ફળમાં નાશ પામે તેવો છે. તે કારણ માટે (જં કે૦) જો (જાણસુ કે૦) એ પ્રકારે સ્વર્ગી રીતે, જો અંતઃકરણથી અસ્થિરપણુ જાણતો હોય, તો (કરિજ્ઞાસુ કે૦) જાણ્યા પ્રમાણે કરય. એટલે અપ્રમાદપણે ધર્મ સાધન કરય. ॥૪૪॥

નાવાર્થ-લોકમાં ચાલતું ઘણું પોપટિયુ જ્ઞાન દેશીને ગ્રંથકાર ઉપદેશ કરે છે. હવે પોપટિયુ જ્ઞાન એટલે શું? જેમ કોઈ માણસે એક પોપટને જાણવ્યું કે, બિલ્હિ (બિલાડી) આવે તો તરત ડહી જવું. એવી રીતે શિશુવ્યં, ત્યારપછી તે પોપટ પણ તે વાક્યનો વારંવાર અભ્યાસ કરીને, તે રીતે બોલવા લાગ્યો. પરંતુ તે બિચારાને એમ સ્વર્ગ નથી કે, બિલ્હિ તે શું? અને ડહી જવું તે શું? પછી એક દિવસ તે પોપટ જેવો પાંજરામાંથી નિકલ્યો, તેવોજ બિલાડીએ જાલ્યો. તોયપણ તે પોપટ પૂર્વે શિશુવેલા વાક્યને બોલે જતો હતો, તે વસ્તુજ તે પોપટની મોકી મરડી નાંચી. માટે હે મ્રબ્ય જીવો! કહો! તે પોપટનું જ્ઞાન કેવું કહેવાય? તેમ આ સર્વે લોકો પણ એમ બોલે છે કે, જીવવું જન્મના બિંડુ જેવું ચંચલ છે. એવું બોલે છે તોયપણ, જીવવાને માટે અનેક પ્રકારના ન કરવા યોગ્ય એવા ઘણા ઉપાય કરે છે. અને વહી એમ બોલે છે કે, આ સંપત્તિયો પણ પાણીના તરંગની પેઠે અસ્થિર છે, પરંતુ તેજ સંપત્તિયોને

રાશ્વવાને માટે, સન્માર્ગને વિષે વાપરવામાં ઘણુંજ કૃપણપણુ કરે છે, અને વલી એમ બોલે છે કે, સ્ત્રીયાદિકનો જે પ્રેમ છે, તે સ્વપ્ન સમાન છે, એવી રીતે બોલે છે, પરંતુ તે સ્ત્રીયાદિક પદાર્થોનો જ્યારે નાશ થાય છે, ત્યારે સ્વરા અંતઃકરણથી લાંબે રાગે પોકો મૂકીને રુદન કરે છે. માટે હે નવ્યપ્રાણિયો! તમે વિચારો કે, આ જ્ઞાન કેવું કંહીયે? માટે ગ્રંથકાર એમ કહે છે કે, જો એમ તમે જાણો છો, એટલે પૂર્વે કહેલી ત્રણ વસ્તુને અતિશે જો ચંચલ જાણો છો, તો પૂર્વે કહેલા પોષ્ટિયા જ્ઞાનને મૂકીને, તમે સ્વરા અંતઃકરણથી અનુનવ જ્ઞાન કરો. એટલે તમારા કહ્યા પ્રમાણે તમે વત્તો. અર્થાત્ તે સ્વોદાને સ્વોદું જાણીને, અને એક જિનરાજના ધર્મને સાચો જાણીને, તેને વિષે નિદ્યમ કરો. ॥૪૪॥

॥ રથોદ્ગતાદૃષ્ટમ્. ॥

૩ ૪ ૩
સંજરાગજલ્લવુલ્લવમે । જીવિયે ય જલવિંહચંચલે ॥

૭ ૫ ૬ ૭ ૧૧ ૧૧ ૧૦
જુલ્લવે ય નદ્વેગસંતિને । પાવજીવ કિમિદ્યં ન વુપ્પસે ॥૪૫॥

અર્થ—(સંજરાગ કે) સંધ્યા સમયનો રંગ, તથા (જલવુલ્લવ કે) પાણીનો પરપોટો

(ઝવમે કે૦) એ બેની છે ઝપમા તે જેને એવું, (ય કે૦) અંને (જલબિંહ ચંચલે કે૦) માત્રના અગ્રનાગ
 ઝપર રહેલા પાણીના બિંહ જેવું ચંચલ એવું, (જીવિ એ કે૦) જીવિત સતે (ય કે૦) વલી
 (નદ્વેગસંનિત્રે કે૦) નદીના વેગને તુલ્ય એવું, (જુલ્લે કે૦) યૌવન સતે (પાવજીવ કે૦) હે
 પાપ જીવ ! (ન બુધ્ધસે કે૦) તું નથી બોધ પામતો (હયં કે૦) એ તે (કિં કે૦) શ્યું !! એટ-
 લે એ તે કેટલું બધું આશ્ચર્ય છે !!! ॥૪૫॥

નાવાર્થ-આ સંસારમાં બધી આશાનું કરતાં જીવવાની આશા ઘણી મોટી છે. કેમ
 કે, આ જીવને જ્યારે હેલીવારે શ્વાસ ઝપડે છે, અંને મ્મચકાં આવે છે, તોપણ હજુ હું જી-
 વીશ, હજુ હું જીવીશ, એવી આશા રહ્યા કરે છે. માટે કોઈ વિદ્વાન પુરુષનું આવું વચન છે કે,

જીર્યેતે જીર્ણવયસઃ । પુમઃ કેશહૃદાવપિ ॥
 જીવિતાશા ધનાશા ચ । કુમારીવ વિવદ્ધતે ॥૧॥

અર્થ-જીરણ થઈ છે અવસ્થા તે જેની, એવા પુરુષના કેશ તથા દાંત જીર્ણ થાય છે.
 એટલે વૃદ્ધાવસ્થામાં માંથાના કેશ ધોલા થાય છે. એટલુંજ નહિ પણ કેટલાક નાશ પણ
 પામે છે. અંને દાંત પણ શિથિલ થાય છે. એટલુંજ નહિ પણ પડી જાય છે. ત્યારે પોતાનું જ-

વાનીપણુ દેખાડવાને માટે, મૂઠોમાં જ્યારે પલિયાં આવે છે, ત્યારે તેને ટુંટાવી નાંચે છે. એમ કરતાં જ્યારે વધારે ધોળાં આવે છે, ત્યારે તેને ગ્લેફ ચઢાવે છે. એટલે કાલાંગ વડે રંગે છે. તથા દાંત પડી જાય છે, ત્યારે જવાનીપણુ દેખાડવાને માટે જનાવરના હાડકાના બનાવેલા દાંતની બત્રીશી મુખમાં ઘસાવે છે. એમ કરીને પરાણે જવાનીપણુ લાવવા જાય છે. તો પણ જવાની પાઠી આવતી નથી. અને ન ગમતું એવું વૃદ્ધપણુ પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યારે પણ જીવવાની આશા તથા ધનની આશા, કુમારી કન્યાની પેઠે દિન પ્રત્યે વૃદ્ધિ પામે છે. એટલે તેને કોઈ મોસો કહીને બોલાવે, તો તે વચન માંથુ કાપ્યા જેવું લાગે છે. શાથી કે, એને જીવવાની આશા ઘણી છે માટે. એટલાજ માટે મૂલ ગ્રંથકાર ઘણાં દૃષ્ટાંત આપી જીવિતનું તથા જવાનીપણાનું અતિશે અસ્થિરપણુ દેખાડે છે. કે, સંધ્યાકાલના લાલ, લીલા, પીલા, નન્નકાદાર રંગના જેવું જીવિત જણાય છે. પણ તે રંગ ઘડિ બે ઘડિમાં નાશ પામે છે. એવું જીવિત અસ્થિર છે. વલી તેથી વધારે અસ્થિરપણુ દેખાડવાને માટે બીજું દૃષ્ટાંત કહ્યું છે. કે, પાણીના પરપોટા જેવું જીવિત અસ્થિર છે. એટલે તે થોડીવારમાં નાશ પામે તેવું છે. તથા તેથી પણ માનના અયત્નાગ ઉપર રહેતું જલ, તેથી પણ થોડી વારમાં નાશ પામે છે, માટે તેના

જેવું જીવિત કહ્યું છે. તેમજ જવાનીપણ નદીના વેગ જેવું ચંચલ કહ્યું. એટલે નદીનું પાણી જે આપણે નજરે જોયું, તેજ પાણી વિચારીને જોઇએ તો, કેટલે બેટે જતુ રહ્યું અને આપણે તો જાણીએ ઢીએ કે, તેનું તેજ આ પાણી છે. તેમ કહીને પલટાતું જવાનીપણ, તેને આપણે જાણીએ કે, તેનું તેજ છે, પરંતુ જે ગડકાલે હતું, તે જવાનીપણ આજ નથી. વલી જવાની આવતાં પહેલાં માબાપ વિગેરે એમ જાણે છે કે, મહારો દીકરો જવાન થશે એટલે મહોટો થશે. એમ સમજે છે. પરંતુ વાસ્તવિક રીતે વિચારીએ તો, તે દિવસે દિવસે નહાનો થાય છે. કેમ કે, તેણે જેટલું આયુષ્ય બાંધ્યું છે, તેમાંથી તેટલો કાલ ડુંગો થયો. એજ રીતના વિપરીત જ્ઞાનના વેગે ચઢી જવાથી આ જીવ સમજતો નથી; માટે ગ્રંથકાર કહે છે કે, હે પાપજીવ! એટલે હે પાપરૂપ થઇ ગયેલા પ્રાણિન્! આ કહ્યું તેવું અસ્થિરપણુ દેખીને પણ તું હજુ કેમ બૂઝતો નથી! ॥૪૫॥

॥ આર્યદૃત્તમ્. ॥

અન્નઢ સુઆ અન્નઢ । ગેહિણી પરિઆણોડિવિ અન્નઢ ॥

નૂઅવલિવ કુડુંવં । પસ્કિતં હયકર્યતેણ ॥૪૬॥

અર્થ—(હયકયંતેણ કે૦) નિંદા કરવા જોગ્ય એવા જે યમરાજ (માતું કર્મ) તેણે (કુટુંબ કે૦) આગલ કહેશે એવા, સર્વ કુટુંબને (નૂઅબલિવ કે૦) જૂતને જેમ બલિદાન આપે. એટલે જેમ વાકલા તુટા હુટા પેંકે, તેમ (સુઆ.કે૦) પુત્ર પુત્રીયોને (અન્નહ કે૦) અન્ય ગતિને વિષે. તેમજ (ગેહિણી કે૦) વહન સ્ત્રીને પણ (અન્નહ કે૦) અન્યગતિને વિષે. તેમજ (પરિઅણોડવિ કે૦) પરિજનને. એટલે પરિવારને પણ (અન્નહ કે૦) અન્યગતિને વિષે (પરિકતં કે૦) પહોંચાડ્યાં હે. અર્થાત્ પુત્ર, પુત્રી, સ્ત્રી, અને પરિજનાદિક સર્વને જૂદી જૂદી ગતિમાં પેંકી દીધાં હે. ॥૪૬॥

નાવાર્થ—હે આત્મન્ ! આ સંસારરૂપી ચક્રડોલ ઉપર ચઢીને, તું એમ વિચાર કરે છે કે, સઘલું કુટુંબ મહારા ત્રેગુ સદાયકાલ એક સ્થિતિમાં રહે. પણ આ સર્વ કુટુંબનો મહારે કોઈ દિવસ વિયોગ પડે નહીં. એવા ઉપાયમાં તું રાત્રી દિવસ મંદ્રેલો હું. પરંતુ તું એમ વિચાર નથી કરતો કે, જે સ્વનાવેજ અસ્થિર વસ્તુ છે, તે ફેંકડો ઉપાયે પણ સ્થિર થવાની નથી. કેમ કે, જે સર્વે કુટુંબી માણસો છે, તે સર્વેનાં કર્મ જૂદાં જૂદાં હે. પરંતુ એક રૂપે નથી. તેથી કરીને પુત્ર, પુત્રીયો, સ્ત્રી અને પરિવાર ઇત્યાદિક પોત પોતાનાં કર્માનુસારે નાના પ્રકારની ગતિયો-

માંથી જે રીતે આવ્યાં હતાં, તેવી રીતે પાઠાં નાના પ્રકારની ગતિયોમાં ચાલ્યાં જાય છે. તે કેવી રીતે ચાલ્યાં જાય છે? તો કે, જેમ કોઈ નૂત દેવતાને બલિવાકલા પેકે છે, તે બલિવાકલા પરાધીનપણે જૂદી જૂદી જગ્યાએ જઈ પડે છે, તેમ આ વિચારા પુત્રાદિક કર્માધીનપણાથી અનેક પ્રકારની ગતિયોમાં જઈ પડે છે. ત્યાં, તથા આ નવનાં સુખ હઃસ્વાદિકમાં પણ, તહારો કોઈ ઉપાય ચાલી શકવાનો નથી. તોપણ મિથ્યા મમત્વ બાંધીને, જેમ ચાલતા ગાડા તલે કૂતરુ ચાલતું હોય, તે કૂતરુ એમ વિચારે કે, આ સઘળો ગાડાનો જાર હું જેવું છે. તેમ તું પણ એમ સમજે છે કે, આ સર્વ કુટુંબનું જરણ પોપણ પણ હું જ કરું છે. એવો તું મિથ્યા મમત્વ કરે છે. પરંતુ એમ નથી જાણતો કે, સર્વે કર્માધીન છે, તેમાં હું શું કરી શકવાનો છું!! એમ વિચારી ને તેવા સ્વોટા મમત્વને ટોડી દેડેને, કાંઈકતો આત્મસાધન કરવાનો અવકાશ આવ્યો!! ॥૪૬॥

૨ ૩ ૬ ૫ ૪ ૩
જીવેણ નવેન્નવે । મિલિયાઈ દેહાઈ જાઈ સંસારે ॥

૭ ૩૩ ૯ ૧૭ ૩૦ ૫
તાણં ન સાગરેહિં । કીરઈ સંઘા અણંતેહિં ॥૪૭॥

अर्थ—हैं आत्मन् ! (संसारे के०) संसारने विषे (जीविए के०) जीव जे तेणे (नवेन-वे के०) नव नवने विषे (जाइ के०) जे (देहाइ के०) देह (मिलियाइ के०) मेलव्यां ठे. ए-टले करघां ठे (ताणं के०) ते देहनी (अणेंतेहिं के०) अनंत एवा (सागरेहिं के०) सागर करीने. एटले अनंता सागरना पाणीना बिंडुए करीने, अथवा अनंता सागरोपम* काले करीने पण (संख्या के०) संख्या जे ते (न के०) नथी (कीरइ के०) करी शकती. ॥४७॥

भावार्थ—हे प्राणिन् ! जे शरीरने अर्थे तुं अनेक प्रकारनां पाप करे ठे, ते देहना स्वरूपनो विचार करघ के, तें केटलां शरीर करी करीने मूकी दीयां ठे : ते देहनी संख्या, अनंता सागरना बिंडुवडे पण भइ शकती नथी. अथवा अनंता सागरोपमना काले करीने पण भइ शकती नथी. केम के, शास्त्रमां कद्युं ठे के, जीवे जेटलां शरीरनो त्याग करघो ठे, तेटला शरीरनो जो ढगलो करीए तो त्रण जुवनमां पण माइ शके नही. केमके, ते शरीर अनंतां ठे. ते कारण माटे हे नव्य जीव ! तुं एम विचार कस्य के, जगतमां देह समान कोइ बीजी अशुचि वस्तु प्राये ठेज नही. कारण के, गमे तेवी सारी सारी वस्तु होय, ते पण देहना संबंधी

* आ सागरोपमनुं प्रमाण ग्रंथने अंते जणाव्युं ठे.

વગડી જાય છે. જેમ સારામાં સારાં મેવા મિઠાઈ ઇત્યાદિ, દેહમાં નાંખીને તત્કાલ પાતું કાઢીને જોડે, તો તેના સામું પણ જોડે શકાતું નથી. એવું નવારું થઈ જાય છે. વલી ગમે એવાં અન્ન ચંદનાદિ સુગંધીદાર વસ્તુ, દેહનો સંબંધ પામીને હોર્ધમય થઈ જાય છે. તેમજ ગમે તેવાં સારામાં સારાં અને વહુ મૂલ્યનાં વસ્ત્ર પણ, દેહના સંબંધે કરીને મલમલિન થઈને ગંધાઈ ઊઠે છે. એવી અશુચિનું પાત્ર આ દેહ છે. તેવા દેહનીજ રાત્રી દિવસ ઊઠવેવ(ઘણીજ સેવા) કરવામાં કાલ ગમાવે છે. તથા તે દેહને માટે અર્થમ અન્યાયાદિક કરતાં પણ મરતો નથી. પણ તેવા દેહતો તે અનંતા ધારણ કર્યા, ને મૂકી દીધા, જેમ શરીર ઉપર પહેરેલાં વસ્ત્ર જુનાં થઈ કાઢી નાંખીને નવાં ધારણ કરે છે, એ ન્યાયે તે જ્યારે ગતિમાં અનેક પ્રકારનાં શરીર ધારણ કર્યાં છે. માટે તે શરીર ઉપરથી મૂઢાં ઊતારીને, જેમ અશરીરી થવાય; તેવો ઉદ્યમ કર્ય. ॥૪૭॥

નયણોદયંપિ તાસિં । સાગરસલિલાઽ બદ્ધયરં હોઽ ॥

ગલિયં રુઞ્ચમાણિણં । માઠ્ઠણં અન્નમન્નાણં ॥૪૮॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (तासिं के०) ते (रुद्रमाणीणं के०) रडती एवियो ने (अन्नमन्नाणं के०) अपर अपर जन्मने विषे थएलीयो एवी (माऊणं के०) माताउनुं (गलियं के०) शोकथी निकलतां एवां (नयणोदयंपि के०) नेत्रनां आंसु पण (सागरसलिलाञ्ज के०) समुद्रना पाणी थकी (बहुयरं होइ के०) अतिशे अधिक होय ठे. अर्थात् समुद्रना पाणी बडे पण आंसुना जलनुं परिमाण थइ शकतुं नथी. ॥४८॥

भावार्थ—केटलाएक पुरुषो स्त्रीयादिक पदार्थथी वैराग्य पामीने दीक्षा लेवाने तैयार थया होय, परंतु तेउ फक्त माता पितानो घणो स्नेह देखीने अने तेमने रोतां कलकलतां देखीने, तेना प्रणाम पाठा हठी जता जोइने ज्ञानी महाराज तेने उपदेश देवाने अर्थे कहे ठे. के, हे नव्य जीव ! तुं एक नवना माता पिताने रोतां कलकलतां जोइने दिखीर केम थाय ठे? परंतु विचार करय के, तें कर्मना वशे करीने अनंता नवमां अनंतां माता पिताने, रोतां कलकलतां मूकीने तुं आ नवमां आव्यो बुं. ते माता पितानुनी आंखमांथी निकलतां आंसुनी संख्या करवा बेसीएतो, समुद्रना पाणीथकी पण अतिशे अधिक थाय ठे. त्यारे हवे तुं कियां माता पिताने संतोष पमाडीश? मांठ वस्तुताये विचार करय के, आत्मानी माता

कोण ठे? पिता कोण ठे? अर्थात् आत्मानां माता पिता ठेज नहीं. एतुं विचारीने साहसि-
कर्पणो धर्म साधन करु. ॥ ४८ ॥

३ १ २ ५ ६ ४
जं नरए नेरइया । उहाइ पावति घोरणंताइ ॥
७ ए उ १० ११
तत्तो अणंतगुणियं । निगोअमप्पे उहं होइ ॥४९॥

अर्थ—(नरए के०) नरकने विषे (नेरइया के०) नारकी जे ते (जं के०) जे (घोरणंता-
इ के०) महा घोर, ने अणंतंतां एवां (उहाइ के०) उःखने (पावति के०) पामे ठे. (तत्तो के०)
ते थकी (निगोअमप्पे के०) निगोइ मध्यने विषे (अणंतगुणियं के०) अणंत गुणु (उहं के०)
उःख जे ते (होइ के०) होय ठे. अर्थात् नरकना उःखथी पण निगोइने विषे अणंतगुणु
उःख होय ठे ॥ ४९ ॥

३ ५ ४ ३ २
तंमि वि निगोअमप्पे । वसिअ रेजीव. विविहकम्मवसा ॥

७ ९ ६
विसहंतो तिखड्हं । *अणंतपुग्गलपरावत्ते ॥५०॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव ! (विविहकम्मवसा के०) नाना प्रकारना कर्मनेवशे करीने (तंमि के०) ते (निगोअमप्पे के०) निगोदनी मध्ये (वि के०) पण (अणंतपुग्गल-परावत्ते के०) अनंत पुद्गल परावर्त्त काल सूधी एटले अनंता सूक्ष्म क्षेत्र पुद्गल परावर्त्त काल पर्यंत, तुं (तिखड्हं के०) तीक्ष्ण डःखने (विसहंतो के०) सहन करतो सतो (वसि-अ के०) रह्यो वुं. ॥ ५० ॥

भावार्थ—नारकीना डःखनुं वर्णन घणा सिद्धांतोमां प्रसिद्ध ठे. तथा निगोदनुं स्वरूप निगोद बत्तीशी विगेरे प्रकरणथी जाणवुं. परंतु ते डःखना वर्णनने इहां दिश मात्र देखा-डीए बीए. इहां नारकीना डःखथी निगोदनुं डःख अनंतगुणु इयाथी कहुं? ते कहीए बीए.

* पुद्गलपरावर्त्तनुं स्वरूप आगल कहीशुं.

દૃષ્ટાન્ત-સાતમી નરકમાં ઉલ્લુછાયુ તેત્રીશ સાગરોપમનું છે, તે તેત્રીશ સાગરોપમના જેટલા સમય થાય, તેટલીવાર, કોઈ જીવ સાતમી નરકમાં પૂર્ણ તેત્રીશ તેત્રીશ સાગરોપમને આ-જુલે ઉપજે, ત્યારે તેને અસંખ્યાતા નવ નરકના થાય, તે અસંખ્યાતા નવમાં માતમી નરક-ને વિષે, તે જીવને જેટલું બેદન કંદનનું હુઃખ થાય, તે સર્વે હુઃખ એકતું કરીએ, તેથી પણ અનંતગુણુ હુઃખ નિગોદીયા જીવ એક સમયમાં જોગવે છે. વળી એક ઔદારિક શરીરમાં અનંતા જીવ જેગા રહે છે. તે જેગા શી રીતે રહે છે? તે જણાવીએ બીએ. એક સૂડના અમ-નાગ ઉપર રહે તેટલી કંદમૂલની કલી હોય, તેમાં અસંખ્યાતી શ્રેણી રહે છે. તે એકેકી શ્રેણીમાં અસંખ્યાતા પ્રતર છે. તે એકેકા પ્રતરમાં અસંખ્યાતા ગોલા છે. તે એકેકા ગો-લામાં અસંખ્યાતાં શરીર છે. તે એકેકા શરીરમાં અનંતા જીવ છે. એવી રીતે નિગોદના જી-વને રહેવાનું સ્થાન ઘણું સાંકડું છે. તે ઉપર એક સ્થૂણ દૃષ્ટાન્ત કહીએ બીએ. જેમ કોઈ લાલ્લ આઈષધિયોને જેગી કરીને તેને ઘણા દિવસ સૂધી લાલ્લમાં ઘુંટાવીને, પછી તેની રાહના દાણા જેવડી ગોલીયો વાલી, તેમાં જે રીતે લાલ્લ આઈષધિયોનો સમાવંશ થયો, તે રીતે એક શરી-રમાં અનંતા જીવ રહેલા છે. તે નિગોદના જીવ, એક મુહૂર્તમાં પાંસઠજાર પાંચજેને ત્રીશ

जव करे, अने एक श्वासोच्छ्वासमां सत्तरथी कांडक अधिक नव करे ठे. एवी रीते निगोदमां जन्म मरणनां डःख ठे. के, ते डःखनी उपमाज नथी ! ते आश्रयीने निगोदने विषि नरकनां डःखथी अनंतगुणु डःख श्री वीतरागे कहुं ठे. ॥४९॥—तेवा डःखने आ जीवे ज्ञानावरणादिक कर्मना वश थकी अनंतीवार जोगव्यां ठे. माटै हवेथी तेवां डःखो न जोगववां पडे, तेवा उद्यममां तत्पर थवं. ॥५०॥

४ ३ ६ ५ ३
निहरीअ कहवि ततो । पत्तो मणुअत्तणं पि रेजीव ॥
७ ९ १० ८

तढवि जिणवरधम्मो । पत्तो चिंतामणिसरिद्धो ॥५१॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव ! तूं (कहवि के०) कोइ महा कपे करीने पण (तत्तो के०) ते निगोदश्री (निहरीअ के०) निकलीने (मणुअत्तणं पि के०) मनुष्यपण्णने (पत्तो के०) पांम्यो ठूं. (तढवि के०) तेमां पण (चिंतामणिसरिद्धो के०) चिंतामणि रत्न सरखो (जिणवरधम्मो के०) जिनवरनो धर्म जे ते (पत्तो के०) प्राप्त थयो ठे. ॥५१॥

जावार्थ—हे आत्मान् ! तुं अनेक प्रकारनी अकाम निर्झाए करीने तथा निगोदनी नवस्थिति पुरी करीने अने महाकष्टे करीने, महाडुर्लभ एवा मनुष्य ज्ञाने पाप्म्यो. तेमां पण सकल बांछने पूरण करनार माटे चिंतामणी रत्नसमान श्री जिनधर्म, तेने तुं पाप्म्यो तुं. एटले तुं जे जे सुखनी इच्छा करीश, ते ते सुखनी प्राप्ति आ धर्म वंडज मज्जो. एवा धर्मने पामीने विषय कपायने घटाडवानो दिन दिन प्रत्ये दुद्यम कस्य. के, जेथी मनुष्य नव अने जिनधर्म ए वे पामवानुं सफलपणुं थाय. ॥५१॥

३ २ १ १४ १२ ४ ११ १३
पत्तेवि तंमि रेजीव । कुणसि पमायं तुमं तयं चेव ॥

५ ७ ६ ८ ९ १०
जेणं नवंधकूवे । पुणोवि पडिउ छहं लहसि ॥५२॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव ! (तंमि के०) ते जिनराजनो धर्म (पत्तेवि के०) पामे सते पण (तुमं के०) तुं (जेणं के०) जेणे करीने (पुणोवि के०) फरीथी पण (नवंधकूवे के०) संसाररूप कूवाने विषे (पडिउ के०) पड्यो सतो (छहं के०) छःखने (लहसि के०) पामे

(तयं के०) ते प्रकारना एटले संसाररूप अंध कूवामां फरीथी नांखे एवा (पमायं के०) प्रमादने एटले निछा विकथादिकने (चेव के०) निश्चे (कुणसि के०) केम करे ठे ? ॥५३॥

नावार्थ—हे आत्मन् ! तुं जिनराजनो धर्म पाम्या पढी निश्चे अने व्यवहार ए बे प्र-
कारे ते धर्मनुं करवुं, ते मूकी देखेने. उलटो तेने बदले जेथी फरीथी पण संसाररूप आंध-
ला कूवामां पडाय, एवा निछा विकथादिक प्रमादने केम सेवे ठे ? केम के, मनुष्यनो नव,
अने श्रीजिनधर्मनी प्राप्ति, ए बेनो योग मलवो तो चिंतामणी रहनी पवे महा डुर्जन ठे ॥५३॥

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
उवलखो जिएधम्मो । नय अणुचिखो पमायदोसेणं ॥

हा जीव अप्पवेरि अ । सुबहुं परउ विसूरिहिसि ॥५३॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव ! तें देवयोगथी (जिएधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (उवल-
खो के०) पाम्यो. परंतु (पमायदोसेणं के०) आप्तस्यादिक दोषे करीने (अणुचिखो के०)
सेव्यो (नय के०) नथी. (हा के०) आपा घणी खेदकारक वार्त्ता ठे. (अ के०) वन्नी (अप्प-

‘वेरि के० हे आत्माना वैरिन् ! (परन्तु के०) परलोकने विषे तुं (सुबहुं के०) अतिशे घणो (विमूरिहिसि के०) खेद पामीश. अर्थतु घणोज पश्चात्ताप करीश. ॥५३॥

जावार्थ—हे आत्मन् ! सर्व सुखनी प्राप्तितुं कारण एवा जैनधर्मेने पामीने, केवल प्रमाद दोषधीज, ते धर्मनुं सेवन; तें करधुं नही. माटे तुं तहारी मेलेज तहारा आत्मानो म-होटो शत्रु थयो. एटले आत्माना हत्या करनारो थयो. माटे तुं मरण पामीने परलोकमां शशिप्रनराजानीपठे घणोज शोक करीश. ॥५३॥ ते शशिप्रनराजानी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा. ६

सावन्ही नगरीने विषे शूरप्रज, अने शशिप्रज एवे नामे बे जाई राज्य जोगवता हता. तेवामां एकदा समयने विषे, ज्ञानी गुरु श्री धर्मयोगमूरि नगरीनी बहार उद्यानने विषे पधारथा. वनपालके जइ राजाने वधामणी दीधी. राजाये वनपालकने घणुं छव्य आप्युं. पढी बे बांधव, श्री गुरु पास गया. सां विधि पूर्वक वंदन करी उचित स्थानकें बेठा. गुरुए पण अवसर जाणी धर्मदेशना दीधी जेम के,

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

सदापायः कायः, प्रणयिषु सुखं स्थैर्यविमुखं ।

महारोगा जोगाः, कुवलयदृशः सर्पसदृशः ॥

ગુહાવેશઃ ક્લેશઃ, પ્રકૃતિચપલા શ્રોરપિ ચલતા ।

યમઃ સ્વૈરી વૈરી, પરમિહ હિતં કર્તુમુચિતમ્ ॥૧॥

અર્થ-આ શરીર નિરંતર અપાયરૂપ છે. એટલે કષ્ટરૂપ, દોષરૂપ, અને પાપરૂપ એવું મહામાલિન આ શારીર છે. તથા સ્નેહિતું સુખ પણ અસ્થિર છે. એટલે સ્થિરતાયે કરીને રહિત છે. અર્થાત્ તે ક્રુણ માત્રમાં સ્નેહી પણ થાય છે, અને તેજ સ્નેહી ક્રુણમાત્રમાં વૈરી પણ થાય છે, અને વિપય ઝોગ જે તે, મહા રોગરૂપ છે. એટલે વિપય ઝોગથી અનેક પ્રકારના, રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. અને સ્ત્રીયો જે તે, સર્પ સમાન છે. એટલે જેમ સર્પ કરંડ, ને ઊંચે ચઢે, ને પ્રાણનો નાશ થાય, તેમ સ્ત્રીના સંસર્ગથી વિકાર ઉત્પન્ન થાય છે. અને તેથી અનેકવાર જન્મ મરણ થાય છે. માટે જે ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેતું, તે કેવલ ક્લેશરૂપ છે. અર્થાત્ હંડના ઉપર વેસવા જેવો ગૃહસ્થાશ્રમ છે. એટલે જેમ હંડનાં બાંકાં હોય છે, તેમ ગૃહસ્થાશ્રમ વાલાને અનેક પ્રકારનાં વાંકાં આવી પડે છે. પણ કોઈ વાતનું પાંશરું પડતું નથી. એટલે ગમે તેવી કઠણ કમ્મર વાંધીને દૃઢપણે, હંડ ઉપર વેગો હોય, તોપણ તે પુરુષ હાલ્યા વિના રહે નહીં. તેમ મુજે તેવો સ્વરદાર, સંસારમાં કહેવાતો હોય તોપણ તેને કોઈ પ્રકારનું લાંઝન (પાપ) લાગ્યા વિના રહે નહીં. અને લક્ષ્મી પણ સ્વપ્નાવે ચંચલ છે. અને સ્થલ છે. એટલે હંડનારી છે. અને વૈરી એવો કાલ જે તે, સ્વેચ્છાચારી છે. એટલે પોતાની મરજીમાં આવે તે વસ્તુને પકડીને લેઈ જાય છે. માટે આ ઋત્રમાં ઝલ્કુટુઆત્માનું હિત કરતું થટે છે. એટલે પરલોકમાં હિતકારી એવું ધર્મસાધન કરવુંજ યોગ્ય છે ॥૧॥

દયાદિ ધર્મદેશના માંઝલી બન્ને ખાઈ ઘેર આવ્યા. ઘેર આવીને શૂરપ્રજ્ઞ, પોતાના ખાઈ શશિપ્રજ્ઞ પ્રસે કહે- તમે હવો. હે ખાઈ ! મહારે રાજ્યનો સ્વપ નથી. સારે શશિપ્રજ્ઞે કમ્બું કે, શ્યામોડે ત્યારે રાજ્યનો સ્વપ નથી ? ત્યારે

शूरप्रज्जं कहुं. जाई ! राज्यने ठेडे नरक पायीए. माटे महारे राज्यनो सर्वथा प्रकारे खप नथी. त्यारे शशिप्रज्जे कहुं. हे जाई ! मनुष्य नव पापीने एले शुं कारवा गमावे ठे ? ए सर्वे बालकने विद्वामणरूप करी मूक्युं ठे. माटे खाउ, पीउ, वावरो, काया बालवाथी हाथमां शुं आवशे ! कोण जाणे परलोक ठे के, नथी ! अने प्रत्यक्ष मुख मूकीने परोक्ष सुखने शुं करवा बांढे ठे. माटे हे जाई ! महारुं कहेण मानीने आ राज्य जोगवो, परंतु उतावला थइने जो संसार मूकगो, तो पळीथी घणोज पश्चात्ताप करशो ! अने वली पळी तमे कहेशो के, जाईए कहुं नहोतुं. माटे हाउलमां संसारिक सुख जोगवीने पळी वृद्धावस्थायां संयम लेज्यो. एवी रीते शशिप्रज्जे कहुं. त्यारे शूरप्रज्ज कहेतो हवो. अरे जाई ! ए तमे शुं कहुं ! ॥ धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ एउले धर्मतो प्रमाद मूकीने जलदीशीज करवो. माटे आ राज्य ल्यो. एवी रीते कहीने बलात्कारे पोताना जाईने राज्य आपी शूरप्रज्ज राजाये श्रीगुरु पामे जइ दीक्षा लीधी. पळी घणां तप जप करी अने अन्नशन करी, समाधि सहित काल करीने पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे देवतापणे उपन्यो. हवे शशिप्रज्ज राजा राज्य जोगवी, मात व्यसन* सेवी मरीने त्रिजी नरकने विषे नारकीपणे उपन्यो. हवे शूरप्रज्ज देवताये अवधिज्ञानना बले करी जोगुं, त्यारे पोताना जाई शशिप्रज्जने त्रिजी नरकने विषे दीठो. देखीने विचारुं के, एणे महारुं कहेण न मान्युं, माटे नारकी थयो, ने घणुं डःख जोगवे ठे. तोयपण हुं तेनु डःख टाळुं. एम धारी ते देवता मोहनो लीथो नरकावासामां आव्यो. आवीने पोताना जाईने घणो घणो ताणवा मांझ्यो, तेम तेम ते घणीज वेदना पामवा ला-

* १ जुगटुं. २ मांसनक्षत्र. ३ सुरापान. ४ वेध्यागमन. ५ आहोडिकर्म. (मृगयाकरवी) ६ चोरीकरवी. ७ परस्त्रीसेववी.

ग्यो. पढी देवता कहे के, जाइ! ते महारुं कहेए न मान्युं, भूँडा में तने घणुंए कहुं हतुं. तोपण तुं समज्यो नही. माटे हवे शुं करीश! त्यारं ते नारकी कहे, हे नाई! हवे शुं करं? पढी शूरप्रज देव, परमाधर्मिने ज्ञ-
लामए देइ पावो देवलोकें गयो. शशिप्रज घणोज पश्चात्ताप पाग्यो. पण ते पश्चात्ताप कांइ काम आव्यो नही. तेम जे प्राणी चिंतामणी रत्न समान मनुष्य जब पामीने जिन धर्म नहीं करे, ते प्राणी शशिप्रज राजा-
नी पेटे महा शोचनाने पामशे!! अने जे प्राणी शूरप्रज राजानी पेटे प्रमाद मूकीने, जलद्वीधी धर्म साधन करशे, ते प्राणी मोक्ष देवलोकनां सुख पांमशे. एहुं जाणी, प्रमाद मूकीने धर्म साधन करवो. ए उपदेश.

११ ६ ७ १० ए ८
सोअंति ते वराया । पढा समुवधियमि मरणमि ॥

३ ४ ५ १ ३
पावपमायवसेणं । न संचियो जेहिं जिएधम्मो ॥५४॥

अर्थ—(जेहिं के०) जेमणे (पावपमायवसेणं के०) पापरूप प्रमादना वशे करीने (जि-
एधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (न संचियो के०) पोताना आत्माने विषे नथी संबध करयो.
अर्थात् पोताना आत्मासां जिनधर्म बरोबर उसाव्यो नथी. (ते के०) तेवा (वराया के०) रांक
पुरुषो जे ते. एटजे चहान कष्टने करनारा पुरुषो जे ते (मरणमि के०) मरण (समुवधि-

यंमि के०) प्राप्त थए संते (पढ्हा के०) पढी (सोअंति के०) शोक करे ठे. के, अरेरे! आपणे कांइ पण धर्म साधन करया विना परलोकने विषे क्यांथी सुखी थइशुं!! इत्यादिक घणो-ज पश्चात्ताप करे ठे. ॥५४॥

जावार्थ—हे जीव ! जेवी जोइए तेवी तने धर्मसाधन करवानी सामग्री मली, तोपण कुगुरुना उपदेशथी जिनआइहा रहित अनेक प्रकारनां अज्ञान कष्ट करी, आ लोक तथा परलोक ए प्रकारे बे लोकनुं सुख हारी गयो. केम के, लोकमां मनाव्वा पूजावाना अहंकारथी, समस्त्या विना अज्ञान कष्ट कस्थां, तेथी परलोकमां तने घणोज पश्चात्ताप थशे. मोटे थोडुं पण जिनआणा सहित धर्मसाधन करवामां प्रमाद रहित था. अर्थात् * पांच प्रकारना प्रमादना वशथी विराम पामीने जलदीथी धर्मसाधन कस्थ. ॥५४॥

११ १० ९ ३ ४ ५
धीधीधी संसारं । देवो मरिऊण जं तिरी होई ॥

७ ६ ९
मरिऊण रायराया । परिपच्चइ निरयजालाए ॥५५॥

* १ मद. २ विषय. ३ कषाय. ४ निघा. अने ५ विकथ.

અર્થ—(જં કે૦) જે કારણ માટે (દેવો કે૦) દેવ જે તે (મરિજન કે૦) મરણ પામીને તિરી કે૦) તિર્યંચ (હોઈ કે૦) થાય છે. અર્થાત્ દેવતા મરીને તિર્યંચમાં તથા પૃથ્વીઆદિકમાં ઉત્પન્ન થાય છે! અને (રાયરાયા કે૦) રાજાના પણ રાજા જે ચક્રવર્તી, તે (મરિજન કે૦) મરણ પામીને (નિરય જાણા કે૦) નરકની જાલાવહે કરીને (પરિપચ્છ કે૦) અતિશે પ-ચાય છે! માટે (સંસારં કે૦) તે સંસારને (ધી ધી ધી કે૦) ધિક્કાર થાનુ !! ધિ-ધિક્કાર થાનુ!!! ઇહાં અતિશે ધિક્કાર જણાવવાને માટે ત્રણ વચ્ચત ધિક્કાર કહ્યો છે. ॥૫૫॥

ત્રાવાર્થ—કોઈને એકવાર ધિક્કાર ! કોઈને બે વાર ધિક્કાર !! પણ આ સંસારને તો ત્રણ વાર ધિક્કાર કહ્યો. તેનું કારણ એ છે કે, દેવતા સરખા મહા ક્ષદિવંત પણ, મરીને તિર્યંચ ગતિને વિષે અથવા પૃથ્વીઆદિકમાં જડ પાપાણપણે ઝરપન્ન થાય છે ! આ શું ડુંબું આશ્ચર્ય છે !! તથા ઠ સંમના જોક્તા, તથા ચોસઠ હજાર સ્ત્રીયોના પતિ, તથા ચોરાશી લાખ હાથી, ચોરાશી લાખ ઘોડા, ચોરાશી લાખ રથ, અને ઠનુક્રોડ પાયદલ, વલી નવ નિધાન, અને ચૌદરત્ન તથા સોલ હજાર જહ્ઠ તથા બત્રીસ હજાર મુકુટબંધ રાજા ઇત્યાદિક, રાત્રી દિવસ જેની સેવામાં રહ્યા છે. એવા ચક્રવર્તી રાજા પણ મરીને નરકની જ્વાલામાં ઉત્પન્ન થાય છે!!

ल्यां ते चक्रवर्त्तिने परमाधर्मी, महा वेदना उपजावे ठे. अहो ! हो !! आ ते गुं थोडी आ-
र्ध्वकारक वार्त्ता ठे !!! ॥५५॥

१० १ २ ३ ४ ५ ६

जाइ अणाहो जीवो । छम्मस पुप्फं व कम्मवायहउ ॥

धणधन्नाहरणाइं । घरसयणकुडुव मिह्वेवि ॥५६॥

अर्थ—(अणाहो के०) अनाथ एवो, (जीवो के०) जीव जे ते (धणधन्नाहरणाइं के०) धन, धान्य, अने आचरणोने तथा (घरसयण कुडुव के०) घर, स्वजन, अने कुटुंब जे तेमने (मिह्वेवि के०) मूकीने पण (कम्म वाय हउ के०) कर्मरूप वायुए करीने हणायो सतो (छ-
म्मस के०) वृद्धता (पुप्फं व के०) पुष्पनी पेठे (जाइ के०) जाय ठे. अर्थात् हेठे पड़े ठे. ॥५६॥

ज्ञावार्थ—जेम वायुर्थी पराधीन धण्डु पुष्प, थोड़ी वारमां नीचे पड़ी जाय ठे, तेम आ-
जीव पण कर्म प्रेरयो सतो धन, धान्य, कुटुंब परिवार, पर हाट, हवेली अने महोटी म-
होटी ईमारतो, तथा सारां सारां घरेणां इत्यादिक साह्यबी मूकीने, अनाथ एटले रांक

જેવો થઇને, નરકાદિક હર્ગતિને વિષે જાય છે. ત્યાં ગયા પછી પૂર્વે કહેલી કોઈ પણ વસ્તુ તે જીવને સ્વપ્ન લાગતી નથી. માટે હે જીવ ! પરિણામે જે વસ્તુ તહારી સાથે નથી આવતી, તેવી વસ્તુ ઉપરથી મોહ મમત્વનો ત્યાગ કરીને, જે પરજવને વિષે સાથે આવીને સુખ કરે છે, તેવા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રાદિક ધર્મનું આરાધન કરંચ. ॥૫૬॥

૪ ૩ ૬ ૫ ૭
 વસિયં ગિરીસુ વસિયં । દરીસુ વસિયં સમુદ્રમપ્રંમિ ॥

૧૦ ૯ ૧૧ ૩ ૬
 રુક્મગેસુ ય વસિયં । સંસારે સંસરંનેણ ॥૫૭॥

અર્થ—હે આત્મન્ ! (સંસારે કે ૦) સંસારને વિષે (સંસરંનેણ કે ૦) પર્યટન કરતો એવો જેનું તેણે (ગિરીસુ કે ૦) પર્વતોને વિષે (વસિયં કે ૦) નિવાસ કર્યો છે. તથા (દરીસુ કે ૦) પર્વતોની ગુફાને વિષે પણ (વસિયં કે ૦) નિવાસ કર્યો છે. તથા (સમુદ્રમપ્રંમિ કે ૦) સમુદ્રની મધ્યે (વસિયં કે ૦) નિવાસ કર્યો છે. (ય કે ૦) વજી ક્યારેક (રુક્મગેસુ કે ૦) વૃક્ષના અગ્રને વિષે (વસિયં કે ૦) નિવાસ કર્યો છે. અર્થાત્ પૂર્વે કહેલા સર્વ સ્થાનકોમાં તું અનંતવાર નિવા-

स करा आव्यो हुं. माटे तहारुं निवास स्थान एक ठेकाणे नथी. ॥५७॥

प्रावार्थ—कोइ शिष्यने पोताना देशतुं, तथा पोताना गामतुं, तथा पोताने रहेवानी ईमारतनुं; तथा पोतानी उचम जातिनुं, तथा पोताना प्रसिद्ध कुलनुं, तथा पोताना उचम वर्णनुं इत्यादिक अग्निमानने धारण करतो जोइने, गुरु उपदेश करे ठे. के, हे शिष्य ! तुं मिथ्या अग्निमान शुं करवा करे ठे ? परंतु तुं विचार कस्य के, आ संसारमां अमण करतो केटलीएक वखत तुं पर्वतने विषे पत्थररूपे थइ आव्यो हुं. तथा केटलीएक वखत पर्वतनी गुफामां पण सिंहादिक पशुरूपे थइ आव्यो हुं. तथा केटलीएक वखत समुद्रने विषे जलजंतु रूपे थइ आव्यो हुं. तथा केटलीएक वखते वृक्षोना अग्रनागमां कागडा प्रमुख पक्षिरूपे निवास करी आव्यो हुं. इत्यादिक घणीक जग्याए निवास करी आव्यो हुं. माटे तहारुं कीयुं एक निवास स्थल ठे ? अर्थात् एक पण ठेकाणे निवास करवाना स्थाननो तहारो निश्चय नथी. तोपण महारुं म्हाहं करीने मिथ्या अग्निमान शुं करवा करे ठे ? ॥५७॥

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
देवो नेरइनु त्ति य । कीड पयंगु त्ति माणुसो एसो ॥

१० ११ १२ १३ १४ १५ १६
रूवस्सी य विरूवो । सुहजागी डुखजागी य ॥५॥

अर्थ—हे जीव ! तू केटलीएक वखत (देवो के०) देव थयो हुं. तथा (नेरइनु नि के०) केटलीएक वखत नारकी ए प्रकारे थयो हुं. (य के०) वली (कीड के०) केटलीएक वखत क्रमियादिक कीडो थयो हुं. तथा (पयंगु त्ति के०) केटलीएक वखत पतंगियो ए प्रकारे थयो हुं. वली (माणुसो के०) केटलीएक वखत मनुष्य थयो हुं. वली (एसो के०) एज तू (रूवस्सी के०) केटलीएक वखत रूपवंत थयो हुं. (य के०) वली एज तू (विरूवो के०) केटलीएक वखत कुरूपवंत थयो हुं. (य के०) वली (सुहजागी के०) केटलीएक वखत सुखनो भोगवनारो थयो हुं. अने वली (डुखजागी के०) केटलीएक वखत दुःखनो भोगवनारो पण थयो हुं ॥५॥

भावार्थ—आ जीवे नटवानी पेवे जुदा जुदा रूपे करीने आ संसाररूपे रंगनूमिमां

अनेक प्रकारनां नाटक कर्यां ठे. जेम के, कोइक वखत देवतानो वेश नजव्यो, त्यारे एवुं विचारयुं के, जगत्मां महारा जेवो कोइ सुखीयो नथी. तथा कोइक वखत नारकीनो वेश नजव्यो, त्यारे एवुं विचारयुं के, जगत्मां महारा जेवो कोइ दुःखीयो नथी. तथा कोइक वखत तिर्यचनो वेश नजव्यो, त्यारे एवुं विचारयुं के, जगत्मां महारा जेवुं कोइने पराधीनपणानुं दुःख नथी. वली कोइक वखत मनुष्यनो वेश नजव्यो, त्यारे एवुं विचारयुं के, जगत्मां कोइ महारा जेवो श्रेष्ठ बुद्धिवालो नथी. एमज कोइक वखत पोताना पुजलना रूपनो अहंकार कस्यो, के, महारा जेवो जगत्मां कोइ रूपालो नथी. तथा ज्यारे कुरूपवान थयो, त्यारे एवुं विचारयुं के, महारा जेवो जगत्मां कोइ कुरूपवान नथी. एम मांकडानी पेठे कोइ वखत सुखी थइने नाच्यो, अने कोइ वखत दुःखी थइने नाच्यो. माटे हे आत्मन् ! ए सर्वे वेशने असत्य जाणीने, फरीशी तेवा वेश धारण करवा पडे नहीं. तेवो उद्यम करय. ॥५॥

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८

राजति य दमगुति य । एस सवागुति एस वेयविक्र ॥

ए १० ११ १२ १३ १४

सामी दासो पुजो । खलोति अध्रणो धणवइति ॥५॥

४ ३ २ ३
नवि दृढ कोइ निअमो । सकम्मविणिविठसरिसकयचिठो ॥

५ ६ ७ ८
अनुन्नरुवेवसो । नडुव परिअत्तए जीवो ॥६०॥ युग्मम् ॥

अर्थ—हे जीव ! तूं केटलीएक वखत (राज ति के०) राजा ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (दमगु ति के०) न्रीखारी ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (एस के०) एज तुं (सवागु ति के०) चंमाल ए प्रकारे थयो. वली (एस के०) एज तुं (वेयविरु के०) वेदनों जाण थयो. वली (सामी के०) स्वामी थयो. अने (दासो के०) दास थयो. (पुज्जो के०) पूज्य थयो. अने (खलो ति के०) खल ए प्रकारे थयो. वली (अधणो के०) निर्धन थयो. अने (धणवइ ति के०) धनपति ए प्रकारे थयो. ॥५९॥—(इह के०) एमां. एटले पूर्वे कह्युं तेमां(कोइ के०) कोइ प्रकारनो (निअमो के०) नियम जे ते (नवि के०) नधीज. केम के, (सकम्म के०) पोताना ज्ञानावरणीआदिक जे कर्म, तेनी (विणिविठ के०) विनिवेश एटले प्रकृति, स्थिति, अनुजाण, अने प्रदेश ते रूप जे रचना, तेना (सरिस के०) सरखी (कयचिठो के०)

કરી છે ચેષ્ટા તે જેણે. એટલે દેવાદિક પર્યાય રૂપનો અધ્યાસ (આશ્રય)રૂપ વ્યાપાર તે જેણે
એવો સતો (નહુલ કે) નટની પેટે (અનુન્ન કે) અન્ય અન્ય છે (રૂવેસો કે) રૂપ અને
વેશ તે જેનો એવો (જીવો કે) જીવ જે તે (પરિચ્છન્ન કે) પર્યટન કરે છે. ॥૬૦॥

જાવાર્થ—હે આત્મન્ ! તું ચૌદરાજ લોકરૂપ ચૌટામાં, રાજા પ્રજાદિકરૂપે સ્ત્રી પુરુષો-
ના વેશ લેઈને, નટુચ્છાની પેટે અનેક પ્રકારે નિષ્ફલ નાચ્યો. પણ તેમાંથી તને કોઈ પ્રકા-
રનો અવિનાશી સરપાવ મલ્યો નહીં. ઝલટો ચ્યાર ગતિમાં ઝ્રમણ કરવા રૂપ સરપાવ મલ્યો.
તોપણ તે ઝ્રમણ કરવાના અભ્યાસ થકી, નિવૃત્તિ પામતો નથી. જેમ કોઈ અફિણ પ્રમુ-
ખનો વ્યસની હોય, તે વ્યસની તે અફિણને એમ જાણે છે કે, આ અફિણ સ્વાવાશી ઘણા
માણસોનાં જીવનાં જોખમ થાય છે, તથા તે સ્વાતાં પણ કડવું ઊર જેવું લાગે છે. તથા દે-
સ્વાતું પણ કાલા ઠીકરા જેવું સ્વાભ દેસાય છે. અને તેની સુગંધ પણ અન્નર ચંદન જેવી
ઉત્તમ નથી. તથા તેના (અફિણના) સ્વાવાશી લોકમાં પણ આબરુ ઇજતનો ઘટાડો દેસાય
છે. તથા તે સ્વાવાશી કાંઈ ઉત્તમ રસાયણ જેવો ગુણ નથી યતો, એટલુંજ નહીં, પરંતુ શરીર
પણ સ્વાભ થતું દેસાય છે. વળી તે અફિણ ન મનુષ્યાશી કાંઈ વલત ટાંટિયા ઘસીને મરવા

વચ્ચત પળ અગ્નિ છે. દ્વિતીયક અગ્નિના અનુક પ્રકારના અગ્નિ જાણે છે, દેખે છે, અનુ અનુનવે છે; તો પળ તેને મૂકી શકતો નથી. તેનુ કારણ કાંઈ અગ્નિ અનુ કુસંગવિના વીજુ જાણતું નથી. તેમ અગ્નિ જીવને પળ અગ્નિના અગ્નિ તથા વિષયી જીવોની સોવતથી, અગ્નિ પંચ પ્રકારનાં વિષય સુઘમાં હુઃસ્વ છે. એમ જાણે છે, દેખે છે, તથા અનુનવે છે, તોપળ અગ્નિના વ્યસનની પેઠે સારું માની લેતો છે. તેથી એને અનુક પ્રકારનાં નીચાં અંચાં રૂપ કરી અગ્નિ સંસારને વિષે નાટક કરવું પડે છે. વલો શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે,—

॥ અનુદુષ્ટ હૃત્તમ્. ॥

અગ્નિના અગ્નિશાસ્ત્રધન્યધનક્રયાત્ ॥

પ્રાપ્તા રોગાશ્ચ શોકાશ્ચ જ્ઞાત્યન્તરશતેષ્વપિ ॥૧॥

અર્થ—અપમાનથી, તથા અંચી પદવીથી પડવાથી, તથા વધ વધ અનુ ધનનો હુય તે થકી શોકડો જાતિમાં રોગ ને શોક, અગ્નિ જીવે જોગવ્યા છે ॥ ૧ ॥ અગ્નિ અધિકાર સંબંધી શ્રી અગ્નિચારંગજી સૂત્રમાં વિશેષ પ્રકારે કહ્યું છે, ત્યાંથી જોઈ લેવું. ॥૫૯॥૬૦॥

३ ७ ५
नरएसु वेअणान् । अणोवमान् असायबहुलान् ॥
१ ३ ९ ८ ६
रेजीव तए पत्ता । अणंतखुत्तो बहुविहान् ॥६१॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव ! (तए के०) तें (नरएसु के०) रत्नप्रज्ञादिक सात न-
रकने विषे (अणोवमान् के०) उपमा रहित एवीयो (असायबहुलान् के०) डुःखे करीने
नरेली एवीयो, एटले अशाता वेदनीय कर्मथी उत्पन्न थएली एवीयो, अने (बहुविहान् के०)
बहु प्रकारनी (वेअणान् के०) वेदनान् जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्ता के०)
पामी हे. अर्थात् तु नागवी चूक्यो हुं. ॥६१॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! तें बीजी गतियोमां तो अनेक प्रकारनां डुःख नागव्यां, परंतु
रत्नप्रज्ञादिक नरकोनां डुःखतो कही शकाय तेंवां ठेज नहीं ! केम के, तेने विषे अनंती शीत
वेदना, ॥१॥ तेमज अनंती उष्ण वेदना. एटले आपणे अहिना आकरा धखधखता खेरना
अंगारा होय, तेना उपर ते उष्णवेदनीवाला नारकीना जीवने सुबाड, तो तेने घणीज निज

આવી જાય. ॥૧॥ તથા એવીજ રીતની અનંતી કુખાં વેદના, એટલે જગત્માં રહેલા સર્વ ધૃ-
 તાદિક પુજ્જલોં તે નારકીના જીવને સ્વરાવીએ, તોપણ તેની કુખા પૂરી ન થાય. ॥૩॥ તેમજ
 અનંતી તૃણ વેદના. એટલે જગત્માં રહેલા સર્વ સમુદ્રોનાં પાણી તે નારકીના જીવને પાડે,
 તો પણ તે નારકીના જીવની તૃષા ઢીપે નહીં. ॥૪॥ તેમજ અનંતી સ્વરજ વેદના, એટલે અ-
 નેક પ્રકારનાં તરવાર પ્રમુખ શસ્ત્રવડે કરીને, તે નારકીના જીવને ઘર્ષણ કરે, તોપણ તે ના-
 રકીના જીવની સ્વરજ મટે નહીં. ॥૫॥ તેવી રીતે અનંતી પરવશપણાની વેદના, એટલી બધી
 હે કે, આશ્વા જગત્ના પરવશપણાની વેદના એકઠી કરીએ, તોપણ તેના બરોઝર ન થાય. ॥૬॥
 તેવી રીતે, જ્વર ॥૭॥ દાહ ॥૮॥ નય ॥૯॥ અને શોક ॥૧૦॥ એ ચારની વેદના આશ્વા જ-
 ગત્ની એકઠી કરીએ, તે થકી પણ એકેક વેદના અનંતગુણી જાણવી. આવી અનંતગુણી વે-
 દનાહ, સાત વ્યસનના સેવનાર પ્રમુખને મોગવવી પડે છે. જેમ કે, કોઈએ પરસ્ત્રી સંગ કર્યો
 હોય, તેને ત્યાં (નરકમાં) તેજ સ્ત્રીનાં આકાર જેવી લોઢાની પુતલી બનાવાને, અને તેને
 અગ્નિવડે સારી પેઠે લાલચોલ ધસથસતી કરીને, તે સ્ત્રીની સાથે તે પરમાધર્મિયો અનેકવાર
 તે પુરુષને બલાત્કારે આલિંગન કરાવે છે. ક્રિયાદિક નરકને વિષે અનંતગુણી વેદના શાસ્ત્ર-

मां कही ठे. तेने विचारीने हे मंदमते ! काइक तो पाप करतां पाठो नसस्थ ! ॥६१॥
आ नरकनां डःखना अधिकारने विशेषे जाणवानी मरजी होय तो, श्री सूर्यगडांग
सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना पांचमा नरक विनक्ति अध्ययनने विषे जोइ लेज्यो.

देवते मणुअत्ते । पराग्निउगत्तणं उवगएणं ॥

श्रीसण्डहं बहुविहं । अणंतखुत्तो समणुनूअं ॥६७॥

अर्थ—हे जीव ! (देवते के०) देव जवने विषे, तथा (मणुअत्ते के०) मनुष्य जवने विषे
(पराग्निउगत्तणं के०) परतंत्रपणाने (उवगएणं के०) पाभ्यो एवो तुं जे तेणे (बहुविहं के०)
बहु प्रकारनुं (श्रीसण्डहं के०) ज्ञानक डःख जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (स-
मणुनूअं के०) अनुभव करुं ठे. ॥६५॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! विशेष ज्ञानवंत एवा देव जवने विषे, तथा मनुष्य जवने विषे
पण, स्वतंत्रपण मुक्तीने परतंत्रपणा वडे, एटले परवशपणे रहीने, अर्थात् इंद्रियोने वश

थइने, महामहा कष्ट अनंतीवार जोगव्यां ठे. एटलें इंडियोए जेम जेम तने नचाव्यो, तेम तेम तुं नाव्यो. भें तेथी महा नयानक डःखने पास्यो; परंतु ते इंडियोने तें वश न करी. माटे ज्यारे त्यारे पण, ते इंडियोने वश करीने आत्मसाधनमां वर्त्तिश, त्यारेंज तद्दाहं कल्याण थशे. ॥६२॥

तिरियगडं^३ अणुपत्तो^४ । नीममहावेअणा^५ अणेगविहा^६ ॥

जम्मणमरणरहटे^७ । अणंतखुत्तो^८ परिप्पमिउ^९ ॥६३॥

अर्थ—हे आत्मन् ! तुं (तिरियगडं के०) तिर्येच गतिने (अणुपत्तो के०) प.स्यो तुं. त्यां (अणेगविहा के०) अनेक प्रकारनी (नीममहावेअणा के०) जयंकर एवी महोटी वेदनानुने सहन करतो सतो (जम्मण मरण रहटे के०) जन्म मरणरूप रहंटेने विपे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (परिप्पमिउ के०) परिच्चमण करी आव्यो तुं. ॥६३॥

नायार्थ—हे जीव ! तुं तिर्येच गतिने विपे गयो, त्यां आगज गंधेडादिपणे अवतरीने कुं-

नारादिकना हाथनां घणां मफणां खाइ आव्यो हुं. वली घोडा प्रमुखना अवतार धारण करीने घणा कोरडादिकना प्रहार सहन करी आव्यो हुं. अने हाथी प्रमुख थइने अंकुशना प्रहार सहन करी आव्यो हुं. वली बलद प्रमुखना जवमां घणी परुणीनी आरोना प्रहार खाइ आव्यो हुं. वली मांकडां प्रमुखना जवमां घेरघेर शलामो करी नाचीने रोटलाना टुकडा परांणे पामवानुं कष्ट सहन करी आव्यो हुं. वली बोकडा प्रमुखना जवमां मरणां तकष्ट सहन करी आव्यो हुं. वली पोपट प्रमुखना जवमां पांजरादिकने विषे बंधनकष्टने सहन करी आव्यो हुं. अर्थात् एवुं कोइ दुःख नथी के, जे दुःखने तें सहन नथी करुं!! ए प्रकारे अनंतीवार घोर महा नयानक दुःख तें सहन कर्यां वे. माटे हवे एवुं धर्मसाधन करय के, जेथी तेवां दुःख जोगववां पडे नही. ॥६३॥

६ ७ ८ ३ ५ ४ ३
जावति केवि दुखा । सारीरा माणसा व संसारे ॥

११ १० ३ ए.
पत्तो अणंतबुत्तो । जीवो संसारकंतारे ॥६४॥

અર્થ—(જીવો કે૦) જીવ જે તે (સંસારે કે૦) સંસારને વિષે (સારીરા કે૦) શરીર સં-
 બંધી (વ કે૦) વલી (માણસા કે૦) મન સંબંધી (જાવતિ કે૦) જેટલાં (કવિ કે૦) કોઈ
 પણ (હુસ્કા કે૦) હુઃસ્વ છે, તેને (સંસારકંતોરે કે૦) સંસારરૂપી અટવીને વિષે (અણંતશુતો
 કે૦) અનંતીવાર (પત્તો કે૦) પામ્યો છે. એટલે સંસારરૂપ અટવીમાં પરિવ્રમણ કરતાં આ
 જીવ સર્વે હુઃસ્વ સહન કરી આવ્યો છે. ॥૬૪॥

નાવાર્થ—આ સંસારને વિષે હુઃસ્વ બે પ્રકારનાં છે. એક શરીર સંબંધી રોગાદિકે કરીને
 હુઃસ્વ છે. અને બીજું મન સંબંધી દુષ્ટ વસ્તુના વિયોગાદિક થકી હુઃસ્વ છે. તે સર્વે હુઃસ્વ આ
 સંસારરૂપ અટવીને વિષે વ્રમણ કરતાં, આ જીવે અનંતવાર નોગવ્યાં છે. ॥૬૪॥

૧ ૪ ૫ ૩ ૬
 તણહા અણંતશુતો । સંસારે તારિસી તુમં આસી ॥

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
 જં પસમેજં સવો । દહીણસુ હુદયં ન તારિજ્ઞા ॥૬૫॥

અર્થ—હે જીવ ! (તુમં કે૦) તને (તણહા કે૦) તુણા. અર્થાત્ તુષા (તારિસી કે૦) તે

प्रकारनी (अणंतखुन्नो के०) अनंतीवार (संसारे के०) नरकरूप संसारने विषे (आसी के०) उत्पन्न थइ हती. (जं के०) जे तृपाने (पसमेवं के०) शमाववाने अर्थे (सबोदहीणं के०) सर्व समुज्जानुं पण (उदयं के०) जल जे ते (न तीरिज्जा के०) न समर्थ थाय !!! ॥६५॥

आ प्रकारनो अर्थ प्रथम नरकनी वेदनामां कही गया ठीए. माटे पुनरुक्ति दोषनुं निवारण करवा माटे आ प्रकारनो जावार्थ जाणवो. के, हे जीव ! तने अनंती तृष्णा उत्पन्न थइ ठे, के, ते तृष्णा शमाववाने माटे, सर्व समुज्जाना पाणीना बिंडु जेटला धनादिक वडे पण तहारी तृष्णा पूरी थाय तेम नथी. ते कह्यु ठे के,

यत्पृथिव्यां ब्रीहियवं । हिरण्यं पशवः स्त्रियः ॥
नालम्बकस्य तत्सर्वं । मिति पश्यन्न मुह्यति ॥१॥

अर्थ—सघली पृथ्वीमां उत्पन्न थएली अनेक प्रकारनी मांगेर तथा अनेक प्रकारना घवं अने जब विंगेरे सघलुं धान्य, जो एक जएने प्राप्त थाय, तोपण तेने धान्य संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज सघला जगत्मां रहेजुं हीरा, माणिक, मोती, सोनुं रूपु विंगेरे धन, एक पुरुषने प्राप्त थाय, तोपण ते पुरुषनी धन संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज जगत्-

ને વિષે જેટલા હાથી, ઘોડા, ઝંટ, બલ્લદ, ગાયો, ખેંશો વિગેરે ચતુષ્પદ જીવો છે, તે જો એક જળને પ્રાપ્ત થાય, તો પણ તે પુરુષની ચતુષ્પદ સંબંધિની તૃણા પૂરી ન થાય. તેમજ જગત્ને વિષે રૂપાસામાં રૂપાલી દેવાંગનાનું તથા મહોટા મહોટા રાજાની રાણીયો તથા મહોટા મહોટા ધનાઢ્યની સ્ત્રીયો જેવી કે, અત્યંત લાવણ્યવાલી, અત્યંત રૂપવાલી, અત્યંત ગુણવાલી અને સુંદર સુગંધવાલી એવી જવાન સ્ત્રીયો જો એક પુરુષને, પ્રાપ્ત થાય તોપણ, તે પુરુષની સ્ત્રી સંબંધી તૃણા પૂરી ન થાય એ પ્રકારનો વિચાર કરીને જે માદ્યો પુરુષ વૈરાગ્યને પામે છે, તેજ પુરુષ સંસારને વિષે મોહ પામતો નથી. ॥૨॥

માટે હે આત્મન્ ! ઉપર કહ્યા પ્રમાણે તું અનંતીધાર વિષયો જોગવી ચૂક્યો હું. પરંતુ જે સુખનો તે એક વચ્ચે પણ અનુભવ નથી કર્યો, એવા આત્મ સુખની પ્રાપ્તિને વિષે જ-યમ કરચ ! ॥૬૫॥

૬ ૫ ૧ ૨ ૪ ૩
આસી અણંતચતુરો । સંસારે તે બુહાવિ તારિસિયા ॥

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
જં પસમેનં સ્ત્રો । પુગલકાનવિ ન તરિજા ॥૬૬॥

अर्थ—रे जीव ! (संसार के०) नरक नवरूप संसारने विषे (ते के०) तने (तारिसिया के०) तेवा प्रकारनी (तुहावि के०) क्षुधा पण (अणतवुत्तो के०) अनंतीवार (आसी के०) उत्पन्न थइ हती के, (जं के०) जे क्षुधाने (पसमेउं के०) शमावाने (सबो के०) सर्व एवा (पुगलकाउवि के०) घृतादिरूप पुजलना समूह जे ते पण (न तरिक्का के०) न समर्थ थाय ! ॥ ६६ ॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! नरक नवने विषे तने एवी क्षुधा उत्पन्न थइ हती के, आ जगत्मां रहेला जे घृतादिक सघला सारा सारा पुजलोवडे पण, ते क्षुधानी शान्ति थाय तेम नहोतुं. एवी क्षुधावेदनी तें परवशपणामां अनंतीवार सहन करी ठे. माटे तने उपदेश करवानो एटलोज ठे के, आज स्वाधीनपणामां एकासणु करवुं, अथवा एक उपवास करवो, तेमां पण तने महोदो विचार थइ पडे ठे. अने वली तुं एवुं बोले ठे के, महाराथी संवत्सरीनो उपवास पण बनी शकवो कवण ठे. कारण के, महाराथी तो एक घडिवार पण जरूनुं रहेवातुं नथी. एम कहींने अनेक प्रकारनां सारां सारां भोजन करीने जमे ठे, परंतु हे मूढ जीव ! आखो जन्मारो थइने तें केटला मण घृतादिक मिष्ट पदार्थों खाया हशे ? तेनुं सुख वेश मात्र पण आज तने रह्युं नही. केम के, जो तुं तहारा हाथे तहारी जीन उपर हाथ

ફેરવી જો કે, તે ઘૃતાદિક પદાર્થોની કાંઈ પણ ચિકાશ જણાય છે? અર્થાત્ નથી જણાતી. તેમજ હવેથી પણ તું અનેક પ્રકારના પાપ પ્રપંચાદિક કરીને સારાં સારાં બ્રોજન કરીશ, તોય પણ પૂર્વની પેઠે તે જિહ્વા ઇંદ્રિ તૃપ્ત થવાની નથી. અને જિહ્વા ઇંદ્રિનું પોષણ છે, તેજ સર્વે ઇંદ્રિયોના પોષણનું મૂલ છે. એટલે જેમ વૃક્ષના મૂળમાં પાણી નાંચીએ, તો બધા વૃક્ષમાં તે પાણી પ્રસરે. તેમ એક જિહ્વા ઇંદ્રિને ટૂટી મૂકવાથી બીજી ઇંદ્રિયો પ્રયાસે કરીને જીતી હોય, તે પણ કુમાળે ચાલે છે. માટે નીતિશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, “જિતં સર્વં જિતે રસે” એટલે જેણે રસના ઇંદ્રિ જીતી, તેણે સઘલી ઇંદ્રિયો જીતી જાણેલાં. કેમ કે, રસનેંદ્રિયને મોકલી મૂકવાથી મધ માંસાદિકને વિષે પણ પ્રવૃત્તિ થાય છે. અને તેથી વિષયની ઘૃદ્ધિ થાય છે. તેણે કરીને નરકાદિકને વિષે જવું પડે છે. ત્યાં પૂર્વે કહેલી ક્ષુધા વેદનાં સહન કરવી પડે છે. એટલાજ માટે ગ્રંથકારે ક્ષુધાવેદનીના સ્વરૂપને વિશેષે જણાવવાને માટે ફરીથી વર્ણન કર્યું છે. માટે તેથી પુનરાકૃત્તિ દોષ સમજવો નહીં. ॥૬૬॥

काकणम ऽणैगाइं । जम्मणमरणपरियट्ठणसयाइं ॥

६ ७ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९

डुक्खेण माणुसत्तं । जइ लहइ जहिच्चियं जीवो ॥६७॥

अर्थ—(जइ के०) ज्यारे (जीवो के०) जीव जे ते (अणैगाइं के०) अनेक एवां (जम्म-
ण मरण के०) जन्म मरण तेनां (परियट्ठण के०) परावर्तन तेनां (सयाइं के०) शेंकड़ो.
एटले जन्म मरणनां शेंकड़ो परावर्तनने (काकणं के०) करीने (डुक्खेण के०) दुःखे क-
रीने (माणुसत्तं के०) मनुष्यपणाने पामे ठे, त्यारे (जहिच्चियं के०) यथा इच्छा प्रमाणे, एटले
पोतानी इच्छा प्रमाणे कुशलपणाने (लहइ के०) पामे ठे. ॥६७॥

भावार्थ—रे आत्मन् ! अनंत एवां जन्म मरणनां शेंकड़ो एटले क्यारेक जन्म, क्यारेक
मरण, ए प्रकारनां दुःख सहन करीने, ज्यारे आ जीव मनुष्यपणाने पामे ठे, एटले अकाम
निर्झरा अने चवस्थितितुं परिपक्वपणु इत्यादिक कारण वडे करीने मनुष्यपणाने पामे ठे,
त्यारे तेने जोइती चीज मजी शकं ठे. एटले देवतानां सुखने आपनारो, तथा मोक्षना सु-

खने आपनारो आ मनुष्य जव ठे. परंतु मनुष्यजव विना कोइ जवढे सुखनी प्राप्ति थइ शकती नथी. एटलाज मांटे झानी पुरुषोए सर्वे जव करंतां आ मनुष्यजवने उत्तममां उत्तम गण्यो ठे. अने दश दृष्टांते करी डुर्लज पण एटलाज मांटे कह्यो ठे. आ दश दृष्टांतनुं स्वरूप प्रसिद्ध ठे मांटे. तथा ग्रंथ विस्तार थवाना जयथी लख्युं नथी. मांटे आवा मोंधामां मोंधा मनुष्यजवने पामीने एले गमावी अवसर चूकवो नही. ॥६७॥

तं तहड्डहहलंनं । विज्जुलयाचंचलं च मणुयां ॥

धम्ममि जो विसीयइ । सो काजरिसो न सप्परिसो ॥६८॥

अर्थ—(जो के०) जे पुरुष (तह ड्डहहलंनं के०) तथा प्रकार एटले चुल्लकादि दश दृष्टांते करी डुःखे पामवा योग्य एवं (च के०) बली (विज्जुलया चंचलं के०) विजलीरूप लतानी पेवे चंचल एवं (तं के०) ते, एटले ते योग्य एवं (मणुयनं के०) मनुष्यपणुं, तेने पामीने (धम्ममि के०) धर्मने विषे (विसीयइ के०) खेइ पामे ठे (सो के०) ते (काजरिसो के०)

कुत्सित (निंदित) पुरुष जाणवो. पण(सत्पुरुषो के०) सत्पुरुष (न के०) न जाणवो. ॥६७॥
 जावार्थ—जैनशासनमां प्रसिद्ध एवं दश दृष्टान्ते डुल्लेख एवो, अने विजलीना ऊबका-
 रानी पेठे कृष्णभंगुर एवो, ने जेमां कोइ प्रकारनी पण खामी नथी एवो. एटले आ मनुष्यनो
 नव अढी द्वीपमां थयो, तेमां वली कर्म नृमिमां थयो, तेमां वली आर्य देशमां थयो, तेमां
 वली उत्तम कुलने विषे थयो, तेमां वली अविकल पंचेन्द्रिये पूर्ण थयो, तेमां वली निरोगी
 काया पाम्यो, अने तेमां वली सद्गुरुनो अने सत् शास्त्र सांजनवानो जाग बन्यो: तेम ठतां
 पण, जे पुरुषो धर्मसाधन करवामां प्रमाद करे ठे, ते पुरुषो निंदा करवा योग्य थाय ठे, पण ते
 सत्पुरुषोनी पंक्तिमां गणवा लायक थता नथी. माटे हे जीव ! पूर्वे अनुभव करेला पशुपणा-
 ना स्वभावने मूकी देइने, मनुष्यचवने लेखे लगाडवामां उद्यम करव. ॥६७॥

॥ उपजातिवृत्तम्. ॥

माणुस्सजम्मे तडि लक्ष्यंमि । जिणिद्धम्मो न कज्ज य जेणं ॥
 १३ १३ १० ११ . १५ १६ १७ १८ १९ २०
 तुट्टे गुणे जह धाणुक्कएणं । हन्ना मलेवा य अवस्स तेणं ॥६८॥

अर्थ—(जेणं के०) जेणे (तडि के०) संसाररूप समुद्रना कांठारूप (माणुस्सजम्मं के०) मनुष्य जन्म (लब्धमि के०) पामे सते (जिणिंदधम्मो के०) जिनेंइतो धर्म जे ते (न कउ के०) नथी कस्यो (तेणं के०) तेणे अर्थात् तेने (य के०) पण (जह के०) जेम (धाणुक्कएणं के०) धनुर्धारि पुरुष जे तेणे अर्थात् तेने (गुणे के०) पणठ (तुट्टे के०) तूटे सते (अवस्स के०) निश्चे (हत्था के०) हाथ (मजेव्वा य के०) घसवा पडेज ठे. तेम आ जीवने पण हाथ घसवा पडे ठे. एटले पढी घणो पश्चात्ताप करवो पडे ठे. ॥६९॥

भावार्थ—अनंता नवरूप समुद्रमां नटकतां नटकतां भनुष्य जन्मरूप कांठो प्राप्त थए सते पण, जेणे अहिंसारूप जिनधर्म न आचरण कस्यो, तेने जेम रणसंग्राममां युद्ध करवा गएला एक धनुर्धारी पुरुषना धनुष्यनी पणठ तूटी गइ, तेथी तेने जेम हाथ घसवा पळ्या, तेम तहारे पण हाथ घसवा पडशे. माटे, हे जीव! जो तुं पण ठती सामग्री सते जिनधर्मरूप ज्ञातुं नहि ग्रहण करे, तो तहारे पण मरणावस्थाये पश्चात्ताप करवोज पडशे. ते आ प्रकारे के, अरे !! में ठती सामग्री ए पण आ शुं करधुं !!! के, परलोके जतां धर्मरूप ज्ञातुं कांइ पण लीधुं नही! माटे हवे हुं शुं करीश! एवी रीतें तहारे हाथ घसवा पडशे. वली जेम आ नवमां थोडो

काल रहेवा माटे कोष्ट पुरुष ज्यारे परदेश जवानो होय, त्यारे ते पुरुष प्रथमथी ज्ञाता विगेरेनो एटलो बथो बंदोबस्त करी राखे ठे के, अमुक जग्याये उत्तरीशुं, ने त्यां अमुक भोजन करीशुं. एवी रीतनो ठराव करीने पढी पोतानी साथे ज्ञातादिक धणो सामग्री लेइने जाय ठे. पण ज्ञातु लीया शिवाय जतो नथो. तेम तहारे तो अहिंथी मरीने क्यां जवुं पडशे? ने त्यां केत-ला दिवस रेहेवुं पडशे? अने कोने त्यां जइने उत्तरो करवो पडशे? अने मार्गमां ज्ञातु लि-धा विना शुं खाइशुं? इत्यादिक परलोक संबंधी तने कांइ पण विचार थतो नथो! माटे हे मूढ जीव! सर्व दुःख मात्रने निवारण करनार अने मनोवांछित सुखने आपनार एवुं ध-र्मरूप ज्ञातुं संग्राधे राख्य. ॥६९॥

॥ पक्षरीवृत्तम्. ॥

१ २ ३ ४ ५
रेजीव निसुणि चंचलसहाव । मिट्हेविणु सयलवि बप्पभाव ॥

६ ७ ८ ९ १० ११ १२
नवभेयपरिग्गह विविहजाल । संसारि अडि सहु इंदयाल ॥७०॥
अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव! तुं (निसुणि के०) सांजल्य के, जे (चंचलसहाव के०)

ચંચલ સ્વજાવંત્રાલા (સયત્તવિ કે૦) સર્વે એવાય પણ (બજ્જનાવ કે૦) શરીરાદિક બાહ્યજાવને તથા (નવનેયપરિગ્રહે કે૦) નવ નેદવાલા પરિગ્રહનો (વિવિહજાલ કે૦) અનેક પ્રકારનો સમૂહ, તેને (મિલ્હેવિણુ કે૦) મૂર્કને પરલોકે જઈશ; એ હતુ માંટ (સંસારિ કે૦) સંસારને વિષે (અહિ કે૦) જે શરીરાદિક દેખાય છે, (સહુ કે૦) તે સઘળું (ઇંદ્યાલ કે૦) ઇંદ્રજાલ સમાન છે. ॥૭૦॥

ત્રાવાર્થ—હે આત્મન્ ! તહારું હિતકારી એવું આ એક વાક્ય સાંજલ્ય. આ દેખાતો શરીરાદિક સઘળો બાહ્યજાવ છે, તે ઇંદ્રજાલ સમાન છે. એટલે નવ પ્રકારનો પરિગ્રહ* તે સઘળો ચંચલ સ્વજાવવાલો છે. એટલે ક્ષણમાં દેખાય અને ક્ષણમાં નાશ પામી જાય એવો છે. એટલુંજ નહિ પણ સંસારમાં જે જે વસ્તુ દેખાય છે, તે સર્વેને તું ઇંદ્રજાલ સમાન જાણીને તેને વિષે મોહ મમત્વ ન કર્ય. કારણ કે, તે સઘળા બાહ્યજાવને મૂર્કને તું એકલોજ પરલોકમાં જઈશ, પણ પૂર્વે કહી તેમાંની કોઈ વસ્તુ પણ તહારી સાથે આવવાની નથી. કેમ કે, તે સર્વે, વસ્તુતાએ અસત્ છે. માટે તેને વિષે તું સત્યપણની ઝાંતિ ન કરીશ. ॥૭૦॥

* ૧ ધન. ૨ ધાન્ય. ૩ કૃત્ર. ૪ ઘર. ૫ સુવર્ણ. ૬ રૂપું. ૭ શાંભુપિત્તલ. ૮ છીપડ. ૯ ચતુષ્પદ.

पियुपुत्तमित्तघरघराणिजायं । इहलोइअ सव्व नियसुहसहाय ॥

१३ १२ १४ ११ ए १० १ ७ ६
न वि अङ्घ्रि कोइ तुह सरणि मुख । इक्कहु सहसि तिरिनियङ्क ॥७१॥

अर्थ—(मुख के०) हे मूर्ख ! (इहलोद्व के०) आ लोक संबंधी (सर्व के०) सर्व एवो (पिय के०) पिता (पुत्त के०) पुत्र (मिच्छ के०) मित्र (धर के०) गृह (धराणि के०) स्त्री, तेमनो (जाय के०) समूह जे ते (निय मुह महाय के०) पाताने सुख करवानो ठे खन्नाव ते जेमनो एवो ठे. एटजे सौ पात पाताना सुखना अर्थी ठे. पण (तिरि निरय दुष्क के०) तिर्यैच तथा नरक ते संबंधी दुःख, तेने (इक्कल्लु के०) तुं एकजोन (सहासि के०) सहन करे ठे. पण ते बखत तेमानुं (तुह के०) तहारे (सरणि के०) शरण करवा योग्य (कोइ बि के०) कोइ पण (न अन्धि के०) थतुं नथी. ॥७१॥

ज्ञावार्थ—आ जगत्मां परलोकने विषे कांइ पण सहाय्यता करवाने न समर्थ एवां माता पिता ह्यी पुत्रादिक सौ पोत पोतानां स्वार्थी ठे. पण कांइ कोईनुं नथी. जेम के, उपर ल-

જેલાં ધરના માણસોને એવો નિશ્ચય થાય છે કે, હવે આ પથારીમાં સૂવારેલો માણસ જી-
 વશે નહીં. એવું ધારીને તે સૂતેલા માણસને મહા નરપૂર વેદનામાં તરફડતો નજરે જોઈને
 પણ કહે છે કે, તમે મને કાંઈ કહો છો? એટલે તમે બાની રીતે સંચય કરેલું, આપેલું, મૂ-
 કેલું, ઢાટેલું કાંઈ દેખાડો છો? એવી રીતે પોતાનો સ્વાર્થ સાધવાની વાતો કરે છે. તથા તેના
 મરી ગયા પછી પણ કેવલ પોતાનો સ્વાર્થ સંજારો સંજારીને રૂપે છે, કે, આટલું કામ અ-
 ધુરું મૂકીને ગયા ! પણ તેડે એમ નથી વિચારતાં કે, જ્યાંથી સમજણો થયો ત્યાંથી માંડીને
 ચોકે સૂતાં સૂધી પણ એણે આપણું, વૈતરું કૃત્યા કર્યું છે. પરંતુ તે બાપડો નરકાદિક ગ-
 તિને વિષે એકલો ગયો છે, ત્યાં તેને કેવાં હુઃસ્વ પડતાં હશે? તથા તે વિચારો ઘણું હ્રવ્ય
 મૂકીને ગયો છે ! પણ તેના બીજા હુઃસ્વમાં નાગ ન લેતાં ફક્ત તેનુંજ હ્રવ્ય તેની પઢવાંડે શુન
 કૃત્યમાં વાપરવું; એવો વિચાર પણ નથી થતો. અને વલી આવો વિચાર પણ તેમને નથી
 થતો કે, અરે ! રાત્રી દિવસ પોતાના શરીરનું સુખ પણ ન વિચારતાં કૂડ કપટ ઠલનેદ
 અન્યાયાદિક કરીને એણે આપણુંજ ન્રરણ પોષણ કર્યું છે. પણ પોતાના પરલોકનું સાધન
 કરવાનો અવકાશ જરા પણ એણે લીધો નથી. એવી રીતે કોઈ રુદન કરતું નથી. માટે

हे जीव ! हे महा मूर्ख !! काँइकतो विचार्य !! के, हुं आश्रवजावमार्थी निवृत्ति पामीने
काँइकतो संवर जावमां वन्तु ॥७१॥

॥ मागधिकावृत्तम् ॥

कुसुंगे जह उसबिंइए । थोवं चिठइ लंबमाणए ॥

एवं मणुआण जीवियं । समयं गोयम मा पमायए ॥७२॥

अर्थ—(जह के०) जेम (कुसुंगे के०) मानना अग्रजागने विंगे (उसबिंइए के०) जा-
कलनो बिंइ जे ते (लंबमाणए के०) लांबो थतो सतो एटले वायुवडे पडवानी तैयारीमां
आवेलो (थोवं के०) थोडे काल (चिठइ के०) रहे हे. (एवं के०) ए प्रकारे (मणुआण के०)
मनुष्य जे तेमनुं (जीवियं के०) जीवित जे ते चंचल जाणवुं. माटे श्री महावीर स्वामी गौ-
तम स्वामी प्रत्ये* कहे हे के, (गोयम के०) हे गौतम ! (समयं के०) एक समय मात्र एण
(मा पमायए के०) प्रमाद न करीश. ॥७२॥

* आ वात्ता श्री उत्तराध्ययन सूत्रना दशमा अध्ययनमां वं. त्यांथी विस्तारना अथि पुरुषोए जोइ लेवुं.

जावार्थ—श्री महावीर स्वामी गौतम प्रत्ये कहे ठे के, हे गौतम ! एक समय मात्र पण प्र-
 माद न करीश. केम के, आ मनुष्यपणानुं जीववुं मानना अग्रजागमां रहेला जलबिंडुनी
 पेवे, थोडोज काल रहे तेवुं ठे. एटले जोतां जोतां अल्प वायु वडे पण शीघ्रपणे नाश पामे
 तेवुं ठे. अर्थात् मानना अग्रने विषे रहेला जलबिंडु तो, फल वायुवडेज नाश पामे ठे. प-
 रंतु आ मनुष्य तो, अनेक प्रकारना कारणोशी मरे ठे. जेम के, ताव आववाथी, मूंजरो
 शवाथी, कोजेरा (कोगलियुं) आववाथी, घर पडवाथी, अशिवडे बलवाथी, शस्त्र प्रमुख वा-
 गवाथी, सर्प करडवाथी इत्यादिक अनेक प्रकारनां कारणो मनवाथी जिवितो नाश पामे
 ठे. एम जाणीने हे जीव ! धर्मकृत्यने विषे समय मात्रनां प्रमाद न करय. ॥७२॥

आ ७२ तथा ७४ मी ए बे गाथाउ श्री सृगडांग सूत्रना प्रथम ध्रुतम्भधना वैतालीय अध्ययननी ठे.

संवुप्रह किं न वुप्रह । संबोही खलु पिच्च डल्लहा ॥

१२ १० ११ ए १६ १५ १४ १३

नो ह वुणमंति राइउ । नो सुलहं पुणरवि जीवियं ॥७३॥

अर्थ—श्री कृष्णदेव स्वामीना. पुत्र श्री चरतेश्वर, तेमणे तिरस्कार कऱ्या एवा, अन्य राज्यना अर्थि एवा, पोताना अष्टाणु पुत्रो प्रत्ये श्री आदीश्वर जगवान उपदेश करे ठे, अथवा श्री महावीरस्वामी पर्यदा प्रत्ये कहें ठे के, (संबुझ्ह के०) अहो नव्यो ! तमे बुजो. (बोध पामो.) (किं न बुझ्ह के०) केम तमे बोध नथी पामता ? जे हेतु माटे जेमणे धर्म नथी कऱ्यो ते पुरुषोने (पिच्च के०) मरण पाम्या पठी परचवने विष (संबोही के०) बोधिबीज जे ते (खलु के०) निश्चे (हुल्लाहा के०) हुल्लन ठे. शायी के, (गड्ड के०) रात्री दिवस जे ते (हु के०) निश्चे (जवणमंति नो के०) गयेलां पाठां आवतां नथी. तेम (जीवियं के०) जीवित जे ते (पुणरवि के०) फरीने पण एटले फरी फरी (सुलहं नो के०) सुलह नथी. एटले संयमरूप जीवित घणुं हुल्लन ठे. अथवा (जीवियं के०) जीवित जे ते अर्थात् तूटलुं आउखुं जे ते (पुणरवि के०) फरीने पण सांधवुं (सुलहं नो के०) सुलह नथी. एटले तूटलुं आउखुं सांधवाने कोइ पण समर्थ नथी. ॥७३॥

भावार्थ—हे नव्य जीवो ! तमेज्ञान दर्शन चारित्ररूप धर्मन जाणो. कऱ्या के, आबो अवसर फरी फरीने मलवो हुल्लन ठे. माटे वणी सामग्रीसते पण, केम बोध पामता नथी?

अर्थात् नांगने तुछ जणी, तेनो त्याग करीने सद्धर्मेने विषे बाध पामो. ते कहुं ठेके,

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

निर्वाणादिमुखपदे नरन्त्रवे जैनच्छर्माश्रिते ।

लब्धे स्वल्पमचारु कामजमुखं नो मेवितुं युज्यते ॥

वैश्वर्यादिमहोपलौघनिचिते प्राप्तेऽपि रत्नाकरे ।

लानुं स्वल्पमर्दीप्ति काचशकलं किं चोऽचितं सांप्रतम् ॥१॥

अर्थ-मोक्षादिक सुखनो आपनार एवो, मनुष्यनो भव मले सते, तेमां वलो जिनराज-
नो धर्म मले सते, तहारे लगर मात्र पण काम सुख सेववुं घटत नथा. केम के, ते अल्प ठे,
अने ते सुखनो परिणाम सारो आवतो नथी. ते उपर दृष्टांत कहे ठे. के, नेम वैश्वर्यादि र-
त्ननो समूह जेमां रह्यो ठे, एवा रत्नाकरने पामीने एटले रत्ननो गद्याण पामीने कांतिरहित
एवो, अने वली अल्प मूल्यवालो एवो काचनो ककडो लेवो शुं तहारे घंट ठे? अर्थात् पूवे
कह्यो एवा रत्नाकरनो त्याग करीने, तेने बदले काचनो ककडो लेवो; ते घंटेज नही. तेम
अतिशे अल्प अने तुछ एवा विषय सुखने अर्थे रत्नाकर समान जिनधर्मनो त्याग करवो,
ते पामित पुरुषने घंट नही. वली जेणे धर्मकृत्य नथी करवुं, तेने परचवमां संजमरूप जी-

वित मलतुंज नथी. वली गयेला एवा, ने धर्मसाधन करवाने योग्य एवा, रात्री दिवस जेतें, तथा यौवनादिक काल इत्यादिक पाठां आवतां नथी. केम के, इंछादिकनुं पण त्रुटेनुं आयुष्य पावुं संधातु नथी. माटे एवुं जाणीने रात्री दिवस धर्मनुं आराधन करवुं. ॥७३॥

हवे सर्व संसारी जीवने आयुष्यनुं अनित्यपणु देखाडे ठे.

१ ३ २ ७ ४ ६ ५

महरा बुढा य पासह । गप्पळावि चयंति माणवा ॥

ए ८ १० ११ १२ १३ १४

सेणे जह वट्टयं हरे । एवमा ऽऽउत्कयंमि तुट्टइ ॥७४॥

अर्थ—हे आत्मन ! (महरा के०) बाल एवा (य के०) वली (बुढा के०) वृद्ध एवा, वली (गप्पळावि के०) गर्जने विषे रहेला एवाय पण (माणवा के०) मनुष्य जे ते (चयंति के०) नाश पामे ठे. (पासह के०) तेने तुं जो. वली (जह के०) जेम (सेणे के०) शिंचाणो पक्की जे ते (वट्टयं के०) तेतर पक्कीने (हरे के०) हरण करे ठे. अर्थात् शीघ्रपणे मारे ठे. (एवं के०) ए प्रकारे (आउत्कयंमि के०) आउखानो क्य थये सते (तुट्टइ के०) त्रुटे ठे. एटले क्कणे

ક્રણે આયુષ્ય નાશ પામે છે. અથવા મૃત્યુ જે તે જીવિતને હરે છે. ॥૭૪॥

જ્ઞાવાર્થ—હે જીવ ! તું વિચારીને જો કે, કેટલાંક મનુષ્ય ગર્ભમાં રહ્યાથકાજ મરણ પામે છે. અને કેટલાંક મહાકષ્ટે કરીને, જન્મ થયા પછી વાલપણામાંજ મરણ પામે છે. અને કેટલાંક જવાન અવસ્થામાંજ પોતાનાં સ્ત્રીઆદિક વહાલાં પદાર્થોને, અણદૃષ્ટાએ મૂકીને મરણ પામે છે. અને કેટલાંક તો વૃદ્ધાવસ્થાનાં હ્રાસ જોગવતાં જોગવતાં, પરાણે પરાણે પગ ઘડીને મરણ પામે છે. વલી આ જગ્યાએ માનવ શબ્દ ગ્રહણ કર્યો છે, તેનું એ કારણ છે કે, ઉપદેશ કરવા યોગ્ય હોય, તેનેજ મનુષ્ય કહીએ. પરંતુ જે ઉપદેશ દેવા યોગ્ય ન હોય, તેને તો મનુષ્યની પંક્તિમાં ન ગણવા. એમ પ્રંથકારનો અનિપ્રાય છે. વલી મનુષ્યનું આયુષ્ય અનેક પ્રકારના કારણો મલવાથી ઘણુંજ ચંચલ છે. એમ જણાવવાને અર્થે સર્વે અવસ્થામાં મરણ દેવાહ્યું છે. વલી શ્રી સૂયગદાંગ સૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના યોજા વૈતાલીય અધ્યયની બોલી ગાથાની દોષિકામાં તથા ટીકામાં કહ્યું છે કે,

ત્રિપલ્યોપમાયુષ્કસ્યાપિ પર્યાપ્ત્યનન્તરમન્તર્મુહૂર્તેનૈવ કસ્યચિન્મૃત્યુરુપતિષ્ઠતીતિ.

અર્થ—ત્રણ પલ્યાપમના આયુષ્યવાલાને પણ, પર્યાપ્તિ પામ્યા પછી અંતર્મુહૂર્તે કરીને

કોડક પુરુષને મૃત્યુ જે તે પ્રાપ્ત થાય છે.

વળી શ્રી ગણાંગજી સુત્રના સાતમા ગણામાં કહ્યું છે કે,

મન વિદે આઝ નેદે. પક્ષને તેજહા.

॥ આર્યાવૃત્તય્. ॥

અણ્વમાણ નિમિત્તે । આદારે વેચણા પરાધાણ ॥

પાસે આણાપાણું । મત્તવિદે નિચણે આઝ ॥૧॥

અર્થ—આયુષ્યનો નેદ એટલે ઉપક્રમ જે તે, સાત પ્રકારનો કહ્યો છે. કેમકે, નિમિત્ત-
ને પામવાપણું છે એ હેતુ માટે. હવે તે સાત નેદે દેખાડે છે. સરાગ સ્નેહના નયથકી એટલે
કોડના ઉપર અત્યંત સ્નેહ હોય, તેવામાં તેનો નાશ સાંનનલવાથી ઉત્પન્ન થયો જે નય, તેથી
આઝખુ ઝુટે છે. એમ આગળ પણ સંવંધ જોડવો. ॥૧॥ વળી દંડ શસ્ત્રાદિકના ઝીંચિતા ઘા-
તથી. ॥૨॥ તથા અત્યંત આહાર કરવાથી. ॥૩॥ તથા નેત્ર અને શૂભાદિકની વેદનાથી.
॥૪॥ તથા પરાધાતથી એટલે ગર્ભપાતાદિકથી. ॥૫॥ તથા તરેહવારના સર્પાદિકના સ્પર્શથી.
॥૬॥ અને શ્વાસોહ્વાસને સંધવાથી. ॥૭॥ એમ સાત પ્રકારે આઝખુ નેદાય છે. અથવા જ-

પક્રમ છે કારણ તે જનું; એવું આડખું તેજ પૂર્વે કહેલા નિમિત્તથી ત્રુટે છે. આ પૂર્વે જે કહ્યું તે સોપક્રમ આડખાવાલાનેજ આશ્રીને જાણવું. પણ નિરુપક્રમ આડખાવાલાને આશ્રીને ન જાણવું. કેમ કે, આડખું બે પ્રકારે બંધાય છે. એક સોપક્રમ કર્મથી અને બીજું નિરુપક્રમ કર્મથી બંધાય છે. તેમાં જે સોપક્રમ (શિથિલ) વાલું આયુષ્ય છે, તે નિમિત્ત પામવાથી ત્રુટે છે. અને નિરુપક્રમ (નિકાચિત) વાલું આયુષ્ય છે, તે કદિપણ ત્રુટતું નથી.

વડી જેમ શિંચાણો પહીં તેતર પદ્ધિને ડોચિંતો ઝાઝી છે છે. અર્થાત્ નાશ કરે છે. તેમ આડખું ક્ય થયે સતે જીવિત પણ નાશ પામે છે. માટે એવું જાણીને ઇંડે ક્ષણમાત્ર જીવવાનો વિશ્વાસ ન ગર્વાને ધર્મમાધન કરવામાં સાવધાન થા. ॥૭૪॥

॥ આર્યવૃત્તમ્ ॥

૩ ૨ ૪ ૭ ૧ ૬ ૫
તિહુયણજણં મરંતં । દહણ નયંતિ જે ન અપ્પાણં ॥

૧૦ ૯ ૮ ૧૩ ૬૨ ૧૧

વિરમંતિ ન પાવાહ । ધીધી ધીઘત્તણં તાણં ॥૭૫॥

અર્થ—(જે કે૦) જે પુરુષ (મરતં કે૦) મરતો એવો (તિહુણજાણં કે૦) ત્રણ જીવનના જનને (દહણ કે૦) દેહીને (અપ્પણં કે૦) આત્માને (ન નયંતિ કે૦) ધર્મને વિષે નથી જોડતા, અને (પાવાનું કે૦) પાપથી (ન વિરમંતિ કે૦) નથી વિરામ પામતા (તાણં કે૦) તેમના (ધીઠત્તણં કે૦) ધિષ્ટિપણને એટલે નિર્લક્ષ્યપણને (ધીધી કે૦) ધિક્કાર થાનું! ૧ ॥ ૭૫ ॥

જાવાર્થ—સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાનું એ પ્રકારે ત્રણ લોકના રહેનારને, અર્થાત્ સર્વ સંસારી જીવને, મરતા દેહીને અને જાણીને પણ પોતાના આત્માને ધર્મને વિષે નથી જોડતા, તથા હિંસાદિક થકી નિવૃત્તિ નથી પામતા, અર્થાત્ જે કૃત્યથી પાપ વધાય છે, તેવા કૃત્યથી પાઠા નથી નુસરતા, તેવા નિર્લક્ષ્ય જીવોના ધિષ્ટિપણને ધિક્કાર થાનું! ધિક્કાર થાનું!! એમ અતિશે ધિક્કારપણુ જણાવવાને માટેં બેવાર ધિક્કાર શબ્દ કહ્યો છે. ॥ ૭૫ ॥

૬ ૭ ૫ ૧ ૪ ૨
મામા અંપહ બહુયં । જે બધા વિક્કણેહિ કમ્મેહિ ॥

૯ ૮ ૩૨ ૧૦ ૧૧
સંઘેસિ તેસિ જાયહ । હિયોવણ્ણો મહાદોસો ॥ ૭૬ ॥

અર્થ-અયોગ્ય શિષ્યોને રૂપાથી ગુરુને ઉપદેશ કરતા જોડ, યોગ્ય શિષ્યો ગુરુ પ્રત્યે કહે
હે કે, હે ગુરો ! (જે કે) જે પુરુષો (ચિક્રણેહિ કે) ચિક્રણાં એવાં (કમ્મોહિં કે) કર્મે કરીને
(બદ્ધા કે) બંધાયા હે, તેમને (બહુયં કે) ઘણો (મામા જંપહે કે) ઉપદેશ ન કરો, ન કરો !
કેમ કે, (તેસિ કે) તે (સર્વેસિ કે) સર્વે અયોગ્ય શિષ્યોને (હિયોવણ્સો કે) હિતોપદે-
શ જે તે (મહાદોસો કે) મહાદોષ વાળો, અથવા મહા દેવવાળો (જાયડ કે) થાયડે. ॥૭૬॥

નાવાર્થ-અયોગ્ય શિષ્યને વારંવાર બોધ કરતા દેર્શન, આચાર્ય મહારાજ પ્રત્યે મુનિયો
જે તે, વિનંતી કરે હે કે, હે નગવન ! આપતો કરુણાસાગર જો. પમ્નુ કાલા નિવિડપહર જેવા,
આ સ્વલ્પ શિષ્યોને આપગમે તેટલો પ્રતિબોધ કરજો, તોયપણ તેનું પ્રતિબોધ પામવા કરુણ
જણાય હે. કેમકે, જે પ્રાણિયો જ્ઞાનાવરણીયાદિક નિવિડ કર્મે કરીને બંધાણા હે, તે પ્રાણિયો
ધર્મોપદેશ દેવાને યોગ્ય નથી. જેમ કાચા ઘડામાં નાંખેલું પાણી તે પોતે નાશ પામે હે, અને
ઘડાને પણ નાશ પમાડે હે. તેમ અયોગ્ય જીવોને બોધ કરેલું સિદ્ધાંત રહસ્ય જે તે, નાશ પામે
હે. અને તે અયોગ્ય શિષ્યો પોતાના આત્માને પણ નાશ કરે હે. અથવા તે અયોગ્ય શિષ્યોને
ગુરુ ઉપરં દ્વેષ થાય હે. તે કહ્યું હે કે,

उपदेशो हि मूर्खाणां । प्रकीर्णाय न शान्तये ॥

पयःपानं भुजङ्गानां केवलं विषवद्धनम् ॥१॥

અર્થ—મુર્ખ જીવોને કરેજો હિતોપદેશ જો તે, પ્રકોપને અર્થ થાય છે. એટલે ઉપદેશ દેવાથી ઝાઝડો ગુરુ ઉપર કોપ કરે છે. જેમ સર્પને જો દૂધ પાવું, તે કેવલ ઝેરનું વધારવું છે. એટલે તે સર્પ જેમ જેમ દૂધ પીએ છે, તેમ તેમ તેને ઝેર વધતું જાય છે. એ રીતે મુર્ખને જેમ જેમ હિતોપદેશ કરે છે, તેમ તેમ તે મુર્ખ દ્વેષ વધારતો જાય છે. ॥૧॥

मांटे तेवा अयोग्य जीवनि नपदेश देवो ते व्यर्थ हे. अर्थात् विपरीतपणाने पामे हे.॥७६॥

कणसि ममतं धणसय । एविहवपमहेसु ऽणंतउकेसु ॥

सिद्धिर्लोसि आयरं पूण । अणंतसुखंमि मखंमि ॥७७॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (अणंतङ्क्रेसु के०) अनंत दे दुःख ते जे करीने अथवा जेने अर्थे जे थीकी अथवा जेने विषे एवां (धण के०) धन एटले सुवर्णादिक तथा (गण के०)

माता पितादिक स्वजनं. तथा (विहव पमुहेसु के०) हाथी, घोडा प्रमुख विजय, इत्यादि-
 कने विषे (ममत्तं के०) ममत्वनाशने तु (कुणसि के०) करे ठे. (पुण के०) परंतु (अणंत-
 मुक्कंसि के०) अनंतु ठे सुख ते जेने विषे एवा (मुक्कंसि के०) मोहना सुखने विषे (आय-
 रं के०) आदरने तु (सिद्धिलेसि के०) शिथिल करे ठे. एटजे तु मोहनां सुख पामवानो ज-
 यम नयी करतो. ॥७७॥

भावार्थ—रे मूढ आत्मन् ! अनंत दुःखनां कारण एवां, स्वजन, विजय, धन इत्या-
 दिकने विषे ममत्व करी महोटा दुःखनां नार तु मांथे उपाडे ठे. पूण वर्तमान कालना स्व-
 जनादिकने जो तुं उपकारी जाणीने ममत्व करतो होय तो, एवी रीतना उपकार करना
 तो, अनंता जवमां अनंतां स्वजनादिक थयां ठे. मांठे ते स्वजनादिकने विषे तुं केम ममत्व
 नयी करतो ? अने ते स्वजनादिकना इया हवाल थया हशे ? तेनो पण एगार मात्र विचार
 नयी करतो ! वली फक्त आज जवना स्वजनादिकने अर्थे राग द्वेष करीने खेती, व्यापार,
 अने सेवादिक के, जेमां प्राणीनो उपवात थाय, एवी न करवा योग्य क्रिया, आ जीव करवा
 करे ठे. जेम फरशुरामे अनंत वीर्य राजामां आसक्त थएली रेणुकानामे पातानीं मातानुं मांथुं

कापी नारव्युं. तथा तेज फरशुरामं पोताना पिता उपर राग होवाथी एकथीशवार नकुत्री पृथ्वी करी. वली कोणिक राजाये राज्यना लोने करीने पोताना पिता जे श्रेणिक राजा, तेमने बंधाखानामां नांख्या. तेमज पोतानी मनोवृत्ति प्रमाणे चालवामां अडचण करनार जाणी-ने, चूलणी राणीये पोतानो पुत्र जे ब्रह्मदत्त, तेने मारवाने अर्थे लाखना मोहोलमां घाली अग्नि सनुगाव्यो. वली एक हार हाथीनी लडाइने माटे, फक्त एक पद्मावतीना वचनथीज एक क्रोडने एशीलाख जीवोनो घात थयो. वली राज्यना लोने करीने नरत अने बाहुबली ए वे जाइ वझे, महोदं युद्ध थयुं. ने तेमां हजारो जीवोनो संहार थइ गयो. वली विषय राग पुरो न थवाथी पोतानो पति जे परदंशी राजा, तेने सुरीकंता राणीये ऊर देइने मारयो. एटलुंज नही पण, ठेवटे गले नख पण दीयो ! वली पुत्रीना स्नेहे करीने जरासंध श्री कृष्ण वासुदेव संगथे महोदं युद्ध करी, पोताना कुलसहित हजारो जीवोनो नाश कश्यो. वली राज्यना लोने करीने कनकक्रेतु राजाये पोताना पुत्रोनां सर्व अंग ठेदन कस्यां. वली नीति शास्त्रना कर्ता चाणक्ये राज्यना लोने करीने पोतानो मित्र जे पर्वत नामे राजा, तेने मारी नांख्यो. वली पोताना स्वार्थ माटे सुजूम चक्रवर्तिये ब्राह्मणोनो अने क्षत्रियोनो

ક્ષય ક'ત્યો. એવી રીતનાં અનેક દૃષ્ટાંતો છે. તે જો લેખવા બેસીએ તો તેનો એક મહોટો ગ્રંથ થતાં પણ પાર ન આવે. માટે વિચારવાનું આટલું બે કે,

પુત્રો મેં ખાતા મેં । સ્વજનો મેં ગૃહકલત્રવર્ગો મેં ॥
દત્તિકૃતમ્પેશબ્દં । પશુમિવ મૃત્યુજનં હરતિ ॥૧॥

અર્થ—તું રાત્રી દિવસ એવું વિચારે છે કે, આ મહારો પુત્ર, આ મહારો જાડું, આ મહારો સ્વજન, આ મહારું ઘર, આ મહારાં સ્ત્રીઆદિક વાદ્દેશરી, પરંતુ એ પ્રકારે બોલનારને જેમ ધાતકી પુરુષ, જે જે કરતા એવા બોકડાને હરણ કરે છે; તેમ મૃત્યુ જે તે, મેં મેં(મહારું મહારું) કરતા પ્રાણીને પકડીને લેઈ જાય છે. ॥૧॥

માટે તેના ઉપર મમત્વ કરવાથી બલદું પાપ બંધાશે. પણ તેમાંનું કોઈ મરી જશે, ત્યારે તે-માંથી કોઈ પણ તે મરનારને રાખવા સમર્થ થતું નથી; એટલુંજ નહિ પણ, પોતાના સ્વાર્થમાં સ્વામી આવવાથી, થોડા દિવસ રુદન કરી “ગયેલાંને નૂલી જવું” એ રીવાજ પ્રમાણે તેજ સંબંધીયો તેને વિસ્મરી જાય છે. જેમ પોતાના વીંશ વર્ષના પુત્રના મૃત્યુ સમયે પક્ત મોહના ડઠાણા-થી ગાઢસ્વરે (લાંબા રાગે બુમો પાડી) રુદન કરનાર અને ઠાતી કુટનાર પિતા, પોતાના બાજા

પુત્રના લગ્ન સમયે, તે મૃત્યુ પામનારને જૂની જડ, વર્તમાન સમયના ઉત્સાહમાં પૂર્ણ હર્ષથી દાઢલ શાય છે. એજ રીતે અત્યંત સ્નેહવાળી સ્ત્રી (નાર્યા)ના મૃત્યુ પછી, તેજ્જ ચતાર બોલી સ્ત્રી સાથે વિવાહ કરી જાણે આ સંબંધ સદાકાલ રહેવાનોજ હોય ને શું ! એવા ઓટા મોહમાં મુંઝાડ એટલે યુગી થઈ, અગાઉની સ્ત્રીને વિસરી જાય છે. તેમજ પોતાના વંધુના મૃત્યુથી ડઃસી થયાનું વતાવનાર ઘાતા (નાડ) ધોડા દિવસ પછી તે વંધુના સ્નેહને જૂની જડ, તેના પુત્રાદિકની સાથે હવ્યાદિકના જાગમાં કપટ આદરે છે. એવી રીતે સ્વજન પરિવારનો સંબંધ પણ સ્વાર્થ યુક્ત, અલ્પ મુદતનો, સ્થિતિ પૂર્ણ થયે ઝુટનારો, આપણો રાખ્યો નહિ રહેનારો, અને પરિણામે હઃસ્વદાઈ એવો ઇંડજાલ સમાન ઓટો છે. તેથી તેને વિષે મમત્વ ધારણ કરવો એ પણ કેવલ અજ્ઞાનતાજ છે ! એવીજ રીતે હાથી, ઘોડા, રથ, પાયદળ વિગેરે ઠકુરાઈ પણ અનિત્ય છે. તેને વિષે જે મમત્વ કરવો, તે પણ મોહચેષ્ટા જાણવી. તેમજ ધન, સોનું, રૂપું, હીરા, માણેક, મોતી, શંખ, પ્રવાહાં, તેના ઉપરં પણ જે મમત્વ કરવો, તે પણ પરિણામે હઃસ્વતુંજ મૂલ છે. માટે જે જે કલ્પ કરવું તેનું પરિણામ પ્રથમથીજ વિચારવું કે, આ કલ્પનું પરિણામ શું નિપજશે ? તે ઉપર નીતિશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, આશા તિવસમાં એવું કામ કરવું

કે, જેથી રાત્રીયે સુખે નિદ્રા આવે. તથા આઠ માસમાં એવું કામ કરવું કે, જેણે કરીને
 ચોમાસાના ચ્યાર મહિના નિવૃત્તિથી સુખે સુખે વિશેષ ધર્મધ્યાન થાય. તથા પૂર્વ અવસ્થા-
 માં એવું કામ કરવું કે, જેણે કરી વૃદ્ધાવસ્થામાં સુખી થવાય. અને જીવતાં સૂચીમાં એવું
 કામ કરવું કે, જેણે કરીને પરલોકને વિષે સુખી થવાય. માંટે પરલોક સંબંધી કાર્યમાં
 આદર કરવો. એ નિપદેશ. ॥૭૭॥

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 સંસારો હ્રહેજ્ઞ । હ્રક્ફલો હ્રસહ્હ્રક્રૂવો ય ॥

૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
 ન ચયંતિ તંપિ જીવા । અદ્વદ્વા નેહનિઅલેહિં ॥૭૮॥

અર્થ—હે જીવ ! (સંસારો કે०) આ સંસાર જે તે (હ્રહેજ્ઞ કે०) હ્રઃસ્વનું કારણ છે. તથા
 (હ્રક્ફલો કે०) હ્રઃસ્વ એજ ફલ છે જેનું એવો છે. (ય કે०) વલી (હ્રસહ્હ્રક્રૂવો કે०) હ્રઃસ્વે
 કરી સહન થાય, એવું જે હ્રઃસ્વ તે રૂપ છે. તેમાં (નેહનિઅલેહિં કે०) સ્નેહરૂપ બેડીવડે
 (અદ્વદ્વા કે०) અતિશે બંધાયેલા એવાં (જીવા કે०) જીવ જે તે (તંપિ કે०) તે સંસારને પણ

(ન ચર્ચંતિ કેળ) નથી ત્યાગ કરતા. અર્થાત્ સંસારને હુઃસ્વદાયક જાણે છે, તોયપણ તેનો ત્યાગ નથી કરતા. ॥૭૮॥

જોવાર્થ-આ સંસારમાં સર્વ બંધન કરતાં પ્રેમ બંધન અતિશે મહોટું છે. તે કહ્યું છે કે,

॥ વસન્તતિલકાવૃત્તમ્. ॥

રાત્રિગોમિષ્યતિ પ્રાવિષ્યતિ સુપ્રત્નતં । ત્રાસ્વાનુદેષ્યતિ હમિષ્યતિ પદ્મજશ્રીઃ ॥
દૃઢં વિચિન્તયાતિ કોશગતે ચિરંકે । હા હન્તે હન્તે નલિનો ગજ ઝંજાર ॥ ૧ ॥

॥ સ્વાગતાવૃત્તમ્. ॥

દારુએદનિપુણોપિ પડહ્યિ । નિષ્ક્રિયા ઝવતિ પદ્મજકોશે ॥ ૨ ॥

અર્થ-જેમ કમલનો રસ પીવાને બેઠેલો એવો જે જમરો, તે મનમાં વિચારે છે કે, હવે સંધ્યાકાલ પડવા આવી, ને કમલ મિંચાઈ જશે; માટે હું ઊઠી જઇ તો ઊંક, એમ વિચાર કરતાં કરતાં સંધ્યાકાલ થઈ. ને કમલ મિંચાઈ ગયું; તે વચ્ચે તે જમરો વિચાર કરે છે કે, રાત્રી જશે ને સારો પ્રનાતકાલ થશે ને સૂર્ય ઝગશે, ને કમલની લક્ષ્મી હસશે એટલે પ્રફુલ્લિત થશે. ત્યારે હું ઊઠીશ. એવો વિચાર કરે છે. એટલામાં પાણી પીવાને માટે આવેલા હાથોએ

તે કમલને ડપાડીને હાં ઇતિ સ્વેદે!! મુખમાં ઘાલી, પેલા બિચારા જમરાને ઢાંતવડે ચાવવા માંડ્યો! ॥૧॥ તે વચ્ચે પેલો જમરો મરતાં મરતાં પશ્ચાન્નાપ કરે છે કે, જગતમાં બંધન તો ઘણાં છે, પણ પ્રેમરૂપ દોરીનું બંધન તો એક જુદી જાતનું જ છે? કેમ કે, ગમે તેવું કાષ્ટ હોય તો પણ તેને વિંધવાને જમરો સમર્થ હોય છે, પરંતુ હું તો સ્નેહ કરીને કમલના દોડાને વિષે રહીને ક્રિયા રહિત થયો. એટલે તે દોડાને કોરીને નીકલી જવા સમર્થ ન થયો! ॥૨॥—વલી બ્રહ્મદત્ત રાજા મરણાંતિક રોગની વેદનાદિકે કરીને પરાજય પામ્યો સતો અતિશે, સંતાપનો અનુજવ કરે છે. એટલે વેદના એ કરીને આંખમાંથી આંસુ ચાલ્યાં જાય છે; તોય પણ મોહના હૃદયથી જોગની આકાંક્ષા (इच्छा) કરે છે. અને પાસે વેવેલી સ્ત્રીના ઉપર હાથ નાંચીને પોતાની સ્ત્રીનું નામ દેતો દેતો મરણ પામીને સાતમી નરકને વિષે ગયો. અને ત્યાં પણ તીવ્ર વેદનાનો અનુજવ કરતો સતો, તે સ્ત્રીનું નામ વારંવાર સંનારતો સતો વેદના જોગવે છે. એવી રીતે જોગની આસક્તિ ત્યાગ કરવી ઘણી દુષ્કર છે. અને કેટલા એક મહા સત્વવાલા સનત્કુમાર ચક્રવર્તી જેવા પુરુષો તો, રોગની વેદના થયે સતે પણ વેદને તથા આત્માને જુદો સમજીને એવું વિચારત્મ કે, આ મહાનું કરેલું કર્મ મને હૃદય આવ્યું છે. માટે મહારેજ જોગવું પડશે.

એવો નિશ્ચય કરીને સમતા સહિત કર્મ જોગવે છે. પણ મનમાં પીડા उत्पन्न થવા વેતા નથી. અર્થાત્ આર્તધ્યાન રોડધ્યાન ધ્યાતા નથી. અને વલ્લી એવું વિચારે કે કે,

॥ શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્ત. ॥

उमो यः स्वत एव मोहमलिनो जन्मालवालोऽशुभो ।

રાગદ્વેષકષાયમંતનિમહાનિવિગ્નવીજસ્તથા ॥

રોગૈરહ્કુરિતો વિપત્તુસ્તુમિતઃ કર્મદ્રુમઃ સાંપ્રતે ।

મોહા નો યદિ સમ્યગેષ ફલિતા હઃસ્વરથોગમિત્તિઃ ॥૧॥

અર્થ—આ કર્મરૂપ વૃક્ષ પોતે પોતાને હાથેજ વાવ્યો છે. ને તેમાં મોહરૂપ પાણી શિચ્યું છે. અને તે વૃક્ષની જન્મજૂમિ પણ અશુભ કર્મરૂપ ક્યારામાં છે. વલ્લી રાગ દ્વેષ કષાય, તેનો જે સંતતિ એટલે શ્રેણિ, તે રૂપ વીજ છે. તે મોહોટા વિગ્ન રહિત છે. એટલે એ વીજમાંથી વૃક્ષ उत्पन्न થયા વિના રહેજ નહીં; તેવું છે. અને એ વૃક્ષને રોગરૂપ અંકુરા उत्पन्न થયા છે. અને વિપત્તિરૂપ પુષ્પ આવ્યાં છે. તે વિપત્તિરૂપ પુષ્પને જો તું સમ્યક્ પ્રકારે એટલે સમજાવે નહિ સહન કરે તો, તે પુષ્પમાંથી અધોગતિનાં હઃસ્વરૂપ ફલ उत्पन्न થશે. ॥૧॥

વલ્લી આમ વિચારે છે કે, જો હું આવી પડેલી આપદાને સમજાવે નહિ જોગવું તો,

एमांधी महारे दुर्गतिनां दुःखरूप फल उत्पन्न शशे. माटे हे नव्य जीवो ! आ प्रकारनो विचार करीने संसारने दुःखमय जाणीने संसार घटाडवाम्नो उद्यम करो. ॥७८॥

३ ४ ५ ६
नियकम्मपवणचलिउ । जीवो संसारकाणणे धोरे ॥

६ ७ ८ ९ १० ११
का का विमंबणानु । न पावए उसहडुस्काउ ॥७९॥

अर्थ—(धोरे के०) धोर (नयानक) एवुं (संसारकाणणे के०) संसाररूप महावनने विषे (निय के०) पोतानुं (कम्म के०) ज्ञानावरणीयादिक कर्म, ते रूप (पवण के०) वायु, तेणे करीने (चलिउ के०) प्रेरणा करधो एवो, अर्थात् उडाड्यो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (उसहडुस्काउ के०) दुःखे करीने सहन करवाने अशक्य ते दुःख ते जेनुं एवी का का के०) केडु केडु (विमंबणानु के०) बंध बंधनादिक विटंबना तेने (न पावए के०) नश्री पामतो ? अर्थात् सर्वे विटंबनाउने पामे ते. ॥७९॥

भावार्थ—कोइ पुरुष पोतानो लोथेलो नियम (व्रत) कोइ अल्प परिपहथी भेयकुमार-

नी पेठे आगवाने तैयार थयो ठे. पण तेणे विचार्युं के, आ वार्ता गुरुने निवेदन करीने पळी महारो नियम मूकुं. एम धारीने जेटलाकमां गुरु पासे आवे ठे. तेटलाकमां झानवंत गुरुए उपदेश आपीने निश्चल कर्यो. ते आ प्रमाण के-हे नव्य जीव ! अहो हो !! आ धोर नवाटवीने विपे आ जीवे कर्मना वशे करीने शां शां डःख नथी सहन कर्यां ? अर्थात् सर्वे जातिनां वध बंधनादिक डःख सहन कर्यां ठे. अने अनेक प्रकारना अपराधधी राजा प्रमुखे गधेडा उपर बेसारीने नाककान कापीने अने कपालमां माम देइने इत्यादि घणीज विटंबना पमाडीने नें, आखा शहेरमां फेरवीने झूलिये देवा प्रमुख असह्य डःख दीधां. त्यां ते परवशपणाथी तेवां डःख अनंतीवार सहन कर्यां. वली कमें करीने जीवने शुं शुं नथी विततुं ? अर्थात् घणुंज वीते ठे. जेम के,

निवसइ सायरमझे । निवसइ गिरिगुहरकंदरामझे ॥
 कम्ममहायजीयाणं । कहमवि न हणे विल्लगं तु ॥१॥
 मायंगघरे हरिचंदराइणो पंढवाए वणवामो ॥
 मुंजस्म निरक्कजमणे । कीरइ जं कम्मुणा मक्कं ॥२॥
 राउ करेइ रंको । रंको पुण करेइ रायमारिडो ॥

જં નં ધર જઇ હીયણે । કીરડ તં કમ્મ જીવાણે ॥૩॥

અર્થ-જો કદાપિ આ જીવ કર્મના ત્રયથી સમુદ્ધ મધ્યે વાસ કરે, અથવા પર્વતની મહોદી ગુફામાં વાસ કરે, તોયપણ કર્મની સાથે વલગેલા એટલે કર્મથીં આવરણ પામેલા તે જીવોને, વલગેલાં કર્મ કોઈ પ્રકારે નાશ પામતાં નથી. અર્થાત્ નિકાચિત કર્મ ત્રોગઢ્યા વિના તુટતાં નથી. ॥૧॥ વલી જુને કે, કર્મને વશે કરીને હરિશ્ચંદ્ર રાજા ચંદ્રાવને ઘેર રહ્યા તથા પાંચ પાંખવો વનવાસ પામ્યા. તથા મુંજરાજાયે ઘેર ઘેર નિહા માગી. માટે જે કર્મ કરે તે સત્ય છે. અર્થાત્ કર્મ કોઈને પણ મૂકતુ નથી. ॥૨॥ વલી કર્મ કેવાં છે? તે કહે છે. થોડીવારમાં રાજાને રંક કરે છે. અને રંકને રાજા જવો કરે છે. વલી જેના ઘરમાં, કોઈએ જે હિતાહિતકારી વાત હૃદયમાં નધારી હોય, તે વાતને, જીવોનાં કર્મ જે તે થોડીવારમાં કરી દેવાડે છે. એટલે જેનું મનમાં પણ ચિંતવન નથી, એવું શુભાશુભ ઈર્ષિતુ એકદમ થઈ આવે છે. તેનું કારણ પણ કર્મ છે. માટે કર્મને કાંઈ શરમ નથી. ॥૩॥ માટે તેં કર્મને વશ થઈને અનેક ડઃખ સહન કર્યાં છે. તેના આગતુ આ ધર્મકૃત્ય કરતાં થાણું અલ્પ ડઃખ ઇયા હિસાવમાં છે? એમ પ્રવેશ દેડને ધર્મને વિષે દૃઢ કર્યો. એમ સમજી બીજા જોવોએ પણ ધર્મને વિષે દૃઢતા

राखवीः आ ठेकाणे मेघकुमारनुं दृष्टांत जाणवुं. ते दृष्टांत प्रसिद्ध ठे माटे लग्गुं नथी. ॥७९॥

सिसिरंमि सीयलानिल । लहरिसहस्सेहि चिन्नघणदेहो ॥

तिरियत्तणंमि सुरणे । अणंतसो निहणम सुणुपत्तो ॥८०॥

अर्थ—हे जीव ! (तिरियत्तणंमि के०) तिर्यचना नवमां (अरणे के०) अरण्य (अटवी) ने विषे (सिसिरंमि के०) शिशिर क्तु (शियालो) आवे सते (सीयलानिल के०) शी-
तल (ताढो) वायु, तेनी (लहरिसहस्सेहि के०) हजारो लहेरोवडे (चिन्नघणदेहो के०) ने-
दायो ठे. एटले पीडायो ठे दृढ एवो पण देह ते जेनो, एवो थयो सतो, तुं (अणंतसो के०)
अनंतीवार (निहणं के०) नाशने (अणुपत्तो के०) पाम्यो वुं. ॥८०॥

भावार्थ—हे आत्मन ! तुं पूर्वे अनुन्नवेलां छःखनें, लगार विचारी जो के, तिर्यचना नव-
मां तहारा देह, खूब मजबूत हतो, तोयपण पोष महग माहिनानी अत्यंत ताढथी, (हिम
पडवाथी) अनंतीवार मरण पाम्यो. एटले आ जीव अनेक प्रकारना रसायण जेवां के, आंबु

हरिताल विंगेरे खाइनें शरीरने मजबूत तथा पुष्ट करवुं धारे डे; तोयपण ते शरीर घोडा जेवुं, अथवा पाडा जेवुं कदिपण थतुं नथी. तो पण ते शरीरने घोडानी तथा पाडानी उ-पमा अपाय डे. तेवा घोडा विंगेरे तिर्थचोनां शरीर पण, अत्यंत ताढथी नाश पामे डे, ते. नाश पामवादिक दुःख तें अनंतीवार सहन कर्यां. तो आ नवमां धर्मसाधन निमित्ते अ-ल्प एवो पण शीत (ताढनो) परिपह तें केम सहन नथी करतो ? ॥८०॥

३ २ ५ ६ ४
गिमहायवसंततो । ऽरसो बृहिउ पिवाभिउ बहुसो ॥

१० ३ ९ ७ ८
संपत्तो तिरियन्नेव । मरणउहं बहु विसूरंतो ॥८१॥

अर्थ—हे जीव ! तूं (तिरियन्नेव के०) तिर्थचना नवने विषे (अरसो के०) अटवीमां (गिमहायव के०) ग्रीष्मऋतुना तडकावडे (संततो के०) सारी पेंवे तप्यो एवो, अने (बहुसो के०) घणी घणी (बृहिउ के०) क्षुधा वेदनाने सहन करतो एवो, अने (पिवासिउ के०) घणी घणी तृषा वेदनाने सहन करतो एवो, ने (बहु के०) घणो घणो (विसूरंतो के०) खेद पा-

मतो सतो (मरणडहं के०) मरणनां दुःखने (संपन्नो के०) पाम्यो हतो. ॥८१॥

नावार्थ—हे आत्मन् ! जेम तें तिर्यचना नवमां गीत परिषह सहन कस्यो. तेम उष्ण काजमां (ग्रीष्मऋतुमां) एटले वैशाख जेव महिनाना आकरा तापमां तें उष्ण परिसह सहन कस्यो. तेमां वडी अतिशे तया वेदनी तथा अतिशे क्षुधा वेदनी तेणे करीने, तुं अत्यंत खेद पामतो सतो अनंतीवार मरण पाम्यो. परंतु ते दुःखने विसरी जइने, आ जवमां थोडा तापने पण न सहन करतो, तुं पंखा प्रमुखे करीने वायुकायना जीवोनो घात करे ठे. पण एम नथी विचारतो के, तिर्यच नवने विषे तथा नरक नवने विषे में अनंतां तापनां दुःख सहन कस्यां ठे. ते दुःखना आगल आ तापतुं दुःख, क्या हिसाबमां ठे? एवो विचार तने लेशमात्र पण आवतो नथी ! ॥८१॥

१ ३ ५
वासामु ऽरम्भे । गिरिनिर्घरणोदगेहि बभ्रतो ॥

६ ८ ९
सीयानिलमन्त्रविद्ध । मन्त्रसि तिरियत्तणे बहुसो ॥८२॥

अर्थ—रे जीव ! तूं (तिरियचणे के०) तिर्थचरणाने विपे (वासासु के०) वर्षाऋतुमां एटले चोमासामां (अरणमझे के०) अटवीने विपे रह्यो सतो (गिरिनिझरणोदगेहि के०) पर्वतनां निर्झरण एज पाणीवडे (बझंतो के०) वहन धत्तो. एटले तणात्तो, अर्थात् चारे पासे. पाणीमां अथडातो एवो, अने (सीयानिल के०) अतिशे शीतल एवा वायुवडे अर्थात् हिमवडे (मझविजु के०) दाजेला सतो (बहुसो के०) घणीवार (मज्जसि के०) मरण पाम्योडे. ॥८१॥

जावार्थ—हे जीव ! तूं तिर्थचना नवने विपे, चोमासानी ऋतुमां वृद्ध प्रमुखने विपे रात्री दिवस निर्गमन करतां वरसातनी धाराननां कष्ट सहन करी आव्योडे. वली हिम पडवार्थी बलीने मरण पण पाम्योडे. ने नदीयोमां तणात्तो अनेक प्रकारनी वेदना पार्मीने अथडाइने पराणे प्राण त्याग कस्याडे. ए सघलां कष्टने तूं आज केम विसरी जायडे? ॥८१॥

१ एवं तिरियजेवसु । कीसंतो ३ डुकसयसहस्सेहि ॥

८ वसियो ९ अणंतखुत्तो । जीवो ५ भीसणभवारणे ॥८३॥

अर्थ—(एवं के०) ए प्रकारे एटले पूर्वे कथ्युं ते प्रकारे (तिरियन्नेसु के०) तिर्यचना नवोने विषे (डक्कसयसहस्सेहिं के०) लाक्को गमे डुःखे करीने (कीसंतो के०) क्लेश पा-मतो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (नीसणन्नवारणे के०) नयानक एवी संसाररूप अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के० अनंतीवार (वसियों के०) निवास करी आव्यो ठे. ॥८३॥ नावार्थ—हे आत्मन् ! तुं तिर्यचना नवोने विषे पण अनंतां डुःख भोगवी आव्यो ठे. ॥८३॥

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

डक्कम्मपलया। निलपेरिउ नीसणंमि नवरणे ॥

हिडंतो नरएसु वि । अणंतसो जीव पत्तोसि ॥८४॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव ! तुं (डक्कम्म के०) डष्ट एवां जे आव कर्म. एटले डष्ट फलने आपनारां ज्ञानावरणीयादिक आव कर्म ते रूप (पलयांनिल के०) प्रलय कालना वायु वेडे (पेरिउ के०) प्रेरणा करयो एवो, अने (नीसणंमि के०) नयानक एवी (नवरणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (हिडंतो के०) चालतो सतो (नरएसु वि के०) नरकने विषे

पण, पूर्वोक्त उःख (अणंतसो के०) अनंतीवार (पत्तोसि के०) पाम्यो ठे. ॥८४॥

जावार्थ—हे आत्मन् ! तें ज्ञानावरणीयादिक आठ कमें करीने नरकादिक गतिने विषे, अनंतीवार उःख जोगव्यामां खासी राखी नशी. तोपण वली पाठां तेनांतेज उःख प्राप्त थाय, तेवा उपाय करे जायठे. माटे हवे तेवां उःखो जोगवां पडे नहि, तेवो उपाय कस्य. ॥८४॥

सत्तसु नरयमहीसु । वज्जानलदाहसीयवियणासु ॥

वसियो अणंतखुत्तो । विलवंतो करुणसदेहिं ॥८५॥

अर्थ—हे जीव ! तूं (वज्जानलदाह के०) वज्जानिनो ठे दाह ते जेने विषे. एटले अतिशे तीक्ष्ण ठे अग्नि ते जेने विषे, अने (सीयवियणासु के०) अतिशे शीतनी ठे वंदना ते जेने विषे, एवी (सत्तसु के०) सात (नरयमहीसु के०) नरक पृथ्वीउने विषे (करुणसदेहिं के०) करुण शब्दवडे (विलवंतो के०) विलाप करतो सतो (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) वशो ठे. ॥८५॥

જાવાર્થ-હે આત્મન્ ! તું સાતે નરક પૃથ્વીઓમાં નિવાસ કરી આવ્યો છે. અને ત્યાં ત્યાં ઉષ્ણ વેદના તથા શીત વેદના, આ નીચે લખ્યા પ્રમાણે અનંતીવાર સહન કરી આવ્યો છે. જેમ ગ્રીષ્મઋતુના હેત્વા સમયમાં આકાશની મધ્યે આવેલો, મેઘરહિત, ઘણા આકરા કિરણવાલો સૂર્ય, દેદિપ્યમાન સતે, જેના શરીરને વિષે પિત્તનો પ્રકોપ થયો છે, તેવા પુરુષ-ને, ચ્યારે બાજુ સ્થેરના અંગારાનો અગ્નિ સત્તવાવીને તેની વચ્ચે રાખીએ, ને તેને જેવી ઉષ્ણવેદના થાય, તે કરતાં પણ અનંતગુણી ઉષ્ણવેદના, નરકને વિષે નારકીના જીવો ઝોગે છે. તે નારકીના જીવોને ત્યાંથી ઉપાડીને જો કદાપિ અહિંના ધગધગતા સ્થેરના અંગારામાં સુવા-રીએ, તો જેમ શીતલ ચંદનનો લેપ કર્યા હોય, ને તેથી જેમ અત્યંત સુખથી નિદ્રા આવે, તેવી રીતની નિદ્રા તે નારકીના જીવને આવે છે. એવીજ રીતે પોપ મહિનાની રાત્રીને વિષે મેઘરહિત આકાશ શેષ સતે, હૃદયાદિકમાં કંપારાના રોગવાલા પુરુષને આવરણ રહિત, હિ-માચલની પૃથ્વીને વિષે રાખ્યો હોય, અને વલી ત્યાં અત્યંત વાયરાના ઝપાટા ચાલતા હોય, તે વચ્ચે તે જીવને જેવી શીતવેદના થાય, તેથી પણ અનંતગુણી શીતવેદના નરકને વિષે નારકીના જીવો ઝોગે છે. તે નારકીના જીવોને પૂર્વે કહેલા, હિમાચલ પૃથ્વીના સ્થાનમાં

राख्यो होय, तो जेम वांयरा विनाना स्थानमां शियालाने विषे निछा आवे, तेम ते नारकीना जीवोने निछा आबी जाय बे. माटे एवां डुःख तुं अनतीवार सहन करी आव्यो बे.

माटे तेथी त्रास पामीने फरीथी त्यां न जवुं पडे, एवा धर्मकृत्यमां सावधान था ! ॥८५॥

३ ४ ५
पियमायसयणरहिनु । डरंतवाहिहिं पीडिनु बहुसो ॥

६ ७ ८ ९ १० ११
मणुअन्नवे निरसारे । विलाविनु किं न तं सरसि ॥८६॥

अर्थ—रे जीव ! (निरसारे के०) असार एवा (मणुअन्नवे के०) मनुष्यजन्मने विषे (पियमाय के०) पिता माता. अने (सयण के०) स्वजन तेणे करीने (रहिनु के०) रहित एवो, अने (डरंतवाहिहिं के०) डुःखे करीने बे अंत ते जेनो, एवा व्याधिये करीने (बहुसो के०) घणीवार (पीडिनु के०) पीडा पाम्यो एवो. एज कारण माटे (विलाविनु के०) विलाप करतो एवो, तुं जे ते (तं के०) ते मनुष्यजन्मने (किं न सरसि के०) केम नथी संजारतो ? ॥८६॥

भावार्थ—हे जीव ! तुं मनुष्य जन्ममां पण माता पिता स्वजनादिक प्रिय वस्तुनो वियोग

थवाथी तथा अनेक प्रकारना शरीरना व्याधिथी विलाप करी करीने मरण पाव्यो हतो, ते वातने तुं केम विसरी जाय ठे ? मनुष्यनव आश्रीने अहं ममत्व तथा मोहपणा सहित निर्जाग्यपणा विषे एक सोमिल ब्राह्मणनी कथा टीकामां लखी ठे. ते नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा. ७

कौशांबी नगरीमां सोमिल नामे ब्राह्मण जन्मथी दरिद्री एवो रहतो हतो. ने तेने स्त्री, पुत्र, पुत्री, इत्यादिक घणु कुटुंब हतुं. ते कुटुंबां प्रेरणाथी एक दिवस धन कमाववाने अर्थे देशांतर गयो. त्यां तेणे व्यापारादिके रहित एवो, पण दानजोगे सहित, एटले महोटा दानेश्वरी जेवो, एक योगी पुरुष दीवो. ते योगिये ध्वयनी चिंताथी आकुल व्याकुल थएला ब्राह्मणने पृष्ठयुं के, तहारें शी चिंता ठे ? त्यारे तेणे कणुं के, दारिद्र्य एज महारे चिंता ठे. त्यारे योगी बोल्यो के, जो तुं महारुं कणुं करे, तो हुं तने महोटा धनाढ्य करूं. त्यारे ते वात ते ब्राह्मणे कबूल करी. पवी ते वे जण पर्वतनी तहलाटीमां (गुप्त स्थानकमां) गया त्यां योगी बोल्यो के, आ सुवर्णसिद्धि थवानो रस ठे. एटले योगीए पूर्वे ताढ तडको भूख तृषादिक वेडीने अने घणा काल सूधी सूकां एवा कंदमूल फल इत्यादिकनुं जोजन करीने, एवी रीते महा मेहेनत करीने अने समडीना पांढडानो पाडियो. करीने ते वडे रसकुंपिकामांथी लेंडने घाणे काळे घणा प्रयासथी ते रस तुंबडीमां जरी राख्यो हनो. ते पेला दरिद्री ब्राह्मणने देखाडयो. ने कणुं के, आ सहस्रवेधी रस ठे. एटले ज्ञांवानां हजार पत्रां आश्रिमां तपावीने उपरा उपरी खडकीने सूक्यां होय, तमां आ रसनुं एक टोंपु सूक्युं होय तो, ते सर्व पत्रां रस वेधइ जाय. एटले

पहोची जाय. अर्थात् तेज दखत ते सर्व पत्रां सुवर्णमय थड जाय. एवी रीते योगिए वारंवार कहुं. त्यारे ते निर्मागी ब्राह्मणने जलटो क्रोध चड्यो, ने तेथी बे हाथे जालीने फुलुं रमनुं तुंबडुं, सादडवटुना पांनडामां होलीदीधुं. त्यारे ते योगिये ते ब्राह्मणने घणोज अयोग्य जाणीने तेनो त्याग करयो. अने ते ब्राह्मण पण पृथ्वीमां भ्रमण करतो करतो एटले पैसा पैसा एम पोकार करतो करतो मरण पाव्यो, पण ते मल्या नही.

आ कथानुं तात्पर्य एढे के, जेम निर्जाग्य जीवने घणुं धन पामवानो अवसर आवे तोयपण तेने ते धन लेवुं सूजे नही. तेम आ जीवने पण मनुष्य न्रवमां जिनधर्मरूप धन ग्रहण करवानो अवसर आप्राव्यो वे, तोयपण बहुलकर्मिपणाशी जिनधर्मरूप सुवर्णसिद्धिनो रस लेवानुं मन नथी धतुं, ए बहु आश्चर्यकारक ठे!! ॥८६॥

७ ८ ६ ७ १० २ ३
पवणु व गयणमग्गे । अलखित नमइ नववणे जीवो ॥

३ ५ ४
ठाणठाणंमि समु।प्रिऊण धणसयणसंधाए ॥ ८७ ॥

अर्थ- हे आत्मन् ! (जीवो के०) आ जीव जे ते (नववणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (ठाणठाणंमि के०) स्थान स्थानने विषे (धणसयणसंधाए के०) धन तथा स्वजन तेना

સંમૂહને (સમુપ્ત્રિજ્ઞા કે૦) ત્યાગ કરીને (ગયણમગ્ને કે૦) આકાશ માર્ગને વિષે (પવણુ વ કે૦) પંવનની પેઠે (અલસિક્ત કે૦) અદૃશરૂપે થયો સતો (નમદ કે૦) જમે છે. ॥૮૭॥

નાવાર્થ-જેમ આકાશ માર્ગમાં વાયુ ફરે છે, તેમ આ જીવ પણ નવાટનીમાં અદૃશ્યપણાથી એટલે આ પૂર્વે મહારો કોણ સર્ગો હતો? તેવા અજાણપણાથી અનેક સ્થાનને વિષે ભ્રમણ કરે છે. તેમાં અનેક ખવને વિષે મજેલાં ધન તથા સ્વજન ઇત્યાદિકનો ત્યાગ કરીને એટલે તેમની શી ગતિ હશે? એવી ચિંતા મૂકીને વર્તમાનકાલનાં સ્વજનાદિકને સુખી કરવાને તથા ધન મેલવવાને અર્થે દેશોદેશ જમે છે. અર્થાત્ વાયુવડે પાંનહું જેમ પરાધીન થઈને હુંડે છે. તેમ કેટલાએક પુરુષો ધનને અર્થે શરીરનું હુઃખ પણ ન ગણતાં, કોઈ વિલાયત જાય છે. કોઈ ચીન જાય છે. કોઈ લંકામાં જાય છે. કોઈ બ્રહ્મદેશમાં જાય છે. ઇત્યાદિક અનેક દેશમાં જાય છે. તેવામાં ત્યાં અનેક પ્રકારનાં નિમિત્ત મનુવાથી મરણ પામે છે. એવી રીતે આ જીવ નજરે દેખે છે, તો પણ કર્મ ઉપર વિશ્વાસ રાખીને સંતોષ રાખી ધર્મસાધન કરતો નથી. ॥૮૭॥

६ • ५ ४
विद्विक्ता असयं । जम्मजरा मरणतिस्ककुंतेहिं ॥

७ ८ ९ १ २ ३
इहम ऽणुहवंति धोरं । संसारे संसरंत जिआ ॥८८॥

१ ७ ५ ६ ३ ४
तहवि खणंपि कयावि हु । अन्नाणनुयंगन्किया जीवा ॥

९ १० २
संसारचारगाने । नय उद्विक्कति मूढमणा ॥८९॥ युग्मम्.

अर्थ—(संसारे के०) च्यारगतिरूप संसारने विप्रे (संसरंत के०) पर्यटन करता एवा (जिआ के०) जीव जे ते (जम्मजरा मरण के०) जन्म जरा मरणरूप (तिस्ककुंतेहिं के०) तीक्ष्ण भालाये करीने (असयं के०) बारंवार (विद्विक्ता के०) विंथाता सता (धोरं के०) रोछे (आकरा) एवा (इहं के०) डुःखने (अणुहवंति के०) अनुभवे वे ॥८८॥ (तहवि के०) तोयपण एटले पूवै कहुं तेवुं डुःख भोगवे वे तोयपण (मूढमणा के०) मूढ वे मन ते जे-

मनुं एवा. अर्थात् मूर्ख एवा, अने (अन्नाणानुयंगमंकिया के०) अज्ञानरूप सपे मइया एवा (जीवा के०) जीव जे ते (कयावि के०) कोइ वखत पण (हु के०) निश्चे (संसारचारागानु के०) संसाररूप बंधिखानाथी (खणपि के०) कृणमात्र पण (नय उव्विक्कति के०) उद्वेग नथी पामता. एटले वैराग्य नथी पामता ! आते केटलुं बहुं आश्चर्य ? ॥ ८९ ॥

आवार्थ—जेम कोइ जालो मारे, ने तेनी वेदना थती होय, तेवामां वळी बीजो जालो मारे एवी रीते उपरा उपरि वागवाथी जेवुं दुःख नोगेवे, तेवी रीते आ संसारी जीव पण जन्म जरा मरण इत्यादिकनां घणां नयानक दुःख उपरा उपरि नोगेवे ठे. ॥ ८८ ॥ तोयपण अज्ञानरूप सपे मइला एवा मूढ जीव, संसाररूप बंधिखानाथी कोइ वखत पण कृणमात्र उद्वेग पामता नथी. आ केटलुं बहुं आश्चर्य ठे !!! ॥ ८९ ॥

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
कीलसि कियंतवेलं । सरीखावीइ जह पइसमयं ॥

६ ७ ८ ९
कालरहद्वंडीहि । सोसिऊइ जीवियंभोहं ॥ ९० ॥

અર્થ-હે જીવ ! તું (સરીરવાવીડ કે૦) શરીરરૂપ વાવ્યને વિષે (કિયંતવેલં કે૦) કેટલા કાલ સૂચી (કીલસિ કે૦) ક્રિયા કરીશ ? (જન્મ કે૦) એ શરીરરૂપ વાવ્યને વિષે (પડસમય કે૦) સમય સમય પ્રત્યે (કાલરહદંઘડીહિ કે૦) કાલરૂપ રહેટની ઘડીયો વડે (જીવિયંનોહં કે૦) જીવિતરૂપ જલનો પ્રવાહ(સોસિઝાકે૦) શોષ પામેહે. અર્થાત્સુકાડ જાયહે. ॥૯૦॥

નાવાર્થ-જેમ રહેટ વડે વાવ્યમાંથી જેમ જેમ પાણી કાઢીએ, તેમ તેમ તે પાણી ડુંઢું થતું જાય છે. તેમ હે જીવ ! તેં પણ જેટલું આયુષ્ય બાંધીને જન્મ લીધો છે, ને તેમાંથી જે જે સમય જાય છે, તેટલું આઝણું ડુંઢું થતું જાય છે. કહેવત છે કે માવાપ જાણે કે, મહારો દિકરો મહોટો થાય છે; પણ તે દિવસે દિવસે આઝણું ઘડવાથી નહાનો થતો જાય છે. એ પ્રમાણે વિચારતાં તો, આઝણાનો અંત આવતાં વાર નહિ લાગે. કેમકે, સમયે સમયે ઘટ-વાપણું છે માટે. જેમકે, કોઈને શૂલી દેવા લેડ જાય છે. અને તે શૂલી સો મગલાં ઘેરી છે. ત્યારે તે માણસ જેમ જેમ શૂલી સન્મુખ પગલાં ખરે છે, તેમ તેમ તેને મૃત્યુ નજીક નજીક આવતું જાય છે. અને તે વખત તેને યાનપાનાદિક કાંઈપણ ગમતું નથી. કેમકે, એને મૃત્યુ નક્કી હુકડું જાણું છે માટે. તેમ હે ચેતન ! તહારાં પણ જેમ જેમ વર્ષ જાય છે, તેમ તેમ તહારે પણ મૃત્યુ

सन्मुख आवे जाय ठे. एटले जो कदि तहारुं आयुष्य सो वर्धनुं होय, अर्धनं तेमांथी जे जे वर्ष गयां, तेटलुं आयुष्य सो वर्षमांथी उठुं थयुं जाणवुं. अर्थात् आ अल्प आयुष्य ऊपा-टाबंध पुरु थशे. अर्धने मनना मनसुबा मनमां रही जशे. अर्धने पाठलथी घणोज पश्चात्ताप थशे ! माटे प्रमाद छोडीने परलोकनुं साधन करवामां सावधान था. ॥ए०॥

एज वातने मूल ग्रंथकार पण जणावे ठे के,

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८
रेजीव बुध्न मामु। प्र मा पमायं करोसि रेपाव ॥

११ ए १० ११ ८
किं परलोए गुरुडा। खनायणं होहिसि अयाण ॥ए१॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव ! तुं (बुध्न के०) धर्मने विषे बोध पाम्य. पण (मामुख के०) मोह न पाम्य. जे कारण माटे (रेपाव के०) हे पाप जीव ! (पमायं के०) प्रमादने (मा करोसि के०) न करीश. (अयाण के०) हे अजाण ! एटले हे मूढ ! प्रमाद करीने (परलोए के०) परलोकने विषे (गुरुडखनायणं के०) महोटा डखने रहेवाना नाजनरूप (किं के०) केम

(होहिसि के०) शाय ते? ॥ ए१ ॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! तूं अदृष्टनावशयी छल्लनएवा मनुष्यजन्मने पामीने तेमांवली जैनधर्म पामोने धर्मनेविषे प्रमाद न कख्य. तेमवतां जो प्रमाद करीश, तो महा दुःखने पामीश. ॥ए१॥

३ १ २ ६ ४
बुध्नसु रेजीव तुमं । मामुध्नसि जिणमयंमि नाऊणं ॥

७ ए १० ११ १२ ८
जम्हा पुणरवि एसा । सामग्गी छल्लहा जीव ॥ए२॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव (तुमं के०) तूं (बुध्नसु के०) धर्मने विषे बोध पाम्य. अने (नाऊणं के०) धर्मने जाणोने (जिणमयंमि के०) जिनशासनने विषे (मामुध्नसि के०) मोह न पाम्य. एटले सम्यक् प्रकारे जिनधर्म अंगीकार कख्य. (ज हा के०) जे हेतु माटे (जीव के०) हे जीव ! (पुणरवि के०) फरीने पण (एसा के०) आ (सामग्गी के०) धर्म सामग्गी जे ते(छल्लहा के०) छल्लन हे. एटले फरी फरीने धर्म सामग्गी मलवी महा छल्लन ७. ॥ए३॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! धर्म साधन करवाना अंगरूप एटले मनुष्यनो जव, शुश्रूषा,

संजस, अपने तेने विषे वीर्यनुं फोरववुं, ते फरी फरीने चक्रबंधनी पंते, मलबुं महा डुर्लज बे.
एटले काकतालीय न्यायथी एक वखत तने मल्युं ते; ते फरीथी मलबुं अत्यंत डुर्लज बे ॥ ए१ ॥

डुलहो पुण जिणधम्मो । तुमं पमायायरो सुहेमी य ॥

उसहं च नरयडुक्कं । कह होहिंसि तं न याणामो ॥ ए३ ॥

अर्थ—हे जीव ! आ (जिणधम्मो के०) आ पामेलो जिनधर्म जे ते, (पुण के०) वली
फरीथी पामवो (डुलहो के०) महा डुर्लज बे. अपने (तुमं के०) तुं (पमायायरो के०) प्रमादनी
खाण ठे. अपने (य के०) वली (सुहेमी के०) सुखनी बांढा करे बे. एटले प्रमाद करीने सु-
खनी बांढा राखे बे, ते सुख तने क्यांथी मलजो ? (च के०) अपने (नरयडुक्कं के०) नरकनां
डुःख जे ते (उसहं के०) डुःखे करीने पण सहन करवां कवण बे. माटे (तं के०) ते (न-
याणामो के०) हुं नथी जाणतो के, (कह होहिंसि के०) तुं किये प्रकारे अइश ? एटले त-
हारी शी गति थशे ? ते हुं नथी जाणतो. ॥ ए३ ॥

નાવાર્થ—શ્રી આવશ્યક નિર્યુક્તિમાં કહ્યું છે કે, આત્મસથી સાધુ પાસે જડને ધર્મ સાં-
 નલી શકતો નથી. તથા મોહધર્મની ઝંજીરને વિષે મૂઠ થઈને રહ્યો છે. અર્થાત્ સાધુ
 પાસે જડ નિત્ય શું સાંનિવું છે? ઘણીવાર સાંનિવું છે. એમ ધારીને ધર્મ સાંનિવવાનો અ-
 વજ્ઞા કરે છે. તથા જાત્યાદિકના અનિમાનથી તથા ક્રોધથી તથા પ્રમાદથી એટલે મર્યાદિક
 કુવ્યસન સેવવાથી તથા રૂપણપણથી એટલે જો ઉપાશ્રે જડશું, તો કોઈ ધર્મમાર્ગની ટીપમાં
 લોકજાજથી કાંઈ આપવું પડશે. તથા ખયથી એટલે જો ઉપાશ્રે જડશું, તો નરકાદિકનાં
 હુઃખ સાંનિવવાં પડશે. તથા શોકથી તથા અજ્ઞાનથી એટલે જાંઘંધ દોસ્તદારના ના કહેવા-
 થી તથા વ્યાક્રેષથી એટલે જાણી જોઈને ઘણી જંજાલ ઝનો કરવાથી તથા કુતૂહલથી
 એટલે ગીત નાટકાદિકના ઠંદમાં પડવાથી તથા રમણથી એટલે જનાવરની સાથે ક્રીડા ક-
 રવાથી ઇત્યાદિક અનેક કારણોથી પામેલું એવું પણ મનુષ્યપણું એલે ગમાવે છે. એટલે જવ
 સમુદ્ધથી તારનાર અને સકલ સુખને આપનાર એવા જિનધર્મને કરતો નથી. અને સંસા-
 રિક સુખની વાંઝા કરે છે. પણ હે જીવ! તું સામાન્ય હુઃખ પણ સહન કરી શકતો નથી,
 ત્યારે નરકનાં હુસહ હુઃખ તહારાથી કેમ સહન થશે? અને પરલોકમાં તહારી શી ગતિ

थरों? एस गुरु महाराज उपदेश करे ठे. ॥ए३॥

अथिरेण थिरो समलोण निम्मलो परवसेण साहीणो ॥

देहेण जइ विटप्पइ । धम्मो ता किं न पज्जतं ॥ए४॥

अर्थ—रे जीव ! (जइ के०) जो (अथिरेण के०) अस्थिर एवा, तथा (समलोण के०) मनुसहित एवा. अने (परवसेण के०) परवश एवा (देहेण के०) देहवडे (थिरो के०) स्थिर एवो. अने (निम्मलो के०) निर्मल एवो. अने (साहीणो के०) पोताने स्वाधीन एवो (धम्मो के०) धर्म जे ते (विटप्पइ के०) उपार्जन अइ शके ठे, तो (ता के०) तहारे (किं न पज्जतं के०) हुं न प्राप्त थयुं? अर्थात् सर्वे प्राप्त थयुं. ॥ए४॥

भावार्थ—हे जीव ! आ अशाश्वता देहवडे परलोकमां निरंतर सहायकारी एवो धर्म उपार्जन थाय ठे, तो हुं न परिपूर्ण थयुं? अर्थात् सर्वे परिपूर्ण थयुं. एतलें घणो महोटो लान मल्यो, एस जाणवुं. तेमज आ मनुमूत्र नरेला देहवडे निर्मल एवो जिनधर्म उपार्जन थाय तो,

શું પરિપૂર્ણ લાન ન મળ્યો કહેવાય ? અર્થાત્ જગત્માં જેટલા લાન કહેવાય હે, તે સર્વે લાન મળી ચૂક્યાજ કહેવાય. તેમજ રોમાંધિકને આધીન છ્વા દેહવંડે જો સ્વાધીન એવો જિનધર્મ મળે, તો શું એને કાંઈપણ મળવાની ખામી રહી કહેવાય ? અર્થાત્ નજ કહેવાય. તે કહ્યું હે કે,

ચિન્તારત્નમનર્થ્યં ચેત્યાપ્યતે કાચમંચયૈઃ ॥

રેણુના ચેદ્ધિરપ્યં ચંન્ધુધાન્ધિર્નોરિન્ડુના ॥૧॥

ગ્રહેણ યદિ સામ્રાજ્યં દેહેન સુકૃતં યદિ ॥

કસ્તદા તન્ન ગૃહીયાન્ત્વાત્ત્વચિચારકઃ ॥૨॥ યુગ્મમ્.

અર્થ—તત્ત્વ અને અતત્ત્વનો વિચાર કરનાર (બુદ્ધિમાન્) પૂરુષ જે તે, કાચના કકડા સાટે, અમૂલ્ય એવા ચિંતામણિ રત્નને કોણ ન ગ્રહણ કરે ? તથા ધૂળ આપીને સોનું કોણ ન ગ્રહણ કરે ? તથા પાણીનો બિંદુ આપીને અમૃતના સમુદ્રને કોણ ન ગ્રહણ કરે ? તથા પોતાને રહેવાનું ઝુંપડુ આપીને ચક્રવર્તિનું રાજ્ય કોણ ન ગ્રહણ કરે ? અર્થાત્ તત્ત્વા તત્ત્વના વિચારનાર તો તરતજ ગ્રહણ કરે ! તેવીજ રીતે આ મલમૂત્રાદિકે કરીને ધરપૂર એવા દેહ વંડે, પૂર્વે કહેલા ચિંતામણી રત્ન સમાન જૈનધર્મને કોણ ન ગ્રહણ કરે ? અર્થાત્ જે મહા મૂર્ખ હોય તેજ ન ગ્રહણ કરે. ॥૧॥૬॥

एवी रीते विचारीने आ महामलिन एवा शरीर उपरथी मोह उतारीने, जेम बने तेम शुद्ध एवा धर्मने ग्रहण करच. ॥९४॥

३ ४ ५ ६ ७ १
जह चिंतामणिरयणं । सुलहं न हु होइ तुछविहवाणं ॥

ए १० ८ ११
गुणविहववक्त्रियाणं । जियाण तह धम्मरयणंपि ॥९५॥

अर्थ—हे जीव ! (तुछविहवाणं के०) तुछ विजव बालाने (जह के०) जेम (चिंतामणिरयणं के०) चिंतामणि रत्न जे ते (सुलहं के०) सुलज एवुं (न हु होइ के०) नज होय. (तह के०) तेम (गुणविहववक्त्रियाणं के०) गुण रूप वैनवे करीने रहित एवा (जियाण के०) जीवाने (धम्मरयणंपि के०) धर्मरत्न जे ते पण, सुलज न होय. ॥९५॥

भावार्थ—तुछ विजवबाला जीवाने एटने पशुपाल जेवा स्वल्प पुण्यबाला प्राणियोने, जेम चिंतामणि रत्न सुखे पामवा जोग्य न होय, अर्थात् पुण्यहीन जीवी, जेम चिंतामणि रत्न पामी शके नही, तेम सम्यक्त्वादि गुणरूप विजवे करीने रहित एवा प्राणियो, शुद्ध

धर्मरूप रत्नने पामी शकै नही. जे जयदेव कुमारनी पठे घणा पुण्यरूप गुणोए करीने जरेला होय, तेज प्राणियो, आ मनुष्य गतिने विषे चिंतामणि रत्न समान सद्धर्म प्रत्ये पामे ठे.॥९५॥

कथा.८ .

इहां पशुपाल अने जयदेवनुं वृत्तांत आ नीचे प्रमाणे.

हस्तिनापुर नगरने विषे नागदेव नामा शठनी वसुंधरा जार्यानी कृषमां उत्पन्न थएलौ जयदेव नामे पुत्र हुनौ. तेणे बार वर्ष सूथी रत्ननी परीक्षानां अभ्यास कर्यौ. त्यार पढी ते शास्त्रना अनुसारे महा प्रज्ञावानु चिंतामणी गन्न जाणीने बीजा मणियोने पथरा तुल्य गणीने तेज चिंतामणि रत्नने मेलववा माटे सर्व नगरने विषे हाट हाट अने घर घर प्रत्ये जमतो हुनौ. परंतु ते रत्न क्यांहि पण पाम्यो नही. त्यारे खेद पामीने माता पिताने कहेतो हवो के, महारुं चित्त चिंतामणी रत्नने विषे लाग्युं ठे. माटे हुं तेने अर्थे बीजे ठेकाणे जइश. न्यारे माता पिताए कहुं. हे पुत्र ! आतो निश्चे कल्पनाज ठे. परंतु परमार्थ थकी चिंतामणी नथी. ते कारण माटे हुं पोतानी खुशी प्रमाणे बीजा रत्नोथी व्यापार कर्य. एवी रीते बहु कहुं, परंतु जयदेव चिंतामणी पामवानां निश्चय करीने हस्तिनापुरथी नीकजीने घणा पर्वत, नगर, ग्राम, खाण, करबट, पत्तन, समुद्रतीर एटला स्थानकोने विषे ते चिंतामणीने खोजनो सतो घणा काल जम्यो. परंतु क्यांहि ते रत्न पाम्यो नही. पढी उदास मनवालो थइने पोताना मनमां विचार करवा लाग्यो के, शुं ! आ चिंतामणी रत्न मंझुं ठे ? के, जहुं ठे ? जे माटे क्यांहि पण देखवामां आवनुं नथी ! ! अथवा शास्त्रमां कहेलुं ते मणिनुं

उतापणु फेरफार न होय. माटे क्यांहि पण हशे. एवो निश्चय करीने फरीने पण घणी मांणी खाणो जो-
तो सता. ते रत्ननी घणी खोल करवा लाग्यो. त्थार पढी एक दहाडो कोइक वृद्ध पुरुष तेने कहुं कं, हे
जैछ! इहां एक मणीनी खाण ठे. तेने विषे जे पुण्यवंत प्राणी होय, ते चिंतामणी पापे. पढी जयदेव ते-
ना वचनथी त्यां जइने चिंतामणी खोलवा लाग्या. ते अवमरे त्यां एक मंदबुद्धिवाला पशुपालना हाथमां
गोल आकारवाला पथरो देखीने ते पथरांने शास्त्रमां कहेला लक्षणोंय करीने चिंतामणी जाणनि, ते जय-
देव ते पशुपालनी पापे माग्यो. त्थार पशुपाले कहुं. त्तमारे आ पथरानुं शुं काम ठे? जयदेव कहुं. हुं महार
घर जइने ओकरांउने रमवा आपीश. पढी पशुपाले कहुं. इहां आवा घणा पथरा पड्या ठे. ते तमे पोतेज
केम लेता नथी? जयदेव बोत्यो. हमणां महारें घर जवानी उतावल ठे. माटे एज मने आप्य. तुं इहांथी
बीजो पामीश. एवी रीते कहुं, तोपण ते पशुपाले परने उपकार करवाना स्वप्नावे रहितपणे कराने तेने न
आप्यो. पढी जयदेव उपकार बुद्धिये करीने तेने कहुं. हे जैछ! जो तुं मने नथी आपतो, तो तुं पोतेज ए
चिंतामणी रत्ननुं आराधन कर्य. जेथी आ चिंतामणी तने पण वांछित फल आपे. त्थार पशुपाले कहुं.
जो आ चिंतामणी साचुं ठे, तो महारुं चिंतन करेलुं बहु, बोरडोना फलनुं चूरणादिक शीघ्र आपो. त्थार
लागारेक हमीने जयदेव कहुं अहां! एम न विचारीये. त्रण उपवास करीने संध्या समये ए मणिने शुद्ध पा-
णीथी पखाळोने शुद्ध भूमियें उंचे स्थानके स्थापन करीने चंदन, वराम, फूलादिक वडे पूजीने अने बली
नमस्कार करीने पढी एनी आगल जे पोताने इष्ट होय, ते चिंतन करीए. ते सर्व पण प्रातःकालमां पामी-
ये. ए प्रकारे सांजलीने ते पशुपाल पोतानी बोकाडियोना समूहने लेइने गामना सममुख गयो. त्थार पढी ज-

यदेवं निश्चय करयो के, पुण्य रहित एवा आना हाथमां आ चिंतामणी रत्न नहीं रहे एम विचारीने ज-
 यदेव पण तेनी पूंटे चाल्यो. हवे पशुपाल भार्गने विषे चालतो सबो कहेवा लाग्यो के, हे मणे! हमणां आ
 बोकोडियो वेचीने बरास इत्यादिक लावीने तहारी पूजा करीश. तहारें पण महारो चिंतित अर्थ पूरवाने वि-
 षे उद्यम करवो. वली हे मणे! हजी गाम पण ठेठे ठे. माटे मार्गमां कांश्चि कथा कहे. अने जो तुं न जा-
 एतो होय तो हुं तने कहूं. तुं सांजलय. एका नगरने विषे एक हाथनुं देहेरं. अने तेमां च्यार हाथना देव
 ठे. ए प्रकारे वारंवार माणिनी आगल कबुं, तो पण ते माणि वोलतो नथी. तेउलांमां ते मूर्ख, रोष चढावीने
 ते माणिने कहेतो हवो. अरे! जो तुं हुंकारो पण आपतो नथी, तो वांछित अर्थ निष्पन्न करवाने विषे ता-
 हारी शी आशा!! अथवा तहारं नाम चिंतामणी ए साचुं ठे. जठुं नथी. केम के, तने पाम्यो त्यांथी मांडी-
 ने महारा मननी चिंता जनी नथी!! वली जे हुं राब अने ठाश धिना क्कण पात्र पण रही न शकूं, ते हुं
 तहारा माटे करवा मांड्या एवा त्रण उपभासे करीनज मरण पासुं. ते माटे हुं एम मानुं तुं के, आ वा-
 णिये मने भारवाने माटे तहारं वर्णन करबुं जणाय ठे! ते माटे तुं त्यां जा. के, ज्यां फरीने महारं देखवो
 न पडे. एम कहीने तेणे ते माणिने ठेठे नांखी दीश. ते अवसरे जयदेव आनंद पामीने तत्काल नमस्कार क-
 रीने चिंतामणी ग्रहण करीने, संपूर्ण थयो ठे मनोरथ ते जेनो एवो सनो पोताना नगरने सन्मुख चाल्यो.
 मार्गमां महापुर नगरने विषे माणिना प्रजावथी जेने घणुं छव्य प्राप्त थयुं ठे एवो ते कुमार मुहुं शंठनी र-
 त्नक्ती नामे पुत्री तेने परणीने बहु परिवार सहित लक्ष्मिनापुर नगरे आव्यो. आवीने पोताना माता पिताने
 पगे लाग्यो. ते अवसरे तेवी समृद्धि सहित तेने जोडने माता पिता आनंद पाम्यो. अने तेनी प्रशंसा करवा

लाग्यां. अने कुटुंबी लोकां तेनु सन्यास करव लाग्यां. अने बीजा लोकां पण तेनी स्तवना करवा लाग्या. पेतें जावळीव सृष्टी सुखी थयो. ए प्रकारे धर्मरूप रत्ननी प्राप्तिने विषे पशुपाल अने जयदेवना उपनय कळो.

१ ४ ५ ६ १ ३
जह दिठिसंजोगो । न होइ जच्चंधयाण जीवाणं ॥

७ ए १० ११ ८
तह जिणमयसंजोगो । न होइ मिच्छंधजीवाणं ॥ए६॥

अर्थ—(जह के०) जेम (जच्चंधयाण के०) जन्माराथीज अंध एवा (जीवाणं के०) जीव जे तेमने (दिठिसंजोगो के०) दृष्टिनो संयोग जे ते. एटले आंखे करीने देखवुं (न होइ के०) न होय. (तह के०) तेम (मिच्छंधजीवाणं के०) मिथ्यात्वे करीने आंधला एवा जीवोने (जिणमयसंजोगो के०) जिनमतनो संयोग जे ते. एटले जिनमतनी प्राप्ति (न होइ के०) न होय. ॥ए५॥

भावार्थ—जेम जन्माराथी अंध थएला पुरुषाने, म्थुन पदार्थ पण देखवामां आवतो नथी, तेम मिथ्यात्वरूप कुवासनाये करीने विवेकरूप चभुंध गहित थएला जीवोने पण, जिनशासनरूप सूर्य दीगामां आवतो नथी. एटले जिनशासननी प्राप्ति थती नथी. ॥ए६॥

१ . २ ३ ४ ५
 पञ्चस्कम ऽणंतगुणे ! जिणिंदधम्मै न दोसलेसोवि ॥

६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
 तहवि हु अन्नाणंथा । न रमंति कयावि तंमि जिया ॥९७॥

अर्थ—(पञ्चस्कं के०) प्रत्यक्ष प्रमाणे करीने सिद्ध एवो. अने (अणंतगुणे के०) अनन्ता
 ठे गुण ते जेने विषे एवो (जिणिंदधम्मै के०) जिनेंछनो धर्म तेने विषे (दोसलेसोवि के०)
 अपयश प्रमुख दोषनो लेश पण (न के०) नथी. (तहवि के०) तोयपण (अन्नाणंथा के०)
 अज्ञाने करीने आंधला एवा (जिया के०) जीव जे ते (हु के०) निश्च (तंमि के०) ते जि-
 नेंछनापित धर्मने विषे (कयावि के०) क्यारे पण. एटले ओइ वखत पण (न रमंति के०)
 नथी रमता. एटले नथी जोडाता ! ॥९७॥

भावार्थ—आ लोकने विषे यश, अने परलोकने विषे स्वर्ग तथा मोक्षनां सुख आप-
 वारूप गुणवाला, अने जेने विषे कांडपण दोष नशी एवा, श्री जिनेंछधर्मने प्रत्यक्षपणे देखे ठे,
 तोयपण अज्ञाने करीने आंधला एवा जे पुरुषो, ते जेम जे वस्तु ठे, तेम ते वस्तुने जणाव-

नार एवां श्री जिनधर्मेने अंगीकार नथी करता. ॥९७॥

मिछे अणंतदोसा । पयडा दीसंति न वि य गुणलेसो ॥

तहविय तं चैव जिया । ही मोहंधा निसेवांति ॥९८॥

अर्थ—(मिछे के०) मिथ्यात्वने विषे (पयडा के०) प्रकट एवा (अणंतदोसा के०) अनंत दोष जे ते (दीसंति के०) देखाय ठे. (य के०) बली. तेमां (गुणलेसो वि के०) गुणनो लेस मात्र पण (न के०) नथी (तहविय के०) तोयपण (मोहंधा के०) मोहै करिने आंधला एवा (जिया के०) जीव जे ते (तं चैव के०) ते मिथ्यात्वनेज (निसेवांति के०) सेवे ठे. ते (ही के०) निश्चे घणुंज आश्चर्य ठे!! ॥९८॥

भावार्थ—कुण्ड कुदेव अने कुधर्म तेमनो अंगीकार करवारूप अध्यवसायने विषे एटले मिथ्यात्वने विषे नरकपातादिक अवतं दोष प्रकट देखाय ठे, पण तेमां गुणनोतो लवलेश पण देखातो नथी. तोयपण मोहै करिने अंध थएला जीवो, ते मिथ्यात्वनेज आश्रय करेठे.

एटले ते मिथ्यात्वनेज अंगीकार करे ठे, परंतु जिनधर्मने अंगीकार नथी करता, ते घणुंज खेदकारक ठे. !!! ॥ ए८ ॥

१२ ६ ७ ८ ९ १० ११

धिद्दी ताण नराणं । विन्नाणे तह गुणेषु कुसलनं ॥

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११
सुहसच्चधम्मरयणे । सुपरिखं जे न जाणति ॥ए९॥

अर्थ—(सुहसच्चधम्मरयणे के०) सुखकारी अने सत्य एवा धर्मरूप रत्नने विषे (जे के०) जे पुरुषो (सुपरिखं के०) ज्ञानी रीते परीक्षाने (न जाणति के०) नथी जाणता. अर्थात् नथी जाणी शकता, (ताण के०) ते (नराणं के०) पुरुषोना (विन्नाणे के०) विज्ञानने विषे (तह के०) तथा (गुणेषु के०) गुणने विषे, (कुसलनं के०) कुशलपणाने (धिद्दी के०) धिक्कार थानु ! धिक्कार थानु !! ॥ ए९ ॥

• नावार्थ—जगतने विषे जे पुरुषोनुं शिल्पचातुर्य, कलाकौशल्य, औदार्य तथा शौर्य धैर्य्यादिकने विषे कुशलपणु घणुंज वखणाय ठे. एटले रत्नादिकनी परीक्षा करवामां घणा माह्या

कहेवाय ठे, ते पुरुषो सुखकारी अने सत्य एवा धर्मरूप रत्ननी परीक्षा, जो न करी शक्या, तो तेमना सधना महापणपणाने अतिशो धिक्कार थाउ !! धिक्कार थाउ !! ते उपर शास्त्रमां कद्युंठे के, बहोतेर कलामां कुशल एवा पंमित पुरुषो होय, तोपण जो तेमणे सर्व कलामां श्रेष्ठ एवी जे धर्मनी कला नथी जाणी, तो ते निश्चे अपंमितज जाणवा. माटे सर्व परीक्षा करतां धर्मरूप रत्ननी परीक्षा करवी, तेज श्रेष्ठ परीक्षा ठे. ॥एए॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम्. ॥

१ २ ३ ४ ५
जिणधम्मो ऽयं जीवाणं । अप्पुवो कप्पपायवो ॥

७ ८ ९ ए ६
सग्गापवग्गसुक्काणं । फलाणं दायगो इमो ॥१००॥

अर्थ—(अयं के०) आ (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (जीवाणं के) जीवोने (अप्पुवो के०) अपूर्व एटले अप्रसिद्ध एवो (कप्पपायवो के०) कल्पवृक्षुं. केमके, (इमो के०) ए जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष जे ते(सग्गापवग्गसुक्काणं के०)स्वर्ग एटले देवलोक अने अपव-

ર્ગ એટલે મોક્ષ તેના સુખરૂપ (ફલાણં કે^૦) ફલને (ફાઇગો કે^૦) આપનારો છે. ॥૧૦૦॥
 નાવાર્થ—આ જિનધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષ અપૂર્વ છે. એટલે પ્રસિદ્ધ કલ્પવૃક્ષ તો, ફક્ત આ
 લોકને વિષે રહેલાં પુજાલિક સુખનેજ આપનાર છે. પરંતુ આ ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષ તો, સ્વર્ગ-
 દિક ફલને તથા મોક્ષ ફલને આપનાર છે. માટે અપૂર્વ કલ્પવૃક્ષ કહ્યો. એવું જાણીને તેનો-
 જ આશ્રય કરવો. ॥૧૦૦॥

૧ ૨ ૪ ૩ ૬ ૫ ૭ ૮
 ધમ્મો વંધુ સુમિત્તો ય । ધમ્મો ય પરમો ગુરુ ॥

૧૦ ૧૧
 મુક્કમગ્ગપયઘાણં । ધમ્મો પરમસંદણો ॥૧૦૧॥

અર્થ—રે જીવ ! (ધમ્મો કે^૦) આ જિનધર્મ જે તે (વંધુ કે^૦) વંધુ (નાઈ) સમાન છે.
 (ય કે^૦) વલી (સુમિત્તો કે^૦) સારા મિત્ર સમાન છે. (ય કે^૦) વલી (ધમ્મો કે^૦) ધર્મ જે તે
 (પરમો ગુરુ કે^૦) ઉલ્કૃષ્ટા ગુરુ સમાન છે. વલી તે (ધમ્મો કે^૦) ધર્મ જે તે (મુક્કમગ્ગપયઘાણં
 કે^૦) મોક્ષ માર્ગને વિષે પ્રવર્તેલા પુરુષોને (પરમસંદણો કે^૦) ઉલ્કૃષ્ટા રથ સમાન છે. ॥૧૦૧॥

જ્ઞાવાર્થ-જેમ આપડું કાલને વિષે જાઈ સહાયતા કરે છે, તેમ સંસારરૂપ આપડુંકા-
લમાં, આ જિનધર્મ પણ સહાયતા કરે છે, માટે જાઈ સમાન છે. તથા સારો મિત્ર જેમ
હિતકારી અર્થને મેલવી આપવાથી સુખ કરે છે, તેમ આ ધર્મરૂપ મિત્ર પણ મનોવાંઠિત
સુખ મેલવી આપવાથી સુમિત્ર સમાન છે. તથા ગુરુ જેમ અસત્માર્ગથી પાઠો વાલે છે, તેમ
આ જિનધર્મ પણ, નરક તિર્યંચાદિક ઊર્ગતિમાં જવાથી પાઠો વાલે છે. માટે ઉત્કૃષ્ટા ગુરુ
સમાન છે. તથા રથે કરીને જેમ માર્ગમાં સુખે સુખે જવાય છે, તેમ ધર્મરૂપ રથે કરીને મોક્ષ
માર્ગમાં સુખે સુખે જઈ શકાય છે. માટે ધર્મને પરમ રથ સમાન કહ્યો છે. એવું જાણીને આવા
જેનધર્મને વિષે ઉદયમ કરવો. ॥૧૦૧॥

॥ આર્યાદૃત્તમ્. ॥

૧ ૩
ચગ્ગણંતહ્હાનલ। પલિત્તન્નવકાણે મહાન્નીમે ॥

૭ ૩ ૪ ૬ ૫
સેવસુ રેજીવ તુમં । જિણવયણં અમિયકુંપ્પસમં ॥૧૦૨॥

अर्थ—(महान्नीमे के०) महा नयंकर एवुं (चउगइणंतडुहानन के०) च्यार गतिमां रहे-
 लां एवां अनंतां डःखरूप महोटा अंग्रिये करीने (पजिंतनवकाणणे के०) लागतुं एवुं जे
 संसाररूप वन, तेने विषे (रेजीव के०) हे जीव ! (तुमं के०) तुं (अमियकुंमसमं के०) अमृ-
 तना कुंम समान (जिएवयणं के०) जिनराजना वचनेने (सेवसु के०) सेवन कस्य. एटले
 सिद्धांतमां कहेना अनुष्ठानने विधि सहित अंगीकार कस्य. ॥१०१॥

नावार्थ—आ संसाररूप नयंकर दावानलथी दाऊलो एवां जे तुं ते जिनवचनरूप अमृतना
 कुंममां मग्न था. अर्थात् रुडा अनुष्ठानने ग्रहण करय. जेथी तने अपूर्व सुखशांति थो. ॥१०१॥

२ ४ ३
 विसमे नवमरुदेसे । अणंतडुहगिम्हतावसंतते ॥

६ ७ १ ५
 जिएधम्मकप्परुखं । सरसु तुमं जीव सिवसुहदं ॥१०३॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव ! (विसमे के०) विसम एटले चालनारने डःखकारी एवा,
 अने (अणंतडुहगिम्हतावसंतते के०) अनंतां डःखरूप ग्रीष्मशुना तापवडे सारी पेठे ते

प्रेता एव (नवमर्हद्देसे के०) संसाररूप मारवाड देशने विषे (सिवसुहृद के०) मौक्त सुखने आपनारं एवा (जिणधम्मकप्पसुक्क के०) जिनधर्मरूप कल्पवृक्षने (तुमं के०) तुं (सरसु के०) आश्रय करय. (आ जगयाये टीकाकारे कल्पवृक्षनुं स्मरण कस्य. एवो अर्थ कस्यो ठे; ते विचारवा योग्य ठे.) ॥१०३॥

भावार्थ—हे जीव ! संसारनां अनेक दुःखरूप मारवाड देशनी तपेलो रती, तेमां ब्रमण करता प्राणियोने महोटा नाग्ये प्राप्त थयेलो जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष, तेज आश्रय करवा योग्य ठे. के, जेथी सकल वांछित सुखनी सिद्धि शाय. ॥१०३॥

१ २ ३ ४ ५ ६ ७
किं बहुणा जिणधम्मै । जइयवं जह भवोदाहिं घोरं ॥

ए १० ११ १४ ६ १२ १३
लहु तरियम ऽणंतसुहं । लहइ जिउ सासयं ताणं ॥१०४॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (किं बहुणा के०) घणुं कहेवे करीने शुं ! ते प्रकारे (जिणधम्मै के०) जिनधर्मने विषे (जइयवं के०) यत्न करवो. (जह के०) जेम (जिउ के०) जीय जे ते (घोरं

के०) भ्रयानक एवा (जबोदहिं के०) संसाररूप समुद्धने (जहु के०) शीघ्रपणे (तारियं के०) तरीने (अणंतसुहं के०) अनंतु ठे सुख ते जेने विषे एवुं (सासयं ठाणं के०) शाश्वतुं स्थान एटले मोद्ध तेने (लहइ के०) पामे. ॥१०४॥

त्रावार्थ—हे नव्य जीवो ! आखा ग्रंथनो सारमां सार एटलो ज कहवानो ठे के, जि-
नधर्मने विषे प्रमाइ रहितपणे प्रयत्न करो. के, जेथी तमने मोद्धतुं शाश्वतुं सुख प्राप्त थाय.
ते सुखतुं वर्णन थइ शके तेम नथी. तेम ठतां जो तेना स्वरूपने जाणवानी मरजी होय
तो, श्री आचारांगजी सूत्रना पांचमा लोकसार नामा अध्ययनमां जोइ लेज्यो. ॥१०४॥

आ ग्रंथना ७७ मा तथा ६० मा पाठानी पुठिमां जणाव्युं ठे के, सागरोपम-
नुं तथा पुज्जलपरावर्त्तनुं स्वरूप ग्रंथने अंतं जणावीशुं; ते इहां जणावीए थीए.

अति सूक्ष्मकालने एक समय कहे ठे. तेवा असंख्याता समये एक आवर्त्ती थाय. तेवी
(१६७७७१६) एकक्रोड सडसठलाखं शिचोतेरहजार वर्शेने सोल आवर्त्तीये, एक मुहूर्त्त

ધાય છે. તેવા ત્રીશં મુહૂર્તે એક અહોરાત્રીરૂપ દિવસ થાય છે. તેવા પંદર અહોરાત્રીયે એક પ-
ંચવાડિયું થાય છે. તેવા બે પંચવાડિયે એક મહિનો થાય છે. તેવા ચાર મહિને એક વર્ષ થાય
છે. તેવા અસંખ્યાતા કોડાકોડિ વર્ષે એક *પલ્યોપમ થાય છે. તેવા દશ કોડાકોડિ પલ્યોપમે
એક અઘ્ના સાગરોપમ થાય. ॥ઇતિ સાગરોપમ પ્રમાણમ્. ॥

એજ રીતે એટલે પૂર્વે કહ્યા તેવા દશ કોડાકોડિ સાગરોપમે, ઉત્સર્પિણી અને બીજા દશ
કોડાકોડિ સાગરોપમે, અવસર્પિણી થાય. એ બે મહાને વીશ કોડાકોડિ સાગરોપમે, એક
કાલચક્ર થાય. એવા અનંતા કાલચક્રે એક પુજ્જલપરાવર્તન થાય. ॥ઇતિપુજ્જલપરાવર્તનપ્રમાણમ્. ॥

*ઇહાં પલ્યોપમ ત્રણ પ્રકારના છે. તે કહે છે. ૧. ઉઘ્ધાર પલ્યોપમ. ૨. અઘ્ના પલ્યોપમ. ૩. ક્લેત્ર પલ્યો-
પમ. તેમાં વહી એકેકના વાદર અને મૂક્ષમ એવા બે બે જોડ છે. તેમાંના અઘ્ના પલ્યોપમનું સ્વરૂપ જણાવીએ
તીએ. કેમ કે, આ વાદર અઘ્ના પલ્યોપમે કરીનેજ જીવોનાં ઝુઝાં, કાયસ્થિતિ, કર્મસ્થિતિ, પુદ્ગલસ્થિતિ
આદિકનું પ્રમાણ ગણાય છે માટે. તે અઘ્ના પલ્યોપમના પણ મૂક્ષમ અને વાદર એવા બે જોડ છે. તેમાં પ્રથમ
વાદર અઘ્ના પલ્યોપમનું સ્વરૂપ કહીએ તીએ.

દેવકુરુ ઉત્તરકુરુ ક્લેત્રમાં જન્મેલાં જુગલિયાના વાલ તે એવા કે, જે જુગલને જન્મે એક બે યાવત્ સાત

दिवस थया होय, तेवा जुगलियाना केश (वाल) लेइने तेना एवा ककडा करवा के, ते ककडानो बीजो क-
कडो थइ शके नही. तेवा वालाग्रने च्यार गाउनो लांबा, च्यार गाउनो प्होलो अने च्यार गाउनो ऊंडो
एवा कूवांमां ते वालाग्रने एवा ठांशीठांशीने जरीये के, तेना उपर थइने चक्रवर्तिनुं सैन्य चाले, तो एण ते
वालाग्र हाली शके नही. तथा अग्रिये वली शके नही, तथा पाणीए करी भोजाय नही. एटले तेनी अंदर
पाणी उतरी शके नही, तथा वायरे करी ते वालाग्र उडी शके नही. एवा ठांशी ठांशीने जरचा होय, पजी
ते वालाग्रनो एकेको ककडो सो सो वपे काढाए. ते काढनां काढनां ज्यारे ते कूवां तमाम खाली थाय, त्यारे
एक अन्धा वादर पल्योपम थाय. तेनां संख्यातां कोडाकोडि वपे थाय. आ दृष्टान कथन मात्र ठे. केम के,
आ प्रमाण गणत्रीमां आवतुं नथी. गणत्रीमां तो मूक्षम अन्धा पल्योपम आने ठे. तेनुं स्वरूप निचे कहीए उए.

पूर्वे कथा एवा जुगलियाना एकेका वालाग्रना, असंख्याता भूमि कल्पवा. ते वालाग्रना खेमे करी पूर्वे क-
था प्रमाणे, ते कूज ठांशी ठांशीने जरीये. पजी तेमांथी पूर्वनी पंठे एकेको वालनो ककडो सो सो वपे काढी-
ए. पजी ज्यारे ते कूवां तमाम खाली थाय, त्यारे एक मूक्षम अन्धा पल्योपम थाय. तेनां असंख्यातां कोडा-
कोडि वपे थाय. तेवा दश कोडाकोडि मागरोपमे एक अन्धा मागरोपम थाय. एवी तेना मागरोपमनुं प्र-
माण आ जग्याए जाणवुं. आ वार्त्तानो विशेष विस्तार श्री अनुयोगद्वार मूत्र तथा पांचमा कर्म ग्रंथमां ठे.
त्मांथी विस्तारना आर्थिये जोइ लेवुं.

आ ग्रंथनो बालावबोध करनार कहे ठे के,—

॥ उपजाति वृत्तम् ॥

प्रबन्धचिन्तामणि, धर्मविन्दु। श्रीहारिजडाष्टकसंघपट्टाः ॥
त्रायान्तरेणाजियुता यतः स्युः । सोयं प्रजावो मयि संघट्टेः ॥ १ ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

मन्मुखान्निर्गतो यावान् । अस्यार्थो लिखितो निशि ॥
विद्याभ्यासवतां तुष्टौ । कचरा गोपाल श्रेष्ठिना ॥ २ ॥

॥ इति श्री जैनीय अध्यापक, शास्त्री राजपंज दीनानाथ विरचित
श्री वैराग्यशतकनो दमन्वय सहित बालावबोध समाप्तः ॥

॥ श्री जैन बोल विचार. ॥

बोल १ लो.

१ आत्मा ॥ १ समय ॥ (जन्मात्मा जन्मो काल.) ॥ १ प्रदेश ॥ (जैनो विभाग नथी थतो)
१ परमाणु. (जैनार्थी बीजी कोइ पण जेणी वस्तु नथी,) १ सिद्धसिद्धा ॥ १ असंयम ॥

बोल २ जो.

१ राग, ने १ द्वेष ॥ १ सापेक्ष, ने १ निरपेक्ष ॥ १ निश्च, ने १ व्यवहार ॥ १ सि-
द्धना जीव, ने १ संसारी जीव ॥ १ पर्याप्त, ने १ अपर्याप्त ॥ १ प्रत्येक, ने १ साधारण ॥
१ गद्य, ने १ पद्य ॥ १ लोक, ने १ अलोक ॥ १ छव्य, ने १ नाव ॥ १ उत्सर्ग ने १ अ-
पवाद ॥ १ जीवराशि, ने १ अजीवराशि ॥ १ श्वेतांबर, ने १ दिगंबर ॥ १ सूक्ष्म, ने १
बाह्य ॥ १ त्रस ने १ थावर ॥ १ उत्सर्पिणी, ने १ अवसर्पिणी ॥ १ संह्री, ने १ अ-

संज्ञी ॥ १ बाह्य तप, ने १ आभ्यन्तर तप ॥ १ सामान्य, ने १ विशेष ॥ १ कृष्णपक्षी जीव, ने १ शुक्लपक्षी जीव ॥ १ शाश्वत, ने अशाश्वत ॥ १ अप्रान्त, ने परिग्रह ॥ १ अर्थदंष्ट्र, ने १ अनर्थदंष्ट्र ॥ १ काविक सूत्र, ने १ उत्कालिक सूत्र ॥ १ सरणी संयम, ने १ वीतरागी संयम ॥ १ ठस्यस्थ, ने १ केवली ॥ १ परित संसारी, ने १ अनंत संसारी ॥ १ सुलनबोधि जीव, ने १ छलनबोधि जीव ॥ १ देश विरति धर्म, ने १ सर्व विरति धर्म ॥

बोल ३ जो.

त्रण गुप्ति. १ मन गुप्ति, १ वचन गुप्ति, ने ३ काय गुप्ति ॥ ३ त्रण दंष्ट्र. १ मन दंष्ट्र, १ वचन दंष्ट्र, ने ३ काय दंष्ट्र ॥ त्रण तत्त्व. १ देव तत्त्व, १ गुरु तत्त्व, ने ३ धर्म तत्त्व ॥ त्रण शल्य. १ माया शल्य, १ नियाण शल्य, ने ३ मिथ्यादर्शन शल्य ॥ त्रण लिंग. १ स्त्री लिंग, १ पुरुष लिंग, ने ३ नपुंसक लिंग ॥ त्रण दृष्टि. १ समकित दृष्टि, १ मिथ्या दृष्टि, ने ३ मिश्र दृष्टि ॥ त्रिपदी. १ उत्पाद, १ व्यय, ने ३ ध्रुव ॥ त्रण वस्तु. १ हेय, १ ज्ञेय, ने ३ उपादेय ॥ त्रण दंष्ट्र. (शिक्का.) १ हकार, १ मकार, ने ३ धिक्कार ॥ त्रण अज्ञान. १ मतिअज्ञान, १ श्रुतअज्ञान, ने ३ विमंग ज्ञान ॥ त्रण प्रकारना आहार. १ उज आहार,

१ लोम आहार, ने ३ कवल आहार । १ अंतरात्मा, १ बहोरात्मा, ने ३ परमात्मा ॥ त्रण गारव, १ कंठिगारव, ने ३ शातागारव ॥ त्रण विराधना, १ ज्ञान विराधना, १ दर्शन विराधना, ने ३ चारित्र विराधना ॥ त्रण प्रकारना जीव, १ मव्य, १ अन्नव्य, ने ३ नोन्नव्य नोअन्नव्य ॥ त्रण वचन, १ एकवचन, १ द्विवचन, ने ३ बहुवचन ॥ त्रण दर्शन, १ समकित दर्शन, ने ३ मिश्र दर्शन ॥ त्रण मनोरथ, १ क्यारे हुं आरंन परिग्रहने ढांडीश ? १ क्यारे हुं अणगार थइश ? अने ३ क्यारे हुं आलोवी निंदी पंढित मरणे मरीश ? ॥ त्रण लोक, १ ऊर्ध्व लोक, १ अधो लोक, ने ३ तिष्ठो लोक ॥ त्रण प्रकारना जड, १ रुजुजड, ने ३ रुजुप्राहु ॥ त्रण लोक, १ स्वर्ग, १ मृत्यु, ने ३ पाताल ॥ १ उव्य, १ गुण, ने ३ पर्याय ॥ त्रण प्रकारना नव्य, १ निकटनव्य, १ मध्यन्नव्य, ने ३ दुर्नव्य ॥ त्रण प्रकारना लोव, १ नवानिंदी, १ पुज्जानंदी, ने ३ आत्मानंदी ॥ त्रण विकलेंछि, १ बेइछि, १ तेइछि, ने ३ चोरेंछि ॥ त्रण प्रकारना वैराग्य, १ उःख गर्जित, १ मोह गर्जित, ने ३ ज्ञान गर्जित ॥ १ जघन्य, १ मध्यम, ने ३ उत्कृष्ट ॥ समकिती पुरुषनां त्रण लिंग, १ सिधांत सांनलवानी अतिशे अत्रिजाषा,

१ चारित्र धर्म (व्रत पञ्चक्राण करवा) नी अतिशे अनिज्ञाया, ने ३ देव गुरु प्रमुख उत्तम पुरुषोनी वैयावृत्य करवामां सावधान ॥ तिर्येच पंचेछिता त्रण जेद. १ जलचर, धनुचर, ने ३ खेचर ॥ मनुष्यना त्रण जेद. १ कर्म जूमिना, २ अकर्म जूमिना, ने ३ अंतरद्वीपना ॥

बोल ४ थो.

ज्यार कपाय. १ क्रोध, २ मान, ३ माया, ने ४ लोभ ॥ ज्यार जापा. १ सत्य जापा, २ असत्य जापा, ३ मिश्र जापा, ने ४ व्यवहार जापा ॥ ज्यार अनुयोग. १ चरण करणा-नुयोग, २ छव्यानुयोग, ३ धर्मकथानुयोग, ने ४ गणितानुयोग ॥ ज्यार प्रमाण. १ प्रत्यक्ष प्रमाण, २ अनुमान प्रमाण, ३ उपमा प्रमाण, ने ४ आगम प्रमाण ॥ ज्यार गति. १ नरक २ तिर्येच, ३ मनुष्य, ने ४ देवता ॥ ज्यार ध्यान. १ आर्त्त ध्यान, २ रौद्र ध्यान, ३ धर्म ध्यान, ने ४ शुक्ल ध्यान ॥ ज्यार वेद. १ ऋग्वेद, २ यजुर्वेद, ३ सामवेद, ने ४ अथर्वण वेद ॥ ज्यार प्रकारनी बुद्धि. १ उत्पातकी, २ विनयकी, ३ कर्मणकी, ने ४ परिणामकी ॥ ज्यार प्रकारनी स्त्रीयो. १ पद्मणी, २ हंसणी, ३ चित्रणी, ने ४ शंखणी ॥ ज्यार तीर्थ. १ साधु, २ साध्वी, ३ श्रावक, ने ४ श्राविका ॥ ज्यार प्रकारनी कथा. १ आक्षेपिणी, २ विक्षेपिणी,

३ निर्वेदिनी, ने ४ संवेदिनी ॥ अर प्रकरनु अदत्त. १ तीर्थकर अदत्त, २ गुरु अदत्त,
 ३ स्वामी अदत्त, ने ४ जीव अदत्त ॥ अर विकथा. १ स्त्री कथा, २ नक्त कथा, ३ देश कथा,
 ने ४ राज कथा ॥ अर जातिना देवता. १ नवनपति, २ वाणव्यंतर, ३ जोतिपी, ने ४
 वैमानिक ॥ अर प्रकारना आहार. १ अशन, २ पान, ३ खादिम, ने ४ स्वादिम ॥
 अर निहेपा. १ नाम, २ स्थापना, ३ छव्य, ने ४ नाव ॥ अर असल वर्ण. १ ब्राह्मण,
 २ क्षत्रिय, ३ वैश्य, ने ४ शूद्र ॥ अर प्रकारनी चतुरंगी सेना. १ हाथी, २ घोडा, ३ रथ,
 ने ४ पायदल ॥ अर जातिना पुरुषो. १ लुगीने उग्या. ते नरतेश्वर. २ उगोने आयम्या, ते
 ब्रह्मदत्त चक्रवर्ती. ३ आयमीने उग्या, ते हरिकेशी अणगार. ने ४ आयमीने आयम्या, ते का-
 लिकसूर कसाइ ॥ अर प्रत्येक बुद्ध. १ करकंठु, २ नर्मि, ने ४ निगड ॥ अर
 प्रकारनो धर्म. १ आचार धर्म, २ दया धर्म, ३ क्रिया धर्म, ने ४ वस्तु धर्म ॥ धर्मनां व्या-
 कारण. १ दान, २ शील, ३ तप ने ४ नावना ॥ १ छव्य, २ क्षेत्र, ३ काल, ने ४ नाव.
 १ नारकीना जीवने महावेदना, ने अल्प निर्झरा जाणवी. २ साधुने महावेदना, ने
 महा निर्झरा गजसुकुमारनी पेठे, देवताने अल्प वेदना, ने अल्प निर्झरा, ने ४ सेतुशी करणे

४ अपसृजित, ने ५ सर्वार्थसिद्ध ॥ पांच चारित्र, १ सामाधिक चारित्र, २ तेषोपस्थापनीय
चा० ३ परिहाराधिकृत्या ४ सूक्ष्मसंपराय चा० ने पयथाख्यात चारित्र ॥ पांच प्रकारना
देव, १ तथिय छव्यदेव, २ नरदेव, ३ धर्मदेव, ४ देवाधिदेव, ने ५ जावदेव ॥ पांच ज्ञान, १ मति
ज्ञान, २ श्रुतज्ञान, ३ अथवि ज्ञान, ४ मनःपर्यवज्ञान, ने ५ केवलज्ञान ॥ पंचांगी, १ सूत्र,
२ नियुक्ति, ३ नाप्य, ४ चूर्णी, ने ५ टीका ॥ पांच समकित, १ उपजम समकित, २ कृ-
योपजम स० ३ क्षयिक स० ४ सास्वादान स० ने ५ वेदक स० ॥ पांच प्रकारना विषय,
१ शब्द, २ रूप, ३ रस, ४ गंध, ने ५ स्पर्श ॥ पांच सभिति, १ इर्था समिति, २ जापा
समिति, ३ तृपणा समिति, ४ आदानमत्त नंम निक्षेपना समिति, ने ५ उच्चार पासवण खे-
लजन विंवाण परिहाविण्या समिति ॥ पांच आचार, १ ज्ञान आचार, २ दर्शन आ-
चार, ३ चारित्र आचार, ४ तप आचार, ५ ने वीर्य आचार ॥ पांच निर्ग्रथ, १ पुञ्जाक,
२ वक्तुश, ३ कुर्ता, ४ निर्ग्रथ, ने ५ स्नातक ॥ तीर्थकरनां पांच कल्याणक, १ अयन, २
जन्म, ३ दीक्षा, ४ केवल, ने ५ निर्वाण ॥ पांच स्थावरनां गोत्र, १ पृथ्वीकाय, २ अप्रकाय,
३ तेजकाय, ४ वायुकाय, ने ५ वनस्पतिकाय ॥ हवे तैनां नाम कहे वे, १ इंद्रिथावर काय, २

बंधीथावर काय, ३ सर्पीथावर काय, ४ सुमति थावर काय, ने ५ पयावच्च थावर काय ॥
 पांच जातिना तिर्थच. १ जलचर, २ स्थलचर, ३ खेचर, ४ उरः परिसर्प, ने ५ नृज परिस-
 र्प. ए पांच गर्जज तिर्थच, अने एवा पांच समृद्धिम तिर्थच पंचेद्धिय; एम दश जेद ॥ पांच
 प्रकारना जोतिर्षा देवा. १ चंद्र, २ सूर्य, ३ ग्रह, ४ नक्षत्र, ने ५ तारा ॥ पांच प्रकारना
 दान. १ अन्नय, २ सुपात्र, ३ अनुकंपा, ४ उचित, ने ५ कीर्ति ॥ पांच प्रकारना ग्रास-
 णा. १ पासळो, २ दुसलो, ३ कुशीलियो, ४ संसलो, ने ५ अहठदो ॥ पांच प्रकारना उप-
 ण. १ शंका-वीतरागना वचनमां संदेह, २ कांक्षा-जिनमत विना बीजा मतना वांछा क-
 रवी, ३ विचिकित्सा-धर्मना फलने विषे संदेह करवो, ४ अन्यतिथिना प्रमंशा, ने ५ अ-
 न्यतीर्थिनो परिचय ॥ पांच नृपण. १ जिनमार्गने विषे कुशल होय, २ जिनशासनने दि-
 पावयुं तथा नृदि थाय तेम करवुं. ३ तीर्थनी सेवा करवी, ४ जिनधर्मने विषे दृढता राखवी,
 ने ५ देव गुरु तथा सिद्धांतनो विनय वैयावृत्य करवो ॥ पांच लक्षण. १ उपशम एटले
 अथर कभायनुं टालवुं, २ सर्वग एटले मोहना सुखनी अचिन्नाया राखवी, ३ निवेद एटले
 संसारना दुःखयो उदास रहेवुं, ४ अनुकंपा एटले जीवने दुःखयो निवारण करवानी इ-

ज्ञा, ने ५ आस्तिक्य एटले वीतरागना वचन उपर दृढ आस्था राखवी ॥

बोल ६ छो.

ठ आवश्यक. १ सामायिक, २ चउविसछो, ३ वंदना, ४ पडिक्कमणं, ५ काउस्स-
ग, ने ६ पच्चस्काण ॥ ठ संघयण. १ वज्जकपननाराच, २ कपननाराच, ३ नाराच,
४ अर्द्धनाराच, ५ कीजिका, ने ६ ठेवहुं ॥ ठ जेश्या. १ कण, २ नीज, ३ कापोत,
४ तेजो ५ पद्म, ने ६ शुक्ल ॥ ठ काय. १ पृथ्वीकाय, २ अप्काय, तेउकाय, ४ वायुका-
य, ५ वनस्पतिकाय, ने ६ त्रसकाय ॥ ठ संस्थान. १ समचतुरस्व, २ न्यग्रोध परिमंजल,
३ सादि, ४ कुवज, ५ वामन, ने ६ हुंमक ॥ ठ पर्याप्ति. १ आहार पर्याप्ति, २ शरीर प०
३ इंद्रिय प० ४ श्वासोच्छ्वास प० ५ जापा प० ने ६ मनःपर्याप्ति ॥ ठ आरा. १ सुखम सु-
खमा, २ सुखमा, ३ सुखम डःखमा, ४ डःखम सुखमा, ५ डःखमा, ने ६ डःखम डःख-
मा ॥ ठ दुव्य. १ धर्मास्ति काय, २ अधर्मास्ति काय, ३ आकाशास्ति काय, ४ जीवास्ति
काय, ५ पुज्जनास्ति काय, ने ६ अधा समय काल ॥ ६ जापा. १ मांगंधी जापा, २ प्रा-
कृत जापा, ३ संस्कृत जापा, ४ शौरशेनी जापा, ५ पैशाची जापा, ने ६ अपचंश जापा ॥

શ્રાવકના ઠ આગાર. ૧ રાજાને કારણે, ૨ ક્ષાત્રિ આદિકને કારણે, ૩ બલ્લવંત ચોર તથા
 મનેષ્ઠાદિકને કારણે, ૪ દેવતાને કારણે, ૫ અટવીને વિષે આજીવિકાને કારણે, ને ૬ માતા
 પિતાને કારણે ॥ સાધુ ઠ કારણે આહાર કરે. ૧ શ્રુધાની વેદનાયે, ૨ આચાર્યાદિકની વે-
 યાવચ્ચ કરવાને અર્થે, ૩ ડર્યાસમિતિ શોધવા માટે, ૪ સંયમ પાત્રવા માટે, ૫ જીવિતવ્ય ર-
 દ્ધા માટે, ને ૬ ઇન ધ્યાન કરવા માટે ॥ સાધુ ઠ કારણે આહાર ન કરે. ૧ ઉવરાદિક
 રોગ આવે, ૨ માવાપને ઉપસર્ગ રૂપ કારણે, ૩ વ્રહ્મચર્ય રાખવા માટે, ૪ તપ કરવા માટે,
 ૫ જીવ દયા પાત્રવા માટે, ને ૬ અંત સંલેપણાયે શરીર ઠાંડવા માટે ॥ ષટ્ કારક. ૧ ક-
 ની, ૨ કાર્ય (કર્મ). ૩ કારણ, ૪ સંપ્રદાન, ૫ અપાદાન, ને ૬ આધાર ॥ ઠ પ્રકારના દિગ્-
 આહાર. ૧ અર્ધો દિશિ આહાર, ૨ કુર્ધ્વ દિશિ, ૩ પૂર્વ દિશિ, ૪ પશ્ચિમદિશિ, ૫ ઉત્તર
 દિશિ, ને ૬ દક્ષિણ દિશિ ॥ સમકિતની ઠ પ્રકારની જાવના. ૧ આ સમકિત, ધર્મરૂપ
 વૃદ્ધનું મૂજ છે. ૨ આ સમકિત, ધર્મરૂપ નગરનું દાર છે, ૩ આ સમકિત ધર્મરૂપ માંદિરનો
 મૂજ પાયો છે ॥ ૪ આ સમકિત, ધર્મને રહેવાનો આધાર છે, ૫ આ સમકિત, ધર્મનું જા-
 નન એટલે પાત્ર છે, ને ૬ આ સમકિત, ધર્મનો નિધિ છે ॥ ઠ પ્રકારનાં સ્થાન. ૧ જીવઠેજ,

१ ते जीव भित्य ठे, ३ ते जीव कर्मनो कर्त्ता ठे, ४ ते जीव पोताना करुनां कर्म प्रत्ये जोग वे, ५ ते जीवने मोक्ष ठे, ने ६ ते जीवने मोक्षनो उपाय एठने कर्म रहित अवानुं रुडुं साधन ठे ॥ ठ प्रकारनी जतना. अन्यतीर्थि, अन्यतीर्थिना देव, अने अन्यतीर्थिए गृहण करुनां अरिहंतनां चेत्य तेमने वे हाथ जोडी बंदन करवुं नही, १ पूर्वे कथा तेमने नमस्कार करवो नही, ३ तेमनी साथे बोझाव्या विना बोलवुं नही, ४ तेमनी साथे चारवार बोलवुं नही, ५ तेमने अशनपानादि धर्म बुद्धिए आपवुं नही, ने ६ तेमने गंध पुष्पादि मोक्षजवां नही.

बोल ७ मो.

सप्त जंगी. १ स्याद् अस्ति, २ स्याद् नास्ति, ३ स्याद् अस्ति नास्ति, ४ स्याद् अवक्तव्य, ५ स्याद् अस्ति अवक्तव्य, ६ स्याद् नास्ति अवक्तव्य, ने ७ स्याद् अस्ति नास्ति युगपत् अवक्तव्य ॥ सात जय. १ आलोक जय, २ परलोक जय, ३ आदान जय, ४ अकस्मात् जय, ५ अजीव जय, ६ मरण जय, ने ७ पूजाश्लाघा जय ॥ सात नरकनां नाम. १ घमा, २ वंशा, ३ सैना. ४ अंजणा, ५ रिठा, ६ मथा, ने ७ मांघवती ॥ तेनां सात गोत्र. १ रत्नप्रजा, २ शर्कराप्रजा, ३ वानुकाप्रजा, ४ पंकप्रजा, ५ धूमप्रजा, ६ तमःप्रजा,

ने ७ तमस्तमःप्रज्ञा ॥ सात व्यसंभ. १ जुवारं, २ मांस, ३ मदिरा, ४ वेदयानो संग, ५ महोटी जीवहिंसा, ६ चोरी, ने ७ परस्त्री सेवन ॥ सात नय. १ नैगम, २ संग्रह, ३ व्यवहार, ४ रुजुसूत्र, ५ शब्द, ६ समन्तिरुह, ने ७ एवंनूत ॥ सात समुद्रयात ॥ १ वेदना, समुद्रयात, २ शक्रः, ३ पण्णांतिक, ४ वैक्रिय, ५ तेजस, ६ आहारक, ने ७ केवली समुद्रयात ॥ आयुष्य घटवाना सात प्रकार. १ सगग स्नेहना नयथी, २ दंन शस्त्रादिकना घातथी, ३ अपत्यंत आहार करवाथी, नेत्र अने शृतादिकनी वेदनाथी, ५ परायातथी, ६ सर्पादिकना स्पर्शथी, ने ७ श्वासोच्छ्वास संधवाथी ॥

बोल ८ मो.

आठ सिद्धि. १ अणिमा सिद्धि, २ महिमा सिद्धि, ३ लघिमा सिद्धि, ४ गरिमा सिद्धि, ५ प्राप्ति सिद्धि, ६ प्राकाम्य सिद्धि, ७ ईशित्व सिद्धि, ने ८ वशित्व सिद्धि ॥ आठ मद्. १ जाति मद्. २ कुल मद्, ३ वल मद्, ४ रूप मद्, ५ तप मद्, ६ श्रुत मद्, ७ ज्ञान मद्. ने ८ अर्थ्य मद् ॥ आठ कर्म. १ ज्ञानावरणी, २ दर्शनावरणी, ३ वेदनी, ४ मोहनी, ५ आयुः ६ नाम, ७ गोत्र, ने ८ अंतराय कर्म ॥ इत्यादि. ॥

॥ अथ श्री मूर्ख प्रतिबोध सप्तायः ॥

ज्ञान कदि नवि थाय, मूर्खने ज्ञान कदि नवि थाय; कहेतां पोतानुं पण जाय,
॥ मू० १ ॥ ए टेक ॥ श्वान हांय ते गंगा जलमां, सो वेला जो न्हाय; अडसठ तीरय फरि
आवे पण, श्वानपणुं नवि जाय ॥ मू० के० १ ॥ क्रूर सर्प पय पान करंतां, संतपणु नवि
थाय; कस्तूरिनुं खातर जो कीजे, वास लसण नवि जाय ॥ मू० के० ३ ॥ वृषा समे सुग्री
ते पट्टी, कपि उपदेश कराय; ते कपिने उपदेश न लाग्यो, सुग्री गृह विंखाय ॥ मू० के०
४ ॥ नदि माहि निशि दिन रहे पण, पाषाणपणु नवि जाय; लोह धातु टंकण जो लागे,
अग्नि तुरत फराय ॥ मू० के० ५ ॥ काग कंठमां मुक्ताफलनी, माला ते न धराय; चंदन
चर्चित अंग करीजे, गर्धव गाय न थाय ॥ मू० के० ६ ॥ सिंह चरम कोइ शियाल सुतने,
धारे वेश बनाय, ~~सिमरन सुतवि~~ सिंह न हांवे, शियालपणु नवि जाय ॥ मू० के० ७ ॥
ते माटे मूर्खथी अजगा, रहे ते सुखीया थाय; कखर नूमि बीज न होवे, उलटुं बीज
ते जाय ॥ मू० के० ८ ॥ समकित्तथारी संग करीजे, जव जय जीति मिठाय; मयाविजंय
सद्गुरु सेवाथी, बोधि रीज सुख पाय ॥ मू० के० ९ ॥ इति श्री सप्ताय संपूर्णम् ॥

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns, featuring leaves and circular motifs, framing the central text.

॥ इति श्री वैराग्यरत्नाकर भाग २ लो. ॥

॥ समाप्त. ॥

